

οδυσσεας

**ΠΟΛΙΤΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ**

ΑΝΤΟΝΙΟ ΓΚΡΑΜΣΙ

Ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος

ANTONIO ΓΚΡΑΜΣΙ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

<i>Τίτλος πρωτοτύπου</i>	La costruzione del partito comunista
<i>Μετάφραση</i>	Μυρσίνη Ζορμπά
<i>Στοιχειοθεσία - έκτύπωση</i>	Κ. Μπαμπάης — Ε. Μπάρμπη Γεραγίου 24 (5ος όροφος) Τηλ. 540.388
<i>Όλοκλήρωση τυπογραφικής εργασίας</i>	Γεγάρης 1976
<i>Copyright</i>	«Όδυσσέας»

Έκδόσεις «Όδυσσέας»

Χαριλάου Τρικούπη 61
Τηλ. 619.724

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ γραμμὴ μας στὸ συνδικαλισμὸ.....	7
Τὸ πρόβλημα τοῦ Μιλάνου	12
Τὸ Λαϊκὸ Κόμμα	15
«Ἀρχηγός»	17
Ἐνάντια στὸν πεσιμισμὸ	22
Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ordine Nuovo	26
Ἡ κρίση τῆς μικροαστικῆς τάξης	32
Ἡ ἰταλικὴ κρίση	35
Ἡ μοίρα τοῦ Ματεότι	48
«Λεγκαλισμὸς» καὶ «καριμποναρισμὸς» στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα Ἰταλίας	52
Ἡ κομματικὴ σχολή	57
Εἰσαγωγὴ στὴν πρώτη σειρὰ μαθημάτων τῆς κομματικῆς σχολῆς	60
Ἡ ζωὴ τῆς σχολῆς	68
Ἡ ἐσωτερικὴ κατάσταση τοῦ κόμματός μας καὶ τὰ καθήκον- τα τοῦ ἐπικειμένου συνεδρίου	73
Προέλευση καὶ σκοποὶ τοῦ νόμου γιὰ τὶς μυστικὰς ἐνώσεις..	86
Στοιχεῖα τῆς κατάστασης	98
Πέντε χρόν:α ζωῆς τοῦ κόμματος	102
Τζατσίντο Μενότι Σεράτι	124
Ἐξέταση τῆς ἰταλικῆς κατάστασης	128
Γιὰ τὴν κατάσταση στὸ μπολσεβίκικο κόμμα	140
Μερικὰ θέματα ἀπὸ τὸ πρόβλημα τοῦ Νότου	155

Ἡ γραμμὴ μας στὸ συνδικαλισμὸ

Στὸ «Κόκκινο συνδικάτο»¹ τῆς 15 Σεπτέμβρη ὁ σύντροφος Νικόλα Βέκι² ξαναπροτείνει μιὰ παλιά του θέση: «Πρέπει νὰ συσταθεῖ ἕνας ἔθνικὸς ταξικὸς συνδικαλιστικὸς ὀργανισμὸς, αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπ' ὅλα τὰ κόμματα καὶ προσωρινὰ ἀνεξάρτητος ἀπ' ὅλες τὶς Διεθνεῖς».

Ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ στάση μας ἀπέναντι σ' αὐτὴ τὴν πρόταση; Ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ γραμμὴ προπαγάνδας τῶν κομμουνιστῶν γιὰ νὰ ἀνακόψουν μέσα στὴ μάζα πιθανὰ εὑρήματα ἀπόψεων, ποὺ θὰ συμφωνοῦν μὲ τὴ θέση τοῦ σύντροφου Βέκι; Ποιά εἶναι, συγκεκριμένα, στὴ σημερινὴ κατάσταση, ἡ κατεῦθυνσή μας στὸ συνδικαλισμὸ; Ἰσχυρὰ, μὲ ποιὸ τρόπο σκοπεύουμε νὰ κρατηθοῦμε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς μεγάλες προλεταριακὲς μάζες γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουμε τὶς ἀνάγκες τους, γιὰ νὰ συλλέξουμε καὶ νὰ συγκεκριμενοποιήσουμε τὴ θέλησή τους, γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὴ διαδικασία ἀνάπτυξης τοῦ προλεταριάτου πρὸς τὴ χειραφέτησή του, ποὺ συνεχίζεται παρόλη τὴν καταπίεση καὶ τὴ βία τῆς ἐπονεϊδίστης φασιστικῆς τυραννίας;

Ἐμεῖς εἴμαστε, ἀπὸ ἀποψη ἀρχῆς, ἐνάντια στὴ δημιουργία νέων συνδικάτων. Σ' ὅλες τὶς καπιταλιστικὲς χώρες τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα ἀναπτύχθηκε μὲ μιὰ καθορισμένη πορεία, δημιουργώντας τὸ χώρο γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὴν προοδευτικὴ ἀνάπτυξη μιᾶς καθορισμένης μεγάλης ὀργάνωσης, ποὺ πῆρε σάρκα μὲ τὴν ἱστορία, μὲ τὴν παράδοση, μὲ τὶς συνήθειες, μὲ τοὺς τρόπους σκέψης τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν προλεταριακῶν μαζῶν. Κάθε ἀπέπειρα νὰ ὀργανωθοῦν ξεχωριστὰ τὰ ἐπαναστατικὰ συνδικαλιστικὰ στοιχεῖα ἀπέτυχε ἀπὸ μόνη της καὶ

1. «Κόκκινο συνδικάτο», ὄργανο τοῦ κομμουνιστικοῦ συνδικαλιστικοῦ ρεύματος τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῆς Ἑργασίας, ποὺ ἐκδιδόταν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη 1921 ὡς τὸ Μάρτη 1925.

2. Στὴν ἰταλικὴ συνδικαλιστικὴ ἔνωση ὁ Νικόλα Βέκι ἦταν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ἀναρχο-συνδικαλιστικοῦ ρεύματος, ποὺ εἰσέφερε τὴν πρόσδεση στοὺς κομμουνιστὲς καὶ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή.

έξυπνήρησε μόνο στην ένισχυση των ήγεμονικών θέσεων των ρεφορμιστών στη μεγάλη οργάνωση. Τί όφελος έβγαλαν στην Ίταλία οι συνδικαλιστές από τη δημιουργία της συνδικαλιστικής Ένωσης; Δέν κατάφεραν νά επηρεάσουν παρά ένημέρει και μόνο έπεισοδιακά τη μάζα των βιομηχανικών εργατών, δηλαδή της πιό έπαναστατικής τάξης του εργαζόμενου πληθυσμού. Κατά την περίοδο από τη δολοφονία του Ουμπέρτο Α΄ ως τó λιθυκό πόλεμο, κατάκτησαν την καθοδήγηση μεγάλων άγροτικών μαζών της πεδιάδας της Παντάνα και της Πουλία, πετυχαίνοντας τó έξής μόνο αποτέλεσμα: αυτές οι μάζες, πού μόλις τότε είχαν μπει στο πεδίο της ταξικής πάλης (έκείνη την περίοδο έπαληθεύτηκε άκριδώς ένας μετασχηματισμός της άγροτικής καλλιέργειας πού αύξησε γύρω στο 50 τοίς έκατό τη μάζα των εργατών γής), άπομακρύνθηκαν ιδεολογικά από τó προλεταριάτο των εργοστασίων και, συνδικαλισμένες άναρχικά ως τó λιθυκό πόλεμο, δηλαδή την περίοδο πού τó προλεταριάτο ριζοσπαστικοποιόταν, έγιναν στην συνέχεια ρεφορμιστικές, άποτελώντας, μετά την έκχειρία και ως την κατάληψη των εργοστασίων, την παθητική μάζα των έλιγμών πού οι ρεφορμιστές ήγέτες έρχαν, σέ κάθε άποφασιστική ευκαιρία, ανάμεσα στα πόδια της έπαναστατικής πρωτοπορίας.

Τό άμερικάνικο παράδειγμα είναι άκόνη πιό χαρακτηριστικό και εύγλωττο άπ' τó ιταλικό. Καμιά οργάνωση δέν έφτασε στο άντεπαναστατικό έπίπεδο φαυλότητας και δουλοπρέπειας της οργάνωσης των Γκόμπερς. Άλλά αυτό σήμαινε μήπως ότι οι άμερικάνοι εργάτες ήταν φαύλοι και ύπηρετές της άστικής τάξης; Όχι βέβαια: και όμως έμεγαν προσκολλημένοι στην παραδοσιακή οργάνωση. Οι ΙWW³ (έπαναστάτες συνδικαλιστές) απέτυχαν στην προσπάθειά τους νά κατακτήσουν άπ' τά έξω τις έλεγχόμενες από τούς Γκόμπερς μάζες, άπομακρύνθηκαν άπ' αυτές, κατακρουρήθηκαν από τις λευκές φρουρές. Άντίθετα, τó κίνημα πού διηύθυνε ó σύντροφος Φόστερ⁴, στο έσωτερικό της άμερικάνικης Όμοσπονδίας της Έργασίας, με συνθήματα πού έρμήνευαν την πραγματική κατάσταση του κινήματος και τά βαθύτερα αίσθήματα των άμερικανών εργατών, κατακτά τó ένα συνδικάτο μετά τó άλλο και δείχνει καθαρά πόσο άδύνατη και άβέβαιη είναι ή έξουσία της γραφειοκρατίας των Γκόμπερς.

Είμαστε λοιπόν από άποψη άρχής ενάντια στη δημιουργία

3. «Βιομηχανικοί εργάτες του κόσμου»: άριστερή, διεθνιστική οργάνωση πού ιδρύθηκε τó 1905 από στοιχεία πού είχαν άπομακρυνθεί από τη ρεφορμιστική Άμερικανική Όμοσπονδία της Έργασίας, πού την καθοδηγόσαν οι Γκόμπερς, με τó σκοπό νά οργανώσουν τούς χωρίς είδικότητα εργαζόμενους.

4. Ό Β. Φόστερ (1881-1961), μαζί με άλλους συνδικαλιστές οργανωτές, ύπήρξε τó 1920 ένας από τούς ιδρυτές του άμερικάνικου Κομμουνιστικού Κόμματος.

νέων συνδικάτων. Τὰ ἐπαναστατικά στοιχεία ἀντιπροσωπεύουν τὴν τάξην στὸ σύνολό της, εἶναι τὸ πιὸ ὕψηλὰ ἀνεπτυγμένο σημεῖο τῆς συνείδησός της μὲ τὴ συμφωνία ὅτι παραμένουν μὲ τὴ μάζα, μοιράζονται τὰ λάθη της, τίς αὐταπάτες, τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς πλάνες της. Ἄν ἕνα μέτρο τῶν ρεφορμιστῶν δικτατόρων ἀνάγκασε τοὺς ἐπαναστάτες νὰ ὀθοῦν ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας καὶ νὰ ὀργανωθοῦν ξεχωριστὰ (πράγμα πού φυσικὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀποκλεισθεῖ), ἡ νέα ὀργάνωσις θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιαστεῖ καὶ νὰ κατευθυνθεῖ ἀληθινὰ πρὸς τὸ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ πετύχει τὴν ἀποκατάστασιν, νὰ πετύχει ξανά τὴν ἐνότητα ἀνάμεσα στὴν τάξην καὶ τὴν πιὸ συνειδητὴ πρωτοπορία της.

Ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας στὸ σύνολό της ἀντιπροσωπεύει ἀκόμη τὴν ἰταλικὴν ἐργατικὴν τάξην. Ἄλλὰ ποῖο εἶναι τὸ σημερινὸ σύστημα σχέσεων ἀνάμεσα στὴν ἐργατικὴν τάξην καὶ τὴ Συνομοσπονδία; Τὸ ν' ἀπαντήσουμε μὲ ἀκριβεία σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν σημαίνει κατ' ἐμὲ νὰ θροῦμε τὴ συγκεκριμένη θάσιν τῆς συνδικαλιστικῆς μας δουλειᾶς καὶ συνεπῶς νὰ στερεώσουμε τὴ λειτουργία μας καὶ τὶς σχέσεις μας μὲ τὶς μεγάλες μάζες.

Ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας μειώθηκε, σὰν συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις, στοὺς ἐλάχιστους ὄρους της, στὸ ἕνα δέκατο ἴσως τοῦ ἀριθμητικοῦ της δυναμικοῦ τοῦ 1920. Ἄλλὰ ἡ ρεφορμιστικὴ μερίδα πού διευθύνει τὴ Συνομοσπονδία διατήρησε σχεδὸν ἀνέπαφα τὰ ὀργανωτικὰ της στελέχη, διατήρησε στὴ θέσιν τῆς δουλειᾶς τοὺς τοὺς πιὸ δραστήριους, πιὸ ἔξυπνους, πιὸ ἱκανοὺς καὶ, ὡς ποῦμε εἰλικρινὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐκείνους τοὺς ἀγωνιστὰς πού ξέρουν νὰ ἐργάζονται καλύτερα, μὲ μεγαλύτερη ἐπιμονὴ καὶ σταθερότητα ἀπ' τοὺς συντρόφους μας.

Ἀντίθετα, μεγάλο μέρος, ἡ ὁλότητα σχεδὸν τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων πού τὰ περασμένα χρόνια εἶχαν ἀποκτήσει ὀργανωτικὰ καὶ διεθυντικὰ ἱκανότητες καὶ τὴ συνήθειαν νὰ ἐργάζονται συστηματικὰ κατακρουρηγῆθησαν ἢ μετανάστευσαν ἢ σκόρπισαν.

Ἡ ἐργατικὴ τάξην εἶναι σὰν ἕνας μεγάλος στρατὸς πού στερήθηκε ξαφνικὰ ὄλους τοὺς κατώτερους ἀξιωματικούς του· σ' ἕναν τέτοιον στρατὸ θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ διατηρηθεῖ ἡ πειθαρχία, ἡ συνοχή, τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἐνδιαίτιο τῆς κατεύθυνσιν μὲ μόνον τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἐπιτελείου. Κάθε ὀργάνωσις εἶναι ἕνα σύνολο διαρθρωμένο, πού λειτουργεῖ μόνον ἂν ὑπάρχει μὴ κατ'ἀλληλῆ ἀρρυθμικὴ σχέση ἀνάμεσα στὴ μάζαν καὶ τοὺς ἡγέτες. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε στελέχη, δὲν ἔχουμε δεσμούς, δὲν ἔχουμε ὑπηρεσίες γιὰ ν' ἀγκαλιάζουμε μὲ τὴν ἐπιτροπὴν μας τὴ μεγάλην μάζαν, νὰ τὴν ἐνισχύσουμε, γιὰ νὰ τὴν κάνουμε καὶ πάλι ἀποτελεσματικὸ ὄργανον τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης. Οἱ ρεφορμιστὰς βρίσκονται σὲ τρομερὰ

καλύτερες συνθήκες από μᾶς σ' αυτό τὸ σημεῖο καὶ ἐκμεταλλεύονται ἐπιδέξια τὴν κατάστασή τους.

Τὸ ἐργοστάσιο συνεχίζει γὰρ ὑφίσταται, καὶ αὐτὸ ὀργανώνει φυσικὰ τοὺς ἐργάτες, τοὺς συναθροίζει, τοὺς θάζει σ' ἐπαφὴ μετὰ τοὺς. Ἡ διαδικασία παραγωγῆς διατήρησε τὸ ἐπίπεδόν της τοῦ 1919-20, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ λειτουργία τοῦ καπιταλισμοῦ ὀλοένα πρὸ ὀγκώδη καὶ συνεπῶς ἀπὸ μιὰ ὀλοένα πρὸ ἀποφασιστικῆς σημασίας τοῦ ἐργάτη. Ἡ αὐξηση τῶν τιμῶν κόστους, πού καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γὰρ διατηροῦνται: σὲ διαρκὴ κλινοποίηση 500.000 φασίστες τύραννοι, δὲν ἀποτελεῖ δέβαια λαμπρὴ ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ὁ καπιταλισμὸς ξανακατάκτησε τὴ βιομηχανικὴ του νεανικότητα. Ὁ ἐργάτης εἶναι λοιπὸν μὲ φυσικὸν τρόπο ἰσχυρὸς στὸ ἐργοστάσιο, εἶναι συγκεντρωμένος, εἶναι ὀργανωμένος στὸ ἐργοστάσιο. Ἀντίθετα εἶναι ἀπομονωμένος, σκορπισμένος, ἀδύναμος ἔξω ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο.

Στὴν περίοδο πρὶν ἀπὸ τὸν ἱμπεριαλιστικὸν πόλεμον ἐπαληθεύεται ἡ ἀντίστροφη σχέση. Ὁ ἐργάτης ἦταν ἀπομονωμένος στὸ ἐργοστάσιο καὶ συνασπισμένος ἔξω: ἀπὸ τὰ ἔξω πίεζε γιὰ νὰ κατακτήσει: καλύτερη ἐργοστασιακὴ νομοθεσία, νὰ μειώσῃ τὸ ὄριον ἐργασίας, νὰ κατακτήσει τὴ βιομηχανικὴ ἐλευθερία.

Τὸ ἐργατικὸν ἐργοστάσιο ἀντιπροσωπεύεται σήμερα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιτροπὴν. Ἔρχεται ἀμέσως αὐθόρμητα ἡ ἐρώτηση: γιὰτί οἱ καπιταλιστὲς καὶ οἱ φασίστες, πού θέλησαν τὴν καταστροφὴν τῶν συνδικάτων, δὲν καταστρέφουν καὶ τίς ἐσωτερικὰς ἐπιτροπὰς; Γιατί ἐγὼ τὸ συνδικάτο ἔχασε ὀργανωτικὰ ἔδαφος κάτω ἀπὸ τὴν καταδίωξιν τῆς ἀντίδρασης, ἀντίθετα ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιτροπὴ διεύρυνε τὴν ὀργανωτικὴν της σφαίρα; Εἶναι γεγονός πῶς σὲ ὄλα σχεδὸν τὰ ἰταλικὰ ἐργοστάσια ἐπιτεύχθηκε αὐτό: νὰ ὑπάρχει μιὰ μόνον ἐσωτερικὴ ἐπιτροπὴ ὄλοι οἱ ἐργάτες, καὶ ὄχι μόνον οἱ ὀργανωμένοι, νὰ ψηφίζουν στίς ἐκλογὰς γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιτροπὴν. Ὁλόκληρη ἡ ἐργατικὴ τάξις εἶναι λοιπὸν σήμερα ὀργανωμένη στίς ἐσωτερικὰς ἐπιτροπὰς πού ἔχουν ἔτσι ὀριστικὰ χάσει τὸν στενὰ κορπορατιβιστικὸν χαρακτῆρα τους.

Ἀντικειμενικὰ, αὐτὴ εἶναι μιὰ μεγάλη κατάκτησις μὲ εὐρύτατη σημασία: ἐξυπηρετεῖ νὰ δείξει ὅτι παρὸλα αὐτὰ, μέσα στὰ βάσανα καὶ κάτω ἀπὸ τὴν καταπίεσιν τῆς σιδερένιας φτέρνας τῶν μισθοφόρων φασιστῶν, ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἔστω καὶ μοριακὰ, ἀναπτύσσεται πρὸς τὴν ἐνότητα, πρὸς μιὰ μεγαλύτερη ὀργανωτικὴ ὀμοιογένεια.

Γιατί οἱ καπιταλιστὲς καὶ οἱ φασίστες ἐπέτρεψαν καὶ συνεχίζουν νὰ ἐπιτρέπουν νὰ διαμορφωθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ μιὰ τέτλια κατάστασις; Γιὰ τὸν καπιταλισμὸν καὶ γιὰ τὸ φασισμὸν εἶναι ἀναγκαῖον ἡ ἐργατικὴ τάξις νὰ στερηθῇ τὴν ἱστορικὴν της λειτουργίαν ὡς ὀδηγὸς τῶν ἄλλων καταπιεζόμενων τάξεων τοῦ πλη-

θυσμού (άγρότες, ιδιαίτερα της Νότιας Ιταλίας και των νησιών, μικροαστοί της πόλης και της υπαίθρου), είναι αναγκαίο δηλαδή να καταστραφεί ή έξω από το έργοστάσιο και συγκεντρωμένη κατά περισχές οργάνωση (συνδικάτα και κόμματα) που άσκει επαναστατική επιροή σε όλους τους καταπιεζόμενους και αφαιρεί από την κυβέρνηση τη δημοκρατική δράση της εξουσίας. Άλλα οι καπιταλιστές, για λόγους που άφορούν τη βιομηχανία, δεν μπορεί να θέλουν να καταστραφεί κάθε μορφή οργάνωσης: στο έργοστάσιο είναι δυνατή ή πειθαρχία και ή καλή πορεία της παραγωγής μόνο αν υπάρχει τουλάχιστον ένα μίνιμουμ συνταγματικότητας, ένα μίνιμουμ συναίνεσης από τη μεριά των εργαζομένων.

Οι πιό έξυπνοι φασίστες, σαν το Μουσολίνι, ήταν πεισιμένοι, αυτοί πρώτοι, για τη μη επεκτατικότητα της «άνωτερης από τις τάξεις» ιδεολογίας τους έξω από τον κύκλο εκείνου του μικροαστικού στρώματος που, μόνον έχοντας καμιά λειτουργία στην παραγωγή, δεν έχει συνείδηση των κοινωνικών ανταγωνισμών. Ο Μουσολίνι είναι πεισιμένος ότι ή εργατική τάξη δεν θα χάσει ποτέ την επαναστατική της συνείδηση και θεωρεί αναγκαίο να επιτρέψει ένα μίνιμουμ οργάνωσης. Να κρατηθούν με την τρομοκρατία οι συνδικαλιστικές οργανώσεις μέσα σε στενότατα όρια, σημαίνει να δοθεί ή εξουσία της Συνομοσπονδίας στα χέρια των ρεφορμιστών: συμφέρει να υπάρχει ή Συνομοσπονδία σαν έμβρυο που μορφοποιείται σε ένα σκόρπιο σύστημα έσωτερικών επιτροπών, με τρόπο που οι ρεφορμιστές να ελέγχουν ολόκληρη την εργατική τάξη, να είναι οι άνωπρόσωποι ολόκληρης της εργατικής τάξης.

Αυτή είναι ή ιταλική κατάσταση, αυτό είναι: το σύστημα σχέσεων που υφίσταται σήμερα σε μας ανάμεσα στην εργατική τάξη και τις οργανώσεις. Οι υποδείξεις για την τακτική μας είναι: καθαρές:

1) να εργαστούμε στο έργοστάσιο για να οικοδομήσουμε επαναστατικές ομάδες που να ελέγχουν τις έσωτερικές επιτροπές και να τις ώθούν να διευρύνουν ολοένα περισσότερο τη σφαίρα της δράσης τους·

2) να εργαστούμε για να δημιουργήσουμε δεσμούς ανάμεσα στα έργοστάσια, για να χαράξουμε στη σημερινή κατάσταση ένα κίνημα που να σημαδεύει τη φυσική κατεύθυνση ανάπτυξης των εργοστασιακών οργάνωσης: από την έσωτερική επιτροπή ως το εργοστασιακό συμβούλιο.

Μόνον έτσι θα κρατηθούμε στο πεδίο της πραγματικότητας, σε στενή επαφή με τις μεγάλες μάζες. Μόνον έτσι, μέσα στην εργασία, στο πιό διάπυρο σιγανό ώριμασμα της εργατικής ζωής, θα κατορθώσουμε να διαμορφώσουμε τα οργανωτικά μας στελέχη, να κάνουμε να ξεπηδήσουν από τη μεγάλη μάζα τα ίκανά, συνειδητά στοιχεία, γεμάτα επαναστατική όρμη, γιατί θα έχουν συνείδηση

τῆς ἀξίας τους καὶ τῆς ἀνεξάλειπτης σημασίας τους στὸν κόσμον τῆς παραγωγῆς.

(Ὑπογραφή Ἀντόνιο Γκράμισι, Lo Stato operaio, 18 Ὀκτώβρη 1923, I, φ. 8)

Τὸ πρόβλημα τοῦ Μιλάνου¹

Εἶναι ἀνάγκη νὰ θέσουμε μὲ μεγάλη ἀκρίβεια καὶ μεγάλη εἰλικρίνεια στοὺς ἐργάτες τοῦ Μιλάνου τὸ πρόβλημα... τοῦ Μιλάνου. Γιατί ἄραγε στὸ Μιλάνο, μεγάλη βιομηχανικὴ πόλη, μ' ἓνα προλεταριάτο ποὺ εἶναι τὸ πιὸ πολυάριθμο ἀνάμεσα στὰ ἰταλικά βιομηχανικά κέντρα, ποὺ ἀπὸ μόνο του ἀντιπροσωπεύει περισσότερο ἀπὸ τὸ ἓνα δέκατο τῶν ἐργοστασιακῶν ἐργατῶν δολοκλήρης τῆς Ἰταλίας, γιατί στὸ Μιλάνο δὲν γεννήθηκε μιὰ μεγάλη ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση, ἐνῶ τὸ κίνημα ὑπῆρξε πάντοτε ἐπαναστατικό; Γιατί στὸ Μιλάνο δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ περισσότεροι ἀπὸ 3.000 οἱ ὀργανωμένοι στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα; Γιατί στὸ Μιλάνο, ἀκόμα κι ὅταν τὸ κίνημα βρισκόταν στὸ ἀποκορύφωμά του, διέταζαν στὴν πραγματικότητα οἱ ρεφορμιστές; Γιατί στὸ Μιλάνο ὅλες οἱ ἐργατικὲς, συνδικαλιστικὲς, συνεταιριστικὲς, ἀλληλοβοηθητικὲς ἐνώσεις θρίσκονταν πάντοτε στὰ χέρια ρεφορμιστῶν ἢ μισορεφορμιστῶν, ἀκόμη κι ὅταν οἱ μάζες εἶχαν βγεῖ στοὺς δρόμους μὲ τὴν πιὸ ἐνθουσιώδη ἐπαναστατικὴ ὁρμή;

Εἶναι ἀνάγκη νὰ θέσουμε καθαρὰ καὶ εἰλικρινὰ τὸ πρόβλημα στὶς μάζες, καὶ νὰ τίς καλέσουμε νὰ τὸ λύσουν μὲ τὰ δικά τους μέσα, μὲ τὴ θέλησή τους, μὲ τίς θυσίες τους. Τὸ πρόβλημα εἶναι ζωτικό, εἶναι τὸ σημαντικότερο πρόβλημα τῆς ἰταλικῆς ἐπανάστασης. Εἶναι δυνατὸ νὰ σκεφτόμαστε μιὰ ἰταλικὴ ἐπανάσταση ἂν ἡ συντριπτικὴ πλειψηφία τοῦ μιλανέζικου προλεταριάτου δὲν ἔχει πρὶν κατακτηθεῖ καθαρὰ σὲ μιὰ ἀντίληψη ἀκριθῆ καὶ στέρεη αὐτοῦ ποὺ θὰ εἶναι ἡ προλεταριακὴ δικτατορία, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀνήκουστων προσπαθειῶν ποὺ αὐτὴ θὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τίς ἐργαζόμενες μάζες; Στὸ Μιλάνο θρίσκονται τὰ μεγαλύτερα ζωτικὰ κέντρα τοῦ ἰταλικοῦ καπιταλισμοῦ: ὁ ἰταλικὸς καπιταλισμὸς μόνον στὸ Μιλάνο μπορεῖ ν' ἀποκεφαλίστῃ.

Γιὰ τὴν ἰταλικὴ ἐπανάσταση ὑφίσταται ἤδη ἓνα πρόβλημα γεμάτο ἀγνωστους παράγοντες, τὸ πρόβλημα τῆς Ρώμης, τῆς πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς πρωτεύουσας, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἓνα βιο-

1. Εἶναι τὸ πρῶτο ἄρθρον τοῦ Γκράμισι, ὅταν βρισκόταν ἀκόμη στὴ Βιέννη, ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν «Unita, ἐφημερίδα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν», ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκδίδεται στὶς 12 Φλεβάρη 1924.

μηχανικό προλεταριάτο πολυάριθμο που να μπορεί να κατέχει την ύπεροχή πάνω στην πολυάριθμη άστική τάξη: οι φασίστες έδειξαν μία από τις λύσεις που μπορεί να θρεί το πρόβλημα της Ρώμης. Άλλά αυτή θα ήταν ουτοπική για την προλεταριακή επανάσταση χωρίς μία καθαρή νίκη στο Μιλάνο, αν στο Μιλάνο δεν δημιουργηθεί μία κατάσταση τέτια ώστε δεκάδες και δεκάδες χιλιάδες εργάτες άφοσιωμένοι, ένθουσιώδεις και με ιδέες πολύ καθαρές και σκοπούς πολύ άκριβείς να μπορέσουν να όπλιστουν και να ένταχθουν σταθερά. Το πρόβλημα του Μιλάνου δεν είναι συνεισώς ζήτημα τοπικό: είναι πρόβλημα ένθνικό και με μία όρισμένη έννοια και διεθνές. Οι εργάτες του Μιλάνου πρέπει να πεισθουν για αυτό και στην κατανόηση των φοβερών καθηκόντων που κρέμονται πάνω τους πρέπει να θρουν όλη την ένέργεια και όλο τον ένθουσιασμό που χρειάζονται: για να φέρουν σε πέρας το άναγκαίο καθήκον.

Δέν θα ήταν δύσκολο να άνιχνεύσουμε τις μακρινές και κοντινές αίτίες που έξαιτίας τους δημιουργήθηκε στο Μιλάνο ή σημερινή κατάσταση, στην όποια, είναι άνώφελο να το κρύψουμε, οι ρεφορμιστές είναι: έκείνοι που κατέχουν τον πραγματικό έλεγχο πάνω στις μάξες. Λίγα μεγάλα εργοστάσια, άπειρος άριθμός μικρών και πολύ μικρών εργοστηρίων, μεγάλη ποσότητα μικροαστών που συνδέονται με το έμπόριο, μεγάλος άριθμός υπαλλήλων, ισχυρότατη δημοκρατική παράδοση στους παλιούς εργάτες, κλπ.. κλπ. Άλλά σε μās άρκεί να θυμίσουμε την επαναστατική όρμη που έδειξαν πάντοτε οι μιλανέζικες εργατικές μάξες για να φτάσουμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

1) ή σημερινή κατάσταση δημιουργήθηκε από τα λάθη του Σοσιαλιστικού Κόμματος στα μεταπολεμικά χρόνια:

2) είναι δυνατό, με δουλειά τακτική, επίμονη, κάθε μέρας, κάθε ώρας, με την πιδ άφοσιωμένη αυταπάρηση των καλύτερων εργατών, να αλλάξουμε την κατάσταση.

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν άσχολήθηκε με την τεράστια σημασία που είχε το Μιλάνο στην επανάσταση και δεν προσπάθησε ποτέ να δημιουργήσει μία μεγάλη πολιτική όργάνωση. Στα χρόνια 1919-20, για να είναι στο ύψος των καθηκόντων του σαν όργανωτικό κέντρο της ένθνικής οικονομίας, το Μιλάνο θα έπρεπε να έχει μία σοσιαλιστική όργάνωση με τουλάχιστον 30-40000 μέλη: πράγμα για το όποιο υπήρχε μεγάλη δυνατότητα σε μία πόλη που έχει γύρω στους 300000 εργαζόμενους, όταν ή μεγάλη πλειοψηφία άκολουθεί το κόμμα που λέει: ότι θέλει την επανάσταση. Άντίθετα, στο Μιλάνο φαινόταν ότι οι εργάτες κρατιόνταν σκόπιμα μακριά από την κομματική όργάνωση. Τα συνοικιακά γραφεία δεν είχαν παρά έλάχιστη σημασία και άλλωστε δέ-

χονταν μόνο τους γραμμένους στο κόμμα. Στην οργάνωση τὰ εργατικά στοιχεία δὲν εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ κάνουν ν' ἀκουσθεῖ ἡ φωνή τους. Τὸ δῆμα ἦταν πάντοτε κατελιμμένο ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἄσους τῆς ρεφορμιστικῆς καὶ μαξιμαλιστικῆς δημαγωγίας, πού μιλοῦσαν ὧρες καὶ ὧρες γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς διεθνούς ἢ... δημοτικῆς πολιτικῆς· πουθενὰ μιὰ συζήτηση σοβαρὴ γιὰ τὰ πιὸ στενὰ ἐργατικά προβλήματα, ὅπως τὰ ἐργοστασιακά συμβούλια, οἱ πυρῆνες τῶν ἐργαστηρίων, ὁ ἐργατικὸς ἔλεγχος, πού στὴ διαπραγματεύσῃ τους ἀκόμη κι ὁ πιὸ ἀπλὸς ἐργάτης θὰ εἶχε ἀρμοδιότητα καὶ ἀπόψεις νὰ προβάλει. Ἐκεῖνοι πού ἐργάζονταν ἦταν οἱ ρεφορμιστές: οἱ ρεφορμιστὲς ἀποτελοῦσαν δλόκληρο τὸ σκελετὸ τῆς μιλιανέζικης ἐργατικῆς οργάνωσης. Μὲ ἐξυπνάδα κλιμακωμένοι στὰ πιὸ σημαντικὰ στρατηγικὰ σημεῖα, ξέροντας νὰ δουλεύουν σιωπηλὰ καὶ μεθοδικά, ξέροντας ν' ἀναδιπλώνονται καὶ νὰ ἐξασφαλίζονται ὅταν ἡ ἐπαναστατικὴ δίνη γινόταν πιὸ βίαιη, οἱ ρεφορμιστὲς ἔδωσαν ἰσχυρότατες ἀλυσίδες μέσα στις ὁποῖες σήμερα ἡ μιλιανέζικη ἐργατικὴ τάξη γυρίζει χωρὶς οὔτε νὰ τὸ καταλαβαίνει. Ἦταν τυπικὸ τοῦ Μιλάνου καὶ ἐξαιρετικὰ σημαδιακὸ τῆς ἀπουσίας μιᾶς ἐπαναστατικῆς οργάνωσης, τὸ γεγονός ὅτι ὅταν τὸ κίνημα στοὺς δρόμους ἔφτανε τὸ ἀποκορύφωμά του, ὅταν ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς πόλης ξεπεταγόταν ἡ μάζα, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ ἐξαθλιωμένα καὶ ἀπαθῆ στοιχεία τῆς, οἱ ἀναρχικοὶ ἔπαιρναν τὴν ὑπεροχὴ στὴν καθοδήγηση· ὅταν τὸ κίνημα ἦταν μέτριο καὶ ἀρκοῦσαν τὰ παχὰ λόγια, τότε οἱ μαξιμαλιστὲς ἦταν τὰ λιοντάρια· ὅταν ἀντίθετα ὑπῆρχε ἀποτελεμάτωση καὶ μόνο οἱ πιὸ δραστήριες οργανωμένες δυνάμεις ἦταν ζωντανές, τότε τὴν καθοδήγηση εἶχαν οἱ ρεφορμιστὲς. Τὸ φασιστικὸ καθεστῶς μείωσε στὰ ἐλάχιστα θοῖά του τὸ ταξικὸ κίνημα: οἱ ρεφορμιστὲς θριαμβεύουν σ' ὅλη τὴ γραμμὴ.

Τί σημαίνουν ὅλ' αὐτά; Ὅτι ἐμεῖς, ὅτι οἱ ἐπαναστάτες ἐργάτες ἐργαζόμαστε πολὺ κακὰ. Μόνο ἀπὸ τὴ δικὴ μας ἀνικανότητα, μόνο ἀπὸ τὴ δικὴ μας νωθρότητα οἱ ρεφορμιστὲς εἶναι ἰσχυροὶ καὶ φαίνεται: νὰ ἀντιπροσωπεύουν τίς μάζες. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ μάθουμε νὰ ἐργαζόμαστε, εἶναι ἀνάγκη νὰ δεῖξουμε τὸ πρόβλημα σὲ κάθε ἐργοστάσιο, σὲ κάθε σπίτι, σὲ κάθε συνοικία, τοῦ πῶς ἐργάζεται κάποιος γιὰ ν' ἀποκτήσει τὴ συμπάθεια τῶν μεγάλων μάζων, τοῦ φτωχότερου μέρους τῆς ἐργατικῆς τάξης πού εἶναι τὸ πιὸ πολυάριθμο καὶ πού θὰ δώσει τὰ πιὸ πυκνά καὶ πιὸ ἀποσπάσματα στρατιωτῶν στὴν ἐπανάσταση.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ συζητήσουμε καὶ νὰ κάνουμε νὰ συζητηθοῦν. Οἱ στήλες μας ἔχουν ἐπίσης καὶ ἰδιαιτέρα αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

(Χωρὶς ὑπογραφή, 1' Unita, 21 Φλεβάρη 1924, 1, φ. 9)

Τὸ Λαϊκὸ Κόμμα

Ἡ ταλαιπωρία στὴν ὁποία υποβάλλει ἡ πολιτικὴ ἐκλογικὴ προετοιμασία τὸ Λαϊκὸ Κόμμα ἀξίζει: γὰ παρακολουθηθεὶ μὲ κάποια σοβαρότητα καὶ γὰ ἐξεταστεὶ μὲ προσοχὴ ἀνώτερη ἀπὸ κείνη πού τῆς δίνουν ὄχι μόνο τὰ ὄργανα τοῦ φασισμού ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἰταλικῶν πολιτικῶν ρευμάτων. Ἐχουμε πάρει τὴ συνήθεια γὰ παρατηροῦμε τὶς φράξεις στὶς ὁποῖες τὸ Λαϊκὸ Κόμμα διαιρεῖται: μ' ἕναν τρόπο πολὺ μηχανικὸ, ἔξω ἀπὸ κάθε ἐξέταση τῶν πραγματικῶν δυνάμεων ἀπ' τὶς ὁποῖες αὐτὰ τὰ ρεύματα προέρχονται. Ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἡ περίπτωση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος εἶναι ἀκριβῶς ἐκείνη στὴν ὁποία οἱ ἐκφράσεις «δεξιὰ, ἀριστερὰ καὶ κέντρο» δὲ σημαίνουν τίποτα ἀπὸ μόνες τους, ἀλλὰ ἀποχοτοῦν σημασία μόνον σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ δομὴ τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων πού στὸν ἐνιαῖο ὀργανισμὸ τοῦ κόμματος συγχυεύονται: γιὰ ἕνα ὀρισμένο διάστημα. Τὸ πρόβλημα πού νομίζουμε πὼς πρέπει γὰ τεθεῖ δὲν εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἐπικράτησης τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, ἀλλὰ τοῦ γὰ δοῦμε ἂν ἡ πολιτικὴ προετοιμασία τῶν ἐκλογῶν θὰ μπορεῖ γὰ προσφέρει τὴν εὐκαιρία σ' αὐτὲς τὶς διαφορετικὲς κοινωνικὲς ὁμάδες γὰ θροῦν καθεμιὰ τὸ δικό της ὀρισμὸ καὶ τὸ δικό της δρόμο.

Ὁ φασισμὸς θεωρεῖ μεγάλη ἐπιτυχία του τὸ ὅτι πέτυχε τὴν ἀπόσπαση μιᾶς ὁμάδας τῆς «ἄκρας δεξιᾶς» ἀπὸ τὸν ἐνιαῖο κορμὸ τοῦ κόμματος. Ἀλλὰ μποροῦμε γὰ συζητήσουμε ἂν ἔχει δίκιο. Ἡ «ὁμάδα τῆς ἄκρας δεξιᾶς» εἶναι ἡ ὁμάδα τῶν παλιῶν ἀντιδραστικῶν καθολικῶν: μαύρη ἀριστοκρατία, γαιοκτῆμονες, συνδεμένοι ἤδη ὄχι τόσο μὲ τὸ σεβασμὸ στὸ Σύνταγμα τοῦ ἰταλικοῦ Κράτους ὅσο μὲ τὴ διατήρηση τῆς ὑπάρχουσας κοινωνικῆς διάταξης. Ὅτι πρόκειται γιὰ συνταγματικὲς ὁμάδες, μὲ τὴ στενὴ ἔγνοια τῆς λέξης, τὸ δείχνει τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτοὶ ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς κληρικαλιστικῆς ἀντίθεσης στὸ ἰταλικὸ Κράτος τὶς πρῶτες δεκαετίες τῆς ζωῆς του καὶ ὅτι ξανασυνδέθηκα μὲ τὸ ἰταλικὸ Κράτος μόνο ὅταν φάνηκε καὶ ἦταν ἀναγκαῖο γὰ τὸ ὑποστηρίξουν γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴν ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν ἐναντίον του. Ἀλλὰ ὁ Τζολίτι, ὁ τυπικὸς ἄνθρωπος τοῦ συντηρητικοῦ ἰταλικοῦ Κράτους, εἶχε λύσει τὸ πρόβλημα γὰ δέσει γύρω του αὐτὲς τὶς ὁμάδες μὲ τρόπο πολὺ πιὸ λαμπρὸ ἀπὸ ἐκείνον πού χρησιμοποίησε σήμερα ὁ φασισμὸς. Ἡ λύση του ἐπέτρεπε στοὺς ἀντιδραστικούς καθολικούς γὰ διατηρήσουν τὴ μαζικὴ συναίνεση πού τοὺς πρόσφερε ὁ δημοκρατικὸς μηχανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας, γὰ ἐκμεταλλεῦτοῦν αὐτὸ τὸ μηχανισμὸ στὴν ἐκλογικὴ περίοδο γιὰ τὴν πάλη κατὰ τῶν ταξικῶν κομμάτων καὶ γὰ μετασχηματίζουν τὶς δυνάμεις πού εἶχαν συγκεντρώσει μ' αὐτὸ τὸν τρόπο γιὰ τὴ

διαρκή υποστήριξη του Κράτους. Η «συνθήκη Τζεντιλόνι» ήταν η φανερόη σχηματοποίηση αυτού του συστήματος.

Όσο ή άκρα αντιδραστική δεξιά παρέμενε στους κόλπους του Λαϊκού Κόμματος ήταν πάντα άνοιχτός ο δρόμος για μιá λύση αυτού του εϊθους. Η έξοδός της και ή σύστασή της σε αυτόνομη πολιτική ομάδα ίσως ύπήρξε μιá κοινοβουλευτική επιτυχία κατά του αυταρχισμού του ντόν Στουρτσο, αλλά έθεσε τó πρόβλημα του Λαϊκού Κόμματος και κυρίως των μαζών που συμμετέχουν σ' αυτό με τρόπο πολύ διαφορετικό από πριν.

Στό Λαϊκό Κόμμα ύπήρχε πάντοτε μιá «δεξιά»: έμεις συγκαταλέγουμε σ' αυτή τή δεξιά και τó λεγόμενο «κέντρο». Είναι μιá δεξιά έπαγγελματιών, μικρών και μεσαίων άστων, ή όποία άσκησε μεταπολεμικά στις λαϊκές μάξες λειτουργία άνάλογη με κείνη που οί αντιδραστικοί καθολικοί άσκούσαν στις μάξες που πήγαιναν μαζί τους με τήν όργάνωση τής Έκκλησίας. Αυτή έκανε αυτές τις μάξες νά δεχτούν ένα πρόγραμμα «ρεφορμιστικό» για τó ιταλικό Κράτος, δηλαδή τις έκανε νά πιστέψουν ότι ή έκανοποίηση των άναγκών τους για οικονομική και πολιτική άπελευθέρωση μπορούσε νά έπιτευχθεί χωρίς νά σπάσει ή μηχανή του Κράτους, χωρίς νά αντικατασταθεί τó άστικό Κράτος, τó λεγόμενο φιλελεύθερο, από ένα Κράτος των έργατών και των άγροτών, χωρίς νά τεθεί στους έργάτες και τους άγρότες τó πρόβλημα τής κατάκτησης τής πολιτικής έξουσίας. Αυτή ή ομάδα είναι βέβαια ύπεύθυνη για τήν ήττα, τής όποιας οί άγρότες [λαϊκοί] ύφιστανται σήμερα τις συνέπειες όσο και οί σοσιαλιστές άγρότες' και ή πολιτική της ένδεια γίνεται από μέρα σε μέρα μεγαλύτερη, γιατί από μέρα σε μέρα οί ίδιοι οί άγρότες πείθονται ότι σήμερα ένα «ρεφορμιστικό» πρόγραμμα δέν έχει: πιά καμιά έννοια. Ο φασισμός έχει τήν τάση νά ίδίνει στήν ταξική δικτατορία τής άστικής τάξης μιá σταθερότητα και μιá διάρκεια που προκύπτουν από τόν άνοιχτό μετασχηματισμό του λεγόμενου Φιλελεύθερου Κράτους μιάς έποχής σε όργανο και μορφή αυτής τής δικτατορίας. Όποιοσδήποτε έχει ένα ταξικό οικονομικό συμφέρον νά προασπίσει βρίσκει φραγμένο μπροστά του άδυσώπητα τó δρόμο. Γι' αυτό κάθε λαϊκός άγρότης πρέπει σήμερα νά συμπεράνει: έκείνο που συμπεραίνουμε και καμείς: ότι καμιά κατάκτηση δέν είναι δυνατή, παρά σάν συνέπεια μιάς πάλης που προτίθεται νά βγάλει απ' τή μέση τó μοναδικό έμπόδιο τής δικτατορίας του φασισμού. Η άστική ομάδα που πλαισίωσε και κατηύθυνε πολιτικά τή λαϊκή μάξα μεταπολεμικά αποδείχεται μ' αυτό τόν τρόπο νά έχει έξαντλήσει τó ρόλο της. Η αντίθεση ανάμεσα στή νοοτροπία της και τó πρόγραμμά της και τή νοοτροπία και τó πρόγραμμα των μαζών που ακόμα ακολουθούν τó κόμμα είναι: προορισμένη νά βαθαίνει: όλοένα περισσότερο, σιγά σιγά όσο ο φασισμός ακολουθεί τήν

πορεία του, και τὸ θάθαιμα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συμβεῖ στὴν κατεύθυνση πού δείχνουμε ἑμεῖς.

Ἐδῶ θρίσκειται ἡ ἀληθινὴ κρίση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Ἐπικεφαλῆς του θρίσκειται μιὰ ομάδα πού δὲν εἶναι πιά σέ θέση νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῶν μαζῶν πού τὸ ἀκολουθοῦν. Ἐπάρχει ἐπίσης ἡ ἀριστερά, ἀλλὰ μάλλον ἰσχύουν καὶ γι' αὐτὴν τὰ ὅσα εἴπαμε γιὰ τὴ δεξιά. Ἡ μοναδικὴ πολιτικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀριστερᾶς ἦταν ἡ πρόταση ἀποχῆς ἀπὸ τὶς ἐκλογές, δηλαδὴ μιὰ πρόταση πού ἀποτελεῖ ἔνδειξη ἀποκλειστικὰ κοινοβουλευτικίστικης νοστοπίας, ἀντίθετη μὲ κείνη πού θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει ἓνα μαζικὸ κόμμα.

Ἀντίθετα, τὸ Λαϊκὸ Κόμμα συνεχίζει νὰ εἶναι μαζικὸ κόμμα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ παραβλέψῃ τὴ ζωὴ πού αὐτὲς οἱ μάζες ὀδηγοῦν καὶ τὴ νοστοπία πού δημιουργεῖται μέσα τους. Εἶναι ἀναπόφευκτο, ἡ στάση τῆς ἀντίθεσής του στὸ φασισμό νὰ ζευγαρώνεται μὲ τὴ μάζα σὲ μιὰ στιγμή πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη πού σκέφτονται οἱ ἀρχηγοί, νὰ ζευγαρώνεται σὴν ἡ ἔνδειξη τῆς πρόθεσης γιὰ ἀγῶνα πού δὲν ὑπάρχει στοὺς ἀρχηγούς· καὶ εἶναι ἀναπόφευκτο ὅτι ἡ διαφωνία πρέπει νὰ καταλήξῃ νὰ φέρῃ σὲ κρίση πολὺ πιὸ βαθιὰ ἀπ' τὴ σημερινή. Θὰ ἔχουμε μιὰ λύση πού θὰ ξεκαθαρίζει τὰ πράγματα μόνο ὅταν στοὺς ἴδιους τοὺς κόλλους τοῦ κόμματος θὰ ὑπάρξῃ μιὰ ομάδα μὲ τὸ θάρρος ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι τὸ «ρεφορμιστικὸ» πρόγραμμα τῶν περασμένων ἔτων δὲν ἔχει πιά καμιὰ ἀξία σήμερα, κι ὅτι ἂν εἶναι ἀλήθεια πῶς οἱ μάζες ἔχουν σήμερα ἀνάγκη ἀπὸ νομιμότητα καὶ ἐλευθερία γιὰ νὰ ξαναρχίσουν καὶ ν' ἀναπτύξουν τὶς οικονομικὰς τους διεκδικήσεις, εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ἐλευθερία καὶ νομιμότητα σήμερα ἀποκτώνται μόνο μὲ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας τοῦ φασισμού. Καὶ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς ἐπίσης, ἢ τουλάχιστον γιὰ κείνους πού δροῦν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν μαζῶν πού τοὺς ὑποστηρίζουν, τὸ «ρεφορμιστικὸ» πρόγραμμα πρέπει νὰ διαλυθεῖ καὶ νὰ δώσῃ τὴ θέση του σ' ἓνα πρόγραμμα πάλης, καὶ πάλης ὄχι γιὰ κατακτήσεις καὶ διεκδικήσεις προσωπικὰς.

(Χωρὶς ὑπογραφή, I' Unita, 22 Φλεβάρη 1924, I, φ. 10).

«Ἀρχηγός»

Κάθε Κράτος εἶναι δικτατορία. Κάθε Κράτος δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει κυβέρνηση, πού ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα στενὸ ἀριθμὸ ἀνθρώπων, πού μὲ τὴ σειρά τους ὀργανώνονται γύρω ἀπὸ ἓναν προικισμένον μὲ μεγαλύτερες ἱκανότητες καὶ μεγαλύτερη ὀξυδέρκεια. Ὅσο θὰ εἶναι ἀναγκαῖο ἓνα Κράτος, ὅσο θὰ εἶναι ἱστορικὰ

ἀναγκαῖο νὰ κυβερνῶνται οἱ ἄνθρωποι, ὅποια κι ἂν εἶναι: ἡ κυρίαρχη τάξη, θὰ μπαίνει τὸ πρόβλημα νὰ ὑπάρχουν ἀρχηγοί, νὰ ὑπάρχει ἓνας «ἀρχηγός». Τὸ ὅτι μερικοὶ σοσιαλιστὲς πού λένε ἀκόμη ὅτι εἶναι μαρξιστὲς καὶ ἐπαναστάτες, λένε μετὰ ὅτι θέλουν τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἀλλὰ ὅτι δὲν θέλουν τὴ δικτατορία τῶν «ἀρχηγῶν», ὅτι δὲν θέλουν νὰ ἐξατομικεῖται, νὰ προσωποποιεῖται ἡ διοίκηση, τὸ ὅτι λένε δηλαδὴ πὼς θέλουν τὴ δικτατορία ἀλλὰ δὲν τὴ θέλουν μὲ τὴ μοναδική μορφή πού εἶναι ἱστορικὰ δυνατὴ, ἀποκαλύπτει μόνο μιὰ δλόκληρη πολιτικὴ κατεύθυνση, μιὰ δλόκληρη θεωρητικὴ «ἐπαναστατικὴ» προετοιμασία.

Στὸ ζήτημα τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας τὸ βασικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ προσωποποίηση στὴ λειτουργία τῆς διοίκησης. Τὸ βασικὸ πρόβλημα θρῖσκεται ἰσθὴ φύση τῶν σχέσεων πού οἱ ἀρχηγοὶ ἢ ὁ ἀρχηγὸς ἔχουν μὲ τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, στὶς σχέσεις πού ὑφίστανται ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ κόμμα καὶ τὴν ἐργατικὴ τάξη: εἶναι καθαρὰ ἱεραρχικῆς, στρατιωτικοῦ τύπου, ἢ εἶναι ἱστορικοῦ καὶ ὀργανικοῦ χαρακτήρα; Ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ κόμμα εἶναι στοιχεῖα τῆς ἐργατικῆς τάξης, εἶναι ἓνα μέρος τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἀντιπροσωπεύουν γι' αὐτὴν τὰ συμφέροντα καὶ τὶς βαθύτερες καὶ ζωτικότερες ἐπιδιώξεις της, ἢ τῆς εἶναι μιὰ ἀπόφυση, ἢ εἶναι μιὰ ἀπλή βίαιη ἐπιβολὴ πάνω της; Πὼς αὐτὸ τὸ κόμμα διαμορφώθηκε, πὼς ἀναπτύχθηκε, μὲ ποιά διαδικασία ἔγινε ἡ ἐπιλογή τῶν ἀνθρώπων πού τὸ διευθύνουν; Γιατί ἔγινε τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης; Κι αὐτὸ ἔγινε τυχαία; Τὸ πρόβλημα γίνεται πρόβλημα δλόκληρης τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού μὲ ἀργὸ ρυθμὸ συνθέτεται στὴν πάλη κατὰ τῆς ἀστικῆς τάξης, σημειώνει κάποιες νίκες καὶ ὑφίσταται πολλές ἤττες: κι ὄχι μόνον τῆς ἐργατικῆς τάξης μιᾶς μειονομένης χώρας, ἀλλὰ ὅλης τῆς παγκόσμιας ἐργατικῆς τάξης, μὲ τὶς ἐπιφανειακῆς καὶ ὅμως τόσο σημαντικῆς σὲ κάθε ξεχωριστὴ στιγμή διαφοροποιήσεις της, καὶ μὲ τὴν οὐσιαστικὴ ἐνότητα καὶ ὁμοιογένειά της.

Τὸ πρόβλημα γίνεται πρόβλημα τῆς ζωτικότητας τοῦ μαρξισμού, τοῦ ἂν εἶναι ἢ ὄχι ἡ πιὸ ἀσφαλὴς καὶ βαθιὰ ἐρμηγνεία τῆς φύσης καὶ τῆς ἱστορίας, τῆς δυνατότητάς του νὰ δίνει στὴ νοητικὴ διαίσθηση τοῦ πολιτικοῦ ἀνθρώπου μιὰ μέθοδο σίγουρη, ἓνα ὄργανο ἐξαιρετικῆς ἀκρίβειας γιὰ νὰ ἐξερευνᾷ τὸ μέλλον, γιὰ νὰ προβλέπει τὰ μαζικὰ γεγονότα, γιὰ νὰ τὰ κατευθύνει καὶ συνεπὼς νὰ τὰ ἐξουσιάζει.

Τὸ διεθνὲς προλεταριάτο εἶχε καὶ ἔχει ὡς τώρα τὸ ζωντανὸ παράδειγμα ἐνὸς ἐπαναστατικοῦ κόμματος πού ἀσκεῖ τὴ δικτατορία μιᾶς τάξης· εἶχε ἀλλὰ δὲν ἔχει: πιά, δυστυχῶς, τὸ πιὸ ζωντανὸ καὶ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα αὐτοῦ πού ὑπῆρξε ἐπαναστάτης ἀρχηγός, τοῦ σύντροφου Λένιν.

Ὁ σύντροφος Λένιν ἦταν ὁ μύστης μιᾶς νέας διαδικασίας ἀνάπτυξης τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ ἦταν ὁ μύστης γιατί ἦταν ἐπίσης ὁ ἐκφραστής καὶ τὸ τελευταῖο πρὸ ἐξατομικευμένο στοιχεῖο μιᾶς δολόκληρης διαδικασίας ἀνάπτυξης τῆς περασμένης ἱστορίας, ὄχι μόνο τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐγίνε τυχαῖα μήπως ἀρχηγὸς τοῦ Μπολσεβίκικοῦ Κόμματος; Τυχαῖα μήπως τὸ Μπολσεβίκικο Κόμμα ἐγίνε τὸ κόμμα-ἡγέτης τοῦ ρώσικοῦ προλεταριάτου καὶ κατόπιν τοῦ ρώσικοῦ ἔθνους; Ἡ ἐπιλογή διάρκεσε τριάντα χρόνια, ὑπῆρξε πάρα πολὺ ἐπίπονη, πῆρε συχνὰ τὶς φαινομενικὰ πρὸ παράξενες καὶ παράλογες μορφές. Ἄρχισε στὸ διεθνὲς πεδίο, σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς πρὸ ἀνεπτυγμένους καπιταλιστικὸς πολιτισμοὺς τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, μέσα στὴν πάλῃ τῶν κομμάτων καὶ τῶν ομάδων πρὸ ἀποτελοῦσαν τὴ Β' Διεθνή προπολεμικά. Συνεχίστηκε στοὺς κόλπους τῆς μειοψηφίας τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ, πρὸ ἕμεινε τουλάχιστον ἐνήμερι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴ σοσιαλπατριωτικὴ μόλυνση. Ἐανάρχησε στὴ Ρωσία μέσα στὴν πάλῃ γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς πλειοψηφίας τοῦ προλεταριάτου, στὴν πάλῃ γιὰ τὴν κατανόηση καὶ ἐρμηνεία τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐπιδιώξεων μιᾶς ἀναριθμητῆς ἀγροτικῆς τάξης, πρὸ ἦταν διάσπαρτη σὲ μιὰν ἀπέραντη ἐπικράτεια. Συνεχίζεται ὡς τώρα, καθημερινά, γιατί κάθε μέρα πρέπει νὰ κατανοοῦμε, νὰ προβλέψουμε, νὰ μεριμνοῦμε. Αὐτὴ ἡ ἐπιλογή ἦταν μιὰ πάλῃ ἀνάμεσα σὲ φράξεις, μικρὲς ομάδες, ἦταν πάλῃ ἀτομική, πράγμα πρὸ σήμαινε νὰ ὑποφέρεις τὴν πείνα ἂν καὶ εἶχες στὴ διάθεσή σου ἑκατομμύρια χρυσό, σήμαινε νὰ διατηρεῖς τὸ πνεῦμα ἐνὸς ἀπλοῦ ἐργάτη ἂν καὶ ἦσουν στὸ θρόνο τῶν τσάρων, νὰ μὴν ἀπελπίζεσαι ἀκόμα κι ὅταν ὄλα φαίνονταν νὰ ἔχουν χαθεῖ, ἀλλὰ νὰ ξαναρχίζεις, μὲ ὑπομονή, μὲ ἐπιμονή, διατηρώντας ὄλη σου τὴν ψυχραιμία καὶ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη ὅταν οἱ ἄλλοι ἔχαναν τὸ μυαλό τους. Τὸ ρώσικο Κομμουνιστικὸ Κόμμα, μὲ τὸ Λένιν ἀρχηγό του, ἦταν ἔτσι δεμένο μὲ ὄλη τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ρώσικοῦ προλεταριάτου, μὲ ὄλη τὴν ἀνάπτυξη, συνεπῶς, δολόκληρου τοῦ ρώσικοῦ ἔθνους καὶ ὄθεν εἶναι δυνατὸ ὄυτε νὰ φανταστοῦμε τὸ ἔνα χωρὶς τὸ ἄλλο, τὸ προλεταριάτο κυρίαρχη τάξη χωρὶς τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα νὰ εἶναι τὸ κόμμα πρὸ κυβερνᾶ καὶ συνεπῶς χωρὶς ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος νὰ εἶναι ὁ ἐμπνευστῆς τῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησης, χωρὶς τὸ Λένιν ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους. Ἡ ὄδια ἡ στάση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν ρώσων ἄστων πρὸ ἔλεγε: —μιὰ ρεπούμπλικα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Λένιν χωρὶς τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα θὰ ἦταν ὄδεδῶδες καὶ γιὰ μᾶς— εἶχε μεγάλη ἱστορικὴ σημασία. Ἦταν ἡ ἀπόδειξη ὄτι τὸ προλεταριάτο ἄσκούσε ὄχι μόνο μιὰ φυσικὴ πρὸ κυριαρχία, ἀλλὰ κυριαρχοῦσε

και πνευματικά. Κατά βάθος, συγκεχυμένα, και ο ρώσος άστος έπίσης άντιλαμβανόταν ότι ο Λένιν δέν θά είχε μπορέσει νά γίνει και δέν θά είχε μπορέσει νά παραμείνει άρχηγός του Κράτους χωρίς τήν κυριαρχία του προλεταριάτου, άν τó Κομμουνιστικό Κόμμα δέν ήταν κόμμα τής κυβέρνησης· ή ταξική του συνείδηση τόν έμπόδιζε άκόμα ν' άναγνωρίσει πέρα άπό τή φυσική, άμηση ήττα του και τήν ιδεολογική και ιστορική έπίσης ήττα του· αλλά ή άμφιβολία ήταν ήδη μέσα του και αυτή ή άμφιβολία έκφραζόταν σ' αυτή τή φράση.

Ένα άλλο ζήτημα παρουσιάζεται. Είναι δυνατό, σήμερα, στην περίοδο τής παγκόσμιας επανάστασης, νά υπάρχουν «άρχηγοί» έξω άπό τήν έργατική τάξη, νά υπάρχουν άρχηγοί μη-μαρξιστές, οι όποιοι νά μήν είναι δεμένοι στενά με τήν τάξη πού ενσαρκώνει τήν προοδευτική ανάπτυξη όλόκληρου του ανθρώπινου γένους; Στην Ίταλία έχουμε τó φασιστικό καθεστώς, έχουμε έπι-κεφαλής του φασισμού τó Μπενίτο Μουσολίνι, έχουμε μιάν έπίσημη ιδεολογία στην όποία ο «άρχηγός» έχει θεοποιηθεί, έχει διακηρυχθεί άλάθητος, έχει άνακηρυχθεί σέ οργανωτή και έμπνευστή τής ξαναγεννημένης ιερής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Βλέπουμε τυπωμένα στις έφημερίδες καθημερινά δεκάδες και εκατοντάδες τηλεγραφήματα σεβασμού των πλατιών τοπικών φυλών στον «άρχηγό». Άς δούμε τίς φωτογραφίες: τó πιό σκληρυμένο προσωπειο έ-νός προσώπου πού έχουμε ήδη δει στις σοσιαλιστικές συγκεντρώσεις. Γνωρίζουμε αυτό τó πρόσωπο: γνωρίζουμε έκείνο τó στριφογύρισμα των ματιών στις κόχες πού στό παρελθόν είχαν χρέος, με τόν άγριο μηχανισμό τους, νά βάζουν σέ άνησυχία τήν άστική τάξη και σήμερα τó προλεταριάτο. Γνωρίζουμε έκείνη τήν πάντα κλειστή, σάν άπειλή, γροθιά. Γνωρίζουμε όλο αυτό τó μηχανισμό, όλο αυτό τόν έξοπλισμό και καταλαβαίνουμε πώς μπορεί νά έντυπωσιάσει και νά προκαλέσει χτυποκάρδια στη γεολαία των άστικών σχολείων· είναι άληθινά έκπληκτικός άκόμη κι όταν τόν δει καείς άπό κοντά και προκαλεί κατάπληξη. Άλλά «άρχηγός»; Είδαμε τήν κόκκινη έβδομάδα του Ίούνη 1914. Περισσότεροι άπό τρία εκατομμύρια έργαζόμενοι βγήκαν στους δρόμους μετά άπό πρόσκληση του Μπενίτο Μουσολίνι, πού άπό ένα χρόνο πριν, άπό τή σφαγή τής Ροκαγκόργκα, τούς είχε προετοιμάσει για τή μεγάλη μέρα, με λόγους και όλα τά δημοσιογραφικά μέσα, πού υπήρχαν στη διάθεση του τότε «άρχηγού» του Σοσιαλιστικού Κόμματος, του Μπενίτο Μουσολίνι: άπό τή βινιέτα του Σκαλαρίνι ως τή μεγάλη δίκη στό κακουργιοδικείο του Μιλάνου. Τρία εκατομμύρια έργαζόμενοι είχαν κατέβει στην πλατεία: έλειπε ο «άρχηγός», πού ήταν ο Μπενίτο Μουσολίνι. Έλειπε σάν «άρχηγός», όχι σάν άτομο, γιατί διηγούνται ότι σάν άτομο ήταν θαρραλέος και στό Μιλάνο άφηφούσε τίς ζώνες άσφαλείας και τά ντου-

φέκια τῶν καραμπινιέρων. Ἐλεπε σὰν ἀρχηγός, γιατί δὲν ἤταν τέτιος, γιατί, σύμφωνα μὲ τὴ δική του ἐξομολόγηση, στοὺς κόλπους τῆς καθοδήγησης τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, δὲν κατόρθωνε νὰ νικήσει οὔτε τίς ἀξιολύπητες συνωμοσίες τῶν Ἀρτουόρο Βέλα καὶ Ἀντζέλικα Μπαλαμπάνοφ.

Ἦταν τότε, ὅπως καὶ σήμερα, ὁ συγκεντρωτικὸς τύπος τοῦ μικροαστοῦ ἱταλοῦ, μανιώδης, ἄγριο μίγμα ὄλων τῶν ὑπολειμμάτων ποὺ εἶχαν ἀφήσει στὸ ἔθνικὸ ἔδαφος οἱ διάφοροι αἰῶνες κυριαρχίας τῶν ξένων καὶ τῶν παπάδων: δὲν μπορούσε γὰ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ προλεταριάτου· ἐγινε ὁ δικτάτορας τῆς ἀστικῆς τάξης, ποὺ ἀγαπᾷ τίς ἄγριες μορφές ὅταν ξαναγίνεται βουρβονική, ποὺ ἐλπίζει γὰ δεῖ στὴν ἐργατικὴ τάξη τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ αἰσθανόταν αὐτὴ γιὰ κείνο τὸ στριφογύρισμα τῶν ματιῶν καὶ κείνη τὴν κλειστὴ γροθιά τεντωμένη ἀπειλητικά.

Ἡ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἐπεκτατικὴ, ὄχι καταπιεστικὴ. Μιὰ συνεχὴς κίνηση πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω, ἕνας συνεχὴς μεταβολισμὸς μέσα ἀπὸ ὄλες τίς κοινωνικὲς μοριακὲς σχέσεις, μιὰ συνεχὴς κυκλοφορία ἀνθρώπων. Ὁ ἀρχηγὸς ποὺ σήμερα θρηνοῦμε θρῆκε μιὰ κοινωνία σὲ ἀποσύνθεση, μιὰ ἀνθρώπινη σκόνη, χωρὶς τάξη καὶ πειθαρχία, γιατί σὲ πέντε χρόνια πολέμου ἢ παραγωγῆ, πηγὴ κάθε εἶδους κοινωνικῆς ζωῆς, εἶχε ξεραθεῖ. Ὅλα ξανατακτοποιήθηκαν καὶ ξαναφτιάχθηκαν, ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια ὡς τὴν κυβέρνηση, κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση καὶ τὸν ἔλεγχο τοῦ προλεταριάτου, μὲ τὰ μέσα μιᾶς νέας τάξης, δηλαδή, μὲ τὴ διακυβέρνηση καὶ τὴν ἱστορία.

Ὁ Μπενίτο Μουσολίνι κατάκτησε τὴν κυβέρνηση καὶ τὴ διατήρησε μὲ τὴν πιὸ θίανη καὶ αὐθαίρετη καταπίεση. Δὲν εἶχε καθήκον γὰ ὀργανώσει μιὰ τάξη, ἀλλὰ μόνο τὸ προσωπικὸ μιᾶς διοίκησης. Διέλυσε μερικὸς μηχανισμοὺς τοῦ Κράτους, περισσότερο γιὰ νὰ δεῖ πῶς ἦταν φτιαγμένοι καὶ γὰ πάρει τὴν πρακτικὴ τοῦ ἐπαγγέλματος, παρὰ ἀπὸ πρωτογενὴ ἀνάγκη. Ἡ θεωρία του βρίσκεται ὅλη στὴ φυσικὴ μάσκα, στὸ στριφογύρισμα τῶν ματιῶν μέσα στὶς κόχες, στὴν κλειστὴ γροθιά τεντωμένη πάντοτε ἀπειλητικά.

Ἡ Ρώμη δὲν εἶναι καινούργια σὲ τέτια σκονισμένα σκηινικά. Ἐχει δεῖ τὸ Ρωμῦλο, ἔχει δεῖ τὸν Αὐγουστο Καίσαρα κι ἔχει δεῖ, στὴ δόση του, τὸ Ρωμῦλο Αὐγούστιο.

(Χωρὶς ὑπογραφή, L' Ordine Nuovo, Μάρτης 1924, σ. 111, 1, φ. 1. Δημοσιευμένο μὲ τὸν τίτλο «Λένιν, ἐπαναστάτης ἀρχηγός», ὑπογραφή Ἀντόνιο Γκράτσι, στὴν Unita, 6 Νοέμβρη 1924, 1, φ. 229).

Ἐνάντια στὸν πεσιμισμό

Δὲν ὑπάρχει καλύτερος τρόπος νὰ γιορτάσουμε τὴν πέμπτη ἐπέτειο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, τῆς μεγάλης παγκόσμιας ἔνωσης γιὰ τὴν ὁποία ἔμεῖς οἱ Ἴταλοι ἐπαναστάτες αἰσθανόμαστε περισσότερο παρά ποτὲ δραστήριο καὶ ὀλοκληρωματικὸ μέρος, ἀπ' τὸ νὰ κάνουμε μιὰ ἐνσυνείδητη ἐξέταση, μιὰ ἐξέταση τοῦ ἐλάχι- στοῦ πού κάναμε καὶ τῆς ἀπέραντης δουλειᾶς πού ἔχουμε ἀκόμη ν' ἀναπτύξουμε, συμβάλλοντας ἔτσι νὰ ξεκαθαριστεῖ ἡ κατάστασή μας, συμβάλλοντας εἰδικὰ στὸ νὰ διαλυθεῖ αὐτὸς ὁ σκοτεινὸς καὶ βαρὺς ὄγκος ἀπὸ σύννεφα πεσιμισμοῦ πού πιέζει τοὺς πιὸ σπου- δαίους καὶ ὑπεύθυνους ἀγωνιστὲς καὶ πού ἀντιπροσωπεύει μεγάλ- ο κίνδυνο, τὸ μεγαλύτερο ἴσως στὴ σημερινὴ στιγμὴ, λόγῳ τῶν συνεπειῶν του πολιτικῆς παθητικότητος, διανοητικῆς νοθρότητος, σκεπτικισμοῦ γιὰ τὸ μέλλον.

Αὐτὸς ὁ πεσιμισμὸς εἶναι στενὰ δεμένος μὲ τὴ γενικὴ κατά- σταση τῆς χώρας μας ἢ κατάστασι τὸν ἐξηγεῖ, ἀλλὰ δὲν τὸν δικαιολογεῖ, φυσικά. Τί διαφορὰ θὰ ὑπῆρχε ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, ἀνάμεσα στὴ θέλησή μας καὶ τὴν πα- ράδοσι τοῦ κόμματος ἂν καὶ μεῖς ξέραμε νὰ ἐργαζόμαστε καὶ εἰ- μασταν δραστήρια αἰσιόδοξοι μόνο στὶς περιόδους τῶν παχῶν ἀ- γελάδων, ὅταν ἡ κατάστασι εἶναι εὐνοϊκὴ, ὅταν οἱ ἐργαζόμενες μάζες κινουῦνται αὐθόρμητα, ἀπὸ ἀκαταμάχητες παρορμήσεις, καὶ τὰ προλεταριακὰ κόμματα μποροῦν νὰ βολευτοῦν στὴ λαμπρὴ θέ- ση τῆς ἀδικῆς κατάρτας [πὸ γυροφέρνει ἄσκοπα]; Τί διαφορὰ θὰ ὑπῆρχε ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, ἂν καὶ μεῖς, ξεκινώντας ἔστω ἀπὸ ἄλλες παρατηρήσεις, ἀπὸ ἄλλες ἀπόψεις, ἔ- χοντας ἔστω μεγαλύτερο αἶσθημα εὐθύνης καί, δείχνοντας ὅτι τὸ ἔχουμε, μὲ τὴν ἐνεργὸ ἀνησυχία νὰ ἐτοιμάζουμε ὀργανωτικὰς καὶ ὕλικὰς δυνάμεις κατάλληλες νὰ καλύπτουν κάθε περίστασι, ἐγ- καταλειπόμαστεν στὴ μοιρολατρεία, νανοριζόμεσταν μὲ τὴ γλυκεῖα αὐταπάτη ὅτι τὰ γεγονότα δὲν μποροῦν παρά νὰ ἐξελιχθοῦν σύμ- φωνα μὲ μιὰ καθορισμένη γραμμὴ ἀνάπτυξης, ἐκεῖνη πού ἔμεῖς ἔχουμε προβλέψει, στὴν ὁποία θὰ θροῦν ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς τὸ σύ- στημα προχωμάτων καὶ καναλιῶν πού ἔμεῖς θὰ ἔχουμε προ- ετοιμάσει, μπαίνοντας σ' αὐτὸ τὸ κανάλι καὶ παίροντας μορφή καὶ ἱστορικὴ δύναμι μὲσα σ' αὐτό; Αὐτὸς εἶναι ὁ κόμπος τοῦ προ- βλήματος, πού παρουσιάζεται νὰ συστρέφεται μὲ ἀσάφεια, γιατί ἡ παθητικότητι φαίνεται ἐξωτερικὰ σὰν ζωρὴ ἐργασία, γιατί νο- μίζω ὅτι ἔμεῖς ἔχουμε μιὰ γραμμὴ ἀνάπτυξης, ἕνα νῆμα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἐργάτες ἰδρώνουν καὶ κοπιᾶζουν νὰ σκάδουν ἐπάξια.

Ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς ἰδρύθηκε στὶς 5 Μαρτίου 1919, ἀλλὰ ἡ ἰδεολογικὴ καὶ ὀργανικὴ τῆς διαμόρφωσι ἐπαληθεύτηκε

μόνο στο Β' Συνέδριο, τὸν Ἰούλιο - Αὐγούστο 1920, μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ καταστατικοῦ καὶ τῶν 21 ὄρων. Ἀπὸ τὸ Β' Συνέδριο ἀρχίζει στὴν Ἰταλία ἡ ἐξόρμηση γιὰ τὴν ἐξυγίανση τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ἀρχίζει σὲ ἐθνικὴ κλίμακα, γιατί εἶχε ἤδη ἀρχίσει τὸν προηγούμενο Μάρτη ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τοῦ Τορίνου μὲ τὴν πρόταση ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παρουσιάσει στὴν ἐπικείμενη ἐθνικὴ Συνδιάσκεψη τοῦ κόμματος ποὺ ἦταν νὰ γίνεῖ ἀκριβῶς στὸ Τορίνο ἀλλὰ δὲν εἶχε βρεῖ ἀξιόλογη ἀνταπόκριση (στὴ Συνδιάσκεψη τῆς ομάδας ποὺ ὑποστήριζε τὴν ἀποχή, στὴ Φλωρεντία τὸν Ἰούλιον 1920, πρὶν τὸ Β' Συνέδριο, ἀπορίφθηκε ἡ πρόταση ἐνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ Ordine Nuovo νὰ διευρυνθεῖ ἡ θάση τῆς ομάδας, ὥστε νὰ γίνεῖ κομμουνιστικὴ, χωρὶς τὴν ἔνσταση γιὰ ἀποχή ποὺ εἶχε χάσει πρακτικὰ μεγάλο μέρος τοῦ λόγου ὑπαρξῆς της) ¹.

Τὸ Συνέδριο τοῦ Λιθόρνου καὶ ἡ διάσπαση στὸ Συνέδριο τοῦ Λιθόρνου ξανασυνδέθηκαν μὲ τὸ Β' Συνέδριο, μὲ τοὺς 21 ὄρους του, παρουσιάστηκαν ὡς ἀναγκαῖο συμπέρασμα τῶν «τυπικῶν» ἀποφάσεων τοῦ Β' Συνεδρίου. Αὐτὸ ἦταν λάθος, καὶ σήμερα μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσουμε ὅλη του τὴν ἔκταση ἐξαιτίας τῶν συνεπειῶν ποὺ εἶχε. Στὴν πραγματικότητά, οἱ ἀποφάσεις τοῦ Β' Συνεδρίου ἦταν ἡ ζωντανὴ ἐρμηνεία τῆς ἰταλικῆς κατάστασης, ὅπως καὶ ὅλης τῆς παγκόσμιας κατάστασης, ἀλλὰ ἐμεῖς, γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπὸ λόγους, δὲν κινήθηκαμε γιὰ τὴ δράση μας ἀπ' αὐτὸ ποὺ συνέβαινε στὴν Ἰταλία, ἀπὸ τὰ ἰταλικά γεγονότα ποὺ ἔδιναν δίκιο στὸ Β' Συνέδριο, ποὺ ἦταν ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ τῆς πολιτικῆς οὐσίας ποὺ ἐνέπνεε τίς ἀποφάσεις καὶ τὰ ὀργανωτικὰ μέτρα ποὺ πάρθηκαν ἀπὸ τὸ Β' Συνέδριο: ἐμεῖς, ὅμως, περιοριστήκαμε νὰ χτυπήσουμε τὰ τυπικά, καθαρῆς λογικῆς, καθαρῆς συνέπειας ζητήματα καὶ ἠττηθήκαμε, γιατί ἡ πλειοψηφία τοῦ ὀργανωμένου πολιτικῆς προλεταριάτου μᾶς ἔριξε ἄδικο, δὲν ἤρθε μαζί μας, μολονότι εἶχαμε μὲ τὸ μέρος μας τὸ κύρος καὶ τὸ γόητρο τῆς Διεθνούς, ποὺ ἦταν πάρα πολὺ μεγάλα καὶ στὰ ὁποῖα εἶχαμε βασιστεῖ. Δὲν ξέραμε νὰ ὀδηγήσουμε μὴ συστηματικὴ ἐξόρμηση, τέττα ποὺ νὰ εἶναι: σὲ θέση νὰ πλησιάσει ὅλους τοὺς πυρήνες καὶ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καὶ νὰ τὰ ὑποχρεώσει νὰ σκεφτοῦν' δὲν ξέραμε νὰ μεταφράσουμε σὲ κατανοητὴ γιὰ κάθε ἰταλὸ ἐργάτη καὶ ἀγρότη γλώσσα τὴ σημασία καθενὸς ἀπὸ τὰ ἰταλικά γεγονότα τοῦ 1919-1920' δὲν ξέραμε, μετὰ τὸ Λιθόρνο, νὰ θέσουμε τὸ πρόβλημα τοῦ γιατί τὸ συνέδριο εἶχε ἐκείνη τὴν κατάληξιν' δὲν ξέραμε νὰ θέσου-

1. Ἡ πρόταση εἶχε γίνεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Γκράμισι, ποὺ παραβρέθηκε στὴ συγκέντρωση ὅσων ὑποστήριζαν τὴν ἀποχή, στίς 8-9 Μαΐου 1920 ὡς «παρατηρητῆς».

με τὸ πρόβλημα πρακτικά, κατὰ τρόπον πού νά βρεθῆ ἡ λύση του, κατὰ τρόπον πού νά συνεχιστεῖ ἡ δική μας εἰδική ἀποστολή πού ἦταν γὰρ κατακτήσουμε τὴν πλειοψηφία τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ. Παρασυρθήκαμε —πρέπει νά τὸ ποῦμε— ἀπὸ τὰ γεγονότα ὑπῆρξαμε, χωρὶς νά τὸ θέλουμε, μιὰ πλευρὰ τῆς γενικῆς διάλυσης τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας, πού ἐγινε καμίνι, ὅπου ὅλες οἱ παραδόσεις, ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ σχηματισμοί, ὅλες οἱ ἐξέχουσες ἰδέες συγχωνεύονταν, καμιά φορά χωρὶς κατάλοιπα: εἴχαμε τὴν παρηγοριά, στὴν ὁποία εἴμασθε ἐπίμονα προσκολλημένοι, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ διασωζόταν, ὅτι μπορούσαμε νά βεβαιώσουμε πὼς εἴχαμε μαθηματικὰ προσδέψει τὸν κατακλισμό, ὅταν οἱ ἄλλοι ναυαυρίζονταν μὲ τὶς πιδὸ μακάριες καὶ ἠλίθιες αὐταπάτες.

Μπήκαμε, μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ Λιβόρνο, σὲ μιὰ κατάσταση ἀνάγκης. Μόνο αὐτὴ τὴ δικαιολογία μπορούμε νά δώσουμε στὴ συμπεριφορά μας, στὴ δραστηριότητά μας μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ Λιβόρνο: τὴν ἀνάγκη πού ἔμπαινε ὡμὰ, μὲ τὴν πιδὸ ἐρεθιστικὴ μορφή, μὲ τὸ δίλημμα ζωῆς ἢ θανάτου. Ἔπρεπε νά οργανωθοῦμε σὲ κόμμα μὲς τὴ φωτιά τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, στερεώνοντας τὶς ὁργανώσεις μας μὲ τὸ αἷμα τῶν πιδὸ ἀφοσιωμένων ἀγωνιστῶν ἔπρεπε νά μετασχηματίζουμε, μὲ τὴν ἴδια τὴν πράξη τῆς σύστασής τους, τῆς ἔνταξής τους, τὶς ὀμάδες μας σὲ ἀποσπάσματα γιὰ τὸν ἀνταρτοπόλεμο, τὸν πιδὸ σκληρὸ καὶ δύσκολο ἀνταρτοπόλεμο πού εἶχε ποτὲ νά παλέψει ἡ ἐργατικὴ τάξη. Ὡστόσο τὰ καταφέραμε: τὸ κόμμα δημιουργήθηκε καὶ δημιουργήθηκε ἰσχυρὰ εἶναι ἕνας ἀτσάλινος ὄγκος, πολὺ μικρὸς θέβαια γιὰ νά μπεῖ στὴν πάλη ἐνάντια στὶς ἀντίπαλες δυνάμεις, ἀλλὰ ἱκανὸς γιὰ νά ἀποτελέσει τὸν ἐξοπλισμὸ ἑνὸς εὐρύτερου σχηματισμοῦ, ἑνὸς στρατοῦ πού, γιὰ νά χρησιμοποιοῦμε τὴν ἱστορικὴ ἰταλικὴ γλώσσα, εἶναι σὲ θέση νά κάνει τὴν ἡττα τοῦ Καπορέτο νά τὴν ἀκολουθήσει ἡ μάχη τοῦ Πιάβε.

Νά τὸ σημερινὸ πρόβλημα πού τίθεται ἀμείλικτα: νά φτιάξουμε ἕνα μεγάλο στρατὸ γιὰ τὶς ἐπόμενες μάχες, νά τὸν φτιάξουμε ἐντάσσοντάς τον στὶς δυνάμεις πού ἀπὸ τὸ Λιβόρνο ὡς σήμερα ἔδειξαν ὅτι ξέρουν ν' ἀντιστέκονται, χωρὶς δισταγμοὺς καὶ χωρὶς ἀπισθοχωρήσεις, στὴν βία ἐξαπολυμένη ἐπίθεση τοῦ φασισμού. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς μετὰ τὸ Β' Συνέδριον μᾶς προσφέρει τὸ κατάλληλο ἔδαφος γι' αὐτὸ, ἐρημνεύει, ἀκόμα μιὰ φορά, —μὲ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Γ' καὶ Δ' Συνεδρίου πού δλοκληρῶνονται ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τῶν διευρυμένων Ἐκτελεστικῶν τοῦ Φλεβάρη καὶ Ἰούνη 1922 καὶ τοῦ Ἰούνη 1923—, τὶς συνθήκες καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ἰταλικῆς κατάστασης. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡμεῖς, σὰν κόμμα, κάναμε ἤδη μερικὰ δῆματα προ-

στά σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση: δὲν μᾶς μένει παρὰ νὰ τὰ πάρουμε σὰν βάση καὶ νὰ συνεχίσουμε θαρραλέα. Τί ἔγνοια ἔχουν πράγματι τὰ γεγονότα ποὺ ξεδιπλώθηκαν στοὺς κόλπους τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος μὲ τὴ διάσπαση ἀπὸ τοὺς ρεφορμιστὲς σὲ μιὰ πρώτη φάση, μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς ομάδας τῶν συντακτῶν τοῦ Pagine Rosse² σὲ μιὰ δευτέρη φάση καὶ μὲ τὴν ἀπόπειρα νὰ ἀποκλείσουν ὅλη τὴν τριτοδιεθνιστικὴ φράξια σὲ μιὰ τρίτη καὶ τελευταία φάση; Ἐχουν αὐτὴ τὴν ἀκριβῆ ἔγνοια: ὅτι ἐνῶ τὸ κόμμα μας ἦταν ὑποχρεωμένο, σὰν ἰταλικὸ τμήμα [τῆς Διεθνoῦς], νὰ περιορίσει τὴ δραστηριότητά του στὸ φυσικὸ ἀμυντικὸ ἀγῶνα κατὰ τοῦ φασισμού καὶ στὴ διατήρηση τῆς πρωτόγονης δομῆς του, ὅμως σὰν διεθνὲς κόμμα, δροῦσε, συνέχιζε νὰ δρᾷ γιὰ ν' ἀνοίξει νέους δρόμους πρὸς τὸ μέλλον, γιὰ νὰ διευρύνει τὸν κύκλο τῆς πολιτικῆς του ἐπιρροῆς, γιὰ νὰ βγάλει ἀπὸ τὴν οὐδετερότητα ἕνα μέρος τῆς μάζας ποὺ πρὶν στεκόταν καὶ κοίταζε ἀδιάφορη καὶ ἀναποφάσιστη. Ἡ δράση τῆς Διεθνoῦς ἦταν, γιὰ λίγο καιρὸ, ἡ μόνη ποὺ ἐπέτρεφε στὸ κόμμα μας νὰ ἔχει ἱκανοποιητικὴ ἐπαφή μὲ τὶς πλατιεὲς μάζες, ποὺ διατήρησε τὴ μαγιά γιὰ τὴ συζήτηση καὶ μιὰ ἀρχὴ κινήματος σὲ σημαντικὰ στρώματα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποὺ μᾶς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ πλησιάσουμε διαφορετικῶς, στὴ δοσιμένη κατάσταση. Στάθηκε χωρὶς ἀμφιβολία μεγάλη ἐπιτυχία τὸ ὅτι ἀποσπάσαμε ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος μερικoὺς συνασπισμοὺς, ὅτι καταφέραμε, ὅταν ἡ κατάσταση φαινόταν χειρότερη, νὰ συσταθοῦν ἀπὸ τὴν ἀμορφὴ σοσιαλιστικὴ ζελατίνη πυρῆνης οἱ ὁποῖοι δήλωναν ὅτι πιστεύουν, παρὼλα αὐτά, στὴν παγκόσμια ἐπανάσταση, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὶς πράξεις ἂν ὄχι μὲ τὰ λόγια, ποὺ φαίνεται νὰ καίνε περισσότερο ἀπὸ τὶς πράξεις, ἀναγνώριζαν ὅτι ἔσφαλαν τὸ 1920-21-22. Αὐτὸ ἦταν ἥττα τοῦ φασισμού καὶ τῆς ἀντίδρασης: ἦταν, ἂν θέλουμε νὰ εἰμασσε εἰλικρινεῖς, ἡ μοναδικὴ φυσικὴ καὶ ἰδεολογικὴ ἥττα τοῦ φασισμού καὶ τῆς ἀντίδρασης μέσα σ' αὐτὰ τὰ τρία χρόνια τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας.

Χρειάζεται νὰ ἀντιδράσουμε ἐνεργητικῶς στὸν πεσιμισμὸ μερικῶν ομάδων, ἀκόμη κι ἀπ' τὶς πιὸ ὑπεύθυνες καὶ σπουδαῖες τοῦ κόμματός μας. Αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει τούτη τὴ στιγμή τὸ θαρύτερο κίνδυνο, στὴ νέα κατάσταση ποὺ θρίσκεται: ὑπὸ διαμόρφωση στὴ χώρα μας καὶ ποὺ θὰ βρεῖ τὴν ἐπικύρωσή της καὶ τὴ διεκρίνισή της στὴν πρώτη φασιστικὴ νομοθεσία. Πλησιάζουν μεγά-

2. Τὸ δεκαπενθήμερο Pagine rosse, ἔκφραση τῆς τριτοδιεθνιστικῆς ομάδας, ἐκδόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στίς 29 Ἰουνίου 1923 καὶ σταμάτησε τὸν Αἰγόνοιο τοῦ 1924 μετὰ τὴ συγχώνευση τῆς ομάδας μὲ τοὺς κομμουνιστὲς. Οἱ συντάκτες τοῦ περιοδικοῦ ποὺ πρῶτα διαγράφηκαν καὶ μετὰ ἐκδιώχτηκαν ἀπὸ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ἦταν οἱ Σεράτι, διευθυντής, Μπουφόνι, Μαλατέστα, Μάφι καὶ Ριμπόλντι.

λοι ἀγῶνες, ἴσως πιὸ αἱματηροὶ καὶ σκληροὶ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν περασμένων χρόνων: γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ μέγιστη ἐνέργεια τῶν ἡγετῶν μας, ἡ μέγιστη ὀργάνωση καὶ συγκεντροποίηση τῆς μάζας τοῦ κόμματος, μεγάλο πνεῦμα πρωτοβουλίας καὶ μεγάλη ἐτοιμότητα στὶς ἀποφάσεις. Ὁ πεσιμισμὸς παίρνει κατεξοχήν αὐτὸ τὸν τόνο: γυρίζουμε σὲ μιὰ κατάσταση πρὶν τὸ Λιδόρνο, θὰ ἔπρεπε νὰ ξανακάνουμε τὴν ἴδια δουλειὰ πού κάναμε πρὶν τὸ Λιδόρνο καὶ πού πιστεύαμε ὀριστική. Εἶναι ἀνάγκη νὰ δεῖξουμε σὲ κάθε σύντροφο πὼς αὐτὴ ἡ θέση εἶναι λάθος πολιτικά καὶ ἰδεολογικά. Βέβαια θὰ χρειαστεῖ ἀκόμα νὰ παλέψουμε δυνατὰ· βέβαια τὰ καθήκοντα τοῦ βασικοῦ πυρήνα τοῦ κόμματός μας πού συστάθηκε στὸ Λιδόρνο δὲν ἔχουν ἀκόμα πάρει τέλος καὶ δὲ θὰ πάρουν γιὰ ἀρκετὸ διάστημα ἀκόμα (αὐτὰ θὰ εἶναι ἀκόμη ζωντανὰ καὶ ἐπίκαιρα καὶ μετὰ τὴ νικηφόρα ἐπανάσταση). Ἄλλὰ δὲν θὰ θρεθοῦμε πιά σὲ μιὰ κατάσταση σὰν ἐκείνη πρὶν τὸ Λιδόρνο, γιατί ἡ παγκόσμια καὶ ἰταλικὴ κατάσταση δὲν εἶναι, στὰ 1924, ἴδια μὲ τοῦ 1920, γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν εἴμαστε πιά ἐκείνοι τοῦ 1920 καὶ δὲν θὰ θελήσουμε ποτὲ πιά νὰ ξαναγίνουμε. Γιατὶ ἡ ἰταλικὴ ἐργατικὴ τάξη ἔχει ἀλλάξει πολὺ, καὶ δὲ θὰ εἶναι πιά καθόλου τὸ εὐκολότερο πράγμα τοῦ κόσμου νὰ τὴν κάνει κάποιος νὰ ξανακαταλάβει τὰ ἐργοστάσια μὲ τὶς σωλῆνες τῆς σόμπας γιὰ κανόνια, ἀφοῦ θὰ τῆς ἔχει ζαλίσει· τ' αὐτιά καὶ ἀνάψει τὰ αἵματα μὲ τὴν αἰσχυρὴ δημαγωγία τῶν μαξιμαλιστικῶν πανηγυριῶν. Γιατὶ ὑπάρχει τὸ κόμμα μας, πού εἶναι ἐπίσης κάτι, πού ἀπόδειξε πὼς εἶναι· κάτι, καὶ στὸ ὅποιο ἔχουμε ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη, σὰν τὸ καλύτερο, πιὸ ὑγιές, πιὸ τίμιο τμήμα τοῦ ἰταλικοῦ προλεταριάτου.

(Χωρὶς ὑπογραφή, L' Ordine Nuovo, 15 Μάρτη 1924, σ. 111, 1, φ. 2).

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ordine Nuovo

Ἄς ἀρχίσουμε μὲ μιὰ ὕλική διαπίστωση: τὰ πρῶτα δύο φύλλα τοῦ Ordine Nuovo πού ἤδη ἐγγῆκαν εἶχαν κυκλοφορία (πραγματικὴ κυκλοφορία¹) ἀνώτερη ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία πού εἶχε ἐπιτευχθεῖ τὸ 1919-20. Ἄπ' αὐτὴ τὴ διαπίστωση θὰ μπορούσαν νὰ ὀρθοῦν ἀρκετὲς συνέπειες. Ἄς ὑποδείξουμε μόνον δύο:

1. Τὸ Ordine Nuovo, σειρὰ III, εἶχε κυκλοφορία 6000 φύλλα, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μιὰ πληροφορία τοῦ Τολιάτι στὸ Ἐκτελεστικὸ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς.

1) ότι μια επιθεώρηση του τύπου του Ordine Nuovo αντιπροσωπεύει μιά ανάγκη που την αισθάνεται: δυνατά ή Ιταλική επαναστατική μάζα στη σημερινή κατάσταση

2) ότι είναι δυνατό να εξασφαλίσει στο Ordine Nuovo τους δρους για μια ζωνή αυτόνομη απ' το γενικό προϋπολογισμό του κόμματός μας, από οικονομική άποψη: χρειάζεται: μόνο, γι' αυτό, να οργανώσουμε τη συναίνεση που εκδηλώθηκε αυθόρμητα, να την οργανώσουμε ώστε να συνεχίσει: να εκδηλώνεται, ακόμη κι αν ή αντίδραση, όπως είναι πιθανό, θελήσει: να παρέμβει για να την πνίξει, για να εμποδίσει κάθε σύνδεση ανάμεσα στο Ordine Nuovo και τους αναγνώστες του, ή κυριολεκτικά να μην επιτρέψει σε μιά ορισμένη στιγμή στο περιοδικό να τυπωναται στην Ίταλία.

Η κυκλοφορία που φτάσαμε από τα πρώτα δύο φύλλα δεν μπορεί παρά να εξαρτάται από τη θέση που είχε πάρει το Ordine Nuovo στα πρώτα χρόνια της έκδοσής του και που θρυσκόταν ακριδώς σ' αυτό: 1) στο ότι ήξερε να μεταφράζει στην Ιστορική Ιταλική γλώσσα τα κύρια αίτήματα της θεωρίας και της τακτικής της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Το 1919-20 αυτό σήμαινε το σύνθημα των έργουστασιακών συμβουλιών και του ελέγχου της παραγωγής, δηλαδή την οργάνωση της μάζας όλων των παραγωγών για την απαλλοτρίωση των απαλλοτριωτών, για την αντικατάσταση της αστικής τάξης από το προλεταριάτο στη διακυβέρνηση της βιομηχανίας και συνεπώς, αναγκαστικά και του Κράτους. 2) στο ότι ύποστήριξε μέσα στους κόλπους του Σοσιαλιστικού Κόμματος, που τότε σήμαινε την πλειοψηφία του προλεταριάτου, το συνολικό πρόγραμμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς και όχι μόνο ένα κάποιο μέρος του. Γι' αυτό, στο Β' παγκόσμιο Συνέδριο, ο σύντροφος Λένιν είπε ότι: ή ομάδα του Ordine Nuovo ήταν ή μόνη τάση του Σοσιαλιστικού Κόμματος που αντιπροσώπευε πιστό τη Διεθνή στην Ίταλία. Γι' αυτό επίσης, οι θέσεις που συνέταξε ή σύνταξη του Ordine Nuovo και παρουσίασε στο εθνικό Συμβούλιο του Μιλάνου τον Απρίλη 1920 ή οργάνωση του Τορίνου, υποδειχτηκαν ρητά στο Β' Συνέδριο σαν βάση για την επαναστατική αναδιοργάνωση στην Ίταλία².

Το σημερινό μας πρόγραμμα πρέπει: να αναπαράγει, στην κατάσταση που υπάρχει: σήμερα στην Ίταλία, τη θέση που πήραμε στα χρόνια 1919-20. Πρέπει να καθρεφτίζει την αντικειμενική σημερινή κατάσταση, με τις δυνατότητες που προσφέρονται στο προλεταριάτο για μιά δράση αυτόνομη, ταξικά ανεξάρτητη: πρέπει να συνεχίζει, με τους σημερινούς πολιτικούς δρους, την παράδοση του πιστού και ολοκληρωτικού έρμηνευτή του προγράμματος της Κομ-

2. Πρβλ. «Θέσεις για τα θεμελιακά καθήκοντα του Β' Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς», Λένιν, "Απαντα, τ. XXXI.

μουνιστικής Διεθνούς. Το έπειγον πρόβλημα, το αναγκαίο σήμερα σύνθημα είναι: το σύνθημα της εργατικής και αγροτικής κυβέρνησης: πρέπει να το εκλαϊκεύσουμε, να το προσαρμόσουμε στις συγκεκριμένες Ιταλικές συνθήκες, να δείξουμε πώς ξεπηδάει από κάθε επεισόδιο της εθνικής μας ζωής, πώς συνοφίζει και περιέχει μέσα του όλες τις διεκδικήσεις της πολλαπλότητας των κομμάτων και τάσεων στην οποία έχει αποσυνθέσει ο φασισμός την πολιτική θέληση της εργατικής τάξης, αλλά ιδιαίτερα των αγροτικών μαζών. Αυτό φυσικά δε σημαίνει: πώς πρέπει να παραμελήσουμε τα πιο ειδικά εργατικά και βιομηχανικά ζητήματα, κάθε άλλο μάλιστα. Η πείρα έχει και στην Ιταλία αποδείξει: ποιά σημασία πήραν, στη σημερινή περίοδο, οι εργοστασιακές οργανώσεις, από τον κομματικό πυρήνα ως την έσωτερική επιτροπή, ως την αντιπροσώπευση όλης της μάζας. Πιστεύουμε, λόγου χάρη, ότι σήμερα δεν υπάρχει ούτε ένας ρεφορμιστής που να θέλει να υποστηρίξει: να έχουν δικαίωμα ψήφου στις εργοστασιακές επιτροπές μόνο οι οργανωμένοι· όποιος θυμάται τους αγώνες που χρειάστηκε να δώσουμε γύρω απ' αυτό το σημείο, έχει ένα στοιχείο για να μετρήσει: την πρόοδο που η πείρα ανάγκασε να κάνουν ακόμη κι οι ρεφορμιστές. Θα ξαναμπούν λοιπόν σε συζήτηση από μας όλα τα προβλήματα της εργοστασιακής οργάνωσης, γιατί μόνο μέσα από μια δυνατή οργάνωση του προλεταριάτου, που πετυχαίνεται μ' όλα τα δυνατά συστήματα μέσα σ' ένα αντιδραστικό καθεστώς ή καμπάνια για την εργατική και αγροτική κυβέρνηση μπορεί να μετασχηματιστεί σε επανάληψη της ...κατάληψης των εργοστασίων.

Στο άρθρο «Ενώπια στον πεσμιισμό»³ που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο φύλλο αναφερθήκαμε στη γραμμή που πρέπει να κρατήσει: το κόμμα μας στις σχέσεις του με την Κομμουνιστική Διεθνή. Έκεινο το άρθρο δεν ήταν η έκφραση ενός μόνο ανθρώπου, αλλά το αποτέλεσμα μιας ολόκληρης δουλειάς γνωριμίας και ανταλλαγής απόψεων ανάμεσα στους παλιούς συντάκτες και φίλους του Ordine Nuovo πριν γίνει λοιπόν η αρχή υπήρξε το αποτέλεσμα του στοχασμού μιας ομάδας συντρόφων, στους οποίους δεν μπορεί κανείς ν' άρνηθεί θέβαια ότι γνωρίζουν από άμεση πείρα και μακριά συνήθεια δραστήριας δουλειάς τις ανάγκες του κινήματός μας. Το άρθρο ξεσήκωσε κάποια αντίδραση που δε μας εξέπληξε, γιατί είναι αναπόφευκτο τρία χρόνια τρομοκρατίας, και συνεπώς έλλειψης μεγάλων συζητήσεων, να έχουν δημιουργήσει, ακόμη κι ανάμεσα σε άριστους συντρόφους, ένα ορισμένο σχηματιστικό πνεύμα φράξιας. Μετά απ' τη διαπίστωση θά μπορούσαν να δοούν θέση μια σειρά συνέπειες: ή σημαντικότερη νο-

3. Βλέπε άρθρο προηγούμενο.

μίζω ότι είναι η αναγκαιότητα μιας δλόκληρης δουλειάς για να κάνουμε να φτάσουν οι μάζες του κόμματός μας σ' ένα πολιτικό επίπεδο ίσο με κείνο που έφτασαν τα μεγαλύτερα κόμματα της Διεθνούς. Σήμερα είμαστε, σχετικά, εξαιτίας των συνθηκών που δημιούργησε η λευκή τρομοκρατία, μικρό κόμμα· αλλά πρέπει να θεωρούμε τη σημερινή μας οργάνωση, δεδομένων των συνθηκών που ζει και αναπτύσσεται, σαν το προορισμένο να πλαισιώσει ένα μεγάλο μαζικό κόμμα στοιχείο. Από αυτή την άποψη πρέπει να βλέπουμε όλα μας τα προβλήματα και να κρίνουμε τους συντρόφους, τον καθένα ξεχωριστά.

Συχνά συγκρίνεται η φασιστική περίοδος με την περίοδο του πολέμου. Λοιπόν: μια από τις αδυναμίες του Σοσιαλιστικού Κόμματος ήταν ότι δεν φρόντισε στη διάρκεια του πολέμου έναν πυρήνα από 20-25000 σοσιαλιστές που είχαν παραμείνει πιστοί, ότι δεν τους θεώρησε σαν το οργανωτικό στοιχείο της μεγάλης μάζας που θα συνέρρεε στο κόμμα μετά την ανακωχή. Έτσι στα 1919-20 αυτός ο πυρήνας καταποντίστηκε από το κύμα των νέων στοιχείων, και καταποντίστηκε μαζί του η οργανωτική πρακτική, η εμπειρία που είχε αποκτήσει η εργατική τάξη στα πιά μαύρα και σκληρά χρόνια. Θα εγκληματούσαμε αν πέφαμε στο ίδιο λάθος. Καθένα από τα σημερινά μέλη του κόμματος, με την επιλογή που έγιγε, με τη δύναμη θυσίας που επιδειχτηκε, πρέπει να είναι σαν πρόσωπο πολύτιμο, πρέπει να δοθηθεί από το υπεύθυνο κέντρο να βελτιωθεί, να βγάλει από τις εμπειρίες που είχε όλα τα διδάγματα και όλες τις υποδείξεις που συνεπάγονται. Μ' αυτή την έννοια το Ordine Nuovo προτίθεται να εκπληρώσει μιάν ειδική λειτουργία στο γενικό πλαίσιο της κομματικής δραστηριότητας.

Πρέπει λοιπόν να οργανώσουμε τη συναίνεση που ήδη εκδηλώθηκε. Αυτό είναι το ιδιαίτερο καθήκον των παλιών φίλων του Ordine Nuovo. Είπαμε ότι θα χρειαστεί να μαζέψουμε σε έξι μήνες 50000 λιρέτες, ποσό αναγκαίο για να εξασφαλίσουμε την ανεξάρτητη ζωή της επιθεώρησης. Γι' αυτό το σκοπό πρέπει να καθοριστεί μια κίνηση 500 συντρόφων, καθένας απ' τους οποίους να προτίθεται σοβαρά να μαζέψει 100 λιρέτες μέσα σ' έξι μήνες στον κύκλο των φίλων και γνωστών του. Έμεις θα κρατήσουμε ακριβή κατάλογο αυτών των στοιχείων που θέλουν να συνεργαστούν στη δραστηριότητά μας: αυτοί θα είναι σαν έμπιστοί μας. Η συλλογή των συνεισφορών μπορεί να έχει την εξής σύνθεση: 1) συνεισφορές μικρές, λίγων χρημάτων ή λίγων λιρετών· 2) συνδρομές ένισχυσης· 3) εισφορές για την υποστήριξη των αρχικών εξόδων μιας σειράς δι' αλληλογραφίας μαθημάτων για οργανωτές και προπαγανδιστές του κόμματος· αυτές οι εισφορές δεν θα μπορεί να είναι κατώτερες από 10 λιρέτες και θα παρέχουν το δικαίωμα σ' έναν αριθμό μαθημάτων που θα εξαρτηθεί από

τά συνολικά έξοδα έκτύπωσης και ταχυδρομικῶν.

Πιστεύουμε πῶς μπορούμε, μ' αὐτὸ τὸ σύστημα γὰ ξαναδημιουργήσουμε ἓνα μηχανισμό πού ν' ἀντικαθιστᾶ ἐκεῖνον πού ὑπῆρχε τὸ 1919-20 μὲ καθεστῶς ἐλευθερίας καὶ μέσα ἀπ' τὸν ὁποῖο τὸ Ordine Nuovo κρατιόταν σὲ στενὴ ἐπαφή μὲ τὶς μάζες στὰ ἐργοστάσια καὶ τὶς ἐργατικὲς λέσχες. Τὰ μαθήματα δι' ἀλληλογραφίας πρέπει νὰ γίνουν ἢ πρώτη φάση μιᾶς κίνησης γιὰ τὴ δημιουργία μικρῶν κομματικῶν σχολῶν, κατ'ἀλληλων νὰ δημιουργήσουν ὀργανωτὲς καὶ προπαγανδιστὲς μπολσεβίκους, ὄχι μαξιμαλιστὲς, δηλαδὴ πού νὰ ἔχουν, πέρα ἀπὸ πνευμόνια καὶ λαϊμό, μυαλό. Γι' αὐτὸ θὰ βρισκόμαστε πάντοτε σὲ ἀλληλογραφία μὲ τοὺς καλύτερους συντρόφους, γιὰ νὰ τοὺς ἀνακοινώσουμε τὶς ἐμπειρίες πού ἀποκτήθηκαν στὴ Ρωσία καὶ τὶς ἄλλες χώρες στὸ πεδίο αὐτό, γιὰ νὰ τοὺς κατευθύνουμε, γιὰ νὰ τοὺς συμβουλευομε γιὰ τὰ βιβλία πού πρέπει νὰ διαβάσουν καὶ τὶς μεθόδους πού πρέπει νὰ ἐφαρμόσουν. Πιστεύουμε ὅτι πολὺ πρέπει νὰ δουλέψουν μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια οἱ σύντροφοι μετανάστες: ὅπου ὑπάρχει στὸ ἔξωτερικό μιὰ δριάδα δέκα συντρόφων, πρέπει γὰ γεννηθεῖ μιὰ κομματικὴ σχολὴ ἐκπαιδευτὲς αὐτῶν τῶν σχολῶν πρέπει νὰ εἶναι τὰ πιὸ παλιὰ καὶ πρακτικὰ στοιχεῖα, νὰ κάνουν τοὺς πιὸ νέους συμμέτοχους τῆς πείρας τους, νὰ συμβάλουν στὴν ἄνοδο τοῦ πολιτικοῦ ἐπιπέδου τῆς μάζας. Βέβαια τὸ μεγάλο ἱστορικὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς χειραφέτησης τῆς ἐργατικῆς τάξης δὲν μπορεῖ νὰ λυθεῖ μ' αὐτὰ τὰ παιδαγωγικὰ μέσα· ἀλλὰ ἐμεῖς δὲν προτείνουμε τὴν οὐτοπιστικὴ λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος. Τὸ καθήκον μας περιορίζεται στὸ κόμμα, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ στοιχεῖα πού ἦδη, ἀπὸ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχουν συγκατατεθεῖ στὸ κόμμα, ἀπόδειξαν πῶς ἔχουν φτάσει σὲ ἀξιοσημείωτο βαθμὸ πνευματικῆς χειραφέτησης: εἶναι καθήκον μας νὰ βελτιώσουμε τὰ στελέχη μας, νὰ τὰ καταστήσουμε ἱκανὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἀγῶνες πού ἔρχονται. Αὐτοὶ [οἱ ἀγῶνες] παρουσιάζονται πρακτικὰ καὶ μὲ τοὺς ἐξῆς ὁρους: ἡ ἐργατικὴ τάξη, μὲ τὴν αἰματηρὴ ἀντίδραση γίνεται συνετὴ· γιὰ ὀρισμένο χρόνον θὰ δυσπιστεῖ στὸ σύνολό της στὰ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα, θὰ θελήσει νὰ τὰ βεῖ στὴν πρακτικὴ δουλειά, θὰ θελήσει νὰ δοκιμάσει τὴ σοβαρότητα καὶ τὴν καταλληλότητά τους. Πρέπει νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ παλέψουμε καὶ σ' αὐτὸ τὸ πεδίο τοὺς ρεφορμιστὲς, πού χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι τὸ κόμμα πού ἔχει σήμερα τὰ καλύτερα καὶ πιὸ πολυάριθμα στελέχη. Ἄν δὲν προσπαθήσουμε νὰ τὸ πετύχουμε αὐτὸ δὲ θὰ κάνουμε ποτὲ πολλὰ δῆματα μπροστά. Οἱ παλιοὶ φίλοι τοῦ Ordine Nuovo ἰδιαίτερα ἐκεῖνοι πού εἶχαν δουλέψει στὸ Τορίνο τὸ 1919-20 κατανοοῦν καλὰ ὅλη τὴ σημασία αὐτοῦ τοῦ προβλήματος γιὰτὶ θυμοῦνται πῶς καταφέραμε στὸ Τορίνο νὰ βγάλουμε τοὺς ρεφορμιστὲς ἀπὸ τὶς ὀργανωτικὲς θέσεις μόνο σιγὰ σιγὰ, ὅσο

διαμορφώνονταν από το κίνημα των έργοστασιακών συμβούλων σύντροφοι: έργατες έικανοί για πρακτική δουλειά και όχι μόνο να φωνάζουν: Ζήτω ή επανάσταση! Θυμούνται ακόμη πώς στα 1921 δέ στάθηκε δυνατό να αφαιρέσουμε από τους όπορτουμιστές μερικές σημαντικές θέσεις όπως τής 'Αλεξάντριας, Μπιέλα και Βερτσέλι: γιατί δεν είχαμε οργανωτικά στοιχεία στο ύψος των καθηκόντων' οι πλειοψηφίες μας σ' αυτά τα κέντρα σκόρπισαν εξαιτίας τής οργανωτικής μας αδυναμίας. Και αντίστροφα: σε μερικά κέντρα, λόγω χάρη στη Βενετία, έφτασε ένα μόνο έκανό στοιχείο για να μάς κάνει να κατακτήσουμε την πλειοψηφία μετά από μιá φιλότιμη δουλειά προπαγάνδας και δράγωσης στους πυρήνες των έργοστασίων και των συνδικάτων⁴. 'Η έμπειρία όλων των χωρών απέδειξε αυτή την αλήθεια: ότι κι οι πιο εύνοϊκές καταστάσεις μπορεί να ανατραπούν από την αδυναμία των στελεχών του επαναστατικού κόμματος' τα συνθήματα έξυπηρετούν μόνο για να μπαίνουν σε κίνηση και να παίρνουν τή γενική κατεύθυνση οι μεγάλες μάζες' άλλοιμονο όμως αν τού υπεύθυνο κόμμα δεν έχει σκεφτεί τήν πρακτική τους δράγωση, να δημιουργήσει μιá δομή που να τις πειθαρχεί και να τις κάνει διαρκώς δυνατές' ή κατάληψη των έργοστασίων μάς δίδαξε απ' αυτή την άποψη πολλά πράγματα.

Για να βοηθήσουμε τις κομματικές σχολές στη δουλειά τους έχουμε τήν πρόθεση να έκδούσουμε μιá δλόκληρη σειρά φυλλάδια και μερικά βιβλία. 'Ανάμεσα στα φυλλάδια ύποδειχουμε: 1) στοιχειώδεις πραγματείες του μαρξισμού' 2) μιá έκθεση για τó σύνθημα τής εργατικής και αγροτικής κυβέρνησης με εφαρμογή στην 'Ιταλία' 3) ένα μικρό έγχειρίδιο του προπαγανδιστή, που να περιέχει τά βασικότερα δεδομένα για τήν οικονομική και πολιτική ιταλική ζωή, τά ιταλικά πολιτικά κόμματα, κλπ., τά απαραίτητα δηλαδή ύλικά για τήν καθημερινή προπαγάνδα που γίνεται με τήν ανάγνωση από κοινού των αστικών εφημερίδων. 'Θά θέλαμε να κάνουμε μιá ιταλική έκδοση του «Μανιφέστου των κομμουνιστών» με τις σημειώσεις του συντρόφου Ριαζάνοφ: στο σύνολό τους αυτές οι σημειώσεις είναι μιá πλήρης διαπραγματεύση των θεωριών μας σε λαϊκή μορφή. 'Θά θέλαμε επίσης να τυπώσουμε μιάν ανθολογία του ιστορικού ύλισμου, δηλαδή μιá συλλογή των πιο ένδεικτικών αποσπασμάτων των Μάρξ και 'Εγγκελς που να δίγουν ένα συνολικό πλαίσιο των έργων των δύο αυτών μεγάλων δασκάλων μας.

Τά αποτελέσματα που πετύχαμε ως τώρα μάς επιτρέπουν να έλπίζουμε ότι μπορούμε να συνεχίσουμε με σιγουριά κι έπι-

4. Πρόκειται, πολύ πιθανόν, για τόν 'Ιτζίνο Μπόριν, κομμουνιστή βουλευτή τó 1924, καταδικασμένο από τó ειδικό δικαστήριο σε δεκαεπτά χρόνια φυλακή μαζί με τó Γκράτσι.

τυχία. Στή δουλειά λοιπόν: οί καλύτεροί μας σύντροφοι πρέπει νά πεισθοῦν ὅτι πρόκειται καί γιά πολιτική κατάφαση, γιά μιᾶ ἐκδηλωση τῆς ζωτικότητος καί τῆς ἰκανότητος ἀνάπτυξης τοῦ κινήματός μας, γιά μιᾶ ἐκδηλωση συνεπῶς ἀντιφασιστική κι ἐπανάστατική.

Γιά τή σύνταξη τοῦ Ordine Nuovo Ἀντόνιο Γκράμοι

Ἡ κρίση τῆς μικροαστικῆς τάξης

Ἡ πολιτική κρίση πού ἀνοίξε μέ τή δολοφονία τοῦ βουλευτῆ Ματεότι θρίσκεται: τώρα πιά σέ πλήρη ἀνάπτυξη καί δέν εἶναι δυνατό νά ποῦμε ἀκόμη ποιές θά εἶναι οἱ τελικές τῆς διεξοδοί.

Παρουσιάζει: ὀφείεις διαφοροετικῆς καί πολλαπλῆς. Τονίζουμε κυρίως τήν πάλη πού ξανάναψε στήν κυβέρνηση ἀνάμεσα σέ ἀντίπαλες δυνάμεις τοῦ πλουτοκρατικοῦ καί χρηματιστικοῦ κόσμου γιά τήν κατάκτηση ἀπό τοὺς μὲν καί τή διατήρηση ἀπό τοὺς ἄλλους τῆς ἐπικρατοῦσας ἐπιροῆς στή διακυβέρνηση τοῦ Κράτους.

Στή χρηματιστική ὀλιγαρχία τῆς ὁποίας ἡγεῖται ἡ Ἐμπορική Τράπεζα ἀντιπαραθέτονται οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες πού κάποτε συσπειρώγονταν γύρω ἀπό τήν ἀποτυχημένη Τράπεζα Ἐκπτώσεων καί σήμερα τείνουν νά ἀνασυστήσουν ἓνα δικό τους χρηματιστικό ὄργανισμὸ πού θά ἔχει χρέος νά χτυπήσει τήν ἐπικρατοῦσα ἐπιροή τῆς πρώτης. Τὸ σύνθημά τους εἶναι: «σύσταση μιᾶς κυβέρνησης ἐθνικῆς ἀνοικοδόμησης», μέ τήν κατάργηση ὅτι ἀχρηστοῦ (ἐννοοῦν τοὺς ὑποστηρικτῆς τῆς σημερινῆς χρηματιστικῆς πολιτικῆς). Πράκειται στήν οὐσία γιά μιᾶ ὀμάδα σκυλόφαρα, ὄχι λιγότερο ἀπαίσια ἀπ' τὰ ἄλλα, πού κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα τῆς ἀγανάκτησης γιά τὴ δολοφονία τοῦ Ματεότι καί στὸ ὄνομα τῆς «δικαιοσύνης», ὀρμοῦν στὰ ταμεία τοῦ Κράτους. Ἡ στιγμή εἶναι καλή καί φυσικά προσπαθοῦν νά μὴν τὴν ἀφήσουν νά τοὺς φύγει.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐργατικῆς τάξης τὸ πιὸ σημαντικό γεγονός εἶναι ἄλλο, καί γιά τὴν ἀκρίβεια ὁ ἰσχυρότατος ἀντίκτυπος πού εἶχαν τὰ γεγονότα αὐτῶν τῶν ἡμερῶν στὰ μεσαία καί μικροαστικά στρώματα: ἡ κρίση τῆς μικροαστικῆς τάξης ἐπιταχύνεται.

Ἄν σκεφτοῦμε τὴν προέλευση καί τὴν κοινωνικὴ φύση τοῦ φασισμού θά καταλάβουμε τὴν τεράστια σημασία αὐτοῦ τοῦ στοιχείου πού ἔρχεται νά συντρίψει τίς βάσεις τῆς φασιστικῆς κυριαρχίας. Αὐτὴ ἡ ἀπρόδλεπτη καί ριζικὴ μετάθεση τῆς κοινῆς γνώμης, πού πολώμενη γύρω ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς λεγόμενης «συνταγματικῆς ἀντιπολίτευσης», θέτει αὐτὰ τὰ κόμματα στήν πρώτη

γραμμική της πολιτικής πάλης: αυτά, όπως και μερικά στρώματα της ίδιας της εργατικής τάξης, πρέπει να σκεφθούν τις ανάγκες και τους όρους που αυτή ή πάλη επιβάλλει.

Στο εργατικό πεδίο δεν έλειψε ο άμεσος αντίκτυπος απ' αυτή τη μετάθεση δυνάμεων: το προλεταριάτο έχει σήμερα την αίσθηση ότι δεν είναι πια άπομονωμένο στην πάλη ενάντια στο φασισμό, κι αυτό, πέρα από το αμετάλλακτο πνεύμα αντιφασισμού που το έμψυχώνει, καθορίζει μέσα του την πεποίθηση ότι η φασιστική δικτατορία θα μπορέσει ν' ανατραπεί και μάλιστα σ' ένα χρονικό διάστημα πολύ πιο σύντομο απ' όσο πιστεύαμε στο παρελθόν. Το γεγονός ότι η ήθικη εξέγερση όλου του πληθυσμού ενάντια στο φασισμό εκδηλώθηκε στην εργατική τάξη με επιμέρους έστω άπεργίες, σαν ενεργητική μορφή αγώνα' το ότι έγινε αισθητή η ανάγκη και θεωρήθηκε δυνατή, κάτω από όρισμένους όρους, η γενική έθνικη άπεργία ενάντια στο φασισμό, δείχνει πώς η κατάσταση πάει ν' αλλάξει με έντελως απρόδλεπτη ταχύτητα. Όποιος στην προκειμένη περίπτωση έχει άμφισβόλιες, ως πάει άναμεσα στους έργατες και θ' άκούσει πώς έγιναν δεκτές οι μελαγχολικές άνακοινώσεις της Γενικής Συνομοσπονδίας της Έργασίας που ίκέτευαν για ήσυχία, στις όποιες χαρακτηρίζονται σαν «άνεύθυνα στοιχεία» και «προδοκάτορες πράκτορες» όσοι προπαγανδίζουν τη δράση: αυτή τη γλώσσα είμασταν κάποτε συνηθισμένοι να τη διαβάζουμε στις άνακοινώσεις της άστυνομίας...

Μπορούμε άμέσως να κάνουμε μιá πρώτη διαπίστωση από τη συμπεριφορά και τη στάση των διάφορων κομμάτων που παρατάσσονται σήμερα στο μέτωπο του αντιφασιστικού αγώνα: την άδυναμία της συνταγματικής άντιπολίτευσης.

Στο παρελθόν αυτά τá κόμματα με την αντίθεσή τους στο φασισμό προσπαθούσαν προφανώς να τραβήξουν μαζί τους τη μικροαστική τάξη και ένμέρει εκείνα τά στρώματα της άστικής τάξης που ζώντας στα περιθώρια της κυρίαρχης πλουτοκρατίας, αισθάνονται κάπως τις συνέπειες της άπόλυτης και συντριπτικής κυριαρχίας της στην οικονομική και χρηματιστική ζωή της χώρας. Αυτά τείνουν προς συστήματα διακυβέρνησης λιγότερο δικτατορικά. Σήμερα, αυτά τά κόμματα μπορούν να πούν ότι έχουν πετύχει το σκοπό, που άποτελεί γι' αυτά την προϋπόθεση για να οδηγήσουν σε θάθος την πάλη ενάντια στο φασισμό. Άλλά ή δράση τους, που στη σημερινή κατάσταση θα έπρεπε να έχει άποφασιστική άξία, άποδειχεται άβέβαιη, άμφιταλαντευόμενη και άνεπαρκής. Στην ουσία καθρεφτίζει την άδυναμία της μικροαστικής τάξης ν' άντιμετωπίσει από μόνη της την πάλη ενάντια στο φασισμό, άδυναμία που όρίζεται από ένα σύνολο αίτιων, απ' τά όποια ξεκινά έπίσης ή χαρακτηριστική στάση αυτών των αιώνια

αίωρούμενων ανάμεσα στον καπιταλισμό και το προλεταριάτο στρωμάτων.

Αυτά καλλιεργούν την αὐταπάτη ότι ἡ πάλη ἐναντία στο φασισμό θὰ λυθεῖ σὲ ἐπίπεδο κοινοβουλευτικό, ξεχνώντας ὅτι ἡ βασικὴ φύση τῆς φασιστικῆς διακυβέρνησης εἶναι ἡ ἔγροπλη δικτατορία, παρόλα τὰ συνταγματικά μπιχλιμπίδια πού προσπαθεῖ νὰ κολλήσει: στήν ἔθνοφρουρά. Αὐτὴ ἄλλωστε δὲν ἄφησε τὴ δράση τῶν τρομοκρατικῶν ομάδων καὶ τῆς παρανομίας: ὁ φασισμός στήν ἀληθινή του οὐσία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἔγροπλες δυνάμεις πού δροῦν ἄμεσα γιὰ λογαριασμό τῆς καπιταλιστικῆς πλουτοκρατίας καὶ τῶν γαιοκτημόνων. Ν' ἀνατρέψουμε τὸ φασισμό σημαίνει τελικὰ νὰ συντρίψουμε ὀριστικά αὐτὲς τὶς δυνάμεις, κι αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ καταφέρουμε παρὰ στὸ πεδίο τῆς ἄμεσης δράσης. Ὅποιαδήποτε κοινοβουλευτικὴ λύση θὰ εἶναι ἀδύναμη. Ὅποιος κι ἂν εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς διακυβέρνησης πού θὰ μποροῦσε νὰ προκύψει: ἀπ' αὐτὴ τὴ λύση, εἴτε πρόκειται γιὰ ἀναδιάρθρωση τῆς κυβέρνησης Μουσολίνι, εἴτε γιὰ τὸν ἐρχομὸ μιᾶς λεγόμενης δημοκρατικῆς κυβέρνησης (πράγμα πού εἶναι ἄλλωστε πολὺ δύσκολο), ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει καμιὰ ἐγγύηση ὅτι: τὰ συμφέροντά της καὶ τὰ πιὸ στοιχειώδη δικαιώματά της θὰ προστατευθοῦν, ἀκόμη καὶ στὰ ὄρια πού ἐπιτρέπει: ἔνα ἀστικό καὶ καπιταλιστικὸ Κράτος, ὅσο αὐτὲς οἱ δυνάμεις δὲν θὰ ἔχουν ἐξαλειφθεῖ.

Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ χρειάζεται ν' ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον τους στὸ πεδίο ὅπου εἶναι δυνατὸ νὰ νικήσουμε στὰ σοβάρ, δηλαδή στὸ πεδίο τῆς ἄμεσης δράσης. Θὰ ἦταν ἀφέλεια νὰ ἐμπιστευθοῦμε αὐτὸ τὸ καθήκον στὸ ἀστικό, ἔστω φιλελεύθερο καὶ δημοκρατικὸ Κράτος, τὸ ὅποιο δὲ θὰ δίσταζε νὰ προστρέχει: σὲ βοηθεῖα τους στήν περίπτωση πού δὲ θὰ αἰσθανόταν ἀρκετὰ ἰσχυρὸ γιὰ νὰ προσπύσει: τὰ προνόμια τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ νὰ διατηρήσει: ὑποχέριον τὸ προλεταριάτο.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι μιὰ πραγματικὴ ἀντίθεση στὸ φασισμό μπορεῖ νὰ οδηγηθεῖ μόνο ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη. Τὰ γεγονότα δείχνουν πόσο ἀντιστοιχοῦσε στήν πραγματικότητα ἡ θέση πού πήραμε ἐμεῖς, με τὴν εὐκαιρία τῶν γενικῶν ἐκλογῶν, ἀντιπαραθέτοντας στὴ συνταγματικὴ ἀντιπολίτευση τὴν «ἐργατικὴ ἀντιπολίτευση» σὰν τὴ μόνη πραγματικὴ καὶ ἱκανὴ νὰ ἀνατρέψει τὸ φασισμό βάση. Τὸ γεγονός ὅτι μὴ ἐργατικὲς δυνάμεις συσπειρώνονται στὸ μέτωπο τοῦ ἀντιφασιστικοῦ ἀγώνα, δὲν ἀλλάζει τὴ διαπίστωσή μας, σύμφωνα με τὴν ὁποία ἡ ἐργατικὴ τάξη εἶναι ἡ μόνη τάξη πού μπορεῖ καὶ πρέπει: νὰ εἶναι ὁ ἄμεσος ὁδηγὸς αὐτῆς τῆς πάλης.

Ἄλλὰ ἡ ἐργατικὴ τάξη πρέπει: νὰ βρεῖ τὴν ἐνότητά της, μέσα στήν ὁποία θὰ ξαναβρεῖ ὅλη τὴν ἀναγκαία δύναμη γιὰ ν' ἀντι-

μετωπίσει: τὸν ἀγῶνα. Ἀπ' αὐτὸ κι ἡ πρόταση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος σ' ὅλους τοὺς προλεταριακοὺς ὀργανισμοὺς γιὰ μιὰ γενικὴ ἀπεργία ἐνάντια στὸ φασισμό· ἀπ' αὐτὸ κι ἡ στάση μας, μπρὸς στὰ ἀδύναμα σοσιαλδημοκρατικὰ κλαφουρίσματα!

(Χωρὶς ὑπογραφή, 1' Unita, 2' Ιούλη 1924, 1, φ. 120).

Ἡ ἰταλικὴ κρίση¹

Ἡ βαθιὰ κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος πού ἄρχισε στὴν Ἰταλία ὅπως και σὲ ὅλο τὸν κόσμο μὲ τὸν πόλεμο δὲν ἐξυγιάνθηκε ἀπὸ τὸ φασισμό. Ὁ φασισμός, μὲ τὴν καταπιεστικὴ του μέθοδο διακυβέρνησης, εἶχε κάνει πολὺ δύσκολες και μάλιστα εἶχε σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ ἐμποδίσει τὶς πολιτικὲς ἐκδηλώσεις τῆς γενικῆς καπιταλιστικῆς κρίσης· δὲ σημείωσε ὅμως κάποια ἀναχαίτισή της και πολὺ λιγότερο κάποια ἀνόρθωση ἢ ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λέγεται γενικὰ, κι ἐπίσης ἐμεῖς οἱ κομμουνιστὲς συνηθίζουμε νὰ θεοβαινῶνουμε, ὅτι ἡ σημερινὴ ἰταλικὴ κατάσταση χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν μεσαίων τάξεων: αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια ἀλλὰ πρέπει νὰ κατανοηθεῖ σ' ὅλη του τῆ σημασία. Ἡ καταστροφὴ τῶν μεσαίων τάξεων εἶναι θλαθερὴ γιὰ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα δὲν ἀναπτύσσεται ἀλλὰ ὑφίσταται ἀντίθετα ἕνα περιορισμὸς: αὐτὴ δὲν εἶναι ἕνα φαινόμενο καθαυτὸ, πού νὰ μπορεῖ νὰ ἐξεταστεῖ και τὶς συνέπειες τοῦ ὁποίου νὰ μποροῦμε νὰ προβλέψουμε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς γενικὲς συνθήκες τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας· αὐτὴ εἶναι ἡ ἴδια ἡ κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος πού δὲν κατορθώνει πιά και δὲ θὰ μπορέσει πιά νὰ κατορθώσει νὰ ἐκανοποιήσει τὶς ζωτικὲς ἀνάγκες τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, πού δὲν κατορθώνει νὰ ἐξασφαλίσει στὴ μεγάλη μάζα τῶν ἰταλῶν τὸ ψωμὶ και τὴ στέγη. Ὅτι ἡ κρίση τῶν μεσαίων τάξεων θρίζεται σήμερα σὲ πρῶτο πλάνο εἶναι μόνο ἕνα συμπτωματικὸ πολιτικὸ γεγονός, εἶναι μόνο ἡ μορφή τῆς περιόδου πού ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ὀνομάζουμε «φασιστικὴ». Γιατί; Γιατί ὁ φασισμός γεννήθηκε και ἀναπτύχθηκε στὸ πεδίο αὐτῆς τῆς κρίσης στὴν ἀρχικὴ της φάση, γιατί ὁ φασισμός πολέμησε τὸ προλεταριάτο κι ἔφτασε στὴν ἐξουσία ἐκμεταλλεῦμενος και ὀργανώνοντας τὴν ἔλλειψη συνείδησης και τὴ μωρία τῆς μικροαστικῆς τάξης πού ἦταν μεθυσιμένη ἀπὸ μίσος ἐνάντια στὴν ἐργατικὴ τά-

1. Εἰσηγήση στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος στίς 13-14 Αὐγούστου 1924. Ἀπὸ τὴν παρέμβαση τοῦ Γκρόμσι στὴν προηγούμενη σύγκληση τῆς Κ.Ε. τὸν Ἰούλιο και μὲ εἰσηγητὴ τὸ Σκοτσιμάρο διασώζονται μόνο τὰ δημοσιογραφικὰ πρακτικά.

ξη πού κατόρθωσε, με τή δύναμη τῆς ὀργάνωσής της νά ἐλαφρύνει τόν ἀντίκτυπο τῆς καπιταλιστικῆς κρίσης πάνω της.

Γιατί ὁ φασισμός ἐξαντλεῖται καί πεθαίνει ἐπειδή δέν διατήρησε καμιά ἀπό τίς ὑποσχέσεις του, δέν ἐκπλήρωσε καμιά ἐλπίδα, δέ μετρίασε καμιά ἀθλιότητα. Ἐξάντλησε τήν ἐπαναστατική ὁρμή τοῦ προλεταριάτου, σκόρπισε τά ταξικά συνδικάτα, μείωσε τοὺς μισθοὺς καί μεγάλωσε τὸ ὥράριο· ἀλλὰ δέν ἔφτανε αὐτὸ γιὰ νά ἐξασφαλίσαι ζωτικότητα, ἔστω καί στενή, στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα· ἔτσι ἦταν ἀναγκαῖο καί τὸ χαμήλωμα τοῦ ἐπιπέδου τῶν μεσαίων τάξεων, ἡ ἀπογύμνωση καί ἡ διαρπαγὴ τῆς μικροαστικῆς οἰκονομίας καί κατὰ συνέπεια τὸ πνίξιμο κάθε ἐλευθερίας καί ὄχι μόνο τῶν προλεταριακῶν ἐλευθεριῶν, καί ἄρα ἡ πάλη ὄχι μόνο ἐνάντια στὰ ἐργατικά κόμματα ἀλλὰ καί ἰδιαίτερα, σὲ μιὰ ὀρισμένη φάση, ἐνάντια σὲ ὅλα τὰ μὴ φασιστικά πολιτικά κόμματα, ἐνάντια σὲ ὅλες τίς ὄχι ἄμεσα ἐλεγχόμενες ἀπὸ τὸν ἐπίσημο φασισμό ἐνώσεις.

Γιατί στὴν Ἰταλία ἡ κρίση τῶν μεσαίων τάξεων εἶχε συνέπειες πιδ ριζικές ἀπ' ὅ,τι στίς ἄλλες χῶρες κι ἔκανε νά γεννηθεῖ καί ἔφερε στὴν ἐξουσία τοῦ Κράτους τὸ φασισμό; Γιατί σὲ μᾶς, δεδομένης τῆς ἐλάχιστης ἀνάπτυξης τῆς βιομηχανίας καί δεδομένου τοῦ τοπικοῦ χαρακτήρα τῆς βιομηχανίας τῆς ἴδιας, ὄχι μόνο ἡ μικροαστικὴ τάξη εἶναι πολυάριθμη, ἀλλὰ εἶναι καί ἡ μόνη «ἐδαφικά» ἐθνικὴ τάξη: ἡ καπιταλιστικὴ κρίση πῆρε στὰ μεταπολεμικά χρόνια ἐπίσης τὴν ὀξεία μορφή μιᾶς διάλυσης τοῦ ἐνιαίου Κράτους καί ἄρα εἶχε εὐνοήσει τὴν ἀναγέννηση μιᾶς συγκεχυμένα πατριωτικῆς ἰδεολογίας καί δέν ὑπῆρχε λύση ἄλλη ἀπὸ τὴ φασιστικὴ, ἀφοῦ στὰ 1920 ἡ ἐργατικὴ τάξη εἶχε ἀποτύχει στὸ καθῆκον της νά δημιουργήσῃ μετὰ τὰ μέσα της ἕνα Κράτος ἱκανὸ νά ἱκανοποιήσῃ καί τίς ἐνιαῖες ἐθνικὲς ἀνάγκες τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας.

Τὸ φασιστικὸ καθεστῶς πεθαίνει γιατί ὄχι μόνο δέν κατάφερε νά σταματήσῃ ἀλλὰ συντέλεσε μάλιστα νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ κρίση τῶν μεσαίων τάξεων πού ἄρχισε μεταπολεμικά. Ἡ οἰκονομικὴ πλευρὰ αὐτῆς τῆς κρίσης συνίσταται στὴν καταστροφὴ τῆς μικρῆς καί μεσαίας ἐπιχείρησης: αὐτὰ τὰ χρόνια πολλαπλασιάστηκε ταχύτατα ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωχέσων. Τὸ μονοπώλιο τῆς σίτης, ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ καί ἡ νομοθεσία γιὰ τὰ ἐνοίκια συνέτριψαν τὴ μικρὴ ἐμπορικὴ καί βιομηχανικὴ ἐπιχείρηση: τὸ ἀληθινὸ πέρασμα τοῦ πλοῦτου ἀπὸ τὴ μικρὴ καί μεσαία στὴ μεγάλη ἀστικὴ τάξη πραγματοποιήθηκε χωρὶς ἀνάπτυξη τοῦ παραγωγικοῦ μηχανισμοῦ· ὁ μικρὸς παραγωγὸς δέν ἔγινε οὔτε προλετάριος, εἶναι μόνο ἕνας διαρκῶς πεινασμένος, ἕνας ἀπελπισμένος χωρὶς προοπτικὲς γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς φασιστικῆς βίας γιὰ νά ὑποχρεωθοῦν οἱ ἀποταμειωτὲς νά ἐπεμβῶσιν τὰ

κεφάλαιά τους σε μία ορισμένη κατεύθυνση δέν έδωσε πολλούς καρπούς για τούς μικρούς βιομήχανους: όταν είχε επιτυχία, δέν έκανε παρά να ρίξει: τὰ αποτελέσματα τής κρίσης από τò ένα στρώμα στο άλλο, διευρύνοντας τή δυσαρέσκεια και τή δυσπιστία, πού ήταν ήδη μεγάλες στους άποταμειυτές, για τò μονοπώλιο πού ύπήρχε στο τραπεζιτικό πεδίο, επιβαρυμένο από τήν τακτική τών αϊφνυδιασμών στους όποιους πρέπει να καταφεύγουν οί μεγάλοι έπιχειρηματίες για να εξασφαλίσουν πίστη, όταν ύπάρχει γενική στενότητα.

Στήν ύπαιθρο ή διαδικασία τής κρίσης είναι πιο στενά δεμένη με τή δημοσιονομική πολιτική τού φασιστικού Κράτους. Από τò 1920 ός σήμερα ό μέσος προύπολογισμός μιás οίκογένειας κολλήγων ή μικρών ιδιοκτητών επιβαρύνθηκε μ' ένα παθητικό 7000 περίπου λιρετών από αύξήσεις φόρων, χειροτέρευση τών όρων τών συμβολαίων, κλπ. Η κρίση τής μικρής έπιχείρησης εκδηλώνεται κατά τρόπο τυπικό στη νότια και κεντρική Ιταλία. Στο Νότο παρεμβαίνουν καινούργιοι παράγοντες, άπ' τούς όποιους ό κυριότερος είναι ή άπουσία τής μετανάστευσης και ή συνεπής αύξηση τής δημογραφικής πίεσης' αυτό τò συντροφεύει ή μείωση τής καλλιεργημένης επιφάνειας και άρα τής συγκομιδής. Η συγκομιδή τού σταριού ήταν τήν περασμένη χρονιά σ' όλη τήν Ιταλία 68 εκατομμύρια στατήρες, δηλαδή ήταν σε έθνική κλίμακα άνώτερη από τò μέσο όρο, αλλά κατώτερη από τò μέσο όρο στο Νότο. Αύτή τή χρονιά ή συγκομιδή ήταν κατώτερη από τò μέσο όρο σ' όλη τήν Ιταλία' στο Νότο άπέτυχε ολοκληρωτικά. Οί συνέπειες μιás τέτοιας κατάστασης δέν έχουν εκδηλωθεί άκόμη με δικιότητα, γιατί στο Νότο ύπάρχουν συνθήκες καθυστερημένης οίκονομίας, οί όποίες έμποδίζουν τήν κρίση να άποκαλυφθεί άμέσως βαθιά, όπως συμβαίνει στις χώρες με προηγμένο καπιταλισμό: ωστόσο, εκδηλώθηκαν ήδη στη Σαρδηνία σοβαρά έπεισόδια λαϊκής δυσαρέσκειας πού καθορίζεται από τήν οικονομική δυσπραγία.

Τò φασιστικό καθεστώς λοιπόν δέ σταμάτησε τή γενική κρίση τού καπιταλιστικού συστήματος. Με τò φασιστικό καθεστώς οί δυνατότητες τής ζωής τού Ιταλικού λαού μειώθηκαν. Έμφανίστηκε ένας περιορισμός τού παραγωγικού μηχανισμού άκριβός ταυτόχρονα με τήν αύξηση τής δημογραφικής πίεσης, εξαιτίας τών δυσκολιών τής υπερατλαντικής μετανάστευσης. Ο στενός βιομηχανικός μηχανισμός μπόρεσε να σωθεί από τήν πλήρη καταστροφή μόνο με τò χαμηλόωμα τού επιπέδου ζωής τής εργατικής τάξης πού πιέζεται από τή μείωση τών μισθών, τήν αύξηση τής εργασιακής ήμέρας, τήν άκρίβεια τής ζωής: αυτό καθόρισε τή μετανάστευση ειδικευμένων έργατών, δηλαδή τò φτώχεια τών ανθρώπινων παραγωγικών δυνάμεων πού ήταν από τὰ μεγαλύτερα έθνικά πλού-

τη. Οι μεσαίες τάξεις που είχαν στηρίξει στο φασιστικό καθεστώς όλες τους τις ελπίδες παρασύρθηκαν από τη γενική κρίση, μάλιστα έγιναν ακριβώς αυτές η έκφραση της καπιταλιστικής κρίσης αυτή την περίοδο.

Αυτά τα στοιχεία, που αναφέραμε στα γρήγορα, εξυπηρετούν μόνο για να θυμίσουμε όλες τις συνέπειες της σημερινής κατάστασης που δεν έχει μέσα της ή ίδια καμιά δυνατότητα οικονομικής έξυγιανσης. Η Ιταλική οικονομική κρίση μπορεί να λυθεί μόνο από το προλεταριάτο. Μόνο αν βρεθούμε σε μια ευρωπαϊκή και παγκόσμια επανάσταση ο Ιταλικός λαός μπορεί ν' αποκτήσει ξανά την ικανότητα να κάνει ν' αξίζουν οι ανθρώπινες παραγωγικές του δυνάμεις και να ξαναδώσει ανάπτυξη στον εθνικό μηχανισμό παραγωγής. Ο φασισμός καθυστέρησε μόνο την προλεταριακή επανάσταση, δεν την έκανε αδύνατη: μάλιστα συντέλεσε να διευρυνθεί και να θαύσει το ξόσφος της προλεταριακής επανάστασης, που μετά το φασιστικό πείραμα θα είναι αληθινά λαϊκή.

Η κοινωνική και πολιτική αποδιοργάνωση του φασιστικού καθεστώτος είχε την πρώτη της μαζική εκδήλωση στις εκλογές της 6 Ἀπριλίου. Ο φασισμός μειοψήφησε καθαρά στην Ιταλική βιομηχανική ζώνη, δηλαδή εκεί όπου βρίσκεται η οικονομική και πολιτική δύναμη που κυριαρχεί στο έθνος και το Κράτος. Οι εκλογές της 6 Ἀπριλίου, έχοντας δείξει πόσο ήταν μόνο φαινομενική ή σταθερότητα του καθεστώτος, ενθάρρυναν τις μάζες, καθόρισαν μίαν όρισιμη κίνηση στους κόλπους τους, σημείωσαν την άρχη του δημοκρατικού κείνου κύματος που κορυφώθηκε στις άμέσως επόμενες μέρες με τη δολοφονία του βουλευτή Ματεότι και που ακόμα σήμερα χαρακτηρίζει την κατάσταση. Η αντιπολίτευση είχε αποκτήσει μετά τις εκλογές τεράστια πολιτική σημασία: ο σάλος που αυτή προκάλεσε στις εφημερίδες και το κοινοβούλιο, για να συζητήσει και ν' άρνηθεί τη νομιμότητα της φασιστικής διακυβέρνησης, δρούσε ισχυρά για τη διάλυση όλων των οργανισμών του Κράτους που έλεγχονταν και κυριαρχούνταν από το φασισμό, είχε ανταγκλάση στους κόλπους του Ἰδίου του Ἐθνικού Φασιστικού Κόμματος, ράγιζε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ἀπὸ δὴ και ἡ ἀνήκουστη καμπάνια ἀπειλών κατά της ἀντιπολίτευσης και ἡ δολοφονία του ἐνωτικῆς βουλευτῆ. Τὸ κύμα ὀργῆς που προκάλεσε τὸ ἐγκλημα αἰφνυδίασε τὸ Φασιστικὸ Κόμμα που ἀναρίγισε ἀπὸ πανικὸ και τὰ ἔχασε: τὰ τρία ντοκουμέντα που γράφτηκαν ἐκείνη τὴν ἀγωνιώδη στιγμή ἀπὸ τοὺς βουλευτὲς Φίντσι, Φιλπέλι, Τσεζαρίνο Ρόσι κι ἐγιναν γνωστὰ στὴν ἀντιπολίτευση, ἀποδείχνουν πὼς οἱ ἴδιοι οἱ κορυφὲς τοῦ κόμματος εἶχαν χάσει κάθε ἀσφάλεια και συσώρευαν λάθη πάνω πὲ λάθη ἀπ'

τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τὸ φασιστικὸ καθεστῶς μπῆκε σὲ ἀγωνία· ὑποστηρίζετον ἀκόμη ἀπὸ τὶς λεγόμενες δυνάμεις πλαγιοφυλακῆς, ἀλλὰ ὑποστηρίζετον ὅπως τὸ σκοινὶ στηρίζε: τὸν κρεμασμένο.

Τὸ ἔγκλημα Ματεότι ἔδωσε τὴν ἀπόδειξη ὅτι: τὸ Φασιστικὸ Κόμμα δὲν θὰ κατορθώσει ποτὲ νὰ γίνε: κανονικὸ κυβερνητικὸ κόμμα, ὅτι: ὁ Μουσολίνι: δὲν κατέχει παρὰ μερικὲς γραφικὲς πόζες σὰν κρατικὸς λειτουργὸς καὶ δικτάτορας: αὐτὸς δὲν εἶναι: στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, εἶναι ἓνα φαινόμενο ἐπαρχιακοῦ φοκλὸρ, προοριζόμενος νὰ περάσει: στὶς ἱστορίες τῆς τάξης τῶν διαφόρων ἰταλικῶν ἐπαρχιακῶν προσωπειῶν περισσότερο παρὰ στὴν τάξη τῶν Κρόμγουελ, Μπολιδάρ, Γκαριμπάλντι.

Τὸ λαϊκὸ ἀντιφασιστικὸ κύμα ποὺ προκάλεσε τὸ ἔγκλημα Ματεότι βρῆκε μιὰ πολιτικὴ μορφή στὴν ἀποχώρηση ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτικὴ αἴθουσα τῶν ἀντιπολιτευομένων κομμάτων. Ἡ Συνέλευση τῆς ἀντιπολίτευσης ἔγινε στὴν πραγματικότητά ἐθνικὸ πολιτικὸ κέντρο γύρω ἀπ' τὸ ὁποῖο ὀργανώθηκε ἡ πλειοψηφία τῆς χώρας: ἔτσι, ἡ κρίση ποὺ ξέσπασε στὸ συναισθηματικὸ καὶ ἠθικὸ πεδίο, πῆρε ἔκδηλο θεσμικὸ χαρακτήρα· μέσα στὸ Κράτος δημιουργήθηκε ἓνα Κράτος, μιὰ κυβέρνησις ἀντιφασιστικὴ ἐνάντια στῆ φασιστικὴ κυβέρνησις. Τὸ Φασιστικὸ Κόμμα ἦταν ἀνίκανο νὰ σταματήσει: τὴν κατάστασις: ἡ κρίσις τὸ εἶχε χτυπήσει γιὰ τὰ καλὰ, ἀραιώνοντας τὶς γραμμὲς τῆς ὀργάνωσός του: ἡ πρώτη ἀπόπειρα κινητοποίησης τῆς ἐθνοφυλακῆς ναυάγησε ἐντελῶς, ἀφοῦ μόνον τὸ 20 τοῖς ἑκατὸ ἀπάντησε στὴν πρόσκλησις· στὴ Ρώμη μόνον 800 ἐθνοφύλακες παρουσιάστηκαν στὰ στρατόπεδα. Ἡ κινητοποίηση ἔδωσε ἀξιόλογα ἀποτελέσματα μόνον σὲ λίγες ἀγροτικὲς ἐπαρχίες, ὅπως τὸ Γκροσσέτο καὶ ἡ Περούτζα, ἐπιτρέποντας ἔτσι νὰ εἰσβάλουν στὴ Ρώμη μερικὲς λεγεῶνες ἀποφασιστικῆς ν' ἀντιμετωπίσουν αἱματηροὺς ἀγῶνες.

Ἡ ἀντιπολίτευσις συνεχίζει: νὰ παραμένε: ὁ μοχλὸς τοῦ λαϊκοῦ ἀντιφασιστικοῦ κινήματος· πολιτικὰ ἀντιπροσωπεύε: τὸ κύμα δημοκρατίας ποὺ χαρακτηρίζει: τὴ σημερινὴ φάσις τῆς ἰταλικῆς κοινωνικῆς κρίσις. Πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσις ἦταν προσανατολισμένη στὴν ἀρχὴ καὶ ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ προλεταριάτου. Ἦταν καθῆκον ἐμᾶς τῶν κομμουνιστῶν νὰ προσπαθήσουμε νὰ ἐμποδίσουμε νὰ σταθεροποιηθεῖ σὲ διάρκειά μιὰ τέτεια κατάστασις πραγμαμάτων. Γι' αὐτὸ ἡ κοινοβουλευτικὴ μας οὐμάδα μπῆκε νὰ πάρει μέρος στὴν Ἐπιτροπὴ τῆς ἀντιπολίτευσις, ἀποδεχόμενῃ καὶ τονίζοντάς τὸν κύριον χαρακτήρα ποὺ ἔπαιρνε ἡ πολιτικὴ κρίσις μετὰ τὴν ὑπαρξὴ δύο ἐξουσιῶν, δύο κοινοβουλίων. Ἄν ἤθελε νὰ ἐκπληρώσει τὸ καθῆκον τῆς, ὅπως εἶχαν ὑποδείξει: οἱ μάζες σὲ κίνησις, ἡ ἀντιπολίτευσις ὄφειλε νὰ δώσει: ὀριστικὴ πολιτικὴ μορφή στὴν ἀντικειμενικὰ ὑφισταμένη κατάστασις πραγμάτων, ἀλλὰ αὕτη

ἀρνιόταν. Θά ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ἀπευθυνθεῖ μιὰ ἐκκλήση στό προ-
λεταριάτο πού μόνο αὐτό εἶναι σέ θέση νὰ δώσει οὐσία σ' ἓνα δη-
μοκρατικό καθεστῶς, θά ἦταν ἀναγκαῖο νὰ θαθύνει τὸ αὐθόρμη-
το κίνημα ἀπεργιών πού διαγραφόταν. Ἡ ἀντιπολίτευση φοβόταν
μὴν παρασυρθεῖ ἀπὸ μιὰ πιθανή ἐργατική ἐξέγερση: γι' αὐτὸ
δὲν ἤθελε νὰ θγεῖ ἀπὸ τὸ καθαρά κοινοβουλευτικό πεδίο στὰ πο-
λιτικά ζητήματα κι ἀπ' τὸ πεδίο τῆς δίκης γιὰ τὴ δολοφονία
τοῦ βουλευτῆ Ματεότι στὴν καμπάνια γιὰ νὰ κρατηθεῖ ξύπνιο τὸν
ἀναδρασμὸ στὴ χώρα. Οἱ κομμουνιστές, πού δὲν μπορούσαν νὰ
δεχτοῦν τὴ μορφὴ συνασπισμοῦ κομμάτων πού ἔδωσε στὴν Ἐπι-
τροπὴ ἢ ἀντιπολίτευση, διώχτηκαν.

Ἡ συμμετοχὴ, σὲ μιὰ πρώτη φάση, στὴν Ἐπιτροπὴ καὶ ἡ
ἐξοδὸς μας, σὲ μιὰ δευτέρη φάση, εἶχαν σὰν συνέπεια:

1) μᾶς ἐπέτρεψαν νὰ ξεπεράσουμε τὴν ὀξύτερη φάση τῆς
κρίσης χωρὶς νὰ χάσουμε τὴν ἐπαφὴ μὲ τὶς μεγάλες ἐργαζόμενες
μάζες· παραμένοντας ἀπομονωμένο, τὸ κόμμα μας θά εἶχε πα-
ρασυρθεῖ ἀπὸ τὸ δημοκρατικό κύμα· 2) σπᾶσαμε τὸ μονοπώλιο
τῆς κοινῆς γνώμης πού ἡ ἀντιπολίτευση ἀπειλοῦσε νὰ ἐγκαθιδρύ-
σει: ἓνα ὀλοένα μεγαλύτερο μέρος τῆς τάξης τῶν ἐργαζομένων πεί-
θεται ὅτι ὁ συνασπισμὸς τῆς ἀντιπολίτευσης ἀντιπροσωπεύει ἓνα
μειο-φασισμὸ πού θέλει νὰ μεταρρυθμίσει, γλυκαίνοντάς την, τὴ φα-
σιστική δικτατορία, χωρὶς νὰ χάνει τὸ καπιταλιστικό σύστημα κα-
νένα ἀπὸ τὰ εὐεργετήματα πού ἡ τρομοκρατία κι ἡ παρανομία τοῦ
ἐξασφάλισαν τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὸ χαμήλωμα τοῦ ἐπιπέδου
ζωῆς τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀντικειμενικὴ κατάσταση μετὰ δύο μῆνες δὲν ἄλλαξε.
Ὑπάρχουν ἀκόμα στὴν πραγματικότητα δύο κυβερνήσεις στὴ χώ-
ρα πού παλεύουν ἢ μιὰ ἐνάντια στὴν ἄλλη γιὰ νὰ συναγωνιστοῦν
τὶς πραγματικὲς δυνάμεις τῆς κρατικῆς ἀστικής ὀργάνωσης. Τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς πάλης θά ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀντανάκλαση πού
θά ἔχει ἡ γενικὴ κρίση στοὺς κόλπους τοῦ Ἐθνικοφασιστικοῦ Κόμ-
ματος, ἀπ' τὴν ὀριστικὴ στάση τῶν κομμάτων πού ἀποτελοῦν τὸ
συνασπισμὸ τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀπὸ τὴ δράση τοῦ ἐπαναστατικοῦ
προλεταριάτου πού καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸ κόμμα μας.

Σὲ τί συνίσταται ἡ κρίση τοῦ φασισμοῦ; Λέγεται: ὅτι γιὰ νὰ τὴν
καταλάβουμε πρέπει πρῶτα νὰ ὀρίσουμε τὴν οὐσία τοῦ φασισμοῦ,
ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐσία τοῦ φασισμοῦ μέσα
στὸν ἴδιο τὸ φασισμὸ. Ἡ οὐσία τοῦ φασισμοῦ δι' ὄταν στὰ 1922-
1923 ἀπὸ τὸ καθορισμένο σύστημα τοῦ ὑφιστάμενου συσχετισμοῦ
δυνάμεων στὴν ἰταλικὴ κοινωνία: σήμερα αὐτὸ τὸ σύστημα ἔχει
θαθιά ἀλλάξει καὶ ἡ «οὐσία» ἔχει ἄλλο τόσο ἐξαπμισεῖ. Τὸ χα-
ρακτηριστικό γεγονός τοῦ φασισμοῦ βρίσκεται στὸ ὅτι κατάφερε
νὰ συστήσει μιὰ μαζικὴ ὀργάνωση τῆς μικροαστικῆς τάξης. Εἶναι

ή πρώτη φορά στην Ιστορία που πραγματοποιείται αυτό. Η πρωτοτυπία του φασισμού συνίσταται στο ότι θρήνη την κατάλληλη μορφή οργάνωσης για μια κοινωνική τάξη που στάθηκε πάντοτε ανίκανη να έχει συνεκτικότητα και ενιαία ιδεολογία: αυτή ή μορφή οργάνωσης είναι ή στρατιωτική πειθαρχία. Η εθνοφυλακή είναι λοιπόν το στήριγμα του Έθνοφασιστικού Κόσμου: δεν είναι δυνατό να διαλυθεί ή εθνοφυλακή χωρίς να διαλυθεί επίσης ολόκληρο το κόμμα. Δεν υπάρχει Φασιστικό Κόμμα που να κάνει την ποσότητα ποιότητα, που να είναι μηχανισμός πολιτικής επιλογής μιάς τάξης ή στρώματος: υπάρχει μόνο ένα μηχανικό σύνολο αδιαφοροποίητο και αδιαφοροποιήσιμο απ' την άποψη των διανοητικών και πολιτικών ικανοτήτων, που ζει μόνο γιατί απέκτησε στον εμφύλιο πόλεμο ισχυρότατο σωματικά πνεύμα, που χοντροκομμένα ταυτίζεται με την εθνική ιδεολογία. Έξω από το έδαφος της στρατιωτικής οργάνωσης ο φασισμός δεν έδωσε και δεν μπορεί να δώσει τίποτα, κι ακόμη και σ' αυτό το έδαφος ο,τι μπορεί να δώσει είναι πολύ σχετικό.

Έχοντας αυτή τη σύνθεση από τις συνθήκες, ο φασισμός δεν είναι σε θέση να πετύχει καμιά από τις ιδεολογικές του προϋποθέσεις. Ο φασισμός λέει: σήμερα πώς θέλει να κατακτήσει το Κράτος ταυτόχρονα λέει πώς θέλει να γίνει φαινόμενο κατεξοχήν αγροτικό. Είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς πώς οι δύο θέσεις του μπορούν να συνυπάρχουν. Για να κατακτήσεις το Κράτος χρειάζεται να είσαι σε θέση ν' αντικαταστήσεις την κυρίαρχη τάξη στις λειτουργίες που έχουν βασική σημασία για τη διακυβέρνηση της κοινωνίας. Στην Ιταλία, όπως σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες, ή κατάκτηση του Κράτους σημαίνει κυρίως κατάκτηση των έργοστασίων, σημαίνει να έχεις την ικανότητα να ξεπεράσεις τους καπιταλιστές στη διακυβέρνηση των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας. Αυτό είναι δυνατό να γίνει από την εργατική τάξη, δεν μπορεί να γίνει από τη μικροαστική τάξη που δεν έχει καμιά ουσιαστική λειτουργία στο παραγωγικό πεδίο, που στο έργοστάσιο, σαν βιομηχανική κατηγορία, άσκει μιά λειτουργία πρωταρχικά άστυνόμευσης, όχι παραγωγική. Η μικροαστική τάξη μπορεί να κατακτήσει το Κράτος μόνο αν συμμαχήσει με την εργατική τάξη, μόνο αν δεχτεί το πρόγραμμα της εργατικής τάξης: σύστημα των σοβιέτ αντί για κοινοβούλιο στην κρατική οργάνωση, κομμουνισμός και όχι καπιταλισμός στην οργάνωση της εθνικής και διεθνούς οικονομίας.

Η διατύπωση «κατάκτηση του Κράτους» είναι κενή από έννοια στο στόμα των φασιστών ή έχει μόνο μία έννοια: επιπόνηση ενός έκλογικού μηχανισμού που να δίνει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία στους φασίστες, πάντοτε και με κάθε τίμημα. Η αλήθεια είναι πώς ολόκληρη ή φασιστική ιδεολογία είναι ένα μέσο

διασκέδασης για τους μπαλίλα². Είναι ένας έρασιτεχνικός αυτο-σχεδιασμός που στο παρελθόν, με ευνοϊκούς όρους, μπορούσε να ανταπατά τους όπακούς του κόμματος, αλλά σήμερα είναι: προορισμένος για γελοιοποιηθεί από τους ίδιους τους φασίστες. Δρών κατάλοιπο του φασισμού είναι: μόνο το σωματειακό στρατιωτικό πνεύμα, ενισχυμένο από τον κίνδυνο του ξεσπάσματος της λαϊκής εκδίκησης: ή πολιτική κρίση της μικροαστικής τάξης, το πέρασμα της εξαιρετικής πλειοψηφίας αυτής της τάξης κάτω από τη σημαία της αντιπολίτευσης, ή αποτυχία των γενικών μέτρων που αναγγέλθηκαν από τους φασίστες άρχηγούς μπορούν να μειώσουν αξιοσημείωτα τη στρατιωτική αποτελεσματικότητα του φασισμού, αλλά δεν μπορούν να τη μηδενίσουν.

Το σύστημα των αντιφασιστικών δημοκρατικών δυνάμεων βρίσκει: τη μεγαλύτερη του δύναμη στην ύπαρξη της κοινοβουλευτικής Έπιτροπής της αντιπολίτευσης που κατόρθωσε να επιβλέι: μιάν δρισμένη πειθαρχία σε μιά δλόκληρη κλίμακα κομμάτων, απ' το μαξιμαλιστικό ως το λαϊκό. Το πιό χαρακτηριστικό δείγμα της κατάστασης είναι: ότι: οι μαξιμαλιστές και οι λαϊκοί υπακούουν στην ίδια πειθαρχία και εργάζονται πάνω στο ίδιο προγραμματικό πλάνο. Το γεγονός αυτό κάνει: άργη και επίπονη τη διαδικασία ανάπτυξης των γεγονότων και καθορίζει: την τακτική του συνόλου της αντιπολίτευσης, τακτική προσδοκίας, άργων περίπλοκων έλιγμών, ύπαμονετικής συντριβής όλων των θέσεων της φασιστικής κυβέρνησης. Οι μαξιμαλιστές, με τη συμμετοχή τους στην Έπιτροπή και την αποδοχή της κοινής πειθαρχίας έγγυώνται: την παθητικότητα του προλεταριάτου, εξασφαλίζουν στην άστική τάξη που διστάζει: ακόμα ανάμεσα σε φασισμό και δημοκρατία: ότι: μιά αυτόνομη δράση της εργατικής τάξης δεν θά είναι: πιά δυνατή παρά πολύ άργότερα, όταν ή νέα κυβέρνηση θά έχει: ήδη συσταθεί κι ενισχυθεί, όταν μιά νέα κυβέρνηση θά είναι: ήδη σε θέση να συντρίψει: την εξέγερση των απογοητευμένων από το φασισμό και το δημοκρατικό αντιφασισμό μαζών. Η παρουσία των λαϊκών προφυλάσσει: από μιά μέση φασιστική-λαϊκή λύση σαν εκείνη του Όκτώβρη 1922, που θά γινόταν πολύ πιθανή, επιβλημένη από το Βατικανό, στην περίπτωση της απεμάκρυνσης των μαξιμαλιστών από το συνασπισμό και της συμμάχιας τους με μιάς.

Η μεγαλύτερη προσπάθεια των κεντρώων κομμάτων (ρεφορμιστές και συνταγματικοί) που βοηθούνται από τους λαϊκούς της άριστερας στράφηκε: ως τώρα σ' αυτό το σκοπό: να διατηρήσουν στο ίδιο σύνολο: τά δύο άκρα. Το δουλικό πνεύμα των μαξιμαλιστών προσαρμόστηκε: στο ρόλο ήλίθου στην κωμωδία: οι

2. Φασιστική δργάνωση παιδιών.

μαξίμαλιστές δέχτηκαν να αξίζουν στην αντιπολίτευση όσο το κόμμα των αγροτών ή οι ομάδες της «Φιλελεύθερης επανάστασης».

Τις μεγαλύτερες δυνάμεις έφεραν στην αντιπολίτευση οι λαϊκοί και οι ρεφορμιστές που τους ακολουθούν πολύ στις πόλεις και την ύπαιθρο. Η έπιρροή αυτών των δύο κομμάτων δλοκληρώθηκε από τους συνταγματικούς του Άμέντολα, που φέρνουν στο συνασπισμό τη συναίνεση πλατιών στρωμάτων του στρατού, των παλαιών αγωνιστών, των δικαστικών. Ο καταμερισμός έργασίας για την προπαγάνδα έγινε ανάμεσα στα κόμματα ανάλογα με την παράδοσή τους και το κοινωνικό τους έργο. Οι συνταγματικοί, έπειδή ή τακτική του συνασπισμού τείνει να απομονώσει το φασισμό, έχουν την πολιτική καθοδήγηση του κινήματος. Οι λαϊκοί οδηγούν την ήθική καμπάνια στη βάση της δίκης για την ύπόθεση Ματέοτι και της σύγκλησής της με το φασιστικό καθεστώς, με τη διαφθορά και την εγκληματικότητα που άνθισαν μέσα στο καθεστώς. Οι ρεφορμιστές συνοψίζουν αυτές τις δύο στάσεις και γίνονται ταπεινοί για να κάνουν να ξεχαστεί το δημαγωγικό τους παρελθόν, για να κάνουν πιστευτό ότι λυτρώθηκαν και ότι είναι ένα με το βουλευτή Άμέντολα και το γεροστιαστή Άλμπερτίνι.

Η συμπαγής και ενιαία στάση της αντιπολίτευσης σημείωσε αξιόλογες έπιτυχίες: χωρίς άμφιβολία είναι έπιτυχία το ότι προκάλεσαν την κρίση της «πλαγιοφυλακής», υποχρέωσαν δηλαδή τους φιλελεύθερους να διαφοροποιηθούν ενεργά από το φασισμό και να του βάλουν όρους. Αυτό είχε ήδη και θα έχει περισσότερο αντίκτυπο στην συνέχεια στους κόλπους του ήθους του φασισμού, και δημιούργησε ένα δυισμό ανάμεσα στο Φασιστικό Κόμμα και την κεντρική όργάνωση των παλαιών πολεμιστών. Άλλά αυτό μετάθεσε ακόμα πιο δεξιά το σημείο ίσοροπίας του συνασπισμού της αντιπολίτευσης, δηλαδή τόνισε το συντηρητικό χαρακτήρα του αντιφασισμού: οι μαξίμαλιστές δέν το κατάλαβαν, οι μαξίμαλιστές είναι διατεθειμένοι να γίνουν δούλοι όχι μόνο του Άμέντολα και του Άλμπερτίνι, αλλά και του Σαλάντρα και του Καντόνα.

Πώς θα λυθεί αυτός ο δυισμός έξουσιών; Θα υπάρξει συμβιβασμός ανάμεσα στο φασισμό και την αντιπολίτευση; Κι αν ο συμβιβασμός θα είναι αδύνατος θα έχουμε ένοπλο άγώνα;

Ο συμβιβασμός δέν πρέπει να αποκλείεται: έντελώς: αλλά είναι πολύ άπιθανος. Η κρίση που διατρέχει τη χώρα δέν είναι έπιφανειακό φαινόμενο, που μπορεί να ξεγυιανθεί με μικρά μέτρα και μικροτεχνάσματα: είναι ή ιστορική κρίση της Ιταλικής καπιταλιστικής κοινωνίας, το οικονομικό σύστημα της οποίας αποδειχεται άνεπαρκές για τις ανάγκες του πληθυσμού. Όλες οι σχέσεις είναι έπιιδεινωμένες: πολύ μεγάλες μάζες πληθυσμού περιμένουν κάθε άλλο παρά ένα μικροσυμβιβασμό. Αν γινόταν αυτό

θά σήμαινε τήν αὐτοκτονία τῶν μεγαλύτερων δημοκρατικῶν κομμάτων στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς ἐθνικῆς ζωῆς θά ἐμπαινε ἄμεσα ἢ ἔνοπλη ἐξέγερση μέ τοὺς πιὸ ριζοσπαστικούς στόχους. Ὁ φασισμός ἀπὸ τῆ φύση τῆς ὀργάνωσής του δὲν ἀνέχεται συνεργάτες μέ ἴσα δικαιώματα, θέλει μόνο ὑπηρέτες μέ ἄλυσίδες: δὲν μπορεῖ γὰ ὑπάρξει ἀντιπροσωπευτικὴ συνέλευση σὲ φασιστικὸ καθέστως, κάθε συνέλευση γίνεται ἀμέσως καταυλισμὸς ἑκατονταρχίων ἢ ὁ προβάλαμος χαμαιτυπείου γιὰ ἑλαφριά μεθυσμένους κατώτερους ἀξιωματικούς. Γι' αὐτό, τὸ καθημερινὸ χρονικὸ σημειώνει μόνο μιὰ ἀκολουθία πολιτικῶν ἐπεισοδίων ποὺ δηλώνουν τὴ διάλυση τοῦ φασιστικοῦ συστήματος, τὴν ἀργὴ ἀλλὰ ἀμείλικτη ἀπόσπαση ἄλλων τῶν περιφερειακῶν δυνάμεων ἀπ' τὸ φασιστικὸ σύστημα.

Θά ἔχουμε λοιπὸν μιὰ ἔνοπλη σύγκρουση; Ἕνας ἀγῶνας ὕψιλου στυλ θά ἀποφευχθεῖ τόσο ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευση ὅσο κι' ἀπ' τὸ φασισμό. Θά συμβεῖ τὸ ἀντίστροφο φαινόμενο ἀπ' ὅτι τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1922: τότε ἡ πορεία πρὸς τὴ Ρώμη ἦταν ἡ θεαματικὴ ἐπίδειξη μιᾶς μοριακῆς δικτατορίας χάρη στήν ὁποία οἱ πραγματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀστικοῦ Κράτους (στρατός, δικαστικὸ σῶμα, ἀστυνομία, ἐφημερίδες, Βατικανό, μασῶνοι, αὐλὴ, κλπ.) εἶχαν περάσει μέ τὸ μέρος τοῦ φασισμοῦ. Ἄν ὁ φασισμός ἤθελε ν' ἀντισταθεῖ θά εἶχε καταστραφεῖ σ' ἓνα μακρὸ ἐμφύλιο πόλεμο στὸν ὁποῖο δὲ θά μπορούσαν νὰ πάρουν μέρος τὸ προλεταριάτο κι οἱ ἀγρότες. Ἀντιπολίτευση καὶ φασισμός δὲν ἐπιθυμοῦν καὶ θά ἀποφύγουν συστηματικὰ νὰ ριχτοῦν βαθιὰ σὲ μιὰ ἀλλη. Ἀντίθετα, ὁ φασισμός θά προσπαθῆσει νὰ διατηρήσει: μιὰ ἔνοπλη ὀργανωτικὴ βάση ποὺ θά τὴ ρίξει: στὸ πεδίο μόλις διαγραφεῖ ἓνα νέο ἐπαναστατικὸ κύμα, πράγμα ποὺ δὲ δυσχερεστεῖ καθόλου τοὺς Ἀμέντολα καὶ τοὺς Ἀλμπερτίνι, κι' ἀκόμη τοὺς Τουράτι καὶ τοὺς Τρέβες.

Τὸ δράμα θά ξετυλιχθεῖ, μέ κάθε πιθανότητα, σὲ σταθερὴ ἡμερομηνία: προετοιμάζεται: γιὰ τὴ μέρα ποὺ θά ἔπρεπε νὰ ξαναγοῖξει ἡ Βουλὴ. Τῆ στρατιωτικὴ ἐπίδειξη τοῦ Ὀκτώβρη '22 θ' ἀντικαταστήσει μιὰ πιὸ ἤχηρὴ δημοκρατικὴ ἐπίδειξη. Ἄν ἡ ἀντιπολίτευση δὲν ξαναμπεῖ στὸ Κοινοβούλιο, καὶ οἱ φασίστες, ὅπως λένε, συγκαλέσουν τὴν πλειοψηφία σὰν φασιστικὴ Συνακτικὴ, θά ἔχουμε μιὰ συνέλευση τῆς ἀντιπολίτευσης καὶ μιὰ ἐπίδειξη πάλης ἀνάμεσα στὶς δυὸ συνέλευσεις.

Εἶναι ἔμως δυνατὸ νὰ ἔχουμε τὴ λύση μέσα στήν ἴδια τὴν κοινοβουλευτικὴ αἴθουσα, ὅπου θά ξαναμπεῖ ἡ ἀντιπολίτευση στήν πολὺ πιθανὴν περίπτωσι μιᾶς διάσπασης τῆς πλειοψηφίας, χάρη στήν ὁποία ἡ κυβέρνηση Μουσολίνι θά βρεθεῖ καθαρὰ στή μειοψηφία. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι θά ἔχουμε τὸ σχηματισμὸ μιᾶς προσωρινῆς κυβέρνησης στρατηγῶν, γερουσιαστῶν καὶ πρώην

προέδρων του Συμβουλίου, τή διάλυση τῆς Βουλῆς καὶ κατάσταση πολιτορχίας.

Τὸ πεδίο στὸ ὁποῖο θ' ἀναπτυχθεῖ ἡ κρίση θὰ συνεχίσει: γὰ εἶναι ἡ δίκη γιὰ τὴ δολοφονία Ματεότι. Θὰ ἔχουμε ἀκόμα φάσεις μὲ δραματικὴ δξύτητα στὴν προκειμένη περίπτωση, ὅταν θὰ δημοσιευτοῦν τὰ τρία ντοκουμέντα τῶν Φίντσι, Φιλιπέλι, Ρόσι καὶ οἱ ὑψηλότερες προσωπικότητες τοῦ καθεστώτος θὰ διασυρθοῦν ἀπ' τὸ λαϊκὸ πάθος. "Ὅλες οἱ πραγματικὲς δυνάμεις τοῦ Κράτους, καὶ εἰδικὰ οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, γύρω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔχει ἤδη ἀρχίσει μιὰ συζήτηση, θὰ πρέπει νὰ παραταχθοῦν ὀριστικὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἢ τὸ ἄλλο, ἐπιβάλλοντας τὴν ἤδη σχεδιασμένη καὶ προσυνηνοημένη λύση.

Ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ πολιτικὴ στάση καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ κόμματός μας στὴ σημερινὴ κατάσταση; Ἡ κατάσταση εἶναι «δημοκρατικὴ» γιατί οἱ μεγάλες ἐργαζόμενες μάζες εἶναι ἀποδιοργανωμένες, διάσπαρτες, κοινορτοποιημένες στὸν χωρὶς διάκριση λαό. Γι' αὐτὸ ὅποια κι ἂν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἄμεση ἐξέλιξη τῆς κρίσης, μπορούμε νὰ προβλέψουμε μόνο μιὰ βελτίωση στὴν πολιτικὴ θέση τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀλλὰ ὄχι τὴ νικηφόρα πάλη τῆς γιὰ τὴν ἐξουσία. Τὸ βασικὸ καθήκον τοῦ κόμματός μας βρίσκεται στὴν κατάκτηση τῆς πλειοψηφίας τῆς ἐργαζόμενης τάξης, ἡ φάση ποὺ διατρέχουμε δὲν εἶναι ἡ φάση τῆς ἄμεσης πάλης γιὰ τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ μιὰ φάση προετοιμασίας, μετάδρασης στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐξουσία, μιὰ φάση, τέλος, ἀγκιτάτσιαις, προπαγάνδας, ὀργάνωσης. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἀποκλείει πὼς μπορούν νὰ φανοῦν καὶ ἀγῶνες αἱματηροὶ κι ὅτι τὸ κόμμα μας δὲν θὰ πρέπει νὰ προετοιμαστῆ ἄμεσως γιὰ νάνοι: ἔτοιμο νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσει, κάθε ἄλλο μάλιστα: ἀλλὰ πρέπει νὰ δοῦμε κι αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες στὰ πλαίσια τῆς μεταδοτικῆς φάσης σὰν στοιχεῖα προπαγάνδας καὶ ἀγκιτάτσιαις γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς πλειοψηφίας. "Ἄν ὑπάρχουν στὸ κόμμα μας ομάδες καὶ τάσεις ποὺ θέλουν ἀπὸ φανατισμὸ νὰ ἐκδιώσουν τὴν κατάσταση, θὰ χρειαστῆ ν' ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον τους στὸ ὄνομα δολοκλήρου τοῦ κόμματός, τῶν ζωτικῶν καὶ διαρκῶν συμφερόντων τῆς ἰταλικῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης. Ἡ κρίση Ματεότι μᾶς πρόσφερε πολλὰ διδάγματα στὴν προκειμένη περίπτωση. Μᾶς διδάξε ὅτι οἱ μάζες μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια τρομοκρατίας καὶ καταπίεσης, ἔγιναν πολὺ συνετὲς καὶ δὲν θέλουν νὰ κάνουν ἓνα μεγαλύτερο ὄηγμα. Αὐτὴ ἡ σύνεση ὀνομάζεται ρεφορμισμὸς, ὀνομάζεται μαξιμαλισμὸς, ὀνομάζεται «συνασπισμὸς τῆς ἀντιπολίτευσης». Αὐτὴ εἶναι προορισμένη νὰ ἐξαφανιστεῖ, σίγουρα καὶ σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα· ἀλλὰ στὸ μεταξύ ὑπάρχει καὶ μπορεῖ νὰ ξεπεραστῆ μόνο ἂν ἔμεις σιγὰ σιγὰ, σὲ κάθε εὐκαιρία, σὲ κάθε στιγμή, προχωρώντας βέβαια μπροστὰ δὲ χάνουμε ὅμως

τήν ἐπαφή μὲ τὸ σύνολο τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἔτσι πρέπει νὰ ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον σὲ κάθε τάση τῆς δεξιᾶς, πού θὰ ἤθελε συμβιβασμὸ μὲ τὴν ἀντιπολίτευση, πού θὰ προσπαθοῦσε νὰ παρεμποδίσαι τὴν ἐπαναστατικὴ ἀνάπτυξη τῆς τακτικῆς μας καὶ τὴν ἐργασία προετοιμασίας γιὰ τὴν ἐπόμενη φάση.

Τὸ πρῶτο καθήκον τοῦ κόμματός μας εἶναι: νὰ ἐξοπλιστεῖ ἔτσι ὥστε νὰ γίνῃ κατάλληλο γιὰ τὴν ἱστορικὴ του ἀποστολή. Σὲ κάθε ἐργοστάσιο, σὲ κάθε χωριὸ πρέπει νὰ ὑπάρχει: ἓνας κομμουνιστικὸς πυρήνας πού ν' ἀντιπροσωπεύει τὸ κόμμα καὶ τὴ Διεθνή, πού νὰ ξέρε: νὰ ἐργάζεται πολιτικά, πού νὰ παίρνει πρωτοβουλίες. Γι' αὐτό, χρειάζεται νὰ πολεμήσουμε μιὰν ὀρισμένη παθητικότητα πού ὑπάρχει: ἀκόμα στὸ ἐσωτερικὸ μας, μιὰ τάση νὰ κρατιόνται στενές οἱ γραμμὲς τοῦ κόμματος. Τὸ ἀντίθετο, πρέπει νὰ γίνουμε μεγάλο κόμμα, πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ προσελκύσουμε στίς ὀργανώσεις μας τὸ μεγαλύτερο δυνατό ἀριθμὸ ἐπαναστατῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν γιὰ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσουμε στὸν ἀγῶνα, γιὰ νὰ διαμορφώσουμε ἀπ' αὐτοὺς μαζικοὺς ὀργανωτὲς καὶ ἡγέτες, γιὰ νὰ τοὺς ἀνεθάρρουμε πολιτικά. Τὸ ἐργατικὸ καὶ ἀγροτικὸ Κράτος μπορεί νὰ οἰκοδομηθεῖ μόνο ἂν ἡ ἐπανάσταση θὰ διαθέτει: πολλὰ στοιχεῖα μὲ πολιτικὴ παιδεία· ἡ πάλῃ γιὰ τὴν ἐπανάσταση μπορεί νὰ ὀδηγηθεῖ νικηφόρα μόνο ἂν οἱ μεγάλες μάζες, σὲ ὅλους τοὺς τοπικοὺς τοὺς σχηματισμοὺς, πλαισιώνονται καὶ ὀδηγοῦνται ἀπὸ συντρόφους τίμιους καὶ ἱκανοὺς. Διαφορετικὰ γυρνάμε σταλήθεια, ὅπως φωνάζουν οἱ ἀντιδραστικοί, πίσω στὰ χρόνια 1919-20, στὰ χρόνια δηλαδὴ τῆς προλεταριακῆς ἀδυναμίας, στὰ χρόνια τῆς μαξιμαλιστικῆς δημαγωγίας, στὰ χρόνια τῆς ἥττας τῶν ἐργαζόμενων τάξεων. Ἐμεῖς οἱ κομμουνιστὲς δὲ θέλουμε καθόλου νὰ γυρίσουμε στὰ 1919-20.

Πολὺ δουλειὰ πρέπει νὰ συντελεστεῖ ἀπὸ τὸ κόμμα στὸ συνδικαλιστικὸ πεδίο. Χωρὶς μεγάλες συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις δὲ θγαίνουμε ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία. Οἱ ρεφορμιστὲς μπορεί νὰ θέλουν μικρὰ συνδικάτα, μπορεί νὰ θέλουν νὰ σχηματίσουν μόνον κορπορατιβιστικὲς ἐνώσεις εἰδικευμένων ἐργατῶν. Ἐμεῖς οἱ κομμουνιστὲς θέλουμε τὸ ἀντίθετο ἀπ' τοὺς ρεφορμιστὲς, καὶ πρέπει ν' ἀγωνιστοῦμε γιὰ νὰ ἀναδιοργανώσουμε τίς μεγάλες μάζες. Βέβαια, τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ τεθεῖ συγκεκριμένα καὶ ὀχι μόνον σὰν μορφή. Οἱ μάζες ἐγκατέλειψαν τὸ συνδικάτο, γιατί ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας, πού ἔχει βέβαια μεγάλη πολιτικὴ ἀποτελεσματικότητα (δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπ' τὸ Ἐργατικὸ Κόμμα) δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῶν μαζῶν. Ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ ἀποφασίσουμε τὴ δημιουργία ἐνός νέου ὀργανισμοῦ πού νὰ ἔχει: σὰν σκοπὸ νὰ ἀναπληρώσει τὴ φυγοδίκια τῆς Συνομοσπονδίας· μπορούμε ὅμως καὶ πρέπει: νὰ

προβάλλουμε τὸ πρόβλημα γ' ἀναπτυχθεῖ μέσω τῶν πυρήνων στο ἐργαστάσιο καὶ τὸ χωριό μιὰ πραγματικὴ δραστηριότητα. Τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα ἀντιπροσωπεύει τὸ σύνολο τῶν συμφερόντων καὶ τῶν προσδοκιῶν τῆς ἐργαζόμενης τάξης: ἐμεῖς δὲν εἴμαστε καθαρὸ κοινοβουλευτικὸ κόμμα. Συνεπῶς τὸ κόμμα μας ἀναπτύσσει μιὰν ἀληθινὴ συνδικαλιστικὴ δράση, μπαίνει ἐπικεφαλῆς τῶν μαζῶν ἀκόμη καὶ στοὺς μικροὺς καθημερινοὺς ἀγῶνες γιὰ τὸ μισθό, γιὰ τὴν ἐργασιακὴ ἡμέρα, γιὰ τὴ διαμηχανικὴ πειθαρχία, γιὰ τὴ διαμονή, γιὰ τὸ φωμὶ. Οἱ πυρῆνες μας πρέπει νὰ ὠθοῦν τίς ἐσωτερικὲς ἐπιτροπὲς νὰ ἐνσωματώσουν στὴ λειτουργία τους ὅλες τίς προλεταριακὲς δραστηριότητες. Χρειάζεται συνεπῶς νὰ προκαλέσουμε ἓνα πλατὺ κίνημα τῶν ἐργοστασίων πού νὰ μπορεῖ γ' ἀναπτυχθεῖ ὥσπου δώσει τὴ θέση του σὲ μιὰ ὀργάνωση προλεταριακῶν ἐπιτροπῶν πόλης πού θὰ ἐκλέγονται ἀπευθείας ἀπὸ τὴ μάζα, πού μὲ τὴν κοινωνικὴ κρίση πού διαγράφεται θὰ γίνουν τὸ φρούριο τῶν γενικῶν συμφερόντων ἑαυτοῦ τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Αὐτὴ ἡ πραγματικὴ δράση στο ἐργοστάσιο καὶ τὸ χωριό θὰ ξαναδώσει ἀξία στο συνδικάτο, χαρίζοντάς του πάλι περιεχόμενο καὶ ἀποτελεσματικότητα, ἀν παράλληλα γίνεῖ ἡ ἐπιστροφή στὴν ὀργάνωση ὅλων τῶν πρωτοπόρων στοιχείων γιὰ τὴν πάλιν κατὰ τῶν σημερινῶν ρεφορμιστῶν καὶ μαξιμαλιστῶν ἡγετιῶν. Ὅποιος κρατιέται μακριὰ ἀπὸ τὰ συνδικάτα σήμερα εἶναι σύμμαχος τῶν ρεφορμιστῶν, δὲν εἶναι ἐπαναστάτης ἀγωνιστής: θὰ μπορεῖ νὰ ἔχει ἀναρχοειδῆ φρασσεολογία, ἀλλὰ δὲ θὰ μεταθέσει: οὔτε κατὰ μιὰ κεραία τίς σιδερένιες συνθήκες μέσα στις ὁποῖες ἀναπτύσσεται ὁ πραγματικὸς ἀγῶνας.

Τὸ μέτρο στο ὁποῖο τὸ κόμμα μας στο σύνολό του, δηλαδή ὅλη ἡ μάζα τῶν μελῶν, θὰ κατορθώσει νὰ ἀναπτύξει τὸ βασικὸ του καθήκον κατάρτησης τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐργαζομένων καὶ μοριακοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν θάσεων τοῦ δημοκρατικοῦ Κράτους θὰ εἶναι τὸ μέτρο τῆς προόδου μας στὴν πορεία τῆς ἐπανάστασης, θὰ ἐπιτρέψει τὸ πέρασμα σὲ μιὰν ἐπόμενη φάση ἀνάπτυξης. Ὅλο τὸ κόμμα, σὲ ὅλους τοὺς ὀργανισμούς, ἀλλὰ εἰδικὰ μὲ τὸν Τύπο του, πρέπει νὰ ἐργαστεῖ ἐνιαῖα γιὰ νὰ πετύχει τὴ μέγιστη ἀπόδοση τῆς ἐργασίας καθενός. Σήμερα θρῆσκόμεστε στὴ γραμμὴ γιὰ τὴ γενικὴ πάλιν κατὰ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος. Στὶς ἀνόητες καμπάνιες τῶν ἐφημερίδων τῆς ἀντιπολίτευσης ἀπαντοῦμε δείχνοντάς τὴν πραγματικὴ μας θέληση νὰ ἀνατρέψουμε ὄχι μόνον τὸ φασισμό τῶν Μουσολίνι καὶ Φαρινάτσι: ἀλλὰ καὶ τὸ μισοφασισμὸ τῶν Ἀμέντολα, Στουρτσο, Τουράτι. Γιὰ νὰ τὸ καταφέρουμε χρειάζεται νὰ ἀναδιοργανώσουμε τίς μεγάλες μάζες καὶ νὰ γίνουμε μεγάλο κόμμα, τὸ μόνον κόμμα στο ὁποῖο ὁ ἐργαζόμενος πληθυσμὸς νὰ βλέπει τὴν ἐκφραση τῆς πολιτικῆς του θέλησης, τὴν ὁ-

περάπτισή τῶν ἀμεσῶν καὶ διαρκῶν συμφερόντων του στὴν ἱστορία.

(Υπογραφή Ἀντόνιο Γκράμοσι, L' Ordine Nuovo, 1η Σεπτέμβρη 1924, π. III, I, φ. 5. Δημοσιεύθηκε μετὸν τίτλο «Ἡ κρίση τῶν μεσοσίων τάξεων» στὴν Unita, 26 Αὐγούστου 1924. I. φ. 167).

Ἡ μοίρα τοῦ Ματεότι

Ἐπάρχει μιὰ ἰδηκτικὴ ἔκφραση τοῦ συντρόφου Ράντεκ, πού τὴ χρησιμοποιήσε σὲ μιὰ συνέλευση κομμουνιστῶν, στὸ Συνέδριο τῆς Διεθνoῦς, στὴ μνήμη ἑνὸς γερμανοῦ ἐθνικιστῆ ἀγωνιστῆ πού ντουφεκίστηκε στὴ Ρούρ ἀπὸ τοὺς γάλλους ἐθνικιστές¹, καὶ πού μᾶς ἔρχεται στὸ νοῦ κάθε φορὰ πού σκεφτόμαστε τὴ μοίρα τοῦ Ματεότι. «Προσκυνητὴ τοῦ τίποτα» ὀνόμαζε ὁ σύντροφος Ράντεκ τὸν ἄτυχο, ἀλλὰ σταθερὸ ὡς τὸ σημεῖο νὰ θυσιαστῆ ἀγωνιστῆ, μιᾶς ἰδέας ἢ ὁποῖα θὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει τοὺς πιστοὺς καὶ ἀγωνιστές της σὲ ἄλλο τίποτα ἀπὸ ἕναν ἀχρηστο καὶ γεμάτο ἐλαττώματα κύκλο ἀγῶνων, ἀγκιτάτσιαις, θυσῶν χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ διέξοδο. «Προσκυνητῆς τοῦ τίποτα» φαίνεται σὲ μᾶς ὁ Τζάκομο Ματεότι ὅταν παρατηροῦμε τὴ ζωὴ του καὶ τὸ τέλος του, σὲ συσχέτισμό μετ' ὅλες τὶς περιστάσεις πού τοὺς δίδουν μίαν ἀξία ὄχι πια «προσωπικῆ», ἀλλὰ γενικῆς σημασίας καὶ συμβόλου.

Ἐπάρχει κρίση τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας, κρίση πού προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους παράγοντες ἀπ' τοὺς ὁποίους ἀποτελεῖται αὐτὴ ἢ κοινωνία καὶ ἀπὸ τὶς ἀμείωτες ἀντιθέσεις τους ἔπάρχει κρίση πού ὁ πόλεμος τὴν ἐπιτάχυνε, τὴ θάβυνε, τὴν ἔκανε ἀξεπέραστη. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἔπάρχει ἕνα Κράτος πού δὲν στέκεται στὰ πόδια του γιατί τοῦ λείπει ἡ συναίνεση τῶν μεγάλων μαζῶν καὶ τοῦ λείπει μιὰ ἡγετικὴ τάξη πού νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ κα-

1. Ἐπαινωγμός γιὰ τὸν Ἀλμπέρτο Λεὸ Σλάγκτερ, πού ἦταν συνδεμένος μετὰ τοὺς γερμανικοὺς ἐθνικιστικοὺς κύκλους τῆς ἀριστερᾶς. Τουφεκίστηκε ἀπὸ τοὺς γάλλους τὸ 1923 γιατί πιάστηκε στὴν κατεχόμενη Ρούρ νὰ κάνει συμπλοκὰς στὰ γαλλικὰ τραῖνα. Οἱ ναζὶ θὰ τὸν ἐξιμνήσουν μετὰ σὰν ἐθνικὸ ἥρωα καὶ προάγγελο τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὁ Κ. Ράντεκ στὴ συνεδρίαση τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, στὰς 20 Ἰουνίου 1923, εἶχε πεῖ ὅτι ὁ Σλάγκτερ ἦταν ἕνας θαρραλέος φαντάρος τῆς ἐπανάστασης καὶ ὅτι ἄνθρωποι σὰν αὐτὸν ἔπρεπε νὰ πάθουν νὰ εἶναι «προσκυνητῆς τοῦ τίποτα» γιὰ νὰ γίνουν «προσκυνητῆς ἑνὸς καλύτερου μέλλοντος» τῆς ἀνθρωπότητας. «Προσκυνητῆς τοῦ τίποτα» εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς ἐθνικιστικοῦ μυθιστορηματός του Φρ. Φρέζα (Μόναχο 1920).

τακτησει αυτή τη συναίνεση από την άλλη μεριά, υπάρχει μια μάζα εκατομμυρίων εργαζομένων που ξυπνούν σιγά σιγά στην πολιτική ζωή, που ζητούν να πάρουν δραστήρια μέρος σ' αυτήν, που θέλουν να γίνουν ή βάση ενός νέου «Κράτους» στο οποίο να ενταρκώνεται ή θέλησή τους. Υπάρχει από τη μια μεριά ένα οικονομικό σύστημα που δεν κατορθώνει πια να ικανοποιεί τις στοιχειώδεις ανάγκες της τεράστιας πλειοψηφίας του πληθυσμού, γιατί είναι φτιαγμένο για να ικανοποιεί τα μερικά και αποκλειστικά συμφέροντα μερικών στενών προνομιστών κατηγοριών· υπάρχουν από την άλλη μεριά εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενοι που δεν μπορούν πια να ζήσουν αν αυτό το σύστημα δεν αλλάξει απ' τη βάση του. Έδώ και σαράντα χρόνια ή Ιταλική κοινωνία αναζητεί μάταια τον τρόπο να βγει απ' αυτά τα διλήμματα.

Αλλά ο τρόπος να βγούμε απ' αυτά είναι ένας μόνο, είναι να οδηγηθούμε οι εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενοι και ή μεγάλη πλειοψηφία του εργαζόμενου Ιταλικού πληθυσμού να ξεπεράσουν την αντίθεση σπάζοντας τα πλαίσια της σημερινής πολιτικής και οικονομικής τάξης και αντικαθιστώντας τα με μια νέα τάξη πραγμάτων, στην οποία να θρίσκουν πλήρη ικανοποίηση και έκφραση τα συμφέροντα θποιου εργάζεται και παράγει. Το ζήτημα των εργατών και των αγροτών της Ιταλίας που άρχισε μερικές δεκαετίες πριν με οδηγούς θαρραλέους πιονιέρους, άφηνε την έλπίδα ότι αυτός ο όρμος θα παιρνόταν και θ' ακολουθιόταν, χωρίς διασταγμό και χωρίς άσυνέπειες, ως το τέλος.

Και ο Τζάκομο Ματεότι ήταν απ' αυτούς τους πιονιέρους, αν όχι εξαιτίας της ηλικίας του, εξαιτίας όμως της πολιτικής σχολής που άνηκε. Ήταν από κείνους απ' τους οποίους το Ιταλικό προλεταριάτο ζητούσε να οδηγηθεί για να δημιουργήσει μέσα του τη δική του οικονομία, το δικό του Κράτος, τα δικά του πεπρωμένα, ήταν από κείνους απ' τους οποίους εξαρτιόταν ή λύση, ή μόνη δυνατή λύση, της Ιταλικής κρίσης. Να θυμίσουμε πώς ο οδηγός, πρακτικά, έλειψε, και το κίνημα εξαντλήθηκε στον έαυτό του, αφήνοντας άνοιχτο το δρόμο στον ζεστίπωτο θρίαμβο των πιο άγριων έχθρων του, είναι επιφανειακό, έσως, να το θυμίσουμε σήμερα, εκτός μόνο αν είναι για να φωτίσουμε την έσωτερική, αθεράπευτη αντίφαση που μάστιζε απ' τη βάση της την πολιτική και ιστορική αντίληψη αυτών των πρώτων άρχηγών της εξέγερσης των εργατών και των αγροτών της Ιταλίας, που καταδίκασε τη δράση τους σε τραγική, φοβερή άποτυχία. Το ζήτημα στην πολιτική ζωή, στις οικονομικές διεκδικήσεις και την πολιτική πάλη των δεκάδων και εκατοντάδων χιλιάδων αγροτών και εργατών είναι κάτω μάταιο, αν δεν καταλήγει στην υπόδειξη των μέσων και των δρόμων απ' τους οποίους οι άφυπνισμένες δυνάμεις των εργαζόμενων μαζών θα μπορούσαν να φτάσουν στη συγ-

κεκριμένη και πλήρη επιβεβαίωσή τους. Οι πιονιέροι του εξεγερσιακού κινήματος των Ιταλών εργαζομένων δεν ήξεραν να φτάσουν σ' αυτή την κατάληξη. Η δράση τους, ενώ έκανε να καταρέουν οι βάσεις ενός οικονομικού συστήματος, δεν πρόδλεπε τη δημιουργία ενός διαφορετικού συστήματος, στο οποίο τα όρια του πρώτου θα ξεπεριόνταν και θ' ανατρέπονταν για πάντα. "Αρχίζε μια σειρά από κατακτήσεις αλλά δε σκεφτόταν την υπεράσπισή τους. Έδινε σε μια τάξη συνείδηση του έαυτού της και των πεπρωμένων της, και δέν τής έδινε την αγωνιστική όργάνωση, χωρίς την όποια αυτά τα πεπρωμένα δε θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν. Έθετε τις προϋποθέσεις μιας επανάστασης, αλλά δε δημιουργούσε επαναστατικό κίνημα. Συγκλόνηζε τις βάσεις ενός Κράτους, αλλά πίστευε ότι μπορεί να ξεφύγει από το πρόβλημα της δημιουργίας ενός νέου Κράτους. Εσθήκωνε την επανάσταση, αλλά δέν ήξερε να την οδηγήσει στη νίκη. Ξεκινούσε από μια δυνατή επιθυμία δλικής λύτρωσης, αλλά εξαντλούνταν μίξερα στο τίποτα μιας δράσης χωρίς διέξοδο, μιας πολιτικής χωρίς προοπτική, μιας εξέγερσης που ήταν καταδικασμένη αφού περνούσε ή πρώτη στιγμή έκπληξης και ταραχής των άντιπάλων να πνιγεί στο αίμα και στην τρομοκρατία της άντεπανάστασης.

Η ήρωϊκή θυσία του Τζάκομο Ματεότι είναι για μās ή τελευταία έκφραση, ή πιό φανερή, ή πιό τραγική και ύψωμένη, αυτής τής έσωτερικής άντίφασης απ' την όποια υπέφερε χρόνια και χρόνια όλο το Ιταλικό κίνημα. Άλλά αν ή όργη τής εξέγερσης και οι έπιμονες προσπάθειες που έγιγαν στο παρελθόν μπόρεσαν να είναι μάταιες, αν έφτασε να καταρεύσει τρομερά μέσα σε τρία χρόνια το οικοδόμημα που χτίστηκε τόσο έπίπονα, κομμάτι κομμάτι, όμως δέν πρέπει, δέν μπορεί να παραμείνει μάταια αυτή ή υπέρτατη θυσία, στην όποια συνοφίζεται όλη ή διδασκαλία ενός παρελθόντος πόνων και λαθών.

Χτές, ενώ το λείψανο του Τζάκομο Ματεότι κατέβαινε στον τάφο, και στη νεκρώσιμη ακολουθία έτρεχε ό νοός όλων των εργαζόμενων στα εργοστάσια και τους κάμπους τής Ιταλίας, και απ' το Πολεζίνε και το Φεραρέζε σκλάβοι κινούνταν κατά πλήθη για να είναι παρόντες αυτόπροσώπως, οι άγρότες και οι εργάτες που δέν έχουν απελπιστεί ακόμη για τη λύτρωσή τους, χτές, στη μνήμη του Ματεότι μια ομάδα ρεφορμιστές εργάτες ζητούσε την ταυτότητα του Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας. Κι έμεις αισθανθήκαμε ότι σ' αυτή την πράξη υπάρχει κάτι που σπάει τον έλαττωματικό κύκλο των μάταιων προσπαθειών και των άνώφελων θυσιών, που ξεπερνά για πάντα τις άντιφάσεις, που δείχνει στο Ιταλικό προλεταριάτο ποιά διδάγματα πρέπει να θγάλει από το τέλος του πιονιέρου που έπεσε στα έδια του τὰ θήματα, χωρίς να έχει πια μπροστά του ένα όρόμο άνοιχτό.

Οί σπόροι που έριξαν όσοι εργάστηκαν για τὸ ζῦπνημα τῆς ἰταλικῆς ἐργατικῆς τάξης δὲν μπορεῖ νὰ πάνε χαμένοι.

Μιὰ τάξη που ζῦπνησε κάποτε ἀπὸ τὴ δουλειά δὲν μπορεῖ νὰ πάψει ν' ἀγωνίζεται γιὰ τὴ λύτρωσή της. Ἡ κρίση τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας, που ἀπ' αὐτὸ τὸ ζῦπνημα ὀξύνθηκε ὡς τὴν ἐξαγρίωση, δὲν ξεπερνιέται μὲ τὴν τρομοκρατία· δὲ θὰ λήξει παρὰ μόνο μὲ τὸν ἐρχομὸ στὴν ἐξουσία τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, μὲ τὸ τέλος τῆς ἐξουσίας τῶν προνομιοῦχων καστῶν, μὲ τὴν οἰκοδόμησι μιάς νέας οἰκονομίας, μὲ τὴ θεμελίωσι ἑνὸς νέου Κράτους. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ἀγωνιστικὴ ὀργάνωσι, στὴν ὁποία νὰ συμμετέχουν μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ πεποίθησι τὰ καλύτερα στοιχεῖα τῆς ἐργαζόμενης τάξης, γύρω ἀπ' τὴν ὁποία νὰ συσπειρωθοῦν οἱ μεγάλες μάζες, μὲ πίστη καὶ σιγουριά. Εἶναι ἀναγκαῖα μιὰ ὀργάνωσι στὴν ὁποία νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὄστα ἡ καθαρὴ θέλησι γι' ἀγῶνα, γιὰ ἐφαρμογὴ ὅλων τῶν μέσων που ἀπαιτοῦνται: ἀπὸ τὴν πάλη, χωρὶς τὰ ὁποία δὲν εἶναι δεδομένη καμιά ὀλικὴ νίκη. Μιὰ ὀργάνωσι που νὰ εἶναι ἐπαναστατικὴ ὄχι μόνο στὰ λόγια καὶ στὶς γενικὲς προσδοκίαις, ἀλλὰ στὴ δομὴ της, στὸν τρόπο της νὰ ἐργάζεται, στοὺς ἀμεσοὺς καὶ μακρινοὺς σκοποὺς της. Μιὰ ὀργάνωσι τῆς ὁποίας ἡ πρόθεσι γιὰ ἐπανάστασι καὶ ἀπελευθέρωσι τῶν μαζῶν νὰ γίνεῖ κάτι τὸ συγκεκριμένο καὶ ὀριστικόν, νὰ γίνεῖ ἰκανότητα κανονικῆς πολιτικῆς ἐργασίας, μεθοδικῆς, ἀσφαλοῦς, ἰκανότητα ὄχι μόνο κατακτήσεων ἀμειψῶν καὶ μερικῶν, ἀλλὰ ἀμυνας κάθε πραγματοποιημένης κατάκτησις καὶ περάσματος σὲ κατακτήσεις πρὸ ὕψηλές καὶ σὲ κρίσιμους πόντους πρὸς τὴν ἐγγυῶνται: τὴν κατάκτησι τῆς ἐξουσίας, τὴν καταστροφὴ τοῦ Κράτους τῶν ἀστῶν καὶ τῶν παρασίτων, τὴν ἀντικατάστασή του μ' ἕνα Κράτος ἀγροτῶν καὶ ἐργατῶν.

Αὐτὰ τὰ πράγματα κατάλαβαν οἱ ρεφορμιστὲς ἐργάτες που στὴ μνήμη τοῦ πεσμένου ἀρχηγοῦ τους ζήτησαν νὰ μποῦν στὸ κόμμα μας.

Ἡ θυσία τοῦ Ματεότι —λένε αὐτοὶ στοὺς συντρόφους τους— ἐκτιμᾶται ἀν δουλέψουμε γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ μόνο ὀργανοῦ μὲ τὸ ὁποῖο ἡ ἰδέα ἀπ' τὴν ὁποία εἶχε ἐκεῖνος ξεκινήσει, ἡ ἰδέα τῆς πλήρους λύτρωσις τῶν ἐργαζόμενων, μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ νὰ γίνεῖ πραγματικότητα: τὸ ταξικὸν κόμμα τῶν ἐργατῶν, τὸ κόμμα τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασις.

Ἡ θυσία τοῦ Ματεότι τιμήθηκε μὲ τὸ μόνο ἀξιο καὶ θαθὺ τρόπο ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὲς που συσφίγγονται στὶς γραμμὲς τοῦ κόμματος καὶ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς γιὰ νὰ προετοιμαστοῦν γιὰ ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ αὔριο. Μόνο γι' αὐτοὺς ἡ ἐργατικὴ τάξη θὰ πάψει νὰ εἶναι «προσκυνητρία τοῦ τίποτα», θὰ πάψει νὰ περνᾷ ἀπὸ ἀπογοήτευσιν σ' ἀπογοήτευσιν, ἀπὸ ἦττα σὲ ἦττα, ἀ-

πὸ θυσία σὲ θυσία, γιὰ νὰ θελήσει νὰ λύσει τὸ ἀντιφατικὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας ἑνὸς κόσμου καινούργιου χωρὶς νὰ καταστρέψει αὐτὸ τὸν παλιὸ κόσμον ποὺ μᾶς καταπιέζει, μόνο γι' αὐτοῦς ἢ ἐργατικὴ τάξη θὰ γίνῃ ἐλεύθερη καὶ κυρία τῶν πεπωμένων της.

(Χωρὶς ὑπογραφή, Lo Stato operaio, 28 Αὐγούστου 1924, 11, φ. 28).

«Λεγκαλισμὸς» καὶ «καρμποναρισμὸς» στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα Ἰταλίας¹

Στὸ φυλλάδιό του γιὰ τὴ «Μπολσεβικοποίηση τῶν κομμουνιστικῶν καμμάτων» ποὺ μεταφράστηκε καὶ μοιράστηκε στοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ὀλομέλειας τῆς Ἐκκ² ὁ σύντροφος Μαγουίλσκι κάνει μερικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὸ ἰταλικὸ κόμμα τίς ὁποῖες πρέπει νὰ ἐπανορθώσει καὶ νὰ προσδιορίσει μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια. Ὁ σύντροφος Μαγουίλσκι γράφει:

Ἐχομε στὴν Ἰταλία ἓνα κόμμα παράνομο, ἰσχυρὸ, καλὰ ὀργανωμένο μὲ περίπου 30.000 μέλη, ἀλλὰ ἡ ἐπιρροή του ἔξω ἀπ' τὴν ὀργάνωση εἶναι ὡς τώρα ἐξαιρετικὰ ἀδύνατη [στὶς μεταφράσεις ἢ κρίση ἐπιδεινώθηκε: λέγεται ὅτι ἡ ἐπιρροή τοῦ κόμματος εἶναι μηδέν].

Τὸ ἰταλικὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πρέπει νὰ παραιτηθεῖ λιγάκι;] ἀπ' τὸν καρμποναρισμὸ του, νὰ μάθει νὰ ἐκμεταλλεῖται ὅλες τίς εὐκαιρίες γιὰ νὰ θῆγῃ ἀνοιχτὰ στὸ πεδίο τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς πάλης. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη οἱ ἰταλοὶ σύντροφοι θὰ ἔπρεπε νὰ θυμοῦνται τίς μεθόδους τοῦ ρώσικου μπολσεβίκικου Κόμματος ποὺ, τὴν παραμονὴ τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1905, κατόρθωνε νὰ σπάσει τὰ ἀστυνομικὰ ἐμπόδια ποὺ τὸ ἐπνιγαν (σ. 35 τοῦ φυλλάδιου). Στὴν Ἰταλία, παρὰ τὴ σκληρὴ τρομοκρατία τὸ κόμμα μὲ τριάντα χιλιάδες μέλη, κέρδισε στὶς τελευταῖες ἐκλογές γύρω στοὺς 300.000 ψήφους (σ. 10).

Ἀπ' αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν διαπιστώσεων φαίνεται:

1) ὅτι τὸ ἰταλικὸ κόμμα, ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη 1924 (ἐποχὴ τῶν ἐκλογῶν) ὡς σήμερα, δὲν ἔκανε καμιὰ ἀριθμητικὴ πρόοδο τῆς

1. Ντοκουμέντο ποὺ ἔγραψε ὁ Γιοάμσι ἐξ ὀνόματος τῆς ἰταλικῆς ἀντιπροσωπείας μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πέμπτης συνόδου τοῦ διευρυμένου Ἐκτελεστικοῦ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς (Μόσχα, 21 Μαρτίου - 5 Ἀπριλίου 1925) γιὰ νὰ ἀνασκευάσει τὴν κριτικὴ τοῦ Μανουίλα, μέλους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς, κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ τῆς καθοδήγησής του γιὰ «καρμποναρισμὸ».

2. Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς.

δύναμης του δηλαδή ότι η κρίση του φασισμού που άνοιξε με τη δολοφονία Ματεόττι (Ίούνης 1924) και η πολιτική του κόμματος σ' αυτή τη φάση της Ιταλικής ζωής δεν είχαν καμιά αντανάκλαση στον καθορισμό της ανάπτυξης της κοιμματικής οργάνωσης.

2) ότι αυτή η κατάσταση οφειλόταν στον «καρμποναρισμό» των ήγετων του κόμματος, και μάλιστα, ενός μέρους των ήγετων του κόμματος που δεν ήθελαν και δεν θέλουν να μάθουν τίποτα από τα περασμένα γεγονότα και από τις εμπειρίες των άλλων κομμάτων της Διεθνούς και ειδικά του ρώσικου μπολσεβίκικου Κόμματος.

Η αλήθεια είναι ότι το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα τον Άπριλη 1924, τη στιγμή δηλαδή των εκλογών, αριθμούσε μόνο 10000 μέλη και ότι μέσα σ' αυτή την περίοδο έχει τριπλασιάσει τη δύναμή του (υπάρχουν επίσης γύρω στις 6000 μέλη του Ιταλικού κόμματος μετανάστες στη Γαλλία και που ανήκουν στο γαλλικό κόμμα και καμιά χιλιάδα μετανάστες στις Ήνωμένες Πολιτείες και την Άργεντινή, που ανήκουν στα αντίστοιχα κόμματα αυτών των χωρών). Δηλαδή η αλήθεια είναι ότι το κόμμα μας από την άποψη της οργάνωσης ξαναπόκτησε δλ' αυτά που είχε χάσει στα χρόνια της χειρότερης φασιστικής τρομοκρατίας. 'Ακόμη και αν δεν υπήρχαν στη διάθεσή μας άλλα στοιχεία φανερά και έλεγχιμα, πώς θα ήταν δυνατό να νοηθεί μια αριθμητική αύξηση τόσο σημαντική χωρίς να προϋποτίθεται και μια πραγματική αύξηση της επιροής του κόμματος στις εργαζόμενες μάζες και τη χώρα; Είναι φανερό ότι τα πιο ενεργητικά και πιο δραστήρια στοιχεία του προλεταριάτου και των αγροτών δεν μετατίθενται προς τη συμμετοχή στο επαναστατικό κόμμα χωρίς να υπάρχει μια ολόκληρη μετάθεση της μεγάλης μάζας προς τ' αριστερά, χωρίς δηλαδή ή έπιροή του κόμματος να επεκτείνεται και να βαθαίνει. 'Αλλά υπάρχουν και στοιχεία κρίσης άμεσα έλεγχιμα για να θεβαιώσουν ότι μια τέτια κίνηση υπάρχει πραγματικά και δεν είναι μόνο υποτιθέμενη. Τους τελευταίους μήνες του 1924 το κόμμα είχε διανεμίει περίπου 100000 ταυτότητες της Κόκκινης Βοήθειας και το Γενάρη 1925 είχε ήδη κάνει προϋπολογισμό, με βάση τη ζήτηση που είχε σημειωθεί, για διανομή 160000 ταυτοτήτων. Σ' αυτούς τους πρώτους μήνες του 1925 ή Unità όργανο του κόμματος, συγκέντρωνε γύρω στις 1200 λιρέτες ύποστήριξης καθημερινά: αυτό σημαίνει πως καθημερινά 500 τουλάχιστον έργατες στέλνουν ύποστήριξη στην έφημερίδα. Στο συνδικαλιστικό πεδίο το κόμμα θευθύνει δύο έθνικες όμοσπονδίες, την όμοσπονδία των εργαζομένων ξύλου και την όμοσπονδία των εργαζομένων σε ξενοδοχεία και έστιατόρια, και μια σειρά Έργατικά Κέντρα: Τριέστη, Τρεβίζο, Μπάρι, Φότζα, Μεσίνα, Νά-

πολη. Στο Τορίνο, όπου δεν υπάρχει Έργατικό Κέντρο, αλλά μόνο μια συνομοσπονδιακή γραμματεία, διευθύνουμε 19 συνδικάτα ξανά 8 που διευθύνουν οι ρεφορμιστές και οι μαξιμαλιστές' έχουμε την πλειοψηφία των συνδικάτων σε μια σειρά πόλεις όπως η Σαβόνα, Βενετία, Πάντοβα, Βιτσέντσα, κλπ., όπου δεν υπάρχει ούτε Έργατικό Κέντρο, ούτε συνομοσπονδιακή γραμματεία.

Χωρίς αμφιβολία το κόμμα είναι ακόμα αδύνατο, και η έπιση του στη μάχη απέχει πολύ από να είναι η αναγκαία έκλειση για ν' ανατραπεί το άστικό καθεστώς' αλλά ανάμεσα σ' αυτή την αντικειμενική διαπίστωση και την καταστροφική κρίση του συντρόφου Μανουίλσκι υπάρχει μια δρισημένη απόσταση που χρειάζεται να γίνει άκριθής σ' όλη της την άδικία. Είναι έπίσης άλήθεια ότι το κόμμα μπορεί και συνεπώς πρέπει να κάνει άλλες προόδους, ότι το κόμμα δεν έχει ακόμα έκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες που του προσφέρονται για να φέρει στις γραμμές του όλα τα στοιχεία που είναι διατεθειμένα ν' αγωνιστούν κάτω από τη σημαία του. Λόγου χάρη στο Τορίνο το κόμμα άριθμεί 700 μέλη (είχε 300 τη στιγμή των εκλογών) και 800 συμπαθούντες, συντονισμένους γύρω από τους πυρήνες των έργοστασίων, οι όποιοι άντιτείνουν μιάν δρισημένη άντίσταση στην άμεση συμμετοχή στο κόμμα, δικαιολογώντας την με μια σειρά αίτιες, κυρίως ψυχολογικού χαρακτήρα, που έξαρτώνται από το καθεστώς της φασιστικής τρομοκρατίας, που μπορούν να ξεπεραστούν μόνο από μια πύ έντατική και συστηματική δουλειά των πυρήνων.

Η δραστηριότητα του κόμματος στους κόλπους των μαζικών οργανισμών όπως τα συνδικάτα, οι συνεταιρισμοί (οι κομμουνιστές έχουν την πλειοψηφία στις συνεταιριστικές οργανώσεις της Τριέστης και των Πουλιε και έχουν δύο άντιπροσώπους στην Έθνηκή έπιτροπή της Ένωσης των συνεταιρισμών) και οι άγροτικές οργανώσεις, δείχνει πιά πώς η κατηγορία για «καρμποναρισμό» που κίνησε ο σύντροφος Μανουίλσκι είναι τουλάχιστον υπερβολική. Υπάρχει μια δλόκληρη σειρά από κομματικές οργανώσεις πέρα από την κοινοβουλευτική ομάδα που εργάζονται νόμιμα: το συνδικαλιστικό τμήμα, η σύνταξη της Οπιά, το άγροτικό τμήμα. Φαίνεται έπίσης ότι ο σύντροφος Μανουίλσκι δεν έχει άκούσει ποτέ να μιλούν για δημόσιες συγκεντρώσεις που πραγματοποιεί συνεχώς το κόμμα μπροστά στα έργοστάσια και στις πλατείες των χωριών, συγκεντρώσεις που, νομίζουμε, είναι άκριθώς ή ιταλική έφαρμογή των μεθόδων που άκολούθησε το ρώσικο μπολσεβίικο κόμμα στις πύ μαύρες περιόδους της τσαρικής αντίδρασης' και όμως ήδη άρκετές έκατοντάδες άπ' αυτές τις συγκεντρώσεις πραγματοποιήθηκαν και σχεδόν κάθε μέρα πραγματοποιούνται νέες: έγιναν κανονική δραστηριότητα των ιταλών συντρόφων και συνέβαλαν ισχυρά στο ζύπνημα της έργαζόμενης μάχης που δυ-

ναμώνει και πραγματοποιεί ξανά μεγάλες απεργίες, όπως των μεταλλουργών της Άνω Ιταλίας.

Είναι δυνατό να μιλάει κανείς για «καρμποναρισμό» σ' ένα κόμμα σαν το δικό μας, που εργάζεται με τον τρόπο που περιγράψαμε παραπάνω; Η κατηγορία είναι άδικαιολόγητη και θα-θιά άδικη. Πώς μπόρεσε να γεννηθεί και να φτάσει ως το σύντροφο Μαγουίλκι; Το ζήτημα είναι σημαντικό και αξίζει: να εξεταστεί με συντομία. Στους μήνες Νοέμβρη και Δεκέμβρη 1924 προσπάθησε να ανοίξει δρόμο στους κόλπους του κόμματός μας ένα αδύνατο ρεύμα που ζητούσε γενικά περισσότερη «νομιμότητα». Εφημευτής στην Κεντρική Επιτροπή αυτού του μικρού ρεύματος, που αντιπροσωπεύονταν σχεδόν αποκλειστικά από τους ήδη μαξιμαλιστές τριτοδιεθνιστές, ήταν ο σύντροφος Σεράτι. Άλλα στην έρώτηση τί θα σήμαινε η «μεγαλύτερη νομιμότητα» δεν πήραμε παρά μία απάντηση: «Να λειτουργεί το κόμμα με βάση τις μεγάλες συνελύσεις κατά περιοχές και όχι με βάση τους πυρήνες». Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μερικά στοιχεία αυτού του ρεύματος που τόσο αγαπά τη «νομιμότητα» όρθηκαν κάθε είδους πρόφαση (επαγγελματικές υποθέσεις, χάσιμο τραίνων, ασάφεια στις εντολές που έλαβαν, κλπ.) για να ξεφύγουν συστηματικά να κάνουν συγκεντρώσεις μπροστά στα εργοστάσια. Ένας άλλος λόγος, και ίσως πιο σημαντικός, πρέπει ν' αναζητηθεί στις διαφοροποιήσεις για την εκτίμηση της πολιτικής κατάστασης και των άμεσων διεξόδων της. Η Κεντρική Επιτροπή στο σύνολό της εκτιμούσε την κατάσταση με τον ακόλουθο τρόπο. Η έπαγγελματική λειτουργία του Κοινοβουλίου, μετά την άρνηση της αντιπολίτευσης του Άθεντινο να συστήσει ένα αντικοινοβούλιο για να διευρυνθεί και να θαθύνει ή πάλη ενάντια στο φασισμό και μετά τη σύσταση μέσα στη Βουλή μιας αντιπολίτευσης που αποτελούνταν από πολιτικές προσωπικότητες στο ανάστημα των Τζολίτι, Όρλάντο, Σαλάντρα, σημειώνει την πραγματική ένιςχυση της κυβέρνησης Μουσολίνι. Είναι τώρα πια φανερό ότι η άστική τάξη δεν προτίθεται να καταργήσει την κυβέρνηση Μουσολίνι και το φασισμό, αλλά μόνο να κάνει το φασισμό κάτι: το κανονικό, να τον κάνει να γίνει ένα κόμμα σαν τ' άλλα (το πιο δυνατό ανάμεσα στα άστικά κόμματα, και όχι πια το κόμμα που έχει το μονοπώλιο της έξουσίας και δεν μπορεί να καταργηθεί παρά μόνο με βίαιη εξέγερση). Είναι βέβαιο λοιπόν ότι ο Μουσολίνι θα αναλάβει ξανά την επίθεση ενάντια στους αντιπάλους του και ειδικά ενάντια στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Ένα πολύ μικρό μέρος της Κεντρικής Επιτροπής, αν και σε τελευταία ανάλυση δέχτηκε αυτή την εκτίμηση, ταλαντευόταν συνεχώς, δείχνοντας πως δεν έχει ακόμα θεραπευτεί από όρισμένες μορφές πολιτικού υστερισμού που χαρακτηρίζει τους Ιταλούς μαξιμαλιστές. Στην πραγματικότητα αυτοί οι σύντροφοι «είχαν την

ἐλπίδα» ὅτι ὁ Τζολίτι θὰ διαδεχόταν τὸν περασμένο Δεκέμβρη τὸ Μουσολίνι καὶ ἔλπίζαν ἐπομένως σὲ μιὰ περίοδο σχετικῆς δημοκρατίας καὶ πιθανῆς νομιμοποίησης τοῦ κόμματος. Τυπικὸ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τοὺς μῆνες ἀκριβῶς πού αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ζητοῦσαν γὰρ συγκληθοῦν δημόσια οἱ μεγάλες κατὰ περιοχὲς συνελεύσεις τῶν συντρόφων, ἡ κυβέρνηση γιὰ πρώτη φορὰ διέλυσε νομῶς τὴν μιὰ σειρά ἐπαρχιακῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως (λόγου χάρι Φλωρεντία, Οὐντινε, Βενετία, Πάντοβα) καὶ τοπικῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως, καὶ μιὰ δλόκληρη σειρά Ἐργατικὰ Κέντρα (Τριέστη, Μπάρι, Φότζα) καὶ ἔβαλε τὴν ἀστυνομία νὰ καταλάβει τὴν ἔδρα τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἐργαζομένων ξύλου ἐπ' ἀδριστον. Τυπικὸ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αὐτοὺς τοὺς μῆνες ἔκλεισαν σ' ὀλόκληρη τὴν Ἰταλία χιλιάδες καὶ χιλιάδες (στὸ Τορίνο 140) λαϊκὰ καφὲ καὶ ἐστιατόρια ὅπου ἡ ἀστυνομία ὑποφιαζόταν πὼς γίνονται οἱ συγκεντρώσεις τῶν πυρήνων καὶ τῶν ἐπιτροπῶν τους. Ἡ μορφή τοῦ συνδυασμοῦ παράνομης καὶ νόμιμης δουλειᾶς πού καθόρισε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποδείχθηκε πρακτικὰ ἡ καλύτερη γιὰ νὰ διασωθεῖ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τὸ σύνολο τῆς κομμουνιστικῆς ὀργάνωσης, χωρὶς ἐπίσης νὰ διακόψει, ἀλλὰ ἀντίθετα μάλιστα ἐντείνοντας, τὴν ἀνοιχτὴ δράση μὲ τὶς συγκεντρώσεις στα ἐργοστάσια καὶ τὶς ἀπόπειρες κινητοποίησης τῶν μεγάλων μαζῶν. Στὴ Φότζα ὀργανώθηκε μιὰ πορεία ἀρκετῶν χιλιάδων ἐργατῶν γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴν ἐπαναλειτουργία τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου στὸ Μπάρι σὲ μιὰ συγκέντρωση μὲ τὸ σύντροφο Γκρατσιαντέι συγκεντρώθηκαν στὸν προκαθορισμένο τόπο τῆς πόλης 4000 ἐργαζόμενοι ἀπ' ὅλα τὰ μεσαῖα καὶ μικρὰ ἐργοστάσια τῆς πόλης.

Στὴν ὀργανωτικὴ κατεύθυνση τοῦ κόμματος στὸ σύνολό του δὲν ὑπάρχει κανένα ἔχνος «καρμποναρισμοῦ» φυσικὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔχνος παλιοῦ λεγκαλιστικοῦ φορμαλισμοῦ πού εἶναι τυπικὸς τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη τὸ ἰταλικὸ κόμμα συσώρευσε ἀξιοσημεῖωτες ἐμπειρίες καὶ ἀπόκτησε μιὰν ὀρισμένη ἱκανότητα μέσα σὲ τοῦτα τὰ χρόνια φασιστικῆς τρομοκρατίας. Χαρακτηρίζεται: ἰδιαιτέρα ἀπὸ αὐθαιρεσία, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν τεράστια ἀντικειμενικὴ γιὰ τὸ κόμμα μας δυσκολία ὅτι σχηματοποιεῖ ἀκαμπτα τοὺς ὀργανωτικὸς κανόνες. Αὐτὴ ἡ κατάσταση συνεχίζεται ἀν καὶ ἡ φασιστικὴ δραστηριότητα ἔχει μειωθεί καὶ ἡ καταπιεστικὴ δράση κατὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καταλήγει πάλι νὰ ἀποροφηθεῖ ἀπ' τὸ δικαστικὸ καὶ ἀστυνομικὸ μηχανισμὸ τοῦ Κράτους: συνεχίζει νὰ ἐπιβαρύνεται ἀπὸ μιὰ νέα ἀποψη, ἀπὸ τὴν ὀλοένα πιδὲ δραστήρια παρέμβαση τῆς συνδικαλιστικῆς γραφειοκρατίας κατὰ τῶν μαζικῶν ὀργανώσεων πού κατευθύνονται ἀπὸ τοὺς κομμουνιστές, πού θέτει στὸ κόμμα καθημερινὰ τὸ ζήτημα τῆς συνδικαλιστικῆς ἐνότητος. Χαρακτηριστικὸ εἶ-

ναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ φασιστικὴ κυβέρνησις διέλυσε τὸ Ἑργατικὸ Κέντρο Τριέστης καὶ ἡ συνδικαλιστικὴ γραφειοκρατία ἐκδιώξε ταυτόχρονα ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἑργασίας τὸ γραμματεῖα αὐτοῦ τοῦ Ἑργατικοῦ Κέντρου σύντροφο Γιουράγκα. Νὰ μιὰ σειρὰ προβλήματα ποὺ δὲν εἶχε νὰ λύσει: τὸ ρώσικο μπολσεβίτικο Κόμμα στὴν περίοδο τῆς ἀντίδρασης καὶ ποὺ ζητοῦν ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ κόμμα μας, ποὺ ἀγωνίζεται μὲ πείσμα κατὰ τῆς συνδικαλιστικῆς διάσπασης, τὴ μέγιστη προσοχὴ καὶ ἐπαγρύπνηση κατὰ τῶν λαθῶν τόσο τῆς δεξιᾶς ὥσθ καὶ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς.

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κομματικῶν μελῶν, ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ μαῦρες μέρες τῆς ἀντίδρασης (ὅπως λόγου χάριν τὸ Φλεβάρη 1923 ἔταν φυλακίστηκε ὀλόκληρη σχεδὸν ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ πᾶν ἀπὸ 2000 ἀπ' τοὺς πιὸ υπεύθυνους ἀγωνιστές) δὲν κατέβηκε ποτὲ κάτω ἀπὸ 7000 καὶ ὅτι ἡ ἐπιρροή του στὰ συνδικατά μεγαλώνει μέρα μὲ τὴ μέρα, ἀποδείχνει ὅτι τὸ κόμμα ἤξερε ἀρκετὰ καλά νὰ λύνει ὅλο αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν ζητημάτων.

Γι' αὐτὸ ζητοῦμε ἀπὸ τὸ σύντροφο Μανουίλσκι λίγη ἐπιφύλαξη καὶ ἀκρίβεια ἔταν διατυπῶναι κρίσεις ὡς αὐτὲς ποὺ δημοσίευσε γιὰ τὸ κόμμα μας. Εἶναι παράλογο, σύντροφο: υπεύθυνο: ὡς τὸ Μανουίλσκι, σ' ἓνα γραπτὸ ποὺ πρέπει: νὰ συμβάλλει: στὴ διάμρφωση γνώμης τῶν ἀντιπροσώπων σὲ μιὰ διεθνή διάσκεψη, νὰ κάνουν διαπιστώσεις τόσο στερημένης θάσης καὶ νὰ πέφτει: σὲ ἀντιφάσεις τόσο φανερὲς ὡς τὴν παρακάτω: στὴ σ. 40 φαίνεται: νὰ μέμφεται: τὸ κόμμα ὅτι εἶναι πολὺ μικρὸ σὲ σύγκριση πρὸς τὴ ζώνη ἐπιρροῆς του (δηλαδὴ λέει: τὸ ἰταλικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα εἶναι: ἓνα μεγάλο σῶμα μὲ πάρα πολὺ μικρὸ κεφάλι) στὴ σ. 35 μέμφεται: τὸ κόμμα ὅτι δὲν ἔχει: παρὰ ἐξαιρετικὰ ἀδύνατη ἐπιρροή (μὴ δὲν στὴ γαλλικὴ μετάφραση) ἂν καὶ ἔχει: ἰσχυρὴ ὀργάνωση, κλπ., δηλαδὴ λέει: ὅτι: τὸ ἰταλικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα εἶναι: ἓνα μεγάλο κεφάλι: μὲ λιλιπούτειο σῶμα. Εἶναι: πολὺ νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸ σύντροφο Μανουίλσκι: 1) νὰ συμφωνήσει: μὲ τὸν ἑαυτὸ του, 2) νὰ θάλλει: σὲ συμφωνία: τίς δύο του ἀπόψεις μὲ τὴν πραγματικότητά του ἰταλικοῦ κινήματος; Θὰ ἦταν: καὶ αὐτὸ ἐξαιρετικὴ συμβολὴ: στὴ μπολσεβικοποίηση τῶν κομμάτων.

Ἡ ἰταλικὴ ἀντιπροσωπεῖα στὴν Ὀλομέλεια τοῦ Ekki (Δημοσιεύτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Rinascita, 31 Αὐγούστου 1963, XX, φ. 34).

Ἡ κομματικὴ σχολὴ

Ἐνῶ ἀρχίζει: ἡ πρώτη σειρὰ μαθημάτων τῆς κομματικῆς σχολῆς δὲν μποροῦμε νὰ μὴ σκεφτοῦμε: τίς πολυάριθμες ἀπόπειρες

πού έγιναν σ' αυτό τὸ πεδίο στους κόλπους τοῦ ἰταλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, καὶ τὴν κοινή τους τύχη. Ἄς ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὶς ἀπόπειρες πού έγιναν σὲ μιὰ κατεύθυνση πού δὲν εἶναι ἡ δική μας, στὴν κατεύθυνση τῶν προλεταριακῶν «πανευρωπαϊκῶν» χωρὶς κομμουνιστικὸ χρώμα, ρητορικῆς ἀκαδημίας πού στὴν καλύτερη περίπτωση στεροῦνταν ὁποιοδήποτε ἐσωτερικὴ ἀρχὴ ἐνείας συνοχῆς, συχνὰ φορεῖς τῆς ἐπιροῆς ἀντιπρολεταριακῶν δυνάμεων καὶ ἰδεολογιῶν πάνω στὴν ἐργατικὴ τάξη. Εἶχαν τὴν τύχη πού πούς ταίριαζε, νὰ ἀλληλοδιαδέχονται: τὸ ἓνα τ' ἄλλο καὶ νὰ διασταυρῶνται: χωρὶς ν' ἀφήσουν κανένα βαθὺ ἔχθος. Ἀλλὰ οὔτε γιὰ τὶς ἀπόπειρες πού έγιναν στὸ πεδίο μας καὶ στὴν κατεύθυνσή μας μπορούμε νὰ ποῦμε πολὺ διαφορετικὰ πράγματα. Εἶχαν κυρίως χαρακτηριστὰ σποραδικὰ καὶ ἐπίσης δὲν ἐδήγησαν ποτέ σὲ ἰκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἄς θυμηθοῦμε λόγου χάρις ὅσα έγιναν μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ordine Nuovo τὸ 1919-20. Ἡ σχολὴ πού εἶχε ἀρχίσει: τότε στὸ Τορίνο μέσα σὲ μεγάλη φλόγα ἐνθουσιασμοῦ καὶ σὲ συνθήκες ἀρκετὰ εὐνοϊκῆς δὲν κράτησε οὔτε γιὰ ὅσο χρόνο ἦταν ἀναγκαῖος γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ τὸ πρόγραμμα πού εἶχε σχεδιάσει στὴν ἀρχή. Παρόλα αὐτὰ εἶχε ἀρκετὰ εὐνοϊκὸ ἀντικτυπο στὸ κίνημά μας, ἂν καὶ ὄχι ὅσο περίμεναν αὐτοὶ πού τὴν προώθησαν καὶ οἱ μαθητές. Ἄπ' ὅσο γνωρίζουμε καμιά ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀπόπειρες δὲν εἶχε τὴν ἐπιτυχία καὶ τὸν ἀντικτυπο ἐκείνης. Καμιά δὲ θῆκε ποτέ ἀπ' τὴν περιορισμένη ομάδα, ἀπ' τὸ μικρὸ κύκλο, ἀπ' τὴν προσπάθεια λίγων ἀπομονωμένων. Καμιά δὲν κατόρθωσε νὰ καταπολεμήσει καὶ νὰ ξεπεράσει τὴν ξηρότητα καὶ τὸ ἄγονο τῶν στενῶν ἀστικῶν «μορφωτικῶν» κινήματων.

Βασικὴ αἰτία αὐτῶν τῶν ἀποτυχιῶν: ἡ ἀπουσία δεσμοῦ μὲ ἀντικειμενικὸ χαρακτήρα ἀνάμεσα στὶς «σχολές» πού σχεδιάστηκαν ἢ ἀρχίσαν καὶ στὸ κίνημα. Ἡ μοναδικὴ περίπτωση πού αὐτὸς ὁ δεσμὸς ὑπάρχει: εἶναι ἡ σχολὴ τοῦ Ordine Nuovo γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παραπάνω. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ὅμως, τὸ κίνημα μὲ ἀντικειμενικὸ χαρακτήρα — τὸ ἐργοστασιακὸ καὶ κομμουνιστικὸ κίνημα τοῦ Τορίνο — εἶναι τέτοιου μεγέθους πού ξεπερνᾷ καὶ σχεδὸν ἐκμηδενίζει: μπροστὰ στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀπόπειρα δημιουργίας μιᾶς σχολῆς στὴν ὁποία νὰ τελειοποιοῦνται οἱ θεωρητικῆς ἰκανότητες τῶν ἀγωνιστῶν. Μιὰ σχολὴ ἀνάλογη πρὸς τὴ σημασία αὐτοῦ τοῦ κινήματος θὰ ἀπαιτοῦσε ὄχι τὴ δραστηριότητα λίγων ἀλλὰ τὴ συστηματικὴ καὶ τακτικὴ προσπάθεια ἐνὸς ἐλόκληρου κόμματος.

Ἄν παρατηρήσουμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν κακὴ τύχη πού εἶχαν ὡς τώρα οἱ ἀπόπειρες δημιουργίας τῶν σχολῶν γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ προλεταριάτου, — ἂν τὴν παρατηρήσουμε δηλαδὴ σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ θεμελιωδὴ τῆς αἰτία, — φαίνεται: ὄχι τόσο σὰν ἓνα κακὸ ἀλλὰ σὰν σημάδι: ὅτι τὸ ἐργατικὸ κίνημα εἶναι ἀ-

πρόσβλητο από κείνο πού θά ήταν γι' αυτό πραγματικά κακό. Θά ήταν κακό αν τὸ ἐργατικὸ κίνημα γινόταν λεία ἢ ὄργανο ἐμπειρίας γιὰ τὴν ἱκανοποίηση κακῶς νοούμενων παιδαγωγῶν, ἀν ἔχανε τὰ χαρακτηριστικὰ του τῆς μὲ πάθος στρατιᾶς γιὰ νὰ πάρει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀντικειμενικῆς μελέτης καὶ τῆς ἀμερόληπτης «κουλτούρας». Οὐτε μιὰ «ἀντικειμενικὴ μελέτη» οὐτε μιὰ «ἀμερόληπτη κουλτούρα» μποροῦν νὰ ἔχουν θέση στὶς γραμμές μας· τίποτα συνεπῶς πού νὰ μοιάζει μὲ ὅ,τι θεωρεῖται κανονικὸ ἀντικείμενο διδασκαλίας σύμφωνα μὲ τὴν οὐμανιστικὴ, ἀστικὴ ἀντίληψη τοῦ σχολείου.

Εἴμαστε ἀγωνιστικὴ ὀργάνωση καὶ στὶς γραμμές μας ἡ μελέτη γίνεται γιὰ ν' αὐξήσει, νὰ τελειοποιήσει· τίς ἀγωνιστικὰς ἱκανότητες τῶν ἀτόμων καὶ ὅλης τῆς ὀργάνωσης, γιὰ νὰ καταλάβουμε καλύτερα ποιὰς εἶναι οἱ θέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ οἱ δικές μας, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ προσαρμόσουμε καλύτερα σ' αὐτὲς τὴν καθημερινή μας δράση. Μελέτη καὶ κουλτούρα δὲν εἶναι γιὰ μᾶς ἄλλο ἀπὸ θεωρητικὴ συνείδηση τῶν ἡμεσῶν καὶ ὑπέρτατων σκοπῶν μας, καὶ τοῦ τρόπου πού θά καταφέρομε νὰ τοὺς μετατρέψουμε σὲ δράση.

Ὡς ποιὸ σημεῖο ὑπάρχει σήμερα αὐτὴ ἡ συνείδηση στὸ κόμμα μας, ἔχει διαδοθεῖ στὶς γραμμές του, ἔχει εἰσδύσει· στοὺς συντρόφους πού κατέχουν καθοδηγητικὰς λειτουργίες καὶ στοὺς ἀπλοὺς ἀγωνιστὲς πού πρέπει νὰ φέρνουν καθημερινὰ σ' ἐπαφὴ μὲ τίς μάχες τοὺς λόγους τοῦ κόμματος, νὰ κάνουν ἀποτελεσματικὰς τίς δδηγίες του, νὰ πραγματοποιοῦν τίς κατευθύνσεις του; Ἐμεῖς πιστεύουμε πὼς ὄχι ἀκόμα, στὸ μέτρο πού εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ μᾶς κάνει ἱκανοὺς νὰ ολοκληρώσουμε τὴν ἐργασία μας τοῦ ὁδηγοῦ τοῦ προλεταριάτου. Ὅχι ἀκόμα σὲ μέτρο ἀνάλογο πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν μᾶς ἀνάπτυξη, πρὸς τὰ ὀργανωτικὰ μας μέσα, πρὸς τίς πολιτικὰς δυνατότητες πού μᾶς προσφέρει ἡ κατάστασις. Ἡ κοιμητικὴ σχολὴ πρέπει ν' ἀποφασίσει νὰ γεμίσει τὸ κενὸ πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ κείνο πού θά ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ κείνο πού δὲν εἶναι. Εἶναι ἐπομένως δεμένη μ' ἓνα κίνημα δυνάμεων πού ἔχομε τὸ δικαίωμα νὰ θεωροῦμε ὡς τίς καλύτερες πού ἔχει θγάλει ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς ἡ ἰταλικῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἡ πρωτοπορία τοῦ προλεταριάτου διαμορφώνει καὶ ἐκπαιδεύει τὰ στελέχη τῆς, προσθέτει ἓνα ὄπλο —τὴ θεωρητικὴν συνείδηση καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν θεωρίαν— σὲ κείνα μὲ τὰ ὅποια προετοιμάζετα· ν' ἀντιμετωπίσει τοὺς ἐχθροὺς τῆς καὶ τίς μάχες τῆς. Χωρὶς αὐτὸ τὸ ὄπλο τὸ κόμμα δὲν ὑπάρχει, καὶ χωρὶς κόμμα καμιά νίκη δὲν εἶναι δυνατὴ.

(Χωρὶς ὑπογραφή, L' Ordine Nuovo, 1 Ἀπρίλι 1925, σ. III, II, φ. 2).

Εισαγωγή στην πρώτη σειρά μαθημάτων της κομματικής σχολής

Ἀπὸ ποιά εἰδικὴ ἀνάγκη τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τοῦ κόμματος τῆς, τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ξηπήδησε ἡ πρωτοβουλία τῆς σχολῆς μὲ ἀλληλογραφία, ποὺ τελικὰ ἀρχίζει νὰ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἐκδόση αὐτοῦ τοῦ φυλλαδίου;

Ἐδῶ καὶ πέντε σχεδὸν χρόνια τὸ ἰταλικὸ ἐργατικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα περιέπεσε σὲ κατάστασι παρανομίας ἢ μυστοπαρανομίας. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταίριζεσθαι καὶ τῆς προπαγάνδας πρακτικὰ καταργήθηκαν. Συνεπῶς ἡ διαμρφωσιμὴ τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν τοῦ προλεταριάτου δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ δρόμους καὶ μὲ μεθόδους ποὺ ἀπὸ παράδοσι ὑπῆρχαν στὴν Ἰταλία ὡς τὸ 1921. Τὰ πιὸ δραστήρια ἐργατικὰ στοιχεῖα καταδιώχτηκαν, ἐλέγχονταν σὲ κάθε κίνησή τους σὲ κάθε πού διὰβάζαν ὅι ἐργατικὲς βιβλιοθήκες κἀνηκαν ἢ καταστράφηκαν διαφορετικὰ ὅι μεγάλες ὁργανώσεις καὶ ἡ μαζικὴ δράσι δὲν ὑπάρχουν πιὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Οἱ ἄγωνιστὲς δὲ συμμετέχουν καθόλου ἢ συμμετέχουν μόνο σὲ πολὺ περιορισμένῳ μέτρο στίς συζητήσεις καὶ τῇ συγκρούση τῶν ἰδεῶν ἢ ἀπομονωμένη ζωὴ ἢ ἡ εὐκαιρικὴ συγκέντρωσι μικρῶν ἐπιφυλακτικῶν ὁμάδων, συνήθεια ποὺ μπορεῖ νὰ διαμορφώσει πολιτικὴ ζωὴ, κάτι ποὺ σὲ ἄλλους καιροὺς ἀποτελοῦσε ἐξαίρεσι, προκαλοῦν αἰσθήματα, ψυχικὲς καταστάσεις, ἀπόψεις ποὺ συχνὰ εἶναι λαθεμένες καὶ κάποτε ἀκόμη καὶ νοσηρές.

Τὰ νέα μέλη ποὺ ἀποκτᾶ τὸ κόμμα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, προφανῶς ἄνθρωποι εἰλικρινεῖς καὶ ρωμαλέας ἐπαναστατικῆς πίστης, δὲν μποροῦν νὰ ἐκπαιδευτοῦν στίς μεθόδους μας ἀπὸ τὴν εὐρεία δραστηριότητα, ἀπὸ τίς πλατιὲς συζητήσεις καὶ τὸν ἀμοιβαῖο ἐλεγκο ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς περιόδου δημοκρατίας καὶ μαζικῆς δραστηριότητας. Διαφαίνεται ἔτσι ἕνας πολὺ μεγάλος κίνδυνος: ἡ μάζα τοῦ κόμματος, μὲ τὸ νὰ εἶναι συνηθισμένη στὴν παρανομία, νὰ μὴ σκέφτεται ἄλλο παρὰ τὰ τεχνάσματα ποὺ εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τοὺς αἰφνιδίους τοῦ ἐχθροῦ, μὲ τὸ νὰ εἶναι συνηθισμένη νὰ βλέπει δυνατὴ καὶ ὁργανώσιμη ἄμεσα μόνο τὴν δράσι μικρῶν ὁμάδων, μὲ τὸ νὰ βλέπει πῶς ὅι κυρίαρχοι φαινομενικὰ νίκησαν καὶ διατηροῦν τὴν ἐξουσία μὲ τὴν δράσι ἐνοπλων μειοψηφικῶν στρατιωτικῶν συντεταγμένων, ἀπομακρύνεται ἀσυναίσθητα ἀπὸ τὴ μαρξιστικὴ ἀντίληψη τῆς ἐπαναστατικῆς δραστηριότητας τοῦ προλεταριάτου καὶ ἐνῶ φαίνεται νὰ ριζοσπαστικοποιεῖται, ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι συχνὰ ἀκούγονται νὰ διατυπώνονται ἐξτρεμιστικὲς προθέσεις καὶ αἰμοσταγεῖς φράσεις, στὴν πραγματικὴ γίνεται ἀνίκησι νὰ νικήσει τὸν ἐχθρό. Ἡ ἱστορία τῆς

ἐργατικῆς τάξης, εἰδικά τὴν ἐποχὴ πού διατρέχουμε, δείχνει πῶς αὐτὸς ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι φανταστικός. Ἡ ἀναπτέρωση τῶν ἐπαναστατικῶν κομμμάτων μετὰ ἀπὸ μιὰ περίοδο παρανομίας χαρακτηρίζεται: συχνὰ ἀπὸ ἀχαλίνωτη ὄθηση στὴ δράση γιὰ τὴ δράση, ἀπὸ τὴν ἀπουσία κάθε παρατήρησης τῶν πραγματικῶν σχέσεων τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, τῆς πραγματικῆς κατάστασης τῶν μεγάλων ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν μαζῶν, τῶν ὄρων ὀπλισμοῦ, κλπ. Ἔτσι, συνέδη συχνὰ γὰ κατακρεουργηθεῖ τὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα ἀπὸ τὴν ἀντίδραση πού δὲν εἶχε ἀκόμα διαλυθεῖ, καὶ τῆς ὁποίας οἱ ἐφεδρεῖες δὲν εἶχαν ἐκτιμηθεῖ σωστά, μέσα στὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν παθητικότητά τῶν μεγάλων μαζῶν, πού μετὰ ἀπὸ κάθε ἀντιδραστικὴ περίοδο γίνονται πολὺ συνετές καὶ καταλαμβάνονται εὐκολὰ ἀπὸ πανικὸ κάθε φορὰ πού ἀπειλεῖται ἢ ἐπιστροφή στὴν κατάστασι ἀπ' τὴν ὁποία μόλις ἐγῆχαν.

Εἶναι σὲ γενικὲς γραμμὲς δύσκολο γὰ μὴν ἐμφανίζονται τέτλια λάθη· γι' αὐτὸ τὸ κόμμα ὀφείλει γὰ ἀνησυχεῖ καὶ γ' ἀναπτύσσει μιὰ καθορισμένη δραστηριότητα πού γὰ τείνει: γὰ βελτιώσει τὴν κατάστασι καὶ τὴν ὀργάνωσή του, γ' ἀνυψώσει τὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο τῶν μελῶν πού θρῖσκονται: στίς γραμμὲς του στὴν περίοδο τῆς λευκῆς τρομοκρατίας καὶ πού εἶναι προορισμένα γὰ γίνουν ὁ κεντρικὸς καὶ πῶ ἀνθεκτικὸς πυρήνας σὲ κάθε δοκιμασία καὶ κάθε θυσία τοῦ κόμματος πού θὰ ὀδηγήσει τὴν ἐπανάστασι καὶ θὰ διευθύνει τὸ προλεταριακὸ Κράτος.

Τὸ πρόβλημα φαίνεται ἔτσι πῶ βαθὺ καὶ πῶ σύνθετο. Ἡ ἀναπτέρωση τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καὶ εἰδικὰ ἡ νίκη του, δισχετεύουν στὸ κόμμα μιὰ μεγάλη μάζα νέων στοιχείων. Αὐτὰ δὲν μποροῦν γὰ ἀπωθηθεῖν, ἰδιαιτέρως ἀν εἶναι προλεταριακῆς καταγωγῆς, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἢ συμμετοχὴ τους εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πῶ ἐνδεικτικὰ σημάδια τῆς ἐπανάστασης πού πάει γὰ συντελεστεῖ· ἀλλὰ τὸ πρόβλημα πού μπαίνει εἶναι γὰ ἐμποδιστεῖ ὥστε ὁ κεντρικὸς πυρήνας τοῦ κόμματος γὰ ὑποταχτεῖ καὶ γὰ διαλυθεῖ ἀπὸ τὸ νέο ὀρητικὸ κύμα. Ὅλοι θυμόμαστε τί συνέδη στὴν Ἰταλία, μετὰ τὸν πόλεμο, στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα. Ὁ κεντρικὸς πυρήνας, πού τὸν ἀποτελοῦσαν σύντροφοι πού ἔμειναν πιστοὶ στὴν ὑπόθεσι κατὰ τὸν κατακλυσμὸ, περιορίστηκε ὡς τὸ σημεῖο γὰ φτάσει τὸν ἀριθμὸ τῶν 16000 περίπου. Στὸ Συνέδριο τοῦ Λιθόρνο ἀντιπροσωπεύονταν 220000 μέλη, δηλαδὴ ὑπῆρχαν στὸ κόμμα 200000 πού μπῆχαν μεταπολεμικά, χωρὶς πολιτικὴ προετοιμασία, στερούμενοι, ἢ σχεδόν, κάθε γνώση τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας, εὐκολὴ λεία τῶν γεμάτων στόμφο καὶ φαναρόνων μικροαστῶν πού ἀποτελοῦν στὰ 1919-20 τὸ φαινόμενο τοῦ μαξιμαλισμοῦ. Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία ὅτι ὁ σημερινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καὶ διευθυντῆς τοῦ *Avanti!* εἶναι ἀκριβῶς ὁ Πιέτρο Νένι, πού μπῆκε στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα μετὰ τὸ Λιθόρνο, ἀλλὰ πού συν-

οφίξει· και συνθέτει: πάνω του όλες τις ιδεολογικές αδυναμίες και τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν το μεταπολεμικό μαξιμαλισμό. Θά ήταν αληθινά έγκληματικό αν έμφανίζεταν στο Κομμουνιστικό Κόμμα κατά τη φασιστική περίοδο αυτό που έμφανίστηκε στο Σοσιαλιστικό Κόμμα κατά τον πόλεμο: αλλά αυτό θά ήταν άναπόφευκτο αν το κόμμα μας δέν είχε μια κατεύθυνση και σ' αυτό το πεδίο, αν δέν είχε προβλέψει από καιρό να ένισχύσει ιδεολογικά και πολιτικά τα σημερινά του στελέχη και τα σημερινά του μέλη, για να τα κάνει ίκανά να άγκαλιάζουν και να πλαισιώνουν άκόμα πιο πλατιές μάζες χωρίς ή όργάνωση να ύφίσταται πολλούς κλονισμούς και χωρίς ν' αλλάζει· ή μορφή του κόμματος.

Θέσαμε το πρόβλημα με τους σημαντικότερους πρακτικούς του όρους. Άλλά αυτό έχει μια βάση που είναι άνώτερη άπό κάθε άμηση συγκυρία.

Έβρουμε ότι ή πάλη του προλεταριάτου κατά του καπιταλισμού άναπτύσσεται σε τρία μέτωπα: το οικονομικό, το πολιτικό και το ιδεολογικό. Η οικονομική πάλη έχει τρεις φάσεις: τής αντίστασης στον καπιταλισμό, δηλαδή τή στοιχειώδη συνδικαλιστική φάση· τής επίθεσης κατά του καπιταλισμού για τον έργατικό έλεγχο πάνω στην παραγωγή· πάλη για τήν κατάργηση του καπιταλισμού με τήν κοινωνικοποίηση. Η πολιτική επίσης πάλη έχει τρεις κύριες φάσεις: πάλη για να σταματήσει ή έξουσία τής άστυκής τάξης στο κοινοβουλευτικό Κράτος, δηλαδή για τή διατήρηση ή τή δημιουργία μιας δημοκρατικής κατάστασης σε ισορροπία άνάμεσα στις τάξεις που να έπιτρέπει στο προλεταρίατο να όργανωθεί· πάλη για τήν κατάκτηση τής έξουσίας και τή δημιουργία του έργατικού Κράτους, δηλαδή σύνθετη πολιτική δράση μέσα άπό τήν όποία το προλεταρίατο κινητοποιεί γύρω του όλες τις άντικαπιταλιστικές κοινωνικές δυνάμεις (σε πρώτη γραμμή τήν άγροτική τάξη) και τις όδηγει στη νίκη· φάση τής δικτατορίας του προλεταριάτου που όργανώνεται σε κυρίαρχη τάξη για να έξαλείψει όλα τα τεχνικά και κοινωνικά εμπόδια, που παρεμβάλλοντα: στην πραγματοποίηση του κομμουνισμού.

Η οικονομική πάλη δέν μπορεί να διακριθεί άπό τήν πολιτική, κι ούτε ή μία ούτε ή άλλη μπορούν να διακριθούν άπό τήν ιδεολογική πάλη.

Στήν πρώτη συνδικαλιστική φάση ή οικονομική πάλη είναι αυθόρμητη, δηλαδή γεννιέται άναπόφευκτα άπό τήν ίδια τήν κατάσταση όπου βρίσκεται το προλεταρίατο στο άστικό καθεστώς· αλλά δέν είναι καθαυτή ή ίδια επαναστατική, δηλαδή δέ φέρνει άνάγκαστικά στην άνατροπή του καπιταλισμού, όπως ύποστηρίζαν και συνεχίζουν να ύποστηρίζουν με μικρότερη έπιτυχία οι συνδικαλιστές. Είναι άλήθεια πως οι ρεφορμιστές, και οι φασίστες ά-

κόμη, ἀποδέχονται τὴ στοιχειώδη συνδικαλιστικὴ πάλη, καὶ ὑποστηρίζουν μάλιστα ὅτι τὸ προλεταριάτο ὡς τάξη δὲν πρέπει νὰ ἀναπτύσσει ἀγῶνα ἄλλο ἀπὸ τὸ συνδικαλιστικό. Οἱ ρεφορμιστὲς διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τοὺς φασίστες μόνο γιατί ὑποστηρίζουν ὅτι ἂν ὄχι τὸ προλεταριάτο ὡς τάξη, τουλάχιστον οἱ προλετάριοι ὡς ἄτομα, πολίτες, πρέπει ν' ἀγωνίζονται καὶ γιὰ τὴ «γενικὴ δημοκρατία», δηλαδή γιὰ τὴν ἀστική δημοκρατία, μ' ἄλλα λόγια ν' ἀγωνίζονται μόνο γιὰ νὰ διατηρήσουν ἢ νὰ δημιουργήσουν τοὺς πολιτικούς ὄρους τῆς καθαρῆς συνδικαλιστικῆς ἀντίστασης.

Γιὰ νὰ γίνει ἡ συνδικαλιστικὴ πάλη ἐπαναστατικὸς παράγοντας χρειάζεται νὰ τὴ συντροφεύσει τὸ προλεταριάτο μὲ τὴν πολιτικὴ πάλη, δηλαδή νὰ ἔχει τὸ προλεταριάτο συνείδηση ὅτι εἶναι πρωταγωνιστὴς μιᾶς γενικῆς πάλης ποὺ χτυπάει τὰ πιὸ ζωτικά ζητήματα τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης, δηλαδή νὰ ἔχει συνείδηση ὅτι ἀγωνίζεται γιὰ τὸ σοσιαλισμό. Τὸ στοιχείο «αὐθορητισμὸς» δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ πάλη: δὲ φέρνει ποτὲ τὴν ἐργατικὴ τάξη πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ὑφιστάμενης ἀστικῆς δημοκρατίας. Εἶναι ἀναγκαῖο τὸ στοιχείο συνείδηση, τὸ «ἰδεολογικό» στοιχείο, δηλαδή ἡ κατανόηση τῶν ὅρων ποὺ μέσα τους διεξάγεται ἡ πάλη, τῶν κοινωνικῶν σχέσεων μέσα στὶς ὁποῖες ζεῖ ὁ ἐργάτης, τῶν βασικῶν τάσεων ποὺ ὁρῶν στὸ σύστημα αὐτῶν τῶν σχέσεων, τῆς διαδικασίας ἀνάπτυξης ποὺ ὑφίσταται ἡ κοινωνία ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἀμείωτων ἀνταγωνισμῶν στοὺς κόλπους τῆς, κλπ.

Τὰ τρία μέτωπα τῆς προλεταριακῆς πάλης καταλήγουν σὲ ἓνα μόνο γιὰ τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποὺ εἶναι τέτιο ἀκριβῶς γιατί συνοφίξει καὶ ἀντιπροσωπεύει ὅλες τὶς ἀνάγκες τῆς γενικῆς πάλης. Δὲν μπορούμε βέβαια νὰ ἀπαιτήσουμε ἀπὸ κάθε ἐργάτη τῆς μάζας νὰ ἔχει πλήρη συνείδηση ἄλλης τῆς σύνθετης λειτουργίας ποὺ ἡ τάξη του εἶναι προορισμένη νὰ ἀναπτύξει μέσα στὴ διαδικασία ἀνάπτυξης τῆς ἀνθρωπότητας: ἀλλὰ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ κόμματος. Δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε τὴν πρόθεση, πρὶν ἀπ' τὴν κατάκτηση τοῦ Κράτους, ν' ἀλλάξουμε δολοκληρωτικὰ τὴ συνείδηση ὅλης τῆς ἐργατικῆς τάξης: θὰ ἦταν οὐτοπικό, γιατί ἡ συνείδηση τῆς τάξης ὡς τέτιας ἀλλάζει μόνο ὅταν ἀλλάζει ὁ τρόπος ζωῆς τῆς ἴδιας τῆς τάξης, δηλαδή ὅταν τὸ προλεταριάτο θὰ ἔχει γίνει κυρίαρχη τάξη, θὰ ἔχει στὴ διάθεσή του τὸ μηχανισμό παραγωγῆς καὶ ἀνταλλαγῆς καὶ τὴν κρατικὴ ἐξουσία. Ἀλλὰ τὸ κόμμα μπορεῖ καὶ πρέπει στὸ σύνολό του ν' ἀντιπροσωπεύει αὐτὴ τὴν ἀνώτερη συνείδηση, διαφορετικὰ δὲ θὰ εἶναι ἐπικεφαλῆς, ἀλλὰ στὴν οὐρὰ τῶν μαζῶν, δὲν θὰ τίς ὁδηγεῖ ἀλλὰ θὰ τὸ σέρνουν. Γι' αὐτὸ, τὸ κόμμα πρέπει ν' ἀφομοιώσει τὸ μαρξισμό καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀφομοιώσει στὴ σημερινή του μορφή, ὡς λενινισμό. Ἡ θεωρητικὴ δραστη-

ριότητα, δηλαδή ή πάλη στο ιδεολογικό μέτωπο, αμελήθηκε πάντοτε στο Ιταλικό εργατικό κίνημα. Στην Ιταλία ο μαρξισμός (πέρα από τον Αντόνιο Λαμπριόλα) μελετήθηκε περισσότερο από τους άστούς διαγούμενους, για να τον παραμορφώσουν και να τον κατευθύνουν προς χρήση της άστικής πολιτικής, παρά από τους επαναστάτες. Γι' αυτό είδαμε στο Σοσιαλιστικό Κόμμα να συμβιώνουν ειρηνικά οι πύο διαφορετικές τάσεις, είδαμε ν' αποτελούν επίσημες γνώμες του κόμματος οι πύο αντιφατικές αντίληψεις. Ποτέ ή καθοδήγηση του κόμματος δέ φαντάστηκε ότι για να πολεμήσει την άστική ιδεολογία, δηλαδή για να ελευθερώσει τις μάζες από την έπιροή του καπιταλισμού, χρειαζόταν πρώτα να διαδόσει στο ίδιο τó κόμμα τή μαρξιστική θεωρία και χρειαζόταν να την υπερασπίσει από κάθε παραποίηση. Αυτή ή παράδοση δέν διακόπηκε, τουλάχιστον δέν διακόπηκε ακόμα από τó κόμμα μας, δέν διακόπηκε με τρόπο συστηματικό και με δραστηριότητα αξιόλογη και συνεχιζόμενη.

Όστούο λέγεται: ότι ο μαρξισμός είχε πολύ τύχη στην Ιταλία και με μιá ορισμένη έννοια αυτό είν' αλήθεια. Άλλά είναι επίσης αλήθεια ότι αυτή ή τύχη δέν ώφέλησε τó προλεταριάτο, δέν εξυπηρέτησε στο να δημιουργηθούν νέα μέσα πάλης, δέν ήταν επαναστατικό φαινόμενο. Ο μαρξισμός, δηλαδή μερικές ρήσεις αποσπασμένες από τά γραφτά του Μάρξ, εξυπηρέτησαν την Ιταλική άστική τάξη να δείξει ότι ή ανάπτυξή της ήταν αναγκαίο να γίνει: σέ βάρος της δημοκρατίας, ότι ήταν αναγκαίο να ποδοπατήσει τους νόμους, ήταν αναγκαίο να περιγελάσει την ελευθερία και τή δικαιοσύνη: δηλαδή ονομάστηκε μαρξισμός, από τους φιλόσοφους τής Ιταλικής άστικής τάξης, ή διαπίστωση του Μάρξ για τά συστήματα πού υίοθετεί ή άστική τάξη, χωρίς να χρειαστεί ν' ανατρέξουν σέ... μαρξιστικές δικαιολογίες, για την πάλη της κατά τών εργαζομένων. Και οι ρεφορμιστές, για να διορθώσουν αυτή τή δόλια έρμηνεία, έγιναν αυτοί δημοκράτες, έγιναν αυτοί πού θυμιατίζουν όλους τους άνιέρους άγίους του καπιταλισμού. Οι θεωρητικοί τής Ιταλικής άστικής τάξης είχαν την ικανότητα να δημιουργήσουν την έννοια του «προλεταριακού θύους», δηλαδή να ύποστηρίξουν ότι όλη ή Ιταλία ήταν «προλεταριακή» και ότι ή αντίληψη του Μάρξ έπρεπε να εφαρμοστεί στον άγώνα τής Ιταλίας κατά τών άλλων καπιταλιστικών Κρατών, όχι στον άγώνα του Ιταλικού προλεταριάτου, κατά του Ιταλικού καπιταλισμού' οι «μαρξιστές» του Σοσιαλιστικού Κόμματος άφησαν να περάσουν χωρίς μάχη αυτές οι πλάνες, πού έγιναν δεχτές από έναν, τον Ένρίκο Φέρι, πού περνούσε για μεγάλος θεωρητικός του σοσιαλισμού. Αυτή ήταν ή τύχη του μαρξισμού στην Ιταλία: ότι χρησίμευσε σαν μαϊντανός στις πύο δυσκολώνευτες σάλτσες πού θέλησαν να πουλήσουν οι

πιό ασύνετοι τυχοδιώκτες τῆς πένας. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἦταν μαρξιστὲς οἱ Ἐνρίκο Φέρι, Γκουλιέλμο Φερέρο, Ἀκίλε Λόρια, Πάολο Ὁράνο, Μπεγίτο Μουσσολίνι...

Γιὰ νὰ πολεμήσουμε τὴ σύγχυση ποὺ δημιουργήθηκε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι ἀναγκαῖο τὸ κόμμα νὰ ἐντείνει τὶς δυνάμεις του καὶ νὰ κάνει συστηματικὴ τὴ δραστηριότητά του στὸ ἰδεολογικὸ πεδίο, νὰ θέσει, σὰν χρέος τῶν ἀγωνιστῶν τὴ γνώση τῆς θεωρίας τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τουλάχιστον στοὺς πιὸ γενικούς τῆς δ-ρους.

Τὸ κόμμα μας δὲν εἶναι κόμμα δημοκρατικὸ, τουλάχιστον μὲ τὴ χυδαία ἔγνοια ποὺ κοινὰ δίνεται σ' αὐτὴ τὴ λέξη. Εἶναι κόμμα συγκεντρωτικὸ ἔθνικὰ καὶ διεθνῶς. Στὸ διεθνὲς πεδίο τὸ κόμμα μας εἶναι ἀπλὸ τμήμα ἑνὸς μεγαλύτερου κόμματος, ἑνὸς παγκόσμιου κόμματος. Ποιὸ ἀντίκτυπο μπορεῖ νὰ ἔχει καὶ εἶχε ἤδη αὐτὸς ὁ τύπος ὀργάνωσης, ποὺ ὅμως εἶναι: σιδερένια ἀναγκαιότητα τῆς ἐπανάστασης; Ἡ ἴδια ἢ Ἰταλία μᾶς δίνει τὴν ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση αὐτή. Ἀπὸ ἀντίδραση στὴ συνηθισμένη μὸδα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, στὸ ὁποῖο συζητοῦσαν πολλὰ κι ἔλυγαν λίγα, ἡ ἐνότητα τοῦ ὁποῖου, ἀπὸ τὴ συνεχῆ σύγκρουση τῶν ὁμάδων, τῶν τάσεων καὶ συχνὰ τῆς προσωπικῆς κλίμας κομματιαζόταν σὲ μιὰ ἀπειρία ἀποσυνδεδεμένων κομματιῶν, στὸ κόμμα μας εἶχαμε καταλήξει νὰ μὴ συζητᾶμε πιά τίποτα. Ὁ συγκεντρωτισμὸς, ἡ ἐνότητα κατεῦθνης καὶ ἀντίληψης εἶχε γίνει διανοητικὸ λίκνασμα. Σ' αὐτὸ συνέτεινε καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀκατάπαυστης πάλης κατὰ τοῦ φασισμού, ποὺ ἀκριβῶς μὲ τὴν ἔδραση τοῦ κόμματός μας εἶχε ἤδη περάσει τὴν πρώτη τῆς δραστήρια καὶ ἐπιθετικῆς φάση, ἀλλὰ συνέτεινε καὶ ἡ λαθεμένη ἀντίληψη τοῦ κόμματος, ὅπως ἐκτέθηκε στὶς «θέσεις γιὰ τὴν τακτικὴ» ποὺ παρουσιάστηκαν στὸ Συνέδριο τῆς Ρώμης¹. Ὁ συγκεντρωτισμὸς καὶ ἡ ἐνότητα νοῦνταν μὲ πολὺ μηχανικὸ τρόπο: ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ, καὶ μάλιστα ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἦταν ὄλο τὸ κόμμα ἀντὶ νὰ τὸ ἀντιπροσωπεύει καὶ νὰ τὸ καθοδηγεῖ. Ἄν αὐτὴ ἡ ἀντίληψη συνεχίζε νὰ ἐφαρμόζεται σὲ διάρκεια, τὸ κόμμα θὰ ἔχανε τὰ διακριτικὰ πολιτικὰ του χαρακτηριστικὰ καὶ θὰ γινόταν, στὴν καλύτερη περίπτωσι, στρατὸς (καὶ στρατὸς ἀστικοῦ τύπου), δηλαδὴ θὰ ἔχανε τὴ δύναμη ἐλλξης του, θὰ ἀπομακρυνόταν ἀπ' τὶς μάξες. Γιὰ νὰ ζεῖ καὶ νὰ εἶναι τὸ κόμμα σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς μάξες χρειάζεται κάθε μέλος του νὰ εἶναι δραστήριο πολιτικὸ στοιχεῖο, νὰ εἶναι ἡγέτης. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὸ κόμμα εἶναι ἰσχυρὰ συγκεντρωτι-

1. Πρόκειται γιὰ τὸ Β' Συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἰταλίας, ποὺ ἔγινε στὴ Ρώμη τὸ Μάρτη 1922. Τὶς θέσεις γιὰ τὴν τακτικὴ παρουσίασαν ὁ Ἀμαντιό Μπορντίγκα καὶ ὁ Οὐμπέρτο Τερατσίνι.

κό, απαιτείται πλατύ έργο προπαγάνδας και άγκιτάτσις στις γραμμές του, είναι αναγκαίο τὸ κόμμα με οργανωμένο τρόπο νὰ εκπαιδεύει τὰ μέλη του και νὰ τοὺς ἀνεβάζει τὸ ἰδεολογικὸ ἐπίπεδο. Συγκεντρωτισμὸς σημαίνει εἰδικὰ ὅτι σ' ὅποιαδήποτε κατάσταση, ἀκόμη και στὴν κατάσταση πολιορκίας, ἀκόμη κι ὅταν οἱ ἐπιτροπὲς τῆς καθοδήγησης δὲ θὰ μποροῦν νὰ λειτουργοῦν γιὰ μιὰ ὀρισμένη περίοδο ἢ θρῖσκονται σὲ συνθήκες πού δὲν εἶναι συνδεμένες με ὅλη τὴν περιφέρεια, ὅλα τὰ μέλη τοῦ κόμματος, καθένας στὸ περιβάλλον του νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ προσανατολιστοῦν, νὰ ξέρουν νὰ θγάλουν ἀπ' τὴν πραγματικότητα τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ καθορίσουν μιὰ γραμμὴ, ἔτσι ὥστε ἡ ἐργατικὴ τάξη νὰ μὴν ἀποθαρρύνεται ἀλλὰ νὰ αἰσθάνεται ὅτι καθοδηγεῖται· κι ὅτι μπορεῖ ἀκόμα ν' ἀγωνιστεῖ. Ἡ μαζικὴ ἰδεολογικὴ προετοιμασία ἀποτελεῖ συνεπῶς ἀναγκαιότητα τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης, εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀπαραίτητους ὅρους γιὰ τὴ νίκη.

Αὐτὸς ὁ πρῶτος κύκλος μαθημάτων τῆς κομματικῆς σχολῆς προτίθεται, στὰ ὄρια πού τὸ ἐπιτρέπει ἡ κατάσταση, ν' ἀναπτύξει ἕνα μέρος αὐτῆς τῆς γενικῆς δραστηριότητας. Θὰ ἀναπτύξουμε τρεῖς σειρὰς μαθημάτων: μιὰ γιὰ τὴ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ· μιὰ γιὰ τὰ βασικὰ στοιχεῖα γενικῆς πολιτικῆς· μιὰ γιὰ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα και τὶς ὀργανωτικὲς του ἀρχές. Στὸ πρῶτο μέρος πού θὰ μιμηθεῖ ἡ κυριολεκτικὰ θὰ δώσει τὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ σύντροφου Μπουχάριν γιὰ τὴ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ, οἱ σύντροφοι θὰ θροῦν δλοκληρωμένη διαπραγμάτευση τοῦ θέματος.

Τὸ δεῦτερο μέρος, ἡ γενικὴ πολιτικὴ, θὰ δώσει τὶς πιὸ στοιχειώδεις γνώσεις γιὰ τὴν ἐξῆς σειρά θεμάτων: ἡ πολιτικὴ οἰκονομία· ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου· ὁ πόλεμος και ἡ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ· ἡ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν μορφῶν· ἡ κομμουνιστικὴ κοινωνία και τὸ μεταβατικὸ καθεστῶς· ἡ κομμουνιστικὴ θεωρία γιὰ τὸ Κράτος· ἡ I και ἡ II Διεθνῆς· ἡ III Διεθνῆς· ἡ ἱστορία τοῦ Ρώσικοῦ Μπολσεβίικου Κόμματος· ἡ ἱστορία τοῦ Ἰταλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος· ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία και ἡ δομὴ τῆς Δημοκρατίας τῶν Σοβιέτ· ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῆς ἐξουσίας τῶν Σοβιέτ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἐμπόλεμου κομμουνισμοῦ· προέλευση και δόση τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς· ἡ βιομηχανία· ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ και ἡ ἀγροτικὴ πολιτικὴ· ἐμπόριο και συνεταιρισμοί· χρηματιστικὴ πολιτικὴ· τὰ συνδικάτα, ἡ λειτουργία τους και τὰ καθήκοντά τους· τὸ ἐθνικὸ ζήτημα.

Τὸ τρίτο μέρος θὰ ἐκθέτει συστηματικὰ τὴ θεωρία γιὰ τὸ κόμμα και τὶς ἀρχές τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης ὅπως ἀναπτύχθηκαν στὴν καθοδηγητικὴ δραστηριότητα τῆς Κομμουνιστικῆς

Διεθνούς και άπως τέθηκαν με πληρέστερο τρόπο στην οργανωτική Διάσκεψη που έγινε στη Μόσχα φέτος το Μάρτη.

Αυτός θα είναι οργανικά ο κύκλος μαθημάτων της σχολής. Δεν μπορεί να είναι πλήρης και γι' αυτό δε θα μπορούσε να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες των συντρόφων. Για να πετύχουμε μεγαλύτερη ολοκλήρωση και οργανικότητα αποφασίσαμε να δημοσιεύουμε κάθε μήνα, στο ίδιο σχήμα με τα φυλλάδια, ανεξάρτητα τεύχη, που να πραγματεύονται μεμονωμένα θέματα: ένα τεύχος θα είναι αφιερωμένο στο συνδικαλιστικό ζήτημα και θα πραγματεύεται τα πιο στοιχειώδη και πρακτικά προβλήματα της ζωής του συνδικάτου (πώς οργανώνεται μια έγωση; πώς φτιάχνεται ένα καταστατικό; πώς ανοίγει μια κίνηση για τους μισθούς; πώς συμπληρώνεται ένα συμβόλαιο εργασίας; κλπ.), αποτελώντας άληθινά έγχειρίδιο του οργανωτή· ένα τεύχος θα πραγματεύεται το ζήτημα των αγροτών· σ' ένα τεύχος θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε όλες τις γνώσεις για την οικονομική, και κοινωνική, πολιτική δομή της Ιταλίας: σε άλλα τεύχη θα πιάσουμε άλλα ειδικά θέματα εργατικής πολιτικής σύμφωνα με τη θεωρία του μαρξισμού-λενινισμού. Μετά, σε κάθε φυλλάδιο, πέρα από τα τρία μαθήματα, θα δημοσιεύονται πληροφοριακές άμεσα βοηθητικές για τα μαθήματα σημειώσεις, σχήματα συζήτησης, διδακτικές συμβουλές για τη μελέτη που μπορεί να γίνει χωρίς τη βοήθεια και την άμεση καθοδήγηση του δασκάλου κλπ.

Τα φυλλάδια πρέπει να θεωρούνται από τους μαθητές σαν ύλικό που πρέπει να μελετηθεί και όχι μόνο να διαβαστεί όπως διαβάζεται μια έφημερίδα ή ένα βιβλιαράκι. Οί μαθητές πρέπει να μελετούν σαν να όφειλαν να δώσουν εξετάσεις στο τέλος του κύκλου, δηλαδή πρέπει να κάνουν προσπάθεια να θυμούνται, ν' άφομοιώνουν τα θέματα που έχουν συζητηθεί έτσι ώστε να είναι σε θέση να κάνουν εισηγήσεις και μικρές διαλέξεις. Το κόμμα θα κρατάει τον κατάλογο των μαθητών και για κάθε ανάγκη του θ' άπευθύνεται σ' αυτούς πριν άπ' όποιονδήποτε άλλο.

Έτσι, πολλοί μαθητές δεν πρέπει να έντυπωσιαστούν άν όρουν άρχικά δυσκολίες στην κατανόηση μερικών έννοιών. Τα φυλλάδια γράφτηκαν άφου λάβαμε όπόψη τη μέση προετοιμασία των μαζών του κόμματος. Μπορεί για κάποιον αυτά να παρουσιάζουν γνωστά ήδη πράγματα, ενώ για άλλους να είναι καινούργια και λίγο δύσκολα στην άφομοίωσή τους. Είναι μάλιστα άναπόφευκτο να συμβεί κάτι τέτιο. Οί μαθητές πρέπει να βοηθηθούν σ' αυτή την περίπτωση όπως μπορούν: ή δημιουργία ομάδων και ή έπανάληψη από κοινού των μαθημάτων μπορεί κάποτε να εξαλείψει αυτό το έμπόδιο. Σε κάθε περίπτωση οί μαθητές παρακαλούνται να γράφουν στη διεύθυνση της σχολής, εκθέτοντας την κα-

τάστασή τους, ζητώντας μεγαλύτερες διευκρινίσεις, συμβουλευόν-
τας άλλες μεθόδους και άλλες μορφές έκθεσης.

(Υπογραφή «Τμήμα άγκιτάτσιας και προπαγάνδας του ΚΚ»).

Ἡ ζωὴ τῆς σχολῆς¹

1. Ἡ γνώση καὶ ἡ ἀλαζονεία τῆς γνώσης

Οἱ πῶ ἀξιόλογες παρατηρήσεις πού ἔγιναν σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτο φυλλάδιο μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν ἔτσι: Ἡ ἔκθεση ἔχει μιὰ μορφή πολὺ ξεκομμένη καὶ ἀπόλυτη. Τὰ θέματα πού πιάνον-
ται εἶναι πολυάριθμα καὶ πολὺ πλατιά. Θὰ ἦταν ἀναγκαῖα ἡ μεγαλύτερη ἐξειδίκευση, μιὰ μορφή πιδ στοιχειώδης, μεγαλύτερη εὐρύτητα γιὰ μερικὰ θέματα, κι ἐπομένως ἕνα πιδ περιορισμένο γενικὸ πλάνο. Δεδομένης τῆς μεθόδου πού ἀκολουθήθηκε στὴν ἔκ-
θεση καὶ τῆ διαπραγματεύση, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος οἱ μαθητές, σὲ μεγάλο μέρος ἐλάχιστα προετοιμασμένοι ἢ κυριαλεκτικὰ χωρὶς καθόλου προετοιμασία, πού πιστέψαν ὅτι ἡ ὕλη πού περιέχεται στὸ φυλλάδιο εἶναι ὅλη ἀπόσταγμα χρυσοῦ, νὰ πιστέψουν ὅτι οἱ γνώ-
σεις πού περιέχονται στὰ διάφορα μαθήματα εἶναι ἀλήθειες πού δὲν σηκώνουν συζήτηση καὶ νὰ μαθαίνουν ἀποσπῆσιση αὐτὸ πού θὰ ἔπρεπε ἀντίθετα νὰ δουλευτεῖ ἀκόμα, νὰ ἀποδειχτεῖ, πού θὰ ἔπρεπε ἀκόμα νὰ εἶναι ἀντικείμενο ἐξέτασης καὶ συζήτησης.

Ἐπὶ αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις καὶ χρειά-
ζεται νὰ ὑπολογίζουμε πάντοτε τοὺς κινδύνους πού ὑποδείχουν.
Ἄλλὰ χρειάζεται ἐπίσης νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι: πολλὲς ἀπὸ τὶς δυ-
σχέρειες πού παρουσιάζονται στὴν ἀνάπτυξη τῆς δραστηριότητάς
μας εἶναι συμφυεῖς στὶς συνθήκες ὑπαρξῆς τῆς ἐργατικῆς τάξης,
καὶ συνεπῶς τοῦ κόμματός μας, κι ὅτι: δὲν εἶναι εὐκολο νὰ τὶς
ἐξαλείψουμε, γιὰτὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή μας.

Ὁ καλύτερος τύπος σχολείου εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία τὸ ζων-
τανὸ σχολεῖο, ὄχι τὸ σχολεῖο μὲ ἀλληλογραφία. Στὸ ζωντανὸ scho-
λεῖο ὁ δάσκαλος ἔχει μπροστὰ του τοὺς μαθητές, συναθροισμένους
σ' ἕνα χῶρο: τοὺς γνωρίζει ἢ καταλήγει νὰ τοὺς γνωρίσει ὅ-
λους ἀτομικὰ· μπορεῖ νὰ ἐκτιμῆσει τὶς ἱκανότητες καὶ τὶς ἀδυνα-
μίες καθενὸς τους καὶ μπορεῖ νὰ ἐπεξεργαστεῖ μιὰ μέθοδο καὶ
μιὰ μορφή ἔκθεσης, τὶς πιδ κατάλληλες γιὰ ν' ἀναπτύξει τὶς ἱ-
κανότητες καὶ νὰ ἐξαλείψει τὶς ἀδυναμίες· μπορεῖ σιγά, σιγά, νὰ
διορθώσει τὶς λαθεμένες ἐρμηγείες, νὰ ἀποσαφηνίσει τὶς ἀσά-
φειες, τὶς παρανοήσεις, τὶς παρεξηγήσεις, νὰ ἐπιμείνει στὶς

1. Εἰσηγητικὸ ἔρθρο τοῦ δεύτερου φυλλάδιου τῆς κομματικῆς scho-
λῆς.

λιγότερο φανερές και πιό σύνθετες έννοιες, με μιá λέξη να προσπαθήσει: να κάνει τó σχολείο να ζήσει συλλογικά σέ τρόπο που να υπάρχει συνεχής ανάπτυξη τών áτόμων κι αυτή ή ανάπτυξη να είναι οργανική και συστηματική.

Ό τύπος τού σχολείου με áλληλογραφία δέν μπορεί να δώσει άμεσα τά ίδια αποτελέσματα. Τó πράγμα είναι φανερό. Οί μαθητές που παρακολουθούν τά φυλλάδια είναι: μιá μάζα πολλών εκατοντάδων και είναι πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους. Υπάρχουν γέροι και νέοι, δηλαδή στοιχέα συνηθισμένα σέ μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό να ανέφτονται, σέ μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό υπεισμενικά μπροστά στις δυσκολίες, με μικρότερη ή μεγαλύτερη πείρα τής ζωής, συνεπώς ίκανά σέ μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό να συσχετίζουn τις έπιστημονικές έννοιες με τά πραγματικά και συγκεκριμένα γεγονότα που τις φωτίζουν και κάνουν κατανοητές τή συνέπεια και τή σημασία τους. Έχουμε ανάμεσά τους εργάτες μεγάλων πόλεων, όπου υπάρχουν μεγάλες εργαζόμενες μάζες, όπου ή ανάπτυξη τού καπιταλισμού έκανε να ξεπηδήσουν εκείνες οι οικονομικές μορφές και κείνα τά κοινωνικά φαινόμενα που περιγράφονται και μελετιούνται στα μαθήματα, και υπάρχουν εργάτες από μικρά κέντρα όπου έχουμε μικρά εργοστάσια ή στην κυριολεξία συντεχνίες, υπάρχουν αγρότες μεροκαματιάρηδες που εργαζονται σέ βιομηχανοποιημένες ή μισοβιομηχανοποιημένες επιχειρήσεις, άπλοι ήμερομίσθιοι που εργαζονται σαν μισακάρηδες ή μικροενοικιαστές, φτωχοί χωρικοί που καλλιεργούν τις μεγάλες γαιοκτησίες, υπάλληλοι, σπουδαστές, κλπ. κλπ.

Τά μαθήματα πρέπει να είναι ίδια για όλους, αναγκαστικά δέν είναι δυνατό να πάρουμε σά θέση τήν κοινωνική έμπειρία καθενός απ' αυτά τά στρώματα και ν' αναπτύξουμε για καθένα μιá όρισμένη σειρά, όπως θα ήταν θέβαια πιό σωστό και λογικό. Τά μαθήματα γράφονται έχοντας κατά νου ένα μέσο τύπο μαθητή, που στην πραγματικότητα δέν υπάρχει παρά μόνο άφηρημένα, κι αυτό μäs οδηγεί να δώσουμε στα ίδια τά μαθήματα έναν χαρακτήρα λίγο άπόλυτο κι άφηρημένο, με μιá λέξη λίγο μηχανικιστικό, που θέβαια δέν είναι: ο χαρακτήρας που άρμόζει σέ ένα προλεταριακό σχολείο.

Άλλά τó πρόβλημα για μäs δέν είναι: να δημιουργήσουμε ένα σχολείο μοντέλο, σύμφωνα με τις άρχές τής παιδαγωγικής και τής διδακτικής: τó πρόβλημα είναι: να δημιουργήσουμε ένα σχολείο στις υπάρχουσες συνθήκες, που είναι: πολύ δύσκολες και σκληρές για να κυριαρχηθούν. Άλλωστε, όποιοδήποτε σχολείο, και τó πιό τέλειó άκόμη έπιστημονικά, δέν είναι: ποτέ άρκετό για να εκπαιδεύσει και να διαμορφώσει τó άτομο: καθένας εκπαιδεύεται και διαμορφώνεται κατεξοχήν από μόνος του, καθένας είναι: πριν απ' όλα, αυταδιδάκτος. Τó σχολείο έπιταχύνει τή δια-

μόρφωση, είναι το σύστημα Τσίηλορ της εκπαίδευσης, δίνει: μιὰ μέθοδο, διδάσκει νὰ μελετᾶμε, μᾶς συνηθίζει: στὴ διανοητικὴ πειθαρχία, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσει τὸ πνεῦμα πειθαρχίας στὸ πεδίο τῆς γνώσης. Ἡ ζωὴ γενικὰ, ἡ δράση, ἡ ἀτομικὴ καὶ συλλογικὴ πείρα εἶναι: στοιχεῖα ποῦ συμπληρώνουν τὸ σχολεῖο ἢ συμπληρώνονται ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσιν ἢ καλῶτερα μὲ τὴν κοινωνικὴ τάξιν: γιὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν τὸ ταξικὸ σχολεῖο (ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι: τὸ κόμμα πέρα ἀπὸ τὶς κομμουνιστικὰς σχολὰς) συμπληρῶναι καὶ ἀποσαφηνίζει τὶς συγκεκριμένους ἐμπειρίας τῆς ζωῆς, δίνει: μιὰ κατεύθυνση, συνηθίζει: στὶς γενικεύσεις, στὸ νὰ συλλογιέσαι καλῶτερα καὶ πιὸ γρήγορα. Βέβαια γιὰ τὴν ἀστικὴν τάξιν εἶναι διαφορετικὸ: στὰ σχολεῖα, πρὶν ὁ νέος ἀστὸς ζῆσει: καὶ ἀγωνιστεῖ πρακτικὰ, γερμίζει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς τάξεως του, διαμορφώνεται, σφρηηλατεῖται ἔτσι ποῦ ν' ἀντιμετωπίζει τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἐμπειρίας του ἔτοιμος ἤδη γιὰ τὸν ἀγῶνα, μὲ μιὰ ἀντίληψιν προκατασκευασμένην, θαλμένος ἤδη μέσα στὰ πλαίσια τῶν κυρίαρχων ποῦ ἔξερουν πῶς εἶναι: κυρίαρχοι.

Ἡ διαφορετικὴ ταξικὴ θέση ὁδηγεῖ στὸ νὰ ἐκτιμῶνται: διαφορετικὰ τὰ διαφορετικὰ ἐμπόδια ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερο σχολικὸν σύστημα ποῦ ἀκολουθεῖται: γιὰ τὴν ἀτομικὴν διαμόρφωσιν. Ἕνας νέος ἀστὸς ποῦ ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τοῦ σχολείου του —γυμνάσιου, λύκειου, πανεπιστήμιου— θγάξει: μόνο τὸ τεκμήριον τῆς γνώσεως χωρὶς τὴν γνώσιν τὴν ἴδιαν, εἶναι ἓνα στοιχεῖο διάλυσης καὶ κακῆς φήμης γιὰ τοὺς κυρίαρχους: ἂν αὐτὸ τὸ γεγονός γενικευτεῖ, ἂν τὰ ἀστικά σχολεῖα ἀποτυγχάνουν γενικὰ στὸ σκοπὸ τους, ἂν θίγουν ὄχι: τὴν γνώσιν ἀλλὰ τὸ τεκμήριον τῆς γνώσεως, ἐμεῖς οἱ κομμουνιστὰς θγάζουμε ἀπ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα πῶς ὀλόκληρη ἡ κυρίαρχη τάξιν θρίσκειται: σὲ κρίσιν, πῶς δὲν κατορθῶναι: πῶς νὰ ἐπιλέγει: νέα ἡγετικά στελέχη, πῶς δὲν ἔχει: πῶς νὰ ἀνάπτυξιν ἀνάπτυξιν ἀλλὰ κλείστηκε στὸ καθόλου τῆς.

Ἡ ἐργατικὴ τάξιν εἶναι τάξιν ἐκμεταλλευσόμενῃ καὶ καταπιεζόμενῃ: στερήθηκε συστηματικὰ τὴν ἐπιστημονικὴν γνώσιν γιὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν τὸ ἀστικὸν Κράτος ὀργάνωσε ἓναν ἰδιαίτερον τύπον σχολείου, τὸ λαϊκὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν σχολεῖο, ποῦ τὸ ἔστρεψε: στὴ διατήρησιν τῆς διαίρεσεως τῶν τάξεων, στὸ νὰ πετύχει: ὁ γιὸς τοῦ ἐργάτη νὰ εἶναι: καὶ αὐτὸς ἐργάτης. Μὲ δοσμένη αὐτῇ τὴν γενικὴν ὀργάνωσιν τοῦ σχολείου σύμφωνα μὲ τὶς τάξεις, μὲ δοσμένον ὅτι: οἱ ἐργάται: σὺν τάξιν κρατήθησαν μακριὰ ἀπὸ τὶς γενικὰς ἐπιστήμας, στὴν πραγματικότητι ὁ ἐργάτης δὲν ὑπερεκτιμᾷ ποτε: τὶς γνώσεις του, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁδηγεῖται: νὰ τὶς ὑποτιμᾷ: ὁ ἐργάτης πιστεύει: πάντοτε ὅτι: εἶναι: πιὸ ἀμαθὴς καὶ πιὸ ἀνίκανος ἀπ' ὅσο εἶναι: πραγματικὰ: ὁ ἐργάτης δοκιμάζει: πάντα μεγάλο δισταγμὸν γιὰ νὰ ἐκφράσει: τὴν γνώμην του γιὰτὶ εἶναι: πεισμένος πῶς ἡ γνώμην του ἀξίζει: λίγο, γιὰτὶ συνηθίσε: νὰ σκέ-

φτεται ότι ο ρόλος του στη ζωή δεν είναι να παράγει ιδέες, να δίνει οδηγίες, να έχει γνώμη, αλλά αντίθετα να ακολουθεί τις ιδέες των άλλων, να ακολουθεί άλλων οδηγίες, να ακούει μ' ανοιχτό στόμα τις γνώμες άλλων.

Γι' αυτό δεν είναι ανάγκη να τρομάζουμε πολύ με την υπαρχή του κινδύνου μήπως οι μαθητές του σχολείου μας πιστέψουν ότι: Ήγιναν πολυμαθέστατοι και ανακάλυψαν τη βάση του σύμπαντος αν μάθουν απ' έξω τα φυλλάδια, αν γίνουν ικανοί να επαναλαμβάνουν μηχανικά τις γνώσεις που πήραν. Αυτό τον κίνδυνο, που χωρίς αμφιβολία υπάρχει, πρέπει να τον πολεμήσουμε συστηματικά προσπαθώντας ν' αναπτύξουμε το σχολείο, να πετύχουμε να το φέρουμε πιο κοντά στη συγκεκριμένη πραγματικότητα, ώστε να είναι σε θέση να ικανοποιεί τις ανάγκες της τάξης μας.

II. Οι κομματικοί ιστρούκτορες

Πώς θα τα καταφέρουμε αυτά πρακτικά; Το μεγαλύτερο εμπόδιο του σχολείου με αλληλογραφία βρίσκεται στο γεγονός ότι: ανάμεσα στο κέντρο του σχολείου και τους μαθητές υπάρχει πολύ μεγάλη απόσταση: αυτό κάνει δύσκολη, αν όχι κυριολεκτικά αδύνατη, την έπαφή ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή, την αμοιβαία γνωριμία. Οι μαθητές μπορούν να γράφουν, να ζητούν με γράμματα συμβουλές, διασαφήσεις, υποδείξεις. Θεωρητικά αυτό είναι σωστό: αλλά είναι δυνατό πρακτικά; Οι μαθητές είναι ήδη πάνω από εξεκόσμοι: αν καθένας τους γράφει ένα γράμμα κάθε 15 ημέρες, κάθε 15 ημέρες ή διεύθυνση της σχολής θα έπρεπε να γράφει: 600 απαντήσεις. Για κάτι τέτοιο θα ήταν αναγκαίος ένας αξιολογημένος μηχανισμός, που να διέθετε ένα σημαντικό αριθμό ανθρώπων που θάταν άποροφημένοι: μόνο απ' αυτή τη δουλειά. Θέλουμε ο αριθμός των μαθητών ν' αυξηθεί ακόμα, να φτάσει τη χιλιάδα και ακόμα περισσότερα. Γι' αυτό πρέπει να βρούμε ένα άλλο σύστημα που να είναι πιο πρακτικό, πιο οικονομικό και που να οδηγεί σε μια ορισμένη σχολική εργασία που να διευθύνεται από την ίδια τημάδα. Γι' αυτό πρέπει να προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε ένα στρώμα κομματικών δασκάλων.

Πώς μπορούμε να φτάσουμε να δημιουργήσουμε τους κομματικούς δασκάλους; Πώς δηλαδή μπορεί να γίνει η επιλογή τους, και ποιά καθήκοντα θα πρέπει να έχουν οι ιστρούκτορες; Αρχικά χρειάζεται να συναγνώνται οι μαθητές σε τοπικές ομάδες από δέκα ή σε τμήματα από δέκα και να γνωρίζονται μεταξύ τους: αρχικά οι δάσκαλοι πρέπει να εκλέγονται από την ίδια την ομάδα, σύμφωνα με το κριτήριο της καλής θέλησης, της κομματικής ηλικίας, της σχετικά μεγαλύτερης προετοιμασίας, κλπ. Αυτή θα είναι μια πρώτη επιλογή, που θα κάνει τη σχολή να λειτουργή-

σει πιό γρήγορα, γιατί οι Ιστρούκτορες θά μαζεύουν ό,τι ζητούν οι μαθητές, θά άπαντούν αυτοί οι ίδιοι στις πιό στοιχειώδεις παρατηρήσεις, θά μεταφέρουν τις άλλες στη διεύθυνση τής σχολής, θά χρησιμεύουν σά ζωντανός σύνδεσμος ανάμεσα στο κέντρο και τη μάζα.

Άλλά τό καθήκον τών δασκάλων δέ θά πρέπει νά περιοριστεί μόνο σ' αυτές τις άπλές λειτουργίες: πρέπει ν' άναπτύξουν μιá πραγματική δουλειά βοηθών τής σχολής. Πώς; Πρέπει νά μελετούν τά μαθήματα όχι μόνο για τόν έαυτό τους, αλλά και για τήν ομάδα όπου άνήκουν, δηλαδή πρέπει νά μελετούν για νά τά εκθέσουν στους άλλους, για νά βοηθούν τούς συντρόφους τους, για ν' άποσαφηνίζουν ό,τι μπορεί νά είναι σκοτεινό, για νά γενικεύουν τις γνώσεις πού εκτέθηκαν με μορφή πολύ συνθετική και συνοπτική. Κάθε ομάδα πρέπει νά μελετήσει τό οικονομικό περιβάλλον μέσα στο όποιο ζεί, για νά καταλάβει τό μηχανισμό του και νά τό έντάξει στο γενικό καπιταλιστικό περιβάλλον. Ό Ιστρούκτορας θά έπιφορτιστεί νά μαζέψει τά αναγκαία δεδομένα, νά τά τακτοποιήσει, νά τά εκθέσει, νά θγάλει τις συνέπειες άπ' αυτά. Πώς γεννιέται και άναπτύσσεται ή ταξική πάλη; Πώς διαμορφώνεται ή ταξική συνείδηση; Ποιές είναι οι βασικές ανάγκες του τοπικού πληθυσμού; Ποιές είναι οι σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες τάξεις; Ποιά τάξη έχει ιδεολογικά τήν υπεροχή; Μέσα άπό ποιά μορφή όργάνωσης; Γιατί οι κομμουνιστές δεν έχουν ακόμα τήν πλειοψηφία; Και άλλα πολλά.

Κάθε μάθημα πρέπει νά στρέφεται νά έξηγήσει πρακτικά τά φαινόμενα πού πέφτουν στην έμπειρία τών συντρόφων, τόσο στο οικονομικό πεδίο όσο και στο πολιτικό και ιδεολογικό. Άπό κάθε Ιστρούκτορα πρέπει νά θγει ένας τοπικός κομματικός ήγέτης πού νά είναι σέ θέση νά προπαγανδίσει τις ιδέες μας και τό πρόγραμμά μας, πού νά είναι σέ θέση νά δώσει στο Κέντρο του κόμματος όλες τις αναγκαίες συγκεκριμένες πληροφορίες για τή δημιουργία ένός σχεδίου άγκιτάσις και δράσης και πού νά είναι σέ θέση νά μεταφράσει σέ κατανοητή γλώσσα στις τοπικές μάζες τά συνθήματα του κόμματος.

Με μιá λέξη, ή σχολή θά είναι ζωντανή μόνο στο μέτρο πού οι μαθητές θά συμμετέχουν στη γενική δραστηριότητα του κόμματος, συμβάλλοντας στη διεύρυνση αυτής τής δραστηριότητας και στο νά θρει αυτή μεγαλύτερη άπήχηση, στο μέτρο πού ή σχολή βαθμιαία θά κατορθώσει νά φωτίσει και νά φέρει στο πεδίο τής έργασίας στοιχεία μαζικά πού ν' άπικερωθούν για νά βελτιωθεί πρακτικά ή όργάνωσή μας, νά γίνει πιό συνειδητή ή πολιτική δράση του κάθε συντρόφου ξεχωριστά, και συνεπώς νά ένταθει ή γενική πάλη.

(Υπογραφή Τμήμα άγκιτάσις και προπαγάνδας)

Ἡ ἔσωτερικὴ κατάστασις τοῦ κόμματός μας καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπικειμένου συνεδρίου¹

Στὴν τελευταία του συνεδρίαση, τὸ διευρυμένο Ἐκτελεστικὸ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς² δὲν εἶχε νὰ λύσει κανένα ζήτημα ἀρχῆς ἢ τακτικῆς πού νὰ προέκυψε ἀνάμεσα στὸ σύνολο τοῦ ἰταλικοῦ Κόμματος καὶ τῆ Διεθνή. Αὐτὸ τὸ γεγονός ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορά στὶς συνεδριάσεις τῆς Διεθνoῦς. Γι' αὐτὸ οἱ πῶς ἔγκυροι σύντροφοι τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς θὰ προτιμοῦσαν νὰ μὴ γινόταν λόγος οὔτε καν γιὰ ἰταλικὴ ἐπιτροπή: μὲ δεδομένο ὅτι δὲν ὑπῆρχε γενικὴ κρίσις στὸ ἰταλικὸ κόμμα, δὲν ὑπῆρχε οὔτε «ἰταλικὸ ζήτημα».

Στὴν πραγματικότητα χρειάζεται ἀμέσως νὰ ποῦμε ὅτι τὸ κόμμα μας, ἂν καὶ εἶχε ἤδη πρὶν τὸ συνέδριο, ἀλλὰ ἰδιαίτερα μετὰ, τροποποιήσει τὴν τακτικὴν του στάση γιὰ νὰ εὐθυγραμμιστεῖ μὲ τὴν λενινιστικὴ γραμμὴ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, ὥστόσο δὲν ὑπέστη καμιὰ κρίσις στὶς γραμμὰς τῶν μελῶν του καὶ ἀπέβηκεν: στὶς μάζες: κάθε ἄλλο. Τὸ κόμμα ξέροντας ὅτι θέτει τὴν νέα του τακτικὴν σὲ ἄρμονία πρὸς τὴν γενικὴν κατάστασιν πού δημιουργήθηκε ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τὶς ἐκλογὰς τῆς 6 Ἀπριλίου καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Τζάκομο Ματσοῦτι, καθόρθωσεν νὰ μεγαλώσει σὰν ὀργάνωσις καὶ νὰ ἐπεκτείνει μὲ τρόπο πάρα πολὺ ἀξιοσημείωτον τὴν ἐπιρροήν του στὶς ἐργατικὰς καὶ ἀγροτικὰς μάζας. Τὸ κόμμα μας εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα, ἂν ὄχι ἴσως τὸ μόνον κόμμα τῆς Διεθνoῦς, πού παρουσιάζει ἐπιτυχία μέσα σὲ τόσο δύσκολη κατάστασις σὰν αὐτὴ πού δημιουργήθηκε ἐν ὅλῃς τῖς χώρας, ἰδιαίτερα ἐν εὐρωπαϊκῇ, ἀπέβηκεν: ἐν τῇ σχετικῇ σταθεροποίησιν τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῇ σχετικῇ ἐνίσχυσιν τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς σοσιαλδημοκρατίας, πού ἔγινε ὅλο καὶ πῶς βασικὸ μέρος τοῦ ἀστικοῦ συστήματος. Χρειάζεται νὰ ποῦμε, τουλάχιστον παρενθετικὰ, ὅτι ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὑπάρχει μιὰ τέτοια κατάστασις καὶ σὲ συσχετισμὸν μὲ τὶς συνέπειας πού εἶχε ὄχι μόνον μέσα στὶς μεγάλας ἐργαζόμενας μάζας, ἀλλὰ καὶ στοὺς κόλπους τῶν κομμουνιστι-

1. Εἰσήγησις ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἐπιτροπῇ στὶς 11-12 Μαΐου 1925, πού δημοσιεύθηκε ἐν τῇ Unità στὶς 3 Ἰουλίου μὲ τὸ παρακάτω εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα: «Ἡ εἰσήγησις τοῦ συντρόφου Γκράμοσι πού δημοσιεύουμε σήμερον ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ κόμματός μας ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ περασμένου Μᾶη, δηλαδὴ πρὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ λάβει γνώσιν γιὰ τὴν φραξιονιστικὴν πρωτοβουλίαν τῆς Ἐπιτροπῆς σινεννῶσης. Ἡ εἰσήγησις ἐκφράζει τὶς ἀπόψεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἔσωκομματικὴν κατάστασιν καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπόμενου συνεδρίου».

2. Πρόκειται γιὰ τὸ διευρυμένον Ἐκτελεστικὸν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, πού ἔγινε τὸ Μάρτη-Ἀπρίλιον 1925.

κῶν κομμάτων, ὀφείλομε ν' ἀντιμετωπίσουμε τὸ πρόβλημα τῆς μολοσβετικοποίησης.

Ἡ σημερινὴ φάση τῶν κομμάτων τῆς Διεθνoῦς

Ἡ κρίση πού πέρασαν ὅλα τὰ κόμματα τῆς Διεθνoῦς ἀπὸ τὸ 1921 ὡς σήμερα, δηλαδὴ ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς περιόδου πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ ἐπιθράδυνση τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρυθμοῦ, εἰδείξε πὼς ἡ γενικὴ σύνθεση τῶν κομμάτων δὲν εἶναι καὶ τόσο στέρεη ἰδεολογικά. Τὰ ἴδια τὰ κόμματα ταλαντεύονταν μὲ μεγατοπίσεις συχνὰ πολὺ ἰσχυρές ἀπὸ τὴ δεξιὰ ὡς τὴν ἄκρα ἀριστερὰ μὲ θαυμάσιο ἀντίκτυπο πάνω σ' ὀλόκληρη τὴν ὀργάνωση καὶ μὲ γενικὲς κρίσεις στοὺς δεσμοὺς τοῦ κόμματος μὲ τὴ μάζα. Ἀντίθετα, ἡ σημερινὴ φάση πού περνοῦν τὰ κόμματα τῆς Διεθνoῦς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι σὲ καθένα ἀπ' αὐτὰ διαμορφώθηκε, μέσα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς ἐμπειρίες αὐτῶν τῶν τελευταίων χρόνων, καὶ παγιώθηκε ἕνας βασικὸς πυρήνας πού καθορίζει: τὴ λενινιστικὴ σταθεροποίηση τῆς ἰδεολογικῆς σύνθεσης τῶν κομμάτων καὶ μᾶς ἐξασφαλίζει: πὼς αὐτὰ δὲ θὰ διαπεραστοῦν πιά ἀπὸ πολὺ θαθιὲς καὶ πολὺ πλατιεὲς κρίσεις καὶ ταλαντεύσεις. Ἐτόντας ἔτσι: τὸ γενικὸ πρόβλημα τῆς μολοσβετικοποίησης τόσο στὰ πλαίσια τῆς ὀργάνωσης ὅσο καὶ στὰ πλαίσια τῆς ἰδεολογικῆς διαμόρφωσης, τὸ διευρυμένο Ἐκτελεστικὸ θεώρησε ὅτι: οἱ δυνάμεις μας σὲ διεθνή κλίμακα ἔφτασαν στὸ σημεῖο ἐπίλυσης τῆς κρίσης. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, τὸ διευρυμένο Ἐκτελεστικὸ εἶναι: ἕνα σημεῖο ἀρξίτης, καὶ ἡ διαπίστωση τῶν τόσο μεγάλων προόδων πού ἐπιτεύχθηκαν γιὰ τὴν στερέωση τῶν ὀργανωτικῶν καὶ ἰδεολογικῶν βάσεων τῶν κομμάτων εἶναι: μιὰ ἀφετηρία, ἐφόσον αὐτὲς οἱ πρόοδοι πρέπει νὰ συντομιστοῦν, νὰ συστηματοποιηθοῦν, δηλαδὴ πρέπει νὰ γίνουν διαδομένη συνέιδηση πού ἐπενεργεῖ σ' ὀλόκληρη τὴ μάζα.

Ἀπὸ μερικὲς πλευρὲς, τὰ ἐπαναστατικὰ κόμματα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης θρίζονται μόνο σήμερα στὶς συνθήκες ὅπου εἶχαν θεθεῖ οἱ ρῶσοι μολοσβετικοὶ ἀπ' τὸ σχηματισμὸ κιόλας τοῦ κόμματός τους. Στὴ Ρωσία δὲν ὑπῆρχαν πρὶν τὸν πόλεμο οἱ μεγάλες ὀργανώσεις τῶν ἐργαζομένων πού χαρακτηρίσαν ἀντίθετα ὀλόκληρη τὴν εὐρωπαϊκὴ περίοδο τῆς II Διεθνoῦς πρὶν τὸν πόλεμο. Στὴ Ρωσία τὸ κόμμα συνόφισε μέσα του ὅλα τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης ὅχι μόνο γενικὰ θεωρητικὰ ἀλλὰ καὶ σὰν πρακτικὴ ἀνάγκη ὀργάνωσης καὶ πάλης: ὁ πυρήνας τοῦ ἐργοστασίου καὶ τοῦ δρόμου ὀδηγοῦσε τὴ μάζα τόσο στὴν πάλη γιὰ τὶς συνδικαλιστικὲς διεκδικήσεις ὅσο καὶ στὸν πολιτικὸ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ τσαρισμοῦ. Ἀντίθετα, στὴ δυτικὴ Εὐρώπη δημιουργήταν ὀλοένα καὶ περισσότερο ἕνας καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἀνάμεσα στὴ συνδικαλιστικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση

της εργατικής τάξης. Στο συνδικαλιστικό πεδίο αναπτύχθηκε με δλοένα επιταχυνόμενο ρυθμό ή ρεφορμιστική και πασιφιστική τάση· δηλαδή έγτεινόταν δλο και πιό πολύ ή έπιροή της άστικής τάξης πάνω στο προλεταριάτο. Για τον ίδιο λόγο στα πολιτικά κόμματα ή δραστηριότητα μετατέθηκε δλη προς το κοινοδουλειτικό πεδίο, δηλαδή προς τις μορφές που δέν διακρίνονταν καθόλου από τις μορφές της άστικής δημοκρατίας. Στην πόλεμική και μεταπολεμική περίοδο, που προηγήθηκε άμεσα της σύστασης της Κομμουνιστικής Διεθνούς και των διασπάσεων στο σοσιαλιστικό χώρο, οι όποιες δδήγησαν στο σχηματισμό των κομμάτων μας, ή συνδικαλιστική-ρεφορμιστική τάση παγιώθηκε είν οργανώση που ήγούδνταν στα συνδικάτα. Δημιουργήθηκε έτσι μιá γενική κατάσταση που άκριθώς τοποθετεί και τά κομμουνιστικά κόμματα της δυτικής Ερώπης στις συνθήκες όπου θρισκόταν το μολσεθίκικο κόμμα στη Ρωσία πριν τον πόλεμο.

"Ας παρατηρήσουμε αυτό που συμβαίνει στην Ίταλία. Με την καταπιεστική δράση του φασισμού τά συνδικάτα κατέληξαν νά χάσουν στη χώρα μας κάθε αποτελεσματικότητα, τόσο άριθμητική όσο και άγωνιστική. Έκμεταλλεούμενοι αυτή την κατάσταση οι ρεφορμιστές ιδιοποιήθηκαν πλήρως τον κεντρικό τους μηχανισμό, έφευρίσκοντας δλα τά μέτρα και τις διατάξεις που μπορούν νά έμποδίσουν μιá μειοψηφία νά σχηματιστεί, νά οργανωθεί, ν' αναπτυχθεί και νά γίνει πλειοψηφία ως το σημείο νά κατακτήσει το διευθυντικό κέντρο. Άλλά ή μεγάλη μάζα θέλει, κι έχει δικιο, την ένότητα και άγανακτά αυτό το ένιαίο συναίσθημα στην παραδοσιακή ιταλική συνδικαλιστική οργανώση: τη Γενική Συνομοσπονδία της Έργασίας. Οι μάζες θέλουν νά άγωνιστούν και θέλουν νά οργανωθούν αλλά θέλουν νά άγωνιστούν με τη Γενική Συνομοσπονδία της Έργασίας και θέλουν νά οργανωθούν στη Γενική Συνομοσπονδία της Έργασίας. Οι ρεφορμιστές αντίτίσσονται στην οργανώση των μαζών. Θυμηθείτε το λόγο του Ντ' Άραγκόνα στο πρόσφατο συνέδριο της Συνομοσπονδίας όπου θεδαίωσε ότι ή Συνομοσπονδία πρέπει νά μην έχει πάνω από ένα έκατομμύριο οργανωμένους. "Αν σκεφτούμε ότι ή ίδια ή Συνομοσπονδία υποστηρίζει: ότι είναι ο ένιαός οργανισμός όλων των ιταλών εργαζομένων, δηλαδή όχι μόνο των βιομηχανικών και άγροτικών εργατών αλλά και των άγροτών, και ότι στην Ίταλία υπάρχουν τουλάχιστον δεκαπέντε έκατομμύρια οργανωμένοι εργαζόμενοι, φαίνεται ότι ή Συνομοσπονδία έχει πρόγραμμα νά οργανώσει το ένα δεκατοπέμπτο, δηλαδή το 7,5 τοίς εκατό των ιταλών εργαζομένων, ενώ έμεις θά θέλαμε νά ήταν οργανωμένοι στα συνδικάτα και τις άγροτικές οργανώσεις το εκατό τοίς εκατό των εργαζομένων. Άλλά αν ή Συνομοσπονδία θέλει για λόγους έσωτερικής πολιτικής της, δηλαδή για νά διατηρηθεί ή διοίκηση στα χέρια των

ρφορμιστών, να είναι οργανωμένο μόνο το 7,5 τοις εκατό των ιταλών εργαζομένων, θέλει: επίσης —για λόγους γενικής πολιτικής, δηλαδή για να μπορεί το ρεφορμιστικό κόμμα να συνεργάζεται αποτελεσματικά με μιὰ αστική δημοκρατική κυβέρνηση— ή Συνομοσπονδία στο σύνολό της να έχει επιροή πάνω στην αποδιοργανωμένη μάζα των βιομηχανικών και αγροτικών εργατών και θέλει, εμποδίζοντας την οργάνωση των αγροτών, να διατηρούν την κοινωνική τους βάση τα δημοκρατικά κόμματα με τα όποια σκοπεύει να συνεργαστεί. Κάνει λοιπόν ελιγμούς ιδιαίτερα στο πεδίο των εσωτερικών επιτροπών που εκλέγονται: απ' όλη τη μάζα των οργανωμένων και μη οργανωμένων.

Δηλαδή θά ήθελε να εμποδίσει τους οργανωμένους, πέρα από κείνους που είναι τής ρεφορμιστικής τάσης, να παρουσιάζουν κατάλογους υποψηφίων για τις εσωτερικές επιτροπές, θά ήθελε οί κομμουνιστές ακόμη και όπου είναι: ή πλειοψηφία στην τοπική συνδικαλιστική οργάνωση κι ανάμεσα στους οργανωμένους των ξεχωριστών εργαστηρίων να ψήφιζαν πειθαρχικά τους κατάλογους των ρεφορμιστικών μειοψηφιών. "Αν αποδεχόμασταν αυτό το οργανωτικό πρόγραμμα, θά φτάναμε από τα πράγματα στην απορόφηση του κόμματός μας από το ρεφορμιστικό κόμμα, και θά μάς έμεινε μόνη δραστηριότητα ή κοινοβουλευτική.

Τὰ καθήκοντα τῶν «πυρήνων»

"Αλλωστε, πῶς μπορούμε ν' ἀγωνιστοῦμε ἐναντία στήν ἐφαρμογή και τήν οργάνωση ἐνός τέτοιου προγράμματος χωρίς νά γίνει μιὰ διάσπαση πού δέν τήν θέλουμε μέ κανένα τρόπο; Για νά τὸ πετύγουμε δέν ὑπάρχει ἄλλη διέξοδος ἀπ' τήν οργάνωση πυρήνων και τήν ἀνάπτυξή τους μέ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἀναπτύχθηκαν στή Ρωσία πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Σὰν συνδικαλιστικὴ φράζια οἱ ρεφορμιστὲς μᾶς ἐμποδίζουν, βάζοντάς μας στὸ λαϊκὸ τὸ μαχαίρι τῆς πειθαρχίας, νά συγκεντρώσουμε τίς ἐπαναστατικὲς μάζες τόσο γιὰ τὴ συνδικαλιστικὴ πάλη ὅσο και γιὰ τὴν πολιτικὴ.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι οἱ πυρήνες μας πρέπει νά ἐργαστοῦν ἀπ' εὐθείας στὰ ἐργοστάσια γιὰ νά συγκεντρώσουν γύρω ἀπὸ τὸ κόμμα τίς μάζες, ὠθώντας τες νά ἐνισχύσουν τίς εσωτερικὲς ἐπιτροπὲς ὅπου ὑπάρχουν, νά δημιουργήσουν ἐπιτροπὲς ἀγκιτάτσιαις στὰ ἐργοστάσια ὅπου δέν ὑπάρχουν ἐσωτερικὲς ἐπιτροπὲς ἢ ὅπου αὐτὲς δέν ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά τους, ὠθώντας τες νά θελήσουν τὴ συγκέντρωση τῶν ἐργοστασιακῶν θεσμῶν σὰν μαζικοὶ ὀργανισμοὶ ὄχι μόνο συνδικαλιστικοὶ ἀλλὰ γενικῆς πάλης κατὰ τοῦ καπιταλισμοῦ και τοῦ πολιτικοῦ του καθεστώτος. Εἶναι βέβαιο πῶς ἡ κατάσταση ὅπου βρισκόμαστε εἶναι πολὺ πιὸ δύσκολη ἀπὸ κείνη ὅπου βρισκόνταν οἱ ρῶσοι μπολσεβίκοι, γιὰ τὴν πρὸς ν' ἀγωνι-

στούμε όχι μόνο κατά της αντίδρασης του φασιστικού Κράτους, αλλά και κατά της αντίδρασης των ρεφορμιστών στα συνδικάτα. Άκριβως επειδή η κατάσταση είναι πιο δύσκολη, πρέπει και οι πυρήνες μας να είναι οργανωτικά και ιδεολογικά πιο ισχυροί. Σε κάθε περίπτωση, η μολοσεβικοποίηση στο βαθμό που έχει αντανακλάσει στο οργανωτικό πεδίο είναι απαραίτητη ανάγκη. Κανείς δε θα τολμήσει να πει πως τα λενινιστικά κριτήρια οργάνωσης του κόμματος ανήκουν αποκλειστικά στη ρώσικη κατάσταση και ότι η εφαρμογή τους στη δυτική Ευρώπη είναι γεγονός καθαρά μηχανικό. Το ν' αντιτασώμαστε στην οργάνωση του κόμματος με πυρήνες σημαίνει ακόμα πως είμαστε δεμένοι στις παλιές σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις, σημαίνει πως θρυσκόμαστε πραγματικά στα δεξιά, δηλαδή σ' ένα έδαφος που δε θέλουμε να πολεμήσουμε τη σοσιαλδημοκρατία.

Ή έλλiptής παρέμβαση του Μπορντίγκα στη Μόσχα

Για όλα αυτά τα ζητήματα δεν υπάρχει σήμερα καμιά διαφωνία ανάμεσα στο κόμμα μας και τη Διεθνή, και γι' αυτό αυτά δε θα μπορούσαν να αντανακλαστούν στις εργασίες της Ιταλικής επιτροπής, η οποία ασχολήθηκε μόνο με το πρόβλημα της μολοσεβικοποίησης από την ιδεολογική και πολιτική πλευρά του με ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση που δημιουργήθηκε στο κόμμα μας. Ο σύντροφος Μπορντίγκα είχε προσκληθεί επίμονα να συμμετάσχει στις εργασίες του διευρυμένου Έκτελεστικού. Αυτό θα ήταν το ακριβές του καθήκον, εφόσον είχε δεχτεί στο V Συμβόριο να συμμετάσχει στο Έκτελεστικό της Διεθνούς. Τόσο περισσότερο όφειλε ο σύντροφος Μπορντίγκα να συμμετάσχει στις εργασίες όσο σ' ένα άρθρο του (ή δημοσίευση του οποίου ωστόσο απ' αυτόν τον ίδιο είχε εξαρτηθεί από την έγκριση του Έκτελεστικού της Διεθνούς) είχε πάρει στο ζήτημα Τρότσκι ριζικά αντίθετη στάση όχι μόνο με το Έκτελεστικό της Διεθνούς, αλλά αντίθετη και με κείνη που πήρε ο ίδιος ο σύντροφος Τρότσκι. Είναι παράλογο και οίκτρο από κάθε άποψη που ο σύντροφος Μπορντίγκα δε θέλησε να συμμετάσχει αυτοπροσώπως στη συζήτηση του ζητήματος Τρότσκι, δε θέλησε να δει άμεσα όλο το σχετικό υλικό, δε θέλησε να αποδείξει τη γνώμη του και τις πληροφορίες του σε μια διεθνή συζήτηση.

Δεν μπορεί βέβαια μ' αυτή τη στάση ν' αποδειχτεί ότι έχει τις ιδιότητες και τα αναγκαία χαρίσματα για να τοποθετήσει τον άγωνα, που θα έπρεπε πρακτικά να έχει: σαν αποτέλεσμα την αλλαγή όχι μόνο κατεύθυνσης αλλά και προσώπων στην καθοδήγηση της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Τὰ πέντε σημεῖα τοῦ Λένιν γιὰ ἓνα καλὸ μπόλσεβίκικο κόμμα

Ἡ ἐπιτροπὴ ποὺ ὄφειλε νὰ συζητήσει: εἰδικὰ μὲ τὸ σύντροφος Μπορντίγκα, χάραξε κατὰ τὴν ἀπουσία του τὴ γραμμὴ ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσει τὸ κόμμα γιὰ νὰ λύσει τὸ ζήτημα τῶν τάσεων καὶ τῶν πιθανῶν φραξιῶν ποὺμποροῦν νὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτές, δηλαδὴ γιὰ νὰ θριαμβεύσει: στὸ κόμμα μας ἡ μπολσεβίκικη ἀντίληψη. Ἄς ἐξετάσουμε τὴ γενικὴ κατάσταση τοῦ κόμματός μας μὲ τὸ μέτρο τῶν πέντε βασικῶν ιδιοτήτων ποὺ ἔθεσε σὸν ἀναγκαίους ὄρους ὁ σύντροφος Λένιν γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος τοῦ προλεταριάτου στὴν περίοδο τῆς ἐπαναστατικῆς προετοιμασίας, δηλαδὴ:

1) κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ εἶναι μαρξιστὴς (ἡμεῖς σήμερα θὰ ποῦμε: κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ εἶναι μαρξιστὴς-λενινιστὴς)·

2) κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ θρίσκειται στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν προλεταριακῶν ἀγώνων·

3) κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ ἀποστρέφεται τὶς ἐπαναστατικὲς πόξεις καὶ τὶς ἐπιφανειακὰ κόκκινες φράσεις, δηλαδὴ πρέπει νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἐπαναστάτης ἀλλὰ καὶ ρεαλιστὴς πολιτικός·

4) κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι πάντα ὑποταγμένος στὴ θέληση τοῦ κόμματός του καὶ πρέπει νὰ κρίνει τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ κόμματός του, δηλαδὴ πρέπει νὰ εἶναι σεχταριστὴς μὲ τὴν καλύτερη ἔννοια ποὺ αὐτὴ ἡ λέξις μπορεῖ νὰ ἔχει·

5) κάθε κομμουνιστὴς πρέπει νὰ εἶναι διεθνιστὴς.

Ἄν ἐξετάσουμε τὴ γενικὴ κατάσταση τοῦ κόμματός μας μὲ τὸ μέτρο αὐτῶν τῶν πέντε σημείων παρατηροῦμε ὅτι, ἂν μπορούμε νὰ θεδαίωσουμε γιὰ τὸ κόμμα μας πὼς τὸ δεῦτερο στοιχεῖο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ του σημεῖα ὅμως δὲν μπορούμε νὰ θεδαίωσουμε τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὰ ἄλλα τέσσερα. Λεῖπει ἀπ' τὸ κόμμα μας ἡ βαθιὰ γνώση τῆς θεωρίας τοῦ μαρξισμοῦ καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ λενινισμοῦ. Ξέρουμε πὼς εἶναι δεμένο μὲ τὶς παραδόσεις τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, στοὺς κόλπους τοῦ ὁποῦ ἔλειπε κάθε θεωρητικὴ συζήτηση ποὺ νὰ ἐνδιέφερε βαθιὰ τὶς μάξες καὶ νὰ συνέβαλε στὴν ἰδεολογικὴ τους διαμόρφωση. Εἶναι ὅμως ἐπίσης ἀλήθεια πὼς τὸ κόμμα μας δὲ συνέβαλε ὡς σήμερα νὰ καταστραφεῖ αὐτὴ ἡ κατάσταση πραγμάτων, καὶ μάλιστα ὅτι ὁ σύντροφος Μπορντίγκα, συγχέοντας τὴ ρεφορμιστικὴ τάση νὰ ἀντικατασταθεῖ ἡ γενικὴ μορφωτικὴ δραστηριότητα γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ πολιτικὴ δράση τῶν μαζῶν μὲ τὴν ἐσωτερικὴ δραστηριότητα τοῦ κόμματος ποὺ κατευθύνεται ν' ἀνεβάσει τὸ ἐπίπεδο ὄλων τῶν μελῶν του ὡς τὴν πλήρη ἐπίγνωση τῶν ἡμεσῶν

και ἀπότερων σκοπῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, συνέβαλε στή διατήρησή της.

Τὸ φαινόμενο τοῦ ἐξτρεμισμού

Τὸ κόμμα μας ἔχει ἀναπτύξει ἀρκετὰ τὴν ἔγνοια τῆς πειθαρχίας, δηλαδή κάθε μέλος ἀναγνωρίζει τὴν ὑπαγωγή του στὸ σύνολο τοῦ κόμματος, ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸ ἴδιο γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς σχέσεις μὲ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή, δηλαδή ὅσον ἀφορᾷ τὴ συνείδηση πὼς ἀγήκουμε σ' ἓνα παγκόσμιο κόμμα. Μόνο μ' αὐτὴ τὴν ἔγνοια χρειάζεται νὰ ποῦμε πὼς τὸ διεθνιστικὸ πνεῦμα δὲν ἔχει πραγματοποιηθεῖ πολὺ, ὄχι θέβαια μὲ τὴ γενικὴ ἔγνοια τῆς διεθνούς ἀλληλεγγύης. Αὐτὴ ἦταν μιὰ κατάσταση ποὺ ὑπῆρχε στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα καὶ ποὺ ἀντανακλάστηκε σὲ βάρος μας στὸ Συνέδριο τοῦ Λιβόρνο. Συνέχισε νὰ ὑφίσταται ἐνήμεροι: κάτω ἀπὸ ἄλλες μορφές μὲ τὴν τάση ποὺ προκάλεσε ὁ σύγτροφος Μπορντίγκα νὰ θεωρεῖται εἰδικὸς τίτλος εὐγένειας τοῦ νὰ ἀποκαλεῖται κανεὶς ὁπαδὸς τῆς λεγόμενης «ἰταλικῆς ἀριστερᾶς».

Σ' αὐτὸ τὸ πεδίο ὁ σύγτροφος Μπορντίγκα ἔξαδνημιούργησε μιὰ κατάσταση ὅμοια μὲ κείνη ποὺ δημιούργησε ὁ σύγτροφος Σεράτι μετὰ τὸ II Συνέδριο καὶ ποὺ ὁδήγησε στὸν ἀποκλεισμὸ τῶν μαξιμαλιστῶν ἀπὸ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή. Δηλαδή δημιουργεῖ ἓνα εἶδος πατριωτισμοῦ τοῦ κόμματος ποὺ ἀποφεύγει νὰ ἐνταχθεῖ σὲ μιὰ παγκόσμια ὀργάνωση. Ἄλλὰ ἡ μεγαλύτερη ἀδυναμία τοῦ κόμματός μας εἶναι: ἔκείνη ποὺ προσδιορίζει ὁ σύγτροφος Λένιν στὸ τρίτο σημεῖο: ἡ ἀγάπη στὶς ἐπαναστατικὲς πόλεις καὶ τὶς ἐπιφανειακὲς κόκκινες φράσεις εἶναι τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ σημεῖο ὄχι τοῦ ἴδιου τοῦ Μπορντίγκα, ἀλλὰ τῶν στοιχείων ποὺ λέγε ὅτι: τὸν ἀκολουθοῦν. Φυσικά, τὸ φαινόμενο τοῦ ἐξτρεμισμού τοῦ Μπορντίγκα δὲν εἶναι ἀδόκιμο. Ἔχει διπλὴ δικαιολογία. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά εἶναι: δεμμένο μὲ τὴ γενικὴ κατάσταση τῆς ταξικῆς πάλης στὴ χώρα μας, δηλαδή μὲ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξη εἶναι: ἡ μειοψηφία τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ καὶ ὅτι εἶναι: μαζικὴ σὲ μιὰ μόνο ζώνη τῆς χώρας. Σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση, τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης μπορεῖ νὰ διαφθαρεῖ ἀπὸ τὴ διείσδυση τῶν μικροαστικῶν τάξεων ποὺ, ἂν καὶ ἔχουν σὰν μάζα συμφέροντα ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅμως δὲ θέλουν νὰ ὀδηγήσουν τὴν πάλη ὡς τὶς ἀκρατεὶς τῆς συνέπειες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη συντέλεσε στὴ στερέωση τῆς ἰδεολογίας τοῦ Μπορντίγκα ἡ κατάσταση στὴν ὁποία βρέθηκε τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ὡς τὸ Λιβόρνο καὶ ποὺ ὁ Λένιν χαρακτήρισε στὸ βιβλίο του «Ἀριστερισμὸς παιδικὴ ἀρρώστεια τοῦ κομμουνισμοῦ» μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Στὸ κόμμα ὅπου ὑπάρχει ἓνας Τουράτι, καὶ ἓνας Σεράτι: ποὺ δὲν πολεμάει τὸν Τουράτι εἶναι φυ-

σικό γὰ ὑπάρχει: ἓνας Μπορντίγκα». Δὲν εἶναι: θέβαια φυσικό πού ὁ σύντροφος Μπορντίγκα ἔμεινε σταθερός στήν ἰδεολογία του ἀκόμα κι ὅταν ὁ Τουράτι: δὲν ἦταν πιά στό κόμμα, δὲν ὑπῆρχε οὔτε κι ὁ Σεράτι, καί ὁ Μπορντίγκα ὀδηγοῦσε αὐτοπροσώπως τήν πάλῃ τόσο κατὰ τοῦ ἐνός ὅσο καί κατὰ τοῦ ἄλλου. Εἶναι φανερό ὅτι: τὸ στοιχεῖο τῶν ἐθνικῶν συνθηκῶν ἐπικρατοῦσε στήν πολιτική διαμόρφωση τοῦ συντρόφου Μπορντίγκα καί τοῦ εἶχε ἀποκρυσταλλώσει: μιὰ κατάσταση διαρκoῦς ἀπαισιοδοξίας γιὰ τή δυνατότητα πού εἶχαν τὸ προλεταριάτο καί τὸ κόμμα του νὰ μείνουν ἀλώβητα ἀπὸ τὴ διείσδυση μικροαστικῶν ἰδεολογιῶν χωρὶς τήν ἐφαρμογὴ μιᾶς ἐξαιρετικῆς σεχταριστικῆς πολιτικῆς τακτικῆς, πού ἔκανε ἀδύνατη τήν ἐφαρμογὴ καί πραγματοποίηση τῶν δύο πολιτικῶν ἀρχῶν πού χαρακτηρίζουν τὸ μπολσεβικισμό: τὴ συμμαχία ἀνάμεσα σὲ ἐργάτες καί ἀγρότες καί τήν ἡγεμονία τοῦ προλεταριάτου στό ἀντικαπιταλιστικό ἐπαναστατικό κίνημα. Ἡ γραμμὴ πού πρέπει: γὰ υἱοθεήσουμε γιὰ νὰ πολεμήσουμε αὐτὲς τὶς ἀδυναμίες τοῦ κόμματός μας εἶναι: τῆς πάλῃς γιὰ τὴ μπολσεβικοποίηση. Ἡ καμπάνια πού πρέπει νὰ γίνῃ: εἶναι πρωταρχικὰ ἰδεολογική. Πρέπει: ὅμως νὰ γίνῃ: πολιτικὴ ἀπέναντι στήν ἄκρα ἀριστερά, δηλαδὴ τήν τάση πού ἀντιπροσωπεύει: ὁ σύντροφος Μπορντίγκα, πού ἀπ' τὸ λαθῶνonta φραξιοτισμὸ θὰ περάσει ἀναγκαστικὰ στὸν ἀνοιχτὸ φραξιοτισμὸ καί στὸ συνέδριο θὰ προσπαθήσει: νὰ μεταβάλῃ: τήν πολιτικὴ κατεύθυνση τῆς Διεθνoῦς.

Τὸ ζήτημα τῶν τάσεων

Ἐπάρχουν στό κόμμα μας ἄλλες τάσεις; Ποιὸς εἶναι ὁ χαρακτηρισ τους καί ποῖο κίνδυνο μπορεῖ ν' ἀντιπροσωπεύουν; Ἄν ἐξετάσουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη τὴν ἐσωτερικὴν κατάσταση τοῦ κόμματός μας, πρέπει: ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὄχι μόνο δὲν ἔφτασε τὸ βαθμὸ πολιτικῆς ἐπαναστατικῆς ὀριμότητας πού συνοψίζουμε στὴ λέξη «μπολσεβικοποίηση», ἀλλὰ δὲν ἔφτασε οὔτε στήν πλήρη ἐγοποίηση τῶν διαφορῶν μερῶν πού συνέρευσαν στὴ σύνθεσή του. Σ' αὐτὸ συνέλεξε ἢ ἀπουσία κάθε πλατιᾶς συζήτησης πού δυστυχῶς χαρακτήρισε τὸ κόμμα ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του κιάλα. Ἄν σκεφτοῦμε τὰ στοιχεῖα πού στό Συνέδριο τοῦ Λιθόρνο συντάχθηκαν μὲ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή μπορούμε νὰ διαπιστώσουμε ὅτι: ἀπὸ τὰ τρία ρεύματα πού ἀποτελοῦν τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα: 1) τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς ἀποχῆς, τῆς φράξιας Μπορντίγκα: 2) τὰ στοιχεῖα πού συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ Ordine Nuovo καί τὸ Avanti! τοῦ Τορίνο: 3) τὰ μαζικὰ στοιχεῖα πού ἀκολουθοῦσαν τὴν ἑμάδα πού θὰ ὀνομάσουμε Τζενάρι-Μαραμπίνι, δηλαδὴ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν πῶν χαρακτηριστικῶν μορφῶν τοῦ ἡγετικoῦ στρώματος τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος πού ἤρθαν μὲ μᾶς, μόνο δύο

δηλαδή, τὸ ρεύμα τῆς ἀποχῆς καὶ τὸ ρεύμα τῶν Ordine Nuovo Avanti! τοῦ Τορίνο, εἶχαν ἀναπτύξει μιὰ ὀρισμένη αὐτόνομη πολιτική δουλειὰ πρὶν τὸ Συνέδριο τοῦ Λιβόρνο, εἶχαν συζητήσει: στοὺς κόλπους τους τὰ βασικά προβλήματα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς καὶ συνεπῶς εἶχαν ἀποκτήσει μιὰν ὀρισμένη κομμουνιστική πολιτική ἱκανότητα καὶ ἐμπειρία. Ἄλλὰ αὐτὰ τὰ ρεύματα, ἂν κατόρθωσαν νὰ ἔχουν τὴν ὑπεροχὴ στὴν ἡγεσία τοῦ νέου Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ὅμως δὲν εἶχαν τὴν πλειοψηφία στὴ βάση. Ἄλλωστε, ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο ρεύματα μόνο ἓνα, τὸ ρεύμα τῆς ἀποχῆς, ὡς τὸ 1919, δηλαδή ἀπὸ δύο χρόνια πρὶν τὸ Λιβόρνο, εἶχε μιὰ ἐθνικὴ ὀργάνωση, εἶχε διαμορφώσει στοὺς δαπαδούς του μιὰ ὀρισμένη κομματικὴ ὀργανωτικὴ πείρα, ἀλλὰ στὴν προπαρασκευαστικὴ περίοδο ἀπασχολίταν ἀποκλειστικὰ μὲ ἐσωκομματικὰ ζητήματα, μὲ τὴν εἰδικὴ πάλῃ ἀνάμεσα στὶς φράξιες, χωρὶς νὰ ἔχει περάσει στὸ σύνολο τοῦ μαζικῆς πολιτικῆς ἐμπειρίας πέρα ἀπὸ τὸ καθαρὰ κοινοβουλευτικὸ ζήτημα.

Τὸ ρεύμα ποὺ συγκεντρώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ Ordine Nuovo καὶ τὸ Avanti! τοῦ Πιεμόντε δὲν εἶχε δημιουργήσει οὔτε μιὰ ἐθνικὴ φράξια οὔτε καὶ μιὰ ἀληθινὴ φράξια μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πιεμόντε ὅπου γεννήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε. Ἡ δραστηριότητά του ἤτανε πρωταρχικὰ μαζικὴ· αὐτὴ συνῆψε συστηματικὰ τὰ ἐσωκομματικὰ προβλήματα μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς προσδοκίες τῆς γενικῆς ταξικῆς πάλης, γενικὰ τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ τοῦ Πιεμόντε καὶ εἰδικὰ τοῦ προλεταριάτου τοῦ Τορίνο: αὐτὸ, ἂν καὶ ἔδωσε σ' ὅσους τὸ ἀποτελοῦσαν καλύτερη πολιτικὴ προετοιμασία καὶ μεγαλύτερη ἱκανότητα, ἂν καὶ ἔδωσε τὴν ἱκανότητα στὰ ξεχωριστὰ μέλη του ἀκόμη καὶ τὰ μαζικὰ, νὰ ὀδηγοῦν πραγματικὰ κινήματα, ὅμως τὸ ὀδήγησε σὲ μιὰ κατάσταση κατωτερότητας ἀπέναντι στὴ γενικὴ ὀργάνωση τοῦ κόμματος. Ἄν ἐξαιρέσουμε τὸ Πιεμόντε, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ κόμματός μας ἀποτελέστηκε ἀπὸ στοιχεῖα ποὺ παρέμειναν στὸ Λιβόρνο μὲ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή, γιατί μὲ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή παρέμεινε μιὰ δόκιμη σειρά ἀπὸ συντρόφους τοῦ παλίου ἡγετικοῦ στρώματος τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος ὅπως οἱ Τζενάρι, Μαραμπίνι, Μπομπάτσι, Μιζιάνο, Σαλθαντόρι, Γκρατσιαντέι, κλπ.: σ' αὐτὴ τὴ μάζα ποὺ στὶς ἀντιλήψεις τῆς δὲ διέφερε σὲ τίποτα ἀπὸ τοὺς μαξιμαλιστές, συνενώθηκαν οἱ τοπικῆς ομάδες ποὺ ὑποστήριζαν τὴν ἀποχὴ δίνοντάς τῆς μορφὴ τῆς ὀργάνωσης τοῦ νέου Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Ἄν δὲν παίρναμε ὑπόψη αὐτὴ τὴν πραγματικὴ διαμόρφωση τοῦ κόμματός μας δὲν θὰ καταλαβαίναμε οὔτε τὴν κρίση ποὺ πέρασε οὔτε τὴ σημερινὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὀμῆς πάλης ποὺ ἐπιβλήθηκε στὸ κόμμα μας ἀπὸ τὴν ἔδρυσή του κιόλας, ἡ ὁποία συνέπεσε μὲ τὴν πρὸ μαγιασμένη ἐπίθεση τῆς φασιστικῆς ἀντίδρασης καὶ

έξαιτίας τής όποίας μπορούμε νά πούμε πώς όλες μας οι οργανώσεις θουτήχτηκαν στό αίμα τών καλύτερων συντρόφων μας, οι έμπειρές τής Κομμουνιστικής Διεθνούς, δηλαδή όχι μόνο του ρώσικου κόμματος αλλά και τών άλλων αδελφών κοιματίων, δέν έφτασαν ως έμας και δέν άφρομοώθηκαν από τή μάζα του κόμματος παρά μόνο έπεισοδιακά και μέ κενά. Στην πραγματικότητα τό κόμμα μας θρέθηκε άποσπασμένο από τό διεθνές σύνολο, θρέθηκε γ' άναπτύσσει τή μπερδεμένη και χαοτική ιδεολογία του πάνω στη μοναδική βάση τών άμεσων έθνικών μας έμπειριών, δηλαδή δημιουργήθηκε στην Ίταλία μέ νέα μορφή μαξιμαλισμού.

Αυτή ή γενική κατάσταση χειροτέρεφε τόν περασμένο χρόνο από τήν είσοδο τής τριτοδιεθνιστικής φράξιας στις γραμμές μας. Οι άδυναμίες που μάς χαρακτήριζαν ύπήρχαν μέ μορφή άκόμα χειρότερη και πιό επικίνδυνη σ' αυτή τή φράξια, ή όποία από δύομιση χρόνια ζούσε μέ άυτονομία μέσα στους κόλπους του μαξιμαλιστικού κόμματος, δημιουργώντας έτσι έσωτερικούς δεσμούς ανάμεσα στους όπαδούς της, που έπρόκειτο νά διατηρηθούν και μετά τή συγχώνευση. Έπιπλέον και ή τριτοδιεθνιστική φράξια, για δύομιση χρόνια, άποροφήθηκε έτελωώς από τήν έσωτερική πάλη μέ τήν ήγεσία του μαξιμαλιστικού Κόμματος, πάλη που ήταν πρωταρχικά προσωπικού και σεχταριστικού χαρακτήρα και μόνο έπεισοδιακά άσχολήθηκε μέ τά βασικά ζητήματα, τόσο πολιτικά όσο και οργανωτικά.

Ή μολοσεβικοποίηση

Είνα: λοιπόν φανερό πώς ή μολοσεβικοποίηση του κόμματος στό ιδεολογικό πεδίο δέν μπορεί νά παίρνει υπόψη μόνο τήν κατάσταση που συνοψίζεται στην ύπαρξη ενός ρεύματος τής άκρας άριστερας και στην προσωπική στάση του σύντροφου Μπορντίγκα. Πρέπει νά περιλαμβάνει τή γενική κατάσταση του κόμματος, δηλαδή πρέπει νά μπαίνει τό πρόβλημα τής εξύψωσης του θεωρητικού και πολιτικού επιπέδου όλων τών συντρόφων μας. Είναι: βέβαιο λόγου χάρη πώς ύφίσταται επίσης ένα ζήτημα Γκρατσιαντέ, δηλαδή πώς πρέπει νά βασιστούμε στά πιό πρόσφατα δημοσιεύματά του γιά νά δελτιώσουμε τή μαρξιστική διαπαιδαγώγηση τών συντρόφων μας πολεμώντας τις λεγόμενες έπιστημονικές παρεκκλίσεις που ύποστηρίζονται σ' αυτά. Κανείς άμως δέν μπορεί νά σκεφτεί πώς ο σύντροφος Γκρατσιαντέ άντιπροσωπεύει πολιτικό κίνδυνο, δηλαδή πώς στη βάση τών ρεβιζιονιστικών του άντιλήψεων γιά τό μαρξισμό μπορεί νά γεννηθεί ένα πλατύ ρεύμα και συνεπώς μέ φράξια που νά θάζει: σέ κίνδυνο τήν οργανωτική έγότητα του κόμματος. *Άλλωστε δέν πρέπει και νά ξεχνάμε ότι

ὁ ρεβιζιονισμὸς τοῦ Γκρατσιαντέ: ὁδηγεῖ στὴν ὑποστήριξη τῶν δεξιῶν ρευμάτων πού, ἂν καὶ σὲ κατάσταση λαθάνουσα, ὑπάρχουν πάντως στὸ κόμμα μας. Ἡ εἴσοδος στὸ κόμμα τῆς τριτοδιεθνιστικῆς φράξιᾶς, δηλαδὴ ἐνὸς πολιτικοῦ στοιχείου πού δὲν ἔχασε πολλὰ ἀπὸ τὰ μαξιμαλιστικά του χαρακτηριστικά καὶ πού, ὅπως ἤδη εἶπαμε, τείνει μηχανιστικά νὰ πλατύνει πέρα ἀπὸ τὴν ὑπαρξή του σὰν φράξιᾶς στοὺς κόλπους τοῦ μαξιμαλιστικοῦ κόμματος τοὺς δεσμούς πού δημιουργήθηκαν τὴν προηγούμενη περίοδο, μπορεῖ χωρὶς ἀμφιβολία νὰ δώσει σ' αὐτὸ τὸ δυναμικὸ δεξιὸ ρεῦμα μιὰ ὀρισμένη ὀργανωτικὴ βάση θάζοντας προβλήματα πού δὲν πρέπει καθόλου νὰ ἀμεληθοῦν. Ὡστόσο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γεννηθοῦν σοβαρὲς διαφωνίες πάνω σ' αὐτὴ τὴ σειρά ἐκτιμήσεων' τὰ ζητήματα πού ἀναφέραμε καὶ πού γεννιῶνται ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ σύνθεση τοῦ κόμματός μας θέτουν πρωταρχικὰ ἰδεολογικὰ προβλήματα στενὰ δεμένα μὲ τὸ ἀνάγκες: 1) ἡ παλιὰ φρουρὰ τοῦ κόμματος νὰ ἀποροφήσει τὴ μάζα τῶν νεοεγγραμμένων πού ἤρθαν στὸ κόμμα μετὰ τὸ γεγονός Ματεότι καὶ πού τριπλασίασαν τὰ μέλη τοῦ κόμματος; 2) μὲ τὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθοῦν κομματικὰ ὀργανωτικὰ στελέχη πού νὰ εἶναι σὲ θέση ὄχι μόνο νὰ λύσουν τὰ καθημερινὰ προβλήματα τῆς κομματικῆς ζωῆς, τόσο τῆς ἴδιας τῆς ὀργάνωσης ὅσο καὶ στοὺς δεσμούς της μὲ τὰ συνδικάτα καὶ μὲ τίς ἄλλες μαζικὲς ὀργανώσεις, ἀλλὰ πού νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ λύσουν καὶ τὰ πῶς σύνθετα προβλήματα πού συνδέονται μὲ τὴν προετοιμασία τῆς κατάκτησης τῆς ἐξουσίας καὶ μὲ τὴν ἀσκηση τῆς κατακτημένης ἐξουσίας.

Ὁ δεξιὸς κίνδυνος

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὑπάρχει ἐγδυνάμει στὸ κόμμα μας ὁ κίνδυνος τῆς δεξιᾶς ἀπόκλισης. Αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴ γενικὴ κατάσταση τῆς χώρας. Ἡ συνταγματικὴ ἀντιπολίτευση, ἂν καὶ ἱστορικὰ ἐξέπese ἀπὸ τὴ λειτουργία της, ἀπὸ τότε πού ἀπέριψε τὴν πρότασή μας νὰ δημιουργήσει τὸ ἀντικοινοβούλιο, συνεχίζει ὥστόσο νὰ ἐπιδίδεται πολιτικὰ πλάι σ' ἓνα στέρεο φασισμό. Ἐπειδὴ οἱ ἀπώλειες πού ἔχει ὑποστεί ἡ ἀντιπολίτευση ἐνίσχυσαν τὸ κόμμα μας ἀλλὰ δὲν τὸ ἐνίσχυσαν στὸ μέτρο πού στερεώθηκε ὁ φασισμὸς πού ἔχει στὰ χέρια του ὅλο τὸν κρατικὸ μηχανισμό, εἶναι φανερὸ ὅτι στὸ κόμμα μας, ἀπέναντι σὲ μιὰ ἀκραία ἀριστερὴ τάση, πού κάθε στιγμὴ πιστεύει πὼς ἔφτασε ἡ ὥρα νὰ περάσει στὴν ἐπίθεση κατὰ μέτωπο ἐναντίον τοῦ καθεστώτος πού δὲν μπορεῖ νὰ διαλυθεῖ μὲ τοὺς ἐλιγμούς τῆς ἀντιπολίτευσης, θὰ μπορέσει νὰ γεννηθεῖ, ἂν δὲν ὑπάρχει ἤδη, μιὰ δεξιὰ τάση, τὰ στοιχεῖα τῆς ὁποίας, ἀποσθαρραμμένα ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ παντοδυναμία τοῦ

κυρίαρχου κόμματος, απελπισμένα ότι το προλεταριάτο δεν θα μπορέσει γρήγορα να ανατρέψει το καθεστώς στο σύνολό του, θ' αρχίσουν να σκέφτονται πώς αρχίζει να είναι καλύτερη ή τακτική έκλειψη που οδηγεί, αν όχι κατευθείαν, σ' έναν αστικο-προλεταριακό συνασπισμό για τη συνταγματική εξέλιξη του φασισμού, τουλάχιστον πάντως μια τακτική πραγματικής παθητικότητας, μη δραστήριας επέμβασης του κόμματός μας, ή όποια να επιτρέψει στην αστική τάξη να εξυπηρετηθεί από το προλεταριάτο σαν από μια μάζα για τους εκλογικούς έλιγμους κατά του φασισμού.

Το κόμμα πρέπει να υπολογίσει ώστε να μην υποστεί παρεκκλίσεις ή σωστή του επαναστατική γραμμή απ' όλες αυτές τις πιθανότητες και δυνατότητες. Το κόμμα, αν πρέπει να θεωρεί το δεξιά κίνδυνο σαν μια πιθανότητα που πρέπει να την πολεμήσουμε με την ιδεολογική προπαγάνδα και με τα τακτικά πειθαρχικά μέσα κάθε φορά που αυτό αποδειχнется αναγκαίο, πρέπει αντίθετα να θεωρεί τον κίνδυνο από την άκρα αριστερά σαν άμεση πραγματικότητα, σαν εμπόδιο στην ανάπτυξη του κόμματος όχι μόνο ιδεολογικό αλλά και πολιτικό, σαν κίνδυνο που πρέπει να καταπολεμηθεί όχι μόνο με την προπαγάνδα αλλά και με την πολιτική δράση, γιατί οδηγεί άμεσα στη διάλυση και της τυπικής ένότητας της οργάνωσής μας, γιατί τείνει να δημιουργήσει: ένα κόμμα μέσα στο κόμμα, μια πειθαρχία έναντι της πειθαρχίας του κόμματος.

Αυτό σημαίνει πώς θέλουμε να φτάσουμε σε ρήξη με το σύγγραφο Μπορντίγκα και με κείνους που αποκαλούνται φίλοι του; Σημαίνει πώς εμείς θέλουμε να μεταβάλουμε τη θεμελιακή βάση του κόμματος όπως συγκροτήθηκε στο Συνέδριο του Λιθόρνο και διατηρήθηκε ως το Συνέδριο της Ρώμης; Σίγουρα και απόλυτα όχι. Άλλά η θεμελιακή βάση του κόμματος δεν ήταν γεγονός καθαρὰ μηχανικό: βασίστηκε στην χωρίς όρους αποδοχή των αρχών και της πειθαρχίας της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Δεν είμασταν εμείς που βάλαμε σε συζήτηση αυτές τις αρχές κι αυτή την πειθαρχία· δε θα πρέπει συνεπώς ν' αναζητηθεί σε μας ή θέληση να μεταβληθεί η θεμελιακή βάση του κόμματος· πρέπει άλλωστε να πούμε ότι κατά 90 τοίς εκατό αν όχι περισσότερο των μελών του, το κόμμα αγνοεί τα ζητήματα που ανέκυψαν ανάμεσα στην οργάνωσή μας και την Κομμουνιστική Διεθνή. "Αν, ειδικά μετά το Συνέδριο της Ρώμης, το κόμμα στο σύνολό του ήταν σε θέση να γωρρίζει την κατάσταση των διεθνών μας σχέσεων, πιθανό να μη θρικόταν τώρα στην κατάσταση σύγχυσης όπου θρικόμαστε. Σε κάθε περίπτωση, υπερηφανεύομαστε να δεβαιώσουμε πολύ έντονα, για να ματαιώσουμε το θλιβερό παιχνίδι μερικών ανεύθυνων στοιχείων που φαίνεται πώς θρικόουν την πολιτική τους ευτυχία στην δξυνηση των πληγών της οργάνωσής μας,

ὅτι θεωροῦμε δυνατὸ γὰ ἔρθουμε σὲ συμφωνία μὲ τὸ σύνταρο Μπορντίγκα καὶ νομίζουμε πὼς αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἴδιου τοῦ σύνταρου Μπορντίγκα.

Ἡ τοποθέτηση τῆς συζήτησης

Θεωροῦμε πὼς ἡ συζήτηση γιὰ τὸ συνέδριό μας πρέπει: νὰ τοποθετηθεῖ σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ γενικὴ κατεύθυνση. Στὴν περίοδο πὸν πέρασε ἀπὸ τὶς τελευταῖες κοινοβουλευτικὲς ἐκλογές, τὸ κόμμα διεύθυνε μιὰ πραγματικὴ πολιτικὴ δράση πὸν τὴ συμμερίστηκε ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν συντρόφων μας. Στὴ βάση αὐτῆς τῆς δράσης τὸ κόμμα τριπλασίασε τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν του, ἀνέπτυξε ἀξιόλογα τὴν ἐπιρροή του στὸ προλεταριάτο, τόσο πὸν μπορούμε νὰ πούμε ὅτι τὸ κόμμα μας εἶναι: τὸ ἰσχυρότερο ἀνάμεσα στὰ κόμματα πὸν ἔχουν βάση στὴ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας.

Κατορθώσαμε μέσα σ' αὐτὴ τὴν περίοδο νὰ θέσουμε συγκεκριμένα τὸ βασικὸ πρόβλημα τῆς ἐπανάστασῆς μας: τὴ συμμαχία ἀνάμεσα σὲ ἔργατες καὶ ἀγρότες. Μὲ μιὰ λέξη τὸ κόμμα μας ἔγινε βασικὸς παράγοντας τῆς ἰταλικῆς κατάστασης. Σ' αὐτὸ τὸ πεδίο τῆς πραγματικῆς πολιτικῆς δράσης δημιουργήθηκε μιὰ ὀριζμηὴ ὁμογένεια ἀνάμεσα στοὺς συντρόφους μας. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο πρέπει: νὰ συνεχίσει: νὰ ἀναπτύσσεται στὴ συζήτηση τοῦ συνεδρίου καὶ πρέπει: νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους καθοριστικούς παράγοντες τῆς μπόλσεβικοποίησης. Αὐτὸ σημαίνει πὼς τὸ συνέδριο δὲν πρέπει: νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ μόνον ὡς ἕνα στοιχεῖο τῆς γενικῆς μας πολιτικῆς, τῆς διαδικασίας μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία δονόμαστε μὲ τὶς μάξες καὶ ἀναδικνύουμε νέες δυνάμεις γιὰ τὴν ἐπανάσταση. Πρέπει: γι' αὐτὸ νὰ δοῦμε τὸν κύριο πυρήνα τῆς δραστηριότητος τοῦ συνεδρίου στὶς συζητήσεις πὸν θὰ γίνουν γιὰ νὰ καθοριστεῖ ποιά φάση τῆς ἰταλικῆς καὶ διεθνούς ζωῆς διατρέχουμε, δηλαδὴ ποιὸς εἶναι ὁ σημερινὸς συσχετισμὸς τῶν ἰταλικῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ποιές εἶναι: οἱ κινήτριες δυνάμεις τῆς κατάστασης, ποιά φάση τῆς ταξικῆς πάλης εἶναι ἡ σημερινή.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐξέταση γεννιόνται: δύο βασικά προβλήματα:

1) πὼς μπορούμε ν' ἀναπτύξουμε τὸ κόμμα μας ἔτσι: πὸν νὰ γίνε: μιὰ ἐνότητα ἱκανὴ νὰ ὀδηγήσει τὸ προλεταριάτο στὴν πάλη, ἱκανὴ νὰ νικήσει: καὶ νὰ νικήσει: διαρκῶς. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς μπόλσεβικοποίησης· 2) ποιά πραγματικὴ πολιτικὴ δράση πρέπει: νὰ συνεχίσει ν' ἀναπτύσσει: τὸ κόμμα μας γιὰ νὰ καθορίσει: τὸ συνασπισμὸ ὄλων τῶν ἀντικαπιταλιστικῶν δυνάμεων πὸν ὀδηγοῦνται: ἀπὸ τὸ προλεταριάτο (ἐπαναστατικὸ) στὴ δοσμένη κατάσταση γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος ἀρχικά καὶ τὴ δημιουργία τῆς βάσης τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐργατικοῦ

Κράτους άργότερα. Δηλαδή πρέπει να εξετάσουμε ποιά είναι τα κύρια προβλήματα της Ιταλικής ζωής και ποιά λύση τους εύνοει και καθορίζει την επαναστατική συμμαχία του προλεταριάτου με τους άγρότες και πραγματώνει την ήγεμονία του προλεταριάτου. Άρα το συνέδριο θα πρέπει τουλάχιστον να προετοιμάσει το γενικό σχέμα για ένα δικό μας πρόγραμμα διακυβέρνησης.

Αυτή είναι η ουσιαστική φάση της κομματικής μας ζωής. Να ολοκληρώσουμε το άναγκαίο έργαλειό για την προλεταριακή επανάσταση στην Ίταλία: να το μεγαλύτερο καθήκον του συνεδρίου μας: να ή δουλειά στην όποία καλούμε όλους τους συντρόφους καλής θέλησης, που προτάσσουν τα ένιαία συμφέροντα της τάξης τους στην εύτελή και άγονη πάλη άνάμεσα σε φράξιες.

(l' Unita, 3 Ίουλίου 1925, 11, φ. 152)

Προέλευση και σκοποί του νόμου για τις μυστικές ένώσεις¹

Πρόεδρος. Έχει σειρά να μιλήσει ο βουλευτής Γκράμισι.

Γκράμισι. Το σχέδιο νόμου κατά των μυστικών ένώσεων παρουσιάστηκε στη Βουλή σαν σχέδιο νόμου κατά της μασονίας: αυτή είναι: ή πρώτη πραγματική πράξη του φασισμού για να επιθεωρώσει: εκείνη που το φασιστικό Κόμμα όνομάζει επανάστασή του. Έμεις, σαν κομμουνιστικό Κόμμα, θέλουμε ν' αναζητήσουμε όχι μόνο το γιατί της παρουσίας του σχεδίου νόμου κατά των όργανώσεων γενικά, αλλά και το γιατί: το φασιστικό Κόμμα παρουσίασε αυτό το νόμο που στρέφεται πρωταρχικά κατά της μασονίας.

Έίμαστε από τους λίγους που πήραν στα σοβαρά το φασισμό, άκόμη κι όταν ο φασισμός φαινόταν να είναι: μιá αίματηρή φάρσα, όταν γύρω από το φασισμό επαναλαμβάνονταν μόνο οι κοινοί τόποι για την «πολεμική ψύχωση», όταν όλα τα κόμματα προσπαθούσαν να άποκοιμίσουν τον έργαζόμενο πληθυσμό παρουσιάζοντας το φασισμό σαν έπιφανειακό φαινόμενο με πολύ σύντομη διάρκεια.

Τό Νοέμβρη 1920 προβλέψαμε ότι ο φασισμός θ' ανέβαινε στην έξουσία — πράγμα τότε άδιανόητο και για τους φασίστες τους ίδιους— αν ή έργατική τάξη δεν πρόφτανε να σταματήσει, με τα όπλα, την αίματηρή του προέλαση.

1. Μ' αυτό το λόγο στη Βουλή, στις 6 Μαΐου 1925, ο Γκράμισι τάχθηκε ενάντια στο νομοσχέδιο Μουσολίνι — Ρόκο, που στρεφόταν κατά της μασονίας και έμμεσα κατά των άντιφασιστικών κομμάτων.

Ὁ φασισμός, λοιπόν, θεθαίωγει σήμερα πρακτικὰ ὅτι θέλει «νὰ κατακτήσει τὸ Κράτος». Τί σημαίνει: αὐτὴ ἡ ἔκφραση ποῦ ἔγινε τώρα πιά κοινὸς τόπος; Καὶ τί σημασία ἔχει μ' αὐτὴ τὴν ἔγνοιαν ἢ πάλιν κατὰ τῆς μασονίας;

Ἐπειδὴ σκεφτόμαστε ὅτι αὐτὴ ἡ φάση τῆς «φασιστικῆς κατάρτησης» εἶναι: μιὰ ἀπὸ τίς πιδ σημαντικῆς ποῦ διέτρεξε τὸ ἰταλικὸ Κράτος καί, γιὰ ὅτι ἀφορᾷ ἐμᾶς, πὼς ξέρουμε νὰ ἐκπροσωποῦμε τὰ συμφέροντα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, τοὺς ἐργάτες καὶ ἀγρότες, γι' αὐτὸ πιστεύουμε ὅτι εἶναι: ἀναγκαία μιὰ ἀνάλυση τοῦ ζητήματος ἔστω καὶ βιαστικῆ.

Τί πράγμα εἶναι ἡ μασονία; Ἐχετε κάνει: πολλῆς κουδέντες γιὰ τὴν πνευματικὴν σημασία, τὰ ἰδεολογικὰ ρεύματα ποῦ ἀντιπροσωπεύει, κλπ. ἄλλὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι μορφῆς ἔκφρασης ἀπ' τίς ὁποῖες ἐξυπηρετεῖστε μόνο γιὰ νὰ ἐξαπατάσθε ἀμοιβαίᾳ, ξέροντας ὅτι τὸ κάνετε.

Ἡ μασονία, δεδομένου τοῦ τρόπου ποῦ ἐνοποιήθηκε ἡ Ἰταλία, δεδομένης τῆς ἀρχικῆς ἀδυναμίας τῆς ἰταλικῆς καπιταλιστικῆς ἀστικῆς τάξης, ἡ μασονία στάθηκε τὸ μοναδικὸ πραγματικὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ κάρμα ποῦ εἶχε γιὰ πολὺ καιρὸ ἡ ἀστικὴ τάξις. Δὲν πρέπει: νὰ ξεχνᾶμε πὼς κάτι: λιγότερο ἀπὸ εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν πιεμοντέζων στὴ Ρώμη τὸ Κοινοβούλιο διαλύθηκε καὶ τὸ ἐκλογικὸ σῶμα ἀπὸ τὰ 3 ἑκατομμύρια ἐκλογεῖς μειώθηκε στὶς 800 χιλιάδες.

Αὐτὸ ἀποτελοῦσε ρητὴ ἐξομολόγησις τῆς ἀστικῆς τάξης ὅτι εἶναι: ἡ ἔσχατη μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἀφοῦ μετὰ εἴκοσι χρόνια ἐνόησεν ὅτι ἀποφασίσθηκε νὰ καταφύγει: στὰ πιδ ἀκραία δικτατορικά μέσα γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία, γιὰ νὰ συντρίψει: τοὺς ταξικούς της ἐχθροὺς ποῦ ἦταν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐνιαίου Κράτους.

Ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ; Ἦταν πρωταρχικὰ τὸ Βατικανόν, ἦταν οἱ ἰησουῖτες, καὶ πρέπει νὰ θυμίσουμε στὸ βουλευτὴ Μαρτίρε² πὼς πλά: στοὺς ἰησουῖτες ποῦ φοροῦν τὸ ράσο ὑπάρχουν οἱ λαϊκοὶ ἰησουῖτες, ποῦ δὲν ἔχουν καμιά εἰδικὴ στολή ποῦ νὰ δείχνει τὴ θρησκευτικὴ τους προέλευση.

Στὰ πρῶτα χρόνια μετὰ τὴν ἴδρυσή τοῦ βασιλείου οἱ ἰησουῖτες διακήρυσσαν ρητὰ σὲ μιὰ δλόκληρη σειρά ἄρθρα ποῦ δημοσιεύτηκαν στὸ περιοδικὸ *Civiltà cattolica* ποῖό ἦταν τὸ πολιτικὸ πρόγραμμα τοῦ Βατικανοῦ, δηλαδὴ τῶν παλιῶν μισοφασιστικῶν τάξεων, ποῦ ἔχουν τάσεις ὑπὲρ τῶν Βουρβόνων στὸ Νότο ἢ τάσεις ὑπὲρ τῶν Αὐστριακῶν στὴ Λομπαρδία-Βένετο, κοινωνικῶν δυνάμεων πολυπληθέστατων ποῦ ἡ καπιταλιστικὴ ἀστικὴ τάξις δὲν κατόρθωσε ποτὲ νὰ περιβάλλει, ἀν καὶ στὴν περίοδο τοῦ Risorgi-

2. Ὁ βουλευτὴς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος Ἐτζιλμπέρτο Μαρτίρε, ποῦ εἶχε μιλήσει ἀκριβῶς πρὶν τὸ Γκεράμο, εἶχε ταχθεῖ ὑπὲρ τοῦ νόμου.

mento αυτή αντιπροσώπευε μιὰ πρόοδο και μιὰ επανάστατική ἀρχή. Οἱ ἰησουίτες τοῦ περιοδικοῦ *Civiltà cattolica*, δηλαδή τὸ Βατικανό, ἔβαζαν σκοπὸ τῆς πολιτικῆς τους σὰν πρῶτο σημεῖο τὸ σαιμποτάρισμα τοῦ ἐνιαίου Κράτους, μὲ τὴν κοινοβουλευτική ἀποχή, τὴ συγκράτηση τοῦ φιλελεύθερου Κράτους ἀπ' ὅλες ἐκείνες τὶς δραστηριότητές του ποὺ μπορούσαν νὰ διαφθείρουν και νὰ καταστρέψουν τὴν παλιά τάξη· σὰν δεῦτερο σημεῖο, τὴ δημιουργία μιᾶς ἐφεδρικής στρατιᾶς ἀγροτικῆς προέλευσης ποὺ νὰ τεθεῖ κατὰ τῆς προέλασης τοῦ προλεταριάτου, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ '71 κιόλας οἱ ἰησουίτες πρόβλεπαν ὅτι στὸ πεδίο τῆς φιλελεύθερης δημοκρατίας θὰ γεννιόταν τὸ προλεταριακὸ κίνημα, ὅτι θὰ ἀναπτυσσόταν ἕνα επανάστατικὸ κίνημα.

Ὁ βουλευτὴς Μαρτίρε διακήρυξε σήμερα πῶς τελικὰ ἐπιτεύχθηκε ἡ πνευματικὴ ἐγύγτητα τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους σὲ θάρος τῆς μασονίας.

Ἐπειδὴ ἡ μασονία ἐκπροσωποῦσε στὴν Ἰταλία τὴν πραγματικὴ ἰδεολογία και ὀργάνωση τῆς ἀστικῆς καπιταλιστικῆς τάξης, ὅποιος εἶναι κατὰ τῆς μασονίας εἶναι και κατὰ τοῦ φιλελευθερισμοῦ, εἶναι και κατὰ τῆς πολιτικῆς παράδοσης τῆς ἰταλικῆς ἀστικῆς τάξης. Οἱ ἀγροτικὲς τάξεις ποὺ στὸ παρελθὸν τὶς ἐκπροσωποῦσε τὸ Βατικανό, ἐκπροσωποῦνται σήμερα κατεξοχὴν ἀπὸ τὸ φασισμὸ· εἶναι ἄλλωστε λογικὸ ὅτι ὁ φασισμὸς ἀντικατέστησε τὸ Βατικανὸ και τοὺς ἰησουίτες στὸ ἱστορικὸ τους καθῆκον, χάρις στὸ ὅποιο οἱ πιὸ καθυστερημένες τάξεις τοῦ πληθυσμοῦ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό τους τὴν τάξη ποὺ ὑπῆρξε προοδευτικὴ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ· γὰρ ἡ σημασία τῆς πνευματικῆς ἐνότητος ποὺ ἐπιτεύχθηκε στὸ ἰταλικὸ ἔθνος, ποὺ θὰ ἦταν φαινόμενο προοδου πενήντα χρόνια πρίν· ἀντίθετα σήμερα εἶναι τὸ πιὸ ὀπισθοδρομικὸ φαινόμενο...

Ἡ βιομηχανικὴ ἀστικὴ τάξη δὲ στάθηκε ἰκανὴ νὰ σταματήσει τὸ ἐργατικὸ κίνημα, δὲ στάθηκε ἰκανὴ νὰ ἐλέγξει οὔτε τὸ ἐργατικὸ οὔτε τὸ επανάστατικὸ ἀγροτικὸ κίνημα. Γι' αὐτὸ, τὸ πρῶτο ἐγστικτῶδες και αὐθόρμητο σύνθημα τοῦ φασισμοῦ, μετὰ τὴν κατάληψη τῶν ἐργοστασίων ἦταν: «Οἱ ἀγρότες θὰ ἐλέγχουν τὴν ἀστικὴν τάξη τῶν πόλεων, ποὺ δὲν ξέρει νὰ εἶναι ἰσχυρὴ ἀπέναντι στοὺς ἐργάτες».

Ἄν δὲν ἀπατώμαι, λοιπόν, βουλευτὴ Μουσολίνι, δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ θέση σας, και δὲν λέγατε ὅτι ἀνάμεσα στὸν ἀγροτικὸ φασισμὸ και τὸ φασισμὸ τῶν πόλεων προτιμάτε τὸ φασισμὸ τῶν πόλεων...

[Διακοπές]

Μουσολίνι. Πρέπει γὰρ σὰς διακόψω γιὰ νὰ σὰς θυμίσω ἕνα ἄρθρο μου ὅπου πλέκω τὸ ἐγκώμιο τοῦ ἀγροτικοῦ φασισμοῦ τοῦ 1921-22.

Γκράμισι. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι φαινόμενο καθαρὰ Ἰταλικό, ἀν καὶ στὴν Ἰταλία μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀδυναμία τοῦ καπιταλισμοῦ εἶχε τὴ μεγαλύτερη ἀνάπτυξη; εἶναι φαινόμενο εὐρωπαϊκὸ καὶ παγκόσμιον, ἐξαιρετικῆς σημασίας γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴ γενικὴ κρίση τοῦ μεταπολέμου, τόσο στὴν κυριαρχία τῆς πρακτικῆς δραστηριότητος ὅσο καὶ στὴν κυριαρχία τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς κουλτούρας.

Ἡ ἐκλογή τοῦ Χίτενμπουργκ στὴ Γερμανία, ἡ νίκη τῶν συντηρητικῶν στὴν Ἀγγλία, μὲ τὴ διάλυση τῶν ἀντίστοιχων φιλελεύθερων δημοκρατικῶν κομμάτων, εἶναι τὸ ἀνάλογο τοῦ ἰταλικοῦ φασιστικοῦ κινήματος· οἱ παλιῆς κοινωνικῆς δυνάμεις, πού ὅμως δὲν εἶχαν ἀφορισθῆ ἀπ' αὐτό, ἀπόκτησαν τὴν ὑπεροχὴ στὴν ὀργάνωση τῶν Κρατῶν πλουτίζοντας μὲ ὅλη τὴν ἀγρία καὶ ὠμὴ ἀποφασιστικότητά πού τις χαρακτήριζε πάντοτε τὴν ἀντιδραστικὴ τους δραστηριότητα· ἀλλὰ στὴν οὐσία εἶχαμε ἓνα φαινόμενο ἱστορικῆς ὀπισθοδρόμησης πού δὲν εἶναι καὶ δὲ θὰ μείνει χωρὶς ἀποτέλεσμα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης. Ἄν ἐξεταστῆ ὁ αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ὁ σημερινὸς νόμος κατὰ τῶν ἐνώσεων θὰ εἶναι μιὰ δύναμη ἢ ἀντίθετα εἶναι προορισμένος νὰ μείνει ὀλοκληρωτικὰ ἀνυπόστατος καὶ κενός; Θὰ ἀντιστοιχεῖ στὴν πραγματικότητά, θὰ μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ μέσο γιὰ τὴ σταθεροποίησιν τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος ἢ θὰ εἶναι μόνο ἓνα νέο ταλειοποιημένον ὄργανον πού θὰ δοθῆ στὴν ἀστυνομία γιὰ νὰ συλλαμβάνει τὸν Τίτσιον, τὸν Κάιο καὶ τὸ Σεμπρόνιο;... Τὸ πρόβλημα ἐξἄλλου εἶναι: ἡ κατάστασις τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν Ἰταλία ἐνισχύθηκε ἢ ἀδυνάτισε μετὰ τὸν πόλεμον, μὲ τὸ φασισμό; Ποιῆς ἦταν οἱ ἀδυναμίαι τῆς ἰταλικῆς καπιταλιστικῆς τάξεως πρὶν τὸν πόλεμον, ἀδυναμίαι πού ὀδήγησαν στὴ δημιουργία τοῦ καθορισμένου ἐκείνου μασονικοῦ πολιτικοῦ συστήματος πού ὑπῆρχε στὴν Ἰταλία, καὶ πού ὄρθηκε τὴ μεγαλύτερή του ἀνάπτυξις στὸ τζολιτισμό; Οἱ μεγαλύτερες ἀδυναμίαι τῆς ἰταλικῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἦταν κατὰ πρῶτον λόγον ἡ ἔλλειψις πρῶτων ὀλών, δηλαδή ἡ ἀδυναμία τῆς ἀστικῆς τάξεως νὰ δημιουργήσῃ: στὴν Ἰταλία μιὰ βιομηχανία μὲ θαθιῆς ρίζες στὴ χώρα καὶ πού νὰ μπορεῖ προοδευτικὰ νὰ ἀναπτυχθῆ, ἀποροφώντας τὰ ἐργατικὰ χέρια πού πλεονάζουν. Κατὰ δευτέρον λόγον, ἡ ἔλλειψις ἀποικιαῶν πού θὰ ἦταν δεμέναι μὲ τὴ μητέρα πατρίδα, συνειπῶς ἡ ἀδυναμία τῆς ἀστικῆς τάξεως νὰ δημιουργήσῃ: ἔτσι μιὰ ἐργατικὴ ἀριστοκρατία πού θὰ μπορούσε νὰ συμμαχεῖ διαρκῶς μὲ τὴν ἔδρα τὴν ἀστικὴν τάξιν. Τρίτον, τὸ ζήτημα τοῦ Νότου, δηλαδή τὸ ζήτημα τῶν ἀγροτῶν, δεμένον στενά μὲ τὸ πρόβλημα τῆς μετανάστευσις, πού ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἀνικανότητος τῆς ἰταλικῆς ἀστικῆς τάξεως νὰ διατηρήσῃ... [Διακοπές]

Μουσολίνι. Και οι γερμανοί μεταναστεύουν κατά εκατομμύρια.

Γκράμσι. Η έννοια της μαζικής μετανάστευσης των εργαζομένων είναι αυτή: το καπιταλιστικό σύστημα, που είναι το σύστημα που επικρατεί, δεν είναι σε θέση να δώσει τροφή, στέγη και ρούχα στον πληθυσμό, κι ένα δχι μικρό μέρος αυτού του πληθυσμού είναι υποχρεωμένο να μεταναστεύσει...

Ροσσόνι. Άρα το έθνος πρέπει να επεκταθεί προς το συμφέρον του προλεταριάτου.

Γκράμσι. Έχουμε δική μας αντίληψη για τον ιμπεριαλισμό και το αποικιακό φαινόμενο, σύμφωνα με την οποία αυτά αποτελούν πριν απ' όλα έξαγωγή χρηματιστικού κεφαλαίου. Ός τώρα ο Ιταλικός «ιμπεριαλισμός» συνίστατο μόνο σ' αυτό: ο Ιταλός μετανάστης εργάτης να εργάζεται για το κέρδος των καπιταλιστών των άλλων χωρών, δηλαδή ως τώρα η Ιταλία ήταν μόνο ένα μέσο για την επέκταση του μη Ιταλικού χρηματιστικού κεφαλαίου. Έσείς ξεπλένετε πάντοτε το στόμα σας για να μιλήσετε για τις πιο παιδαριώδεις διαπιστώσεις κάποιας δημογραφικής ανωτερότητας της Ιταλίας' λ.χ. λέτε πάντοτε ότι η Ιταλία είναι δημογραφικά ανώτερη από τη Γαλλία. Αυτό είναι ζήτημα που μόνο οι στατιστικές μπορούν να το λύσουν αναντίρρητα, κι εγώ καμιά φορά ασχολούμαι με τις στατιστικές' λουπόν, μιά στατιστική που δημοσιεύθηκε μεταπολεμικά χωρίς να έχει ποτέ διαφυστεί, και που δεν μπορεί να διαφυστεί, διαπιστώνει ότι η προπολεμική Ιταλία από δημογραφική άποψη, θρισκόταν ήδη στην ίδια κατάσταση με τη μεταπολεμική Γαλλία' αυτό καθορίζεται από το γεγονός ότι η μετανάστευση απομακρύνει από την εθνική επικράτεια τόσο η μάζα άρρενος πληθυσμού, ένεργου παραγωγικά, που οι δημογραφικές σχέσεις γίνονται καταστροφικές. Στο εθνικό έδαφος παραμένουν γέροι, γυναίκες, παιδιά, ανάπηροι, δηλαδή το παθητικό μέρος του πληθυσμού, που θαράινει πάγω στον εργαζόμενο πληθυσμό σε μέτρο ανώτερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα, άκόμη κι απ' τη Γαλλία.

Αυτή είναι η βασική αδυναμία του Ιταλικού καπιταλιστικού συστήματος, έξαιτίας της οποίας ο Ιταλικός καπιταλισμός είναι προορισμένος να έξαφανιστεί τόσο πιο γρήγορα όσο περισσότερο το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα δέ λειτουργεί πιά για ν' άπορφήσει την Ιταλική μετανάστευση, για να έξμεταλλευτεί την Ιταλική εργασία, που ο δικός μας καπιταλισμός είναι αδύναμος να ένσωματώσει.

Τά άστικά κόμματα, η μασονία, πώς προσπάθησαν να λύσουν αυτά τα προβλήματα;

Γνωρίζουμε στην Ιταλική ιστορία των τελευταίων χρόνων

δύο πολιτικά σχέδια τής αστικής τάξης για να λυθεί τὸ ζήτημα διακυβέρνησης τοῦ ἰταλικοῦ πληθυσμοῦ. Εἴχαμε τὴν πρακτικὴν τοῦ Τζολίτι, τὴ συνεργασία τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλισμοῦ μετὰ τὸ τζο-λιτισμὸ, δηλαδή τὴν ἀπόπειρα νὰ στερεωθεί μιά συμμαχία τῆς διομηχανικῆς αστικῆς τάξης μετὰ μιὰ ὀρισμένη ἐργατικὴ ἀριστοκρατία τοῦ Βορρᾶ γιὰ νὰ καταστείλουν, γιὰ νὰ ὑποτάξουν σ' αὐτὸ τὸν ἀστικο-προλεταριακὸ σχηματισμὸ τῆ μάζα τῶν ἰταλῶν ἀγροτῶν, εἰδικὰ στὸ Νότο. Τὸ πρόγραμμα δὲν εἶχε ἐπιτυχία. Στὴ βόρεια Ἰταλία δημιουργεῖται πραγματικὰ ἕνας ἀστικο-προλεταριακὸς συνασπισμὸς μετὰ τὴν κοινοβουλευτικὴν συνεργασία καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν δημοσίων ἔργων στοὺς συνεταιρισμοὺς· στὴ νότια Ἰταλία τὸ ἡγετικὸ στρώμα διαφθείρεται καὶ ἡ μάζα κυριαρχεῖται ἀπὸ τοὺς τραμπούκους [Διακοπὲς τοῦ βουλευτῆ Γκρέκο]. Ἐσεῖς οἱ φασίστες ὑπῆρξατε οἱ πρωταῖτιοι τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος, γιατί ἰσοπεδώσατε στὴν ἴδια ἐξαθλίωση τὴν ἐργατικὴ ἀριστοκρατία καὶ τοὺς φτωχοὺς ἀγρότες ὅλης τῆς Ἰταλίας.

Εἴχαμε τὸ πρόγραμμα, καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε μετὰ τὴν *Corriere della sera*, ἐφημερίδα ποὺ ἀντιπροσωπεύει μιὰ διόλου ἀδιάφορη δύναμη στὴν ἔθνικὴ πολιτικὴ: 800000 ἀναγνώστες εἶναι: καὶ αὐτοὶ ἕνα κόμμα.

Φωνές. Λιγότεροι...

Μουσολίνι. Οἱ μισοί! Κι ἔπειτα οἱ ἀναγνώστες τῶν ἐφημερίδων δὲν μετᾶνε. Δὲν ἔχουν κάνει ποτὲ ἐπανάσταση. Οἱ ἀναγνώστες τῶν ἐφημερίδων ἔχουν κανονικὰ ἄδικο.

Γκράμσι. Ἡ *Corriere della sera* δὲ θέλει: νὰ κάνει τὴν ἐπανάσταση.

Φαρινάτσι. Οὐτε ἡ *Unità*!

Γκράμσι. Ἡ *Corriere della sera* ὑποστήριξε συστηματικὰ ὅλους τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρες τοῦ Νότου, ἀπ' τὸ Σαλάντρα ὡς τὸν Ὁρλάντο, τὸ Νίτι, τὸν Ἀμέντολα· μπρὸς στὴ λύση Τζολίτι ποὺ συνέθλιβε ὄχι: μόνο τις τάξεις, ἀλλὰ κυριολεκτικὰ ὀλόκληρες περιοχές, ὅπως τὸ Νότο καὶ τὰ νησιά, καὶ γι' αὐτὸ ἐπίσης ἐπικίνδυνη ἔσο καὶ ὁ σημερινὸς φασισμὸς γιὰ τὴν ἴδια τὴν ὕλικὴ ἐνότητα τοῦ ἰταλικοῦ Κράτους, ἡ *Corriere della sera* ὑποστήριξε πάντοτε μιὰ συμμαχία ἀνάμεσα στοὺς διομηχανοὺς τοῦ Βορρᾶ καὶ μιὰ κάποια ἀκαθόριστη ἀγροτικὴ δημοκρατία κυρίως στὸ Νότο, στὸ πεδίο τῆς ἐλεύθερης ἀνταλλαγῆς. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη λύση ἔτειναν οὐσιαστικὰ νὰ δώσουν στὸ ἰταλικὸ Κράτος μιὰ θάση εὐρύτερη ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν του, ἔτειναν ν' ἀναπτύξουν τις «κατακτήσεις» τοῦ *Risorgimento*.

Τί ἀντιτάσσουν οἱ φασίστες σ' αὐτὰς τις λύσεις; Ἀντιτάσσουν σήμερα τὸ λεγόμενον νόμο κατὰ τῆς μασονίας· λένε ὅτι θέλουν

έτσι γὰ κατακτήσουν τὸ Κράτος. Στὴν πραγματικότητα ὁ φασισμός πολεμáει τὴ μόνη ὀργανωμένη ἀποτελεσματικὰ δύναμη ποὺ εἶχε στὴν Ἰταλία ἡ ἀστική τάξη, γιὰ γὰ τὴν παραμερίζει στὴν κατάληψη τῶν θέσεων ποὺ δίνει τὸ Κράτος στοὺς λειτουργοὺς του. Ἡ φασιστικὴ «ἐπανάσταση» εἶναι μόνον ἡ ἀντικατάσταση ἐνὸς δικητικῶ προσωπικοῦ μ' ἓνα ἄλλο προσωπικό.

Μουσολίνι. Μιάς τάξης μὲ μίαν ἄλλη, ὅπως συνέθη στὴ Ρωσία, ὅπως συμβαίνει καγονικά σ' ὅλες τὶς ἐπανάστασεις, ὅπως θὰ κάνουμε μεθοδικὰ ἐμεῖς! [Ἐπυδοκμασίες].

Γκράμσι. Ἐπανάσταση εἶναι μόνον ἐκείνη ποὺ βασιζέται σὲ μιὰ νέα τάξη. Ὁ φασισμός δὲ βασιζέται σὲ καμιὰ τάξη ποὺ γὰ μὴν ἦταν ἤδη στὴν ἐξουσία...

Μουσολίνι. Ἄλλὰ ἂν μεγάλο μέρος τῶν καπιταλιστῶν εἶναι ἐναντίον μας, ἂν σὰς παραθέσω πολὺ μεγάλους καπιταλιστὲς ποὺ ψηφίζουν ἐναντίον μας, ποὺ εἶναι στὴν ἀντιπολίτευση: οἱ Μόττα, οἱ Κόντι...

Φαριγάτσι. Καὶ βοηθοὺν τὶς ἀνατρεπτικὲς ἐφημερίδες! [Σχόλια].

Μουσολίνι. Ἡ ὕψηλὴ Τράπεζα δὲν εἶναι φασιστικὴ, τὸ ξέρετε!

Γκράμσι. Ἡ πραγματικότητα εἶναι λοιπὸν ὅτι ὁ νόμος κατὰ τῆς μασονίας δὲν εἶναι πρωταρχικὰ κατὰ τῆς μασονίας μὲ τοὺς μασόνους ὁ φασισμός θὰ φτάσει εὐκόλως σ' ἓνα συμβιβασμό.

Μουσολίνι. Οἱ φασίστες πρὶν κάνουν τὸ νόμο ἔκαψαν τὶς στοῆς τῶν μασόνων! Ἄρα δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ συμβιβασμούς.

Γκράμσι. Ἀπέναντι στὴ μασονία ὁ φασισμός ἐφαρμόζει, ἐντείνοντάς τὴν, τὴν ἴδια τακτικὴ ποὺ ἐφάρμοσε ἀπέναντι: σὲ ὅλα τὰ μὴ φασιστικὰ ἀστικά κόμματα: στὴν ἀρχὴ δημιούργησε ἓνα φασιστικὸ πυρήνα σ' αὐτὰ τὰ κόμματα σὲ μιὰ δεύτερη περίοδο προσπάθησε γὰ ἐκφράσει: ἀπὸ τὰ ἄλλα κόμματα τὶς καλύτερες δυνάμεις ποὺ τὸν συνέφεραν, μὴ κατορθώνοντας γὰ κατακτήσει: τὸ μονοπώλιο ὅπως εἶχε τὴν πρόθεση...

Φαριγάτσι. Καὶ μᾶς ἀποκαλεῖτε ἀνόητους;

Γκράμσι. Δὲν θὰ εἴσαстан ἀνόητοι μόνον ἂν εἴσαстан ἱκανοὶ γὰ λύσετε τὰ προβλήματα τῆς ἰταλικῆς κατάστασης...

Μουσολίνι. Θὰ τὰ λύσουμε. Ἐχομε ἤδη λύσει ἀρκετὰ.

Γκράμσι. Ὁ φασισμός ἀπέτυχε ἐντελῶς γὰ ἀποροφήσει: ὅλα τὰ κόμματα στὴν ὀργάνωσή του. Μὲ τὴ μασονία χρησιμοποίησε τὴν πολιτικὴ τακτικὴ τοῦ *royautage*, μετὰ τὸ τρομοκρατικὸ σύστημα τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν στοῶν, καὶ τέλος σήμερον χρησιμοποίησε τὴ νομοθετικὴ δράση, χάρις στὴν ὁποία ὀρισμένες προσωπικό-

τητες τῆς ὑψηλῆς Τράπεζας καὶ τῆς ὑψηλῆς γραφειοκρατίας θὰ καταλήξουν νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς κυρίαρχους γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴ θέση τους, ἀλλὰ μὲ τὴ μασονία ἢ φασιστικὴ κυβέρνηση θὰ πρέπει νὰ ρθεῖ σὲ συμβιβασμό. Τί γίνεται ὅταν ἕνας ἐχθρὸς εἶναι δυνατός; Πρῶτα τοῦ κόβουν τὰ πόδια καὶ μετὰ κάνουν τὸ συμβιβασμό σὲ συνθηκῆς φανερῆς ἀνωτερότητας.

Μουσολίνι. Πρῶτα τοῦ σπᾶνε τὰ παῖδια, μετὰ τὸν πιάνουν αἰχμάλωτο, ὅπως κάνατε στὴ Ρωσία! Ἐσεῖς τοὺς πιάσατε αἰχμαλώτους σας καὶ μετὰ τοὺς μεταχειρίζεστε, καὶ σὰς ὑπηρετοῦν! [Σχόλια].

Γκράμσι. Τὸ νὰ πιάνεις αἰχμαλώτους σημαίνει ἀκριδῶς ὅτι κάνεις συμβιβασμό: γι' αὐτὸ ἐμεῖς λέμε ὅτι στὴν πραγματικότη-
τα ὁ νόμος ἔγινε εἰδικὰ ἐναντίον τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Ρω-
τᾶμε λοιπὸν γιατί ἐδῶ καὶ ἀρκετοὺς μῆνες χωρὶς τὸ Κομμουνιστι-
κὸ Κόμμα νὰ ἔχει κηρυχθεῖ ἐγκληματικὴ ἔνωση, οἱ καραμπινιέ-
ροι συλλαμβάνουν τοὺς συντρόφους μας κάθε φορὰ πού τοὺς βρί-
σκουν νὰ εἶναι συγκεντρωμένοι: πάνω ἀπὸ τρεῖς...

Μουσολίνι. Κάνουμε ὅ,τι κάνετε στὴ Ρωσία...

Γκράμσι. Στὴ Ρωσία ὑπάρχουν νόμοι πού τηροῦνται: ἐσεῖς ἔχετε τοὺς δικούς σας νόμους...

Μουσολίνι. Ἐσεῖς κάνετε φοβερὲς ἀστυνομικῆς ἐφόδους. Κά-
νετε πολὺ καλά! [Γέλια].

Γκράμσι. Στὴν πραγματικότη-
τα ὁ μηχανισμὸς ἀστυνόμευσης
τοῦ Κράτους θεωρεῖ ἤδη τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα μυστικὴ ὀργά-
νωση.

Μουσολίνι. Δὲν εἶναι ἀλήθεια!

Γκράμσι. Ἐν τῷ μεταξύ συλλαμβάνεται χωρὶς καμιά εἰδικὴ
κατηγορία ὅποιος θρεθεῖ σὲ μιὰ συγκέντρωση τριῶν προσώπων,
μόνο γιατί εἶναι κομμουνιστῆς, καὶ ρίχεται στὴ φυλακὴ.

Μουσολίνι. Ἀλλὰ ἀποφυλακίζονται γρήγορα. Πόσοι εἶναι
στὴ φυλακὴ; Τοὺς φραεῦουμε ἀπλῶς γιὰ νὰ τοὺς γνωρίσουμε!

Γκράμσι. Εἶναι μιὰ μορφή συστηματικῆς δῖωξης πού προη-
γεῖται τοῦ νέου νόμου καὶ μάλιστα αὐτὸς θὰ τὴ δικαιώσει. Ὁ
φασισμὸς υἱοθετεῖ τὰ ἴδια συστήματα μὲ τὴν κυβέρνηση Τζολίτι.
Κάνετε ὅπως ἔκαναν στὸ Νότο οἱ ἄνθρωποι τοῦ Τζολίτι πού συγ-
ελάμβαναν τοὺς ψηφοφόρους τῆς ἀντιπολίτευσης... γιὰ νὰ τοὺς
γνωρίσουν.

Μιὰ φωνή. Ὑπῆρξε μόνο μιὰ περίπτωση. Δὲν γνωρίζετε τὸ
Νότο.

Γκράμσι. Εἶμαι ἀπὸ τὸ Νότο!

Μουσολίνι. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐκλογικὴ βία ἐγὼ θυμᾶμαι ἕνα
ἄρθρο τοῦ Μπορντίγκα πού τὴ δικαιολογεῖ πλήρως!

Γκρέκο Πάολο. Έσείς, δουλευτή Γκράμισι, δὲν ἔχετε διά-
βάσει αὐτὸ τὸ ἄρθρο.

Γκράμισι. Ὁχι τὴ φασιστικὴ θία, τὴ δική μας. Εἴμαστε θέ-
δαιοι: δι: ἀντιπροσωπεύουμε τὴν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ,
δι: ἀντιπροσωπεύουμε τὰ οὐσιαστικότερα συμφέροντα τῆς πλειο-
ψηφίας τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ ᾗ αὐτὸ ἢ προλεταριακὴ θία εἶ-
ναι προσδευτικὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι συστηματικὴ. Ἡ θία
σας εἶναι συστηματικὴ καὶ συστηματικὰ αὐθαίρετη γιατί ἀντιπρο-
σωπεύετε μιὰ μειοψηφία προορισμένη νὰ ἐξαφανιστεῖ. Πρέπει νὰ
ποῦμε στὸν ἐργαζόμενον πληθυσμὸ τί εἶναι ἢ κυβέरणσή σας, πῶς
συμπεριφέρεται ἢ κυβέरणσή σας, γιὰ νὰ τὸν ὀργανώσουμε ἐναν-
τίον σας, γιὰ νὰ τὸν κάνουμε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ σᾶς νικήσει.
Εἶναι πολὺ πιθανὸ πῶς καὶ μεῖς θὰ θρεθοῦμε ὑποχρεωμένοι νὰ
χρησιμοποιήσουμε τὰ ἴδια τὰ συστήματά σας, ἀλλὰ στὴ μετάδωση,
παροδικὰ [Θόρυβοι, διακοπές]. Σίγουρα: θὰ υἱοθετήσουμε τίς ἴ-
διες σας τίς μεθόδους, μὲ τὴ διαφορὰ δι: ἐσεῖς ἀντιπροσωπεύετε
τὴ μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ ἐμεῖς τὴν πλειοψηφία. [Διακο-
πές, θόρυβοι].

Φαρινάτσι. Τότε λοιπὸν γιατί δὲν κάνετε τὴν ἐπανάσταση;
Εἶναι γραφτὸ σας νὰ ἔχετε τὸ τέλος τοῦ Μπομπάτσι³! Θὰ σᾶς
διώξουν ἀπὸ τὸ κόμμα!

Γκράμισι. Ἡ ἰταλικὴ ἀστικὴ τάξη ὅταν ἔκανε τὴν ἔγωση
ἦταν μιὰ μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀντιπροσώπευε
τὰ συμφέροντα τῆς πλειοψηφίας, ἔστω κι: ἂν αὐτὴ δὲν τὴν ἀκολου-
θοῦσε, μπόρεσε ἔτσι: νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία. Ἐσεῖς νικήσατε μὲ
τὰ ὅπλα, ἀλλὰ δὲν ἔχετε κανένα πρόγραμμα, δὲν ἀντιπροσωπεύ-
ετε τίποτα τὸ νέο καὶ προσδευτικὸ. Διδάξατε μονάχα στὴν ἐ-
παναστατικὴ πρωτοπορία πῶς μόνο τὰ ὅπλα, σὲ τελευταία ἀνά-
λυση, καθορίζουν τὴν ἐπιτυχία τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν μὴ
προγραμμάτων... [Διακοπές, σχόλια].

Πρόεδρος. Μὴν διακόπτετε!

Γκράμισι. Αὐτὸς ὁ νόμος δι: θὰ χρησιμέψει: καθόλου γιὰ νὰ
σταματήσει: τὸ κίνημα ποῦ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι προετοιμάζετε στὴ χῶ-
ρα. Μιὰ κι: ἢ μασονία θὰ περάσει: μαζικὰ στὸ φασιστικὸ Κόμμα
καὶ θ' ἀποτελέσει: μιὰ τάση του, εἶναι φανερὸ πῶς ἐλπίζετε αὐτὸς
ὁ νόμος νὰ ἐμποδίσαι τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων ἐργατικῶν καὶ ἀγρο-
τικῶν ὀργανώσεων. Αὐτὴ εἶναι ἢ πραγματικὴ ἀξία, ἢ ἀληθινὴ ση-
μασία τοῦ νόμου.

Μερικοὶ φασίστες θυμοῦντα: ἀκόμη θολὰ τίς διδασκαλίες τῶν

3. Ὁ Νικόλα Μπομπάτσι εἶχε ὑποχρεωθεῖ νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ κομ-
μουνιστὴς βουλευτὴς τὸ 1923, μετὰ ἀπὸ ἓνα λόγο του στὴ Βουλὴ ὅπου
εἶχε μιλήσει γιὰ συγγένεια μεταξὺ φασισμοῦ καὶ μπολσεβίκικης ἐπα-
νάστασης.

παλιών τους δασκάλων, από τότε που ήταν επαναστάτες και σοσιαλιστές, και πιστεύουν πως μια τάξη δεν μπορεί να παραμείνει τέτλια διαρκώς και να αναπτυχθεί ως την κατάκτηση της εξουσίας χωρίς να έχει ένα κόμμα και μια οργάνωση που να συνοψίζει το καλύτερο και πιο συνεδητό μέρος της. Υπάρχει κάτι άλλο: η γλώσσα αυτή τη θολή αντιδραστική διαστροφή των μαρξιστικών διδασμάτων. Είναι βέβαια πολύ δύσκολο να μπορέσει μια τάξη να φτάσει στη λύση των προβλημάτων της και στην επίτευξη των σκοπών αυτών που είναι έμφυτοι στην ύπαρξή της και στη γενική δύναμη της κοινωνίας, χωρίς να συσταθεί μια πρωτοπορία και να οδηγήσει αυτή την τάξη ως την επίτευξη αυτών των σκοπών.

Αλλά δεν είπε κανείς πως αυτή η διατύπωση είναι πάντοτε αληθινή, στην εξωτερική της μηχανιστικότητα προς χρήση της αντίδρασης! Αυτό είναι ένας νόμος που χρησιμεύει για την Ίταλία, που θα πρέπει να εφαρμοστεί στην Ίταλία, όπου η άστική τάξη δεν κάρθωσε με κανένα τρόπο και δεν θα κατορθώσει ποτέ να λύσει κατά πρώτο λόγο το ζήτημα των Ιταλών αγροτών, να λύσει το ζήτημα της γοτίας Ίταλίας. Αυτό ο νόμος δεν παρουσιάζεται έτσι τυχαία συγχρόνως με μερικά σχέδια που αφορούν την εξυγίανση του Νότου.

Μια φωνή. Μιλείστε για τη μαζονία.

Γκράμσι. Θέλετε να μιλήσω για τη μαζονία. Αλλά στον τίτλο του νόμου δεν γίνεται λόγος καθόλου για τη μαζονία, μιλάει μόνο για τις οργανώσεις γενικά. Στην Ίταλία ο καπιταλισμός μπόρεσε να αναπτυχθεί στο βαθμό που το Κράτος άσκούσε πίεση στους αγροτικούς πληθυσμούς, ειδικά στο Βορρά. Έσεϊς σήμερα αισθάνεστε το επείγον αυτών των προβλημάτων, γι' αυτό υποσχεστείτε ένα δισεκατομμύριο για τη Σαρδηνία, υποσχεστείτε δημόσια έργα και εκατοντάδες εκατομμύρια στο έλλο το Νότο· αλλά για να δουλέψετε σοβαρά και συγκεκριμένα θα έπρεπε να αρχίσετε αποδίδοντας στη Σαρδηνία τα 100-150 εκατομμύρια φόρους που αποσπάζετε κάθε χρόνο από τον πληθυσμό της Σαρδηνίας! Θα έπρεπε να αποδώσετε στο Νότο τις εκατοντάδες εκατομμύρια φόρους που αποσπάζετε κάθε χρόνο από τον πληθυσμό του Νότου.

Μουσολίνι. Έσεϊς στη Ρωσία δε δάξετε να σάς πληρώσουν τους φόρους!...

Μια φωνή. Στη Ρωσία ληστεύουν, δεν πληρώνουν τους φόρους!

Γκράμσι. Δεν είναι αυτό το ζήτημα, αξιότιμε συνάδελφε, που θα έπρεπε να γνωρίζετε τουλάχιστον τις κοινοβουλευτικές εισηγήσεις που υπάρχουν γι' αυτά τα ζητήματα στις διβλιθήκες. Δεν πρόκειται για τον καγονικό άστικό μηχανισμό των φόρων:

πράκειται για τὸ γεγονός ὅτι κάθε χρόνο τὸ Κράτος ἀποσπᾶ ἀπὸ τὶς νότιες περιοχὲς ἓνα σύνολο φόρων πού δὲν ἀποδίδει μὲ κανένα τρόπο, οὔτε μὲ ὑπηρεσίες κανενὸς εἵδους...

Μουσολίνι. Δὲν εἶναι ἀλήθεια.

Γράμσι. ...ποσὰ πού τὸ Κράτος ἀποσπᾶ ἀπὸ τοὺς νότιους ἀγροτικούς πληθυσμούς για νὰ τὰ δώσει στὸν καπιταλισμὸ τῆς βόρειας Ἰταλίας. [Διακοπές, σχόλια]. Σ' αὐτὸ τὸ πεδίο τῶν ἀντιφάσεων τοῦ ἰταλικοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος θὰ σχηματιστεῖ ἀναγκαστικά, παρὰ τὶς δυσκολίες γὰ δημιουργηθῶν μεγάλες ὀργανώσεις, ἢ ἔγωση τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἔχθρου.

Ἔσεῖς οἱ φασίστες, ἔσεῖς ἡ φασιστικὴ κυβέρνησις, παρόλη τὴν δημαγωγίαν τῶν λόγων σας, ξεπεράσατε αὐτὴ τὴν ἀντίφασιν πού ἦταν ἤδη ριζικὴ μάλιστα κάνατε γὰ τὴν αἰσθανοῦν πιὸ σκληρὰ οἱ λαϊκὲς τάξεις καὶ μάζες. Πραθέσατε νέο μπαρουτὶ σὲ κείνο πού ἤδη εἶχε σωρευτεῖ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας καὶ πιστεῦτε ὅτι θὰ καταργήσετε μ' ἓνα νόμο κατὰ τῶν ὀργανώσεων τὰ πιὸ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἴδιας τῆς δραστηριότητάς σας. [Διακοπές]. Αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικότερο ζήτημα στὴ συζήτηση αὐτοῦ τοῦ νόμου!

Μπορεῖτε γὰ «κατακτῆσατε τὸ Κράτος», μπορεῖτε γ' ἀλλάξετε τοὺς κώδικες, μπορεῖτε γὰ προσπαθήσατε γὰ ἐμποδίσατε τὶς ὀργανώσεις γὰ ὑπάρχουν μὲ τὴ μορφή πού ὑπῆρχαν ὡς τώρα δὲν μπορεῖτε γὰ ὑπερισχύσατε πάνω στὶς ἀντικειμενικὲς συνθήκες ὅπου εἶσατε ὑποχρεωμένοι γὰ κινεῖσατε. Δὲ θὰ καταφέρετε παρὰ γὰ ὑποχρεώσατε τὸ προλεταριάτο γὰ ἀναζητήσαι μὴ διαφορετικὴ κατεύθυνση ἀπ' τὴν πιὸ διαδομένη ὡς σήμερον στὸ πεδίο τῆς μαζικῆς ὀργάνωσης. Αὐτὸ θέλουμα γὰ ποῦμα ἀπ' αὐτὸ τὸ δῆμα στὸ προλεταριάτο καὶ τὶς μάζες τῆς ἰταλικῆς ἀγροτιάς: ὅτι οἱ ἰταλικὲς ἐπαναστατικὲς δυνάμεις δὲν θ' ἀφθοῦν γὰ τσακιστοῦν, ὅτι τὸ θολὸ σας ὄνειρο δὲν θὰ καταφέρει γὰ πραγματοποιηθεῖ. [Διακοπές]. Εἶναι πολὺ δύσκολο γὰ ἐφαρμοστοῦν σ' ἓνα πληθυσμὸ 40 ἐκατομμυρίων κατοίκων τὰ συστήματα διακυβέρνησις τοῦ Ζάνκοφ⁴. Στὴ Βουλγαρία ὑπάρχουν λίγα ἐκατομμύρια κάτοικοι: κι ὡστόσο, παρὰ τὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ, ἡ κυβέρνησις δὲν κατορθώνει γὰ ὑπερισχύσαι ἀπέναντι στὸ συνασπισμὸ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος μὲ τὶς ἀγροτικὲς ἐπαναστατικὲς δυνάμεις, καὶ στὴν Ἰταλία ὑπάρχουν 40 ἐκατομμύρια κάτοικοι.

Μουσολίνι. Τὸ κομμουνιστικὸ Κόμμα ἔχει λιγότερα μέλη ἀπ' ὅσα εἶχε τὸ ἰταλικὸ φασιστικὸ Κόμμα!

4. Ἐπαινεγμὸς στὸ τρομοκρατικὸ καθεστῶς πού εἶχε ἐγκαθιδρῦσαι στὴ Βουλγαρία ὁ Ἄλεξάντερ Ζάνκοφ, ἐκπρόσωπος τῆς ἀγροτικῆς δεξιᾶς, πού ἔγινε πρόεδρος μετὰ τὴν πτώση τοῦ Σταμιουλίσκου.

Γκράμσι. Ἄλλὰ ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐργατικὴν τάξην.

Μουσολίνι. Δὲν τὴν ἐκπροσωπεῖ.

Φαρινάτσι. Τὴν προδίδει, δὲν τὴν ἐκπροσωπεῖ.

Γκράμσι. Ἡ συναίνεση ποῦ ἔχετε ἐσεῖς εἶναι μὲ τὸ βούρ-
δουλα.

Φαρινάτσι. Μίλα γιὰ τὸ Μιλιόλι!

Γκράμσι. Ἀκριβῶς. Τὸ φαινόμενο Μιλιόλι ἔχει μεγάλη ση-
μασία ἀκριβῶς μὲ τὴν ἔγνοια ὅσων εἶπα πρῖν: ὅτι οἱ ἀγροτικῆς
καὶ οἱ καθολικῆς μάζης κατευθύνονται πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴν πά-
λη. Οὔτε οἱ φασιστικῆς ἐφημερίδες θὰ εἶχαν διαμαρτυρηθεῖ κατὰ
τοῦ Μιλιόλι ἂν τὸ φαινόμενο δὲν εἶχε αὐτὴ τὴ μεγάλη σημασία,
γὰ δεῖξει ἓνα νέο προσανατολισμὸ τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων
σ' ἐξάρτησιν μὲ τὴν πίσω σας πάνω στὶς ἐργαζόμενες τάξεις.

Συμπεραίνοντας: ἡ μασονία εἶναι ἡ μικρὴ σημαία ποῦ ἐξυ-
πηρετεῖ γιὰ νὰ κάνετε νὰ περάσει τὸ ἀντιδραστικὸ ἀντιπρολετα-
ριακὸ ἐμπόρευμα! Δὲν εἶναι ἡ μασονία ποῦ σὰς ἐνδιαφέρει! Ἡ
μασονία θὰ γίνῃ μιὰ πτέρυγα τοῦ φασισμού. Ὁ νόμος πρόκειται
νὰ ἐξυπηρετήσῃ: γιὰ τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἀγρότες, ποῦ θὰ τὸ
καταλάβουν πολὺ καλὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ποῦ θὰ γίνῃ. Σ'
αὐτὲς τὶς μάζης θέλουμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐσεῖς δὲν θὰ καταφέρετε νὰ
καταπνίξετε τὶς ὀργανωμένους ἐκδηλώσεις τῆς ταξικῆς τους πάλης,
γιατὶ εἶναι ἐναντίον σας ὅλη ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἰταλικῆς κοινω-
νίας. [Διακοπές].

Πρόεδρος. Μὰ μὴ διακόπτετε! Ἀφείστε νὰ μιλήσῃ. Ἄλ-
λά, βουλευτὴ Γκράμσι, δὲ μιλήσατε γιὰ τὸ νόμο!

Ροσόφι. Ὁ νόμος δὲν εἶναι κατὰ τῶν ὀργανώσεων!

Γκράμσι. Βουλευτὴ Ροσόφι, ἐσεῖς ὁ ἴδιος εἶστε μιὰ παρά-
γραφος τοῦ νόμου κατὰ τῶν ὀργανώσεων. Οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἀ-
γρότες πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι δὲ θὰ καταφέρετε νὰ ἐμποδίσετε τὸ
ἐπαναστατικὸ κίνημα νὰ ἐνισχυθεῖ καὶ νὰ ριζοσπαστικοποιηθεῖ.
[Διακοπές, θόρυβοι]. Γιατὶ αὐτὸ μόνον ἐκπροσωπεῖ σήμερον τὴν κα-
τάστασιν τῆς χώρας μας... [Διακοπές].

Πρόεδρος. Βουλευτὴ Γκράμσι, αὐτὴ τὴν ἔγνοια τὴν ἐπα-
γαλάβατε τρεῖς ἢ τέσσαρις φορές. Ἔχετε τὴν καλοσύνη! Δὲν
εἴμαστε ἔνοχοι, στοὺς ὁποίους χρειάζεται νὰ ἐπαναλαμβάνει κα-
νεὶς πολλὰς φορές τὰ ὅδια πράγματα!

Γκράμσι. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνω, πρέπει νὰ
τὰ ἀκούτε μέχρι ἀηθίας. Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα θὰ νικήσῃ τὸ
φασισμό. [Σχόλια].

(I' Unita, 23 Μαΐου 1925, 11, φ. 177)

Στοιχεία τῆς κατάστασης¹

Ἡ σημασία τῆς σημερινῆς πολιτικῆς στιγμῆς προκύπτει ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι: αὐτὴ ἐπιτρέπει γὰρ θγάλοιμε μερικὰ γενικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς περιόδου τῶν συγκρούσεων ποὺ ἄρχισαν μὲ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1924 καὶ ἔφτασαν στὴ μεγαλύτερη ὀξύτητα μὲ τὸ ἔγκλημα Ματεότι. Οἱ πολιτικὲς προβλέψεις ποὺ ἔκλυε τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου ἐπιβεβαιώνονται σήμερα πλήρως καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιβεβαίωση δικαιώνονται μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὰ συνθήματά του.

Ἡ περίοδος «Ματεότι» —νοούμενη μὲ τὴν πλατιά ἔγνοια σὰν περίοδος τῆς πολιτικῆς κρίσης ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὸ φασισμό μετὰ τὴν πορεία πρὸς τὴ Ρώμη— χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα σὲς διάφορες ομάδες τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα ἐνὸς μέρους τῆς μικροαστικῆς τάξης γὰρ ὀδηγήσει αὐτὴ τὴν πάλιν γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος, τραβώντας πίσω της τὶς ἄλλες κινητοποιήσιμες γι' αὐτὴ τὴν πάλιν τάξεις, τὸ προλεταριάτο καὶ τοὺς ἀγρότες. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀβεντίνο ἦταν ἡ ἔκφραση αὐτῆς τῆς ἀπόπειρας. Ἡ ἀποτυχία της —ποὺ δὲν μπορεῖ σήμερα γὰρ ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ κανένα— προσφέρει τὴν ἐπικύρωση ὅτι: ἦταν ἀδύνατο στὴν περίοδο τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ γὰρ ὀδηγεῖ ἡ μικροαστικὴ τάξη τὸν ἀγῶνα ἐναντίον στὴν ἀντίδραση, μορφὴ καὶ ὄργανο τῆς κυριαρχίας τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν γαιοκτημόνων.

Ἡ διάλυση τοῦ Ἀβεντίνο ἐπέτρεψε στὸ φασισμό γὰρ προωθήσει: ἰσχυρὰ τὴν πολιτικὴ του, τὴν ὁποία πρέπει γὰρ παρατηρήσουμε ἀπὸ δύο θεμελιώδεις πλευρὰς.

Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ ὁ φασισμὸς ἐξακολουθεῖ μὲ ὀλοένα μεγαλύτερη ἀπόφαση τὴν παραγμάτωση τοῦ σχεδίου ὀργανικῆς ἐ-

1. Ὁ Νομάρχης τοῦ Μιλάνου εἶχε διακόψει τὴν ἔκδοση τῆς *Unita*, τοῦ *Avanti!* καὶ τῆς *Giustizia* ἀπὸ τὶς 9 ὡς τὶς 23 τοῦ Νοέμβριου 1925 ἐπειδὴ εἶχαν «ξεσηκώσει βίαιη κομπάνια κατὰ τοῦ καθεστώτος καὶ τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κράτους» μετὰ μάλιστα τὴν ἀπόπειρα Τζανμπόν, «προκαλώντας στοὺς πολίτες μιὰ κατάσταση ἀπόγνωσης καὶ ἐρεθισμοῦ ποὺ εἶναι δυνατὸ γὰρ διασαλευθεῖ τὴ δημόσια τάξη». Τὸ σημείωμα τῆς Σύνταξης ποὺ προηγεῖται στὸ ἄρθρο αὐτὸ, ἀφοῦ πληροφορεῖ γιὰ τὰ συμβάντα, καταλήγει: «Χτὲς ἀνακλήθηκαν τὰ μέτρα ἀναστολῆς γιὰ τὴν ἐφημερίδα μας, ὅπως ἐπίσης γιὰ τὸ *Avanti!* καὶ τὴ *Giustizia*, καὶ ἔτσι ξαναρχίζουμε τὴν ἔκδοσή μας. Δὲν ξέρομε τί ἀποφάσεις σκέφτονται νὰ πάρουν τὰ ἄλλα ἐργατικὰ πολιτικὰ ρεύματα. Αὐτόνοητο εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸ γεγονός πὸς οἱ κομμουνιστὲς ἀποτελοῦν ὀλοκληρωματικὸ μέρος τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῆς Ἑργασίας καὶ κύρια ἔκφραση τοῦ ἐργατικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ κινήματος, ἡ ἐφημερίδα μας, ὅσο θὰ κρατᾷ ἡ σημερινὴ κατάσταση, θὰ φιλοξενεῖ ὅλες τὶς διακηρύξεις ἐκείνων τῶν ομάδων καὶ τῶν κομμάτων ποὺ ἀπευθύνονται στὴν ἐργατικὴ μας τάξη».

νοποίησης όλων των δυνάμεων της αστικής τάξης κάτω από τον έλεγχο ενός μόνου κέντρου (καθοδήγηση του Φασιστικού Κόμματος, μεγάλο συμβούλιο και κυβέρνηση) και πέτυχε σ' αυτή την κατεύθυνση αποτελέσματα που δεν μπορούν ν' αμφισβητηθούν. Είχε ως τώρα επιτυχία ή δράση προς τις ομάδες «υποστηρίξινης» για την κατάργησή τους σαν αυτόνομων ομάδων και την ένσωμάτωσή των υπολειμμάτων τους στο φασισμό. Μετά το πέρασμα στο φασισμό των εθνικοφιλελεύθερων δεν υπάρχει πιά, έξω από το φασισμό, ένα κέντρο δυνάμεων που νά διακηρύσσονται ανοιχτά αντιδραστικές.

Από την άλλη πλευρά, ή πάλη κατά των παλιών ήγετικών ομάδων συνεχίζεται με όλοένα μεγαλύτερη οξύτητα. Η πιό αξιοσημείωτη πλευρά της είναι ή πάλη κατά της μασονίας, ή οποία ήταν στην Ιταλία ή δργάνωση όλων των δυνάμεων που υποστήριζαν και έδιναν συνοχή στο Κράτος· ο φασισμός συνέλαβε την ανάγκη νά αναλάβει από μόνος του ολοκληρωμένα αυτή τη λειτουργία.

Ο τύπος της αντιπολίτευσης που εξασφάλιζε στα κατάλοιπα των παλιών ήγετικών ομάδων κύρος και έπιροή πάνω στην κοινή γνώμη δεν εκπληρώνει τώρα πιά αυτό το καθήκον. Συστηματικά κυριεύονται από το φασισμό όλα τὰ κέντρα δργάνωσης της αντίστασης, έστω και μερικής και πλατωνικής στη δράση τους.

Στο οικονομικό πεδίο το σχέδιο ένοποίησης και συγκέντρωσης πραγματοποιείται με μιὰ σειρά μέτρα που τείνουν νά έγγυηθούν την αναμφισβήτητη ύπεροχή μιὰς διομηχανικής και γεωκτησιακής ολιγαρχίας, εξασφαλίζοντάς της τον έλεγχο σέ όλη την οικονομία της χώρας (άποκατάσταση του φόρου στο σάρι, τραπεζική ένοποίηση, μεταβολές στον κώδικα έμπορίου, συμφωνίες για την πληρωμή των χρεών με την Άμερική, κλπ.).

Η δευτέρα πλευρά της φασιστικής πολιτικής άφορά την πίεση που ασκείται πάνω στους έργαζόμενους για νά έμποδιστεί κάθε είδος δργάνωσης των δυνάμεών τους και νά τους αποκλείσουν συστηματικά και σέ διάρκεια από κάθε συμμετοχή στην πολιτική ζωή. Αυτή τή στιγμή πρέπει νά παρατηρήσουμε ιδιαίτερα:

1) τή νέα συνδικαλιστική πολιτική του φασισμού (φασιστικός νόμος για τὰ συνδικάτα).

2) τὸ νόμο για τις ένώσεις, που έγκριθηκε και από τή Γερουσία.

3) τή μεταρρύθμιση των διοικητικών κανονισμών (το θεαμό του δημάρχου για τις έπαρχιακές κοινότητες και την άπόφαση τὰ κοινοτικά συμβουλευτικά σώματα νά δρίζονται από τις κορπορατιβιστικές ένώσεις· στις πόλεις άποκλεισμός των άνατρεπτικών από τὰ δημοτικά συμβούλια).

Ἀπὸ πρώτη ἀποψη φαίνεται: ὅτι ὁ φασισμὸς ἔχει μόνον ἐπιτυχίες στὴν πραγματοποίηση τῆς πολιτικῆς του, ἀλλὰ ἡ πραγματικότητα εἶναι, ἀντίθετα, ὅτι ἡ δράση του δξύνει κάθε μέρα βαθύτερα ὅλες τὶς κοινωνικὲς ἀντιθέσεις καὶ καθορίζει μετατοπίσεις καὶ νέες συγκεντρώσεις μιᾶς σίγουρης προλεταριακῆς ἀνακατάληψης.

Τὸ τέλος τοῦ Ἀβεντίνο δὲ θὰ κλείσει βέβαια τὴ σειρά τὶς ἀπόπειρες τῶν παλιῶν ἡγετικῶν τάξεων γὰ ἐμποδίσουν, ἀν καὶ χωρὶς γὰ γίνονται ἕνα μὲ τὸ φασισμό, τὸν ἐρχομὸ τοῦ προλεταριάτου σὰν κυρίαρχης τάξης. Στὴν πραγματικότητα εἴμαστε σήμερα μάρτυρες σ' ἕνα πλατὺ φαινόμενο διευθετήσεων καὶ ἀνασύνθεσης. Οἱ διαφορετικὲς ὁμάδες καὶ κόμματα πού συνέθεταν τὸ Ἀβεντίνο ἢ εἶχαν μείνει: ἔξω ἀπ' αὐτὸ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ φασισμό, ἀναζητοῦν τὶς θέσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες γὰ μποροῦν πιὸ εὐκολα γὰ συνεχίσουν γὰ ἀναπτύσσουν τὴν ἀντεπαναστατικὴ τους λειτουργία.

Γιὰ τὸ προλεταριάτο καὶ γιὰ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα, ἔχουν ἰδιαίτερη ἀξία οἱ θέσεις τῶν κομμάτων πού ἀλυσόδεσαν στὸ Ἀβεντίνο τὰ κινήματα τῶν ἐργαζομένων μαζῶν.

Τὸ μαξimalιστικὸ Κόμμα, πού ἦταν τὸ πρῶτο πού κατάλαβε τὴν ἀποτυχία τοῦ Ἀβεντίνο, προσανατολίζεται: ὀλοένα πιὸ ἀποφασιστικὰ στὴν ἀντεπανάσταση. Τὸ μαρτυροῦν ἡ προπαγάνδα πού προωθοῦν οἱ ἀρχηγοὶ του κατὰ τοῦ ρώσικο προλεταριακοῦ Κράτους υἱοθετώντας τὶς θέσεις τῆς ἀντιδραστικῆς δημοκρατίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ ἡ συναίνεση τοῦ Avanti! στὴν ἀποψη τῆς σοσιαλδημοκρατίας γιὰ τὴν ἐπικαιρότητα «τῆς ἐπέμβασης τοῦ ἀμερικάνικοῦ κεφάλαιου» στὴν Ἰταλία.

Ἡ πλήρης ἐξέταση τῆς στάσης τῶν μαξimalιστῶν ἀρχηγῶν σ' ὅλα τὰ ἄλλα πεδία ἐπιτρέπει γὰ ὀρίσουμε πλήρως τὴ θέση τους. Αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ ἐνμέρει χωρὶς ἀμφιβολία στὴν τάση μερικῶν στρωμάτων τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ γὰ θεωρεῖ ἀρκετὸ τὸ γὰ ἀντιστέκεται παθητικὰ στὴν ἀντίδραση χωρὶς γὰ κάνει μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τῶν δικῶν του δυνάμεων, γιὰ τὴν ἀνασύσταση ἑνὸς ταξικοῦ μετώπου καὶ γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ προετοιμασία. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ μαξimalιστικοῦ Κόμματος θὰ μεταμφιέσουν τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν παθητικότητα μὲ τὸν κενὸ ἐπαναστατικὸ θερμπαλισμὸ καὶ μὲ τὶς ἐξτρεμιστικὲς πόντες. Ἡ προπαγάνδα πού προωθοῦν γιὰ νὰ σταθεῖ μιὰ νέα πολιτικὴ συσπείρωση πού γὰ μαζέψει μερικὰ συντρίμματα τοῦ Ἀβεντίνο εἶναι: ἡ ἔσχατη μορφή αὐτοῦ τοῦ θερμπαλισμοῦ. Αὐτὸς συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ δράση στὰ πεδία ὅπου σήμερα θὰ ἔπρεπε ν' ἀναπτύσσεται ἡ δράση ἑνὸς κόμματος τῶν ἐργαζόμενων τάξεων.

Δράση ἀνάλογη μὲ τῶν μαξimalιστῶν ἀναπτύσσουν, πέρα ἀπὸ ἄλλα στρώματα τῆς ἐργαζόμενης τάξης καὶ τῆς ἀντιφασιστι-

κῆς μικροαστικῆς, οἱ ἐνωτικοὶ καὶ οἱ ρεπουμπλικάνοι στοὺς ἀ-
γροτικούς καὶ λαϊκοὺς πληθυσμούς, στὶς ἀγροτικὲς μάζες τῆς
Σαρδηνίας οἱ σαρδιστές, στοὺς πληθυσμοὺς τοῦ Νότου καὶ τῆς Σι-
κελίας ἢ ἔθνηκὴ Ἐνωσὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία.

Προετοιμάζεται ἔτσι ἡ διαμόρφωσις μιᾶς νέας ομάδας τοῦ
«κέντρου», ἡ ὁποία γὰρ ἔχει μιὰ λειτουργία ἀνάλογη μὲ κείνη πού
εἶχε κατὰ τὴν κρίσιν Ματσότι τὸ Ἀβεντίνο. Γιὰ τὴν ἐπαναστα-
τικὴν προετοιμασίαν τοῦ προλεταριάτου καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς
πάλης κατὰ τῆς ἀντίδρασης εἶναι ἀναγκαῖο αὐτὸς ὁ νέος σχημα-
τισμὸς γὰρ ξεσκεπαστεῖ ἀποφασιστικῶς, γὰρ ὑποχρεωθεῖ γὰρ ἀποκα-
λύψει μπροστὰ στὶς μάζες τὴν ἀληθινὴν του φύσιν καὶ γὰρ τοῦ γί-
νει ἀδύνατο γὰρ ἀσκήσει πᾶνω τους ὁποιαδήποτε ἐπιροή.

Τὸ βασικὸ πρόβλημα πού στήν παρούσα κατάστασις πρέπει
γὰρ ἀποφασίσει: γὰρ λύσει: τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα εἶναι: γὰρ ὀδη-
γήσει: τὸ προλεταριάτο γὰρ θρεῖ μιὰ ταξικὴν ἐπαναστατικὴν θέσιν αὐ-
τόνομη, ἐλευθερὴ ἀπὸ κάθε ἐπιροῆς ἀντεπαναστατικῶν τάξεων, ὁ-
μάδων καὶ καμμάτων, ἱκανὴ γὰρ μαζέψει γύρω της καὶ γὰρ ὀδηγή-
σει: ὅλες τὶς δυνάμεις πού μποροῦν γὰρ κινήτοποιηθῶν γιὰ τὴν
πάλη κατὰ τοῦ καπιταλισμοῦ.

Γι' αὐτὸ πρέπει τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα γὰρ παρέμβει δρα-
στήρια σ' ὅλα τὰ πεδία πού εἶναι ἀνοικτὰ στὴ δράσιν του, γὰρ
ἐκμεταλλεῖται ὅλα τὰ κινήματα, ὅλες τὶς ἀντιθέσεις, ὅλους τοὺς
ἀγῶνες, ἀκόμη καὶ μερικῶν καὶ περιορισμένου χαρακτήρα, γὰρ γὰρ
κινήτοποιήσει: τὶς προλεταριακὰς μάζες καὶ γὰρ ὀδηγήσει: στὸ τα-
ξικὸν ἔδαφος τὴν ἀντίστασιν καὶ τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ ἐργαζό-
μενου ἰταλικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τοῦ φασισμοῦ.

Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα πρέπει: γὰρ πολεμήσει συστηματικῶς
καὶ γὰρ ξεσκεπασεῖ: ἐκεῖνες τὶς ομάδας καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα
πού εἶναι φορεῖς τῆς ἐπιροῆς πᾶνω στὸ προλεταριάτο ἄλλων κοι-
νωνικῶν τάξεων καὶ κατηγοριῶν μὴ ἐπαναστατικῶν. Πρέπει γὰρ
ἀγωνιστεῖ γιὰ γὰρ σπᾶσει τὴν ἐπιροήν τους ἀκόμη καὶ στὰ πιὸ κα-
θυστερημένα στρώματα τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ γὰρ κάνει: γὰρ
ἐπεηδήσει: ἀπ' τὰ κάτω ἓνα ἐνιαῖο μέτωπον ταξικῶν δυνάμεων.
Αὐτὸ τὸ ἐνιαῖο μέτωπον πρέπει: γὰρ ἔχει: ὀργανωμένη μορφή καὶ ἡ
μορφή του μᾶς εἶναι δεδομένη ἀπὸ τὶς ἐργατικὰς καὶ ἀγροτικὰς
ἐπιτροπὰς. Ὅλες οἱ ἀπόπειρες γὰρ συσταθῶν ὀργανισμοῦ πού γ' ἀν-
τιπροσωπεύουσι τὴν μάζαν πρέπει: γὰρ εὐνοηθῶν καὶ γ' ἀναπτυχθῶν
μὲ ἐπιμονὴν καὶ σταθερότητα, σὰν ξεκίνημα γιὰ τὴν πρακτικὴν
πραγμάτωσιν τοῦ ἐνιαῖου μετώπου τῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν
ἐπιτροπῶν.

(Χωρὶς ὑπογραφή, I' Unita, 24 Νοέμβριον 1925, 11, φ. 262).

Πέντε χρόνια ζωής του κόμματος¹

Δεδομένης τής δυσκολίας να δημοσιεύσουμε άμεσα τα δημοσιογραφικά πρακτικά των εργασιών του ΙΙΙ Συνεδρίου του κόμματός μας, θεωρούμε στο μεταξύ επίκαιρο να προσφέρουμε στους συντρόφους και τή μάζα των αναγνωστών τήν εξέταση και γενική πληροφόρηση για τ' αποτελέσματα του ίδιου του συνεδρίου.

Ώστόσο σπεύδουμε ν' αναγγείλουμε ότι θά δημοσιευτεί σύντομα στήν εφημερίδα μας ή συγκεκριμένη έκθεση του συνεδρίου και στή συνέχεια θά μαζευτούν σ' ένα τόμο οι αποφάσεις και οι θέσεις στά όριστικά τους κείμενα.

Τά αριθμητικά αποτελέσματα των ψήφων στό συνέδριο ήταν τά ακόλουθα:

Απόντες και όσοι δέν πήραν μέρος στις εργασίες 18,90) ο

άπό τους παρόντες στό συνέδριο: ψήφοι υπέρ τής Κεντρικής Επιτροπής 90,80) ο' υπέρ τής άκρας άριστερας 9,20) ο.

Τό κόμμα μας γεννήθηκε τό Γενάρη 1921, δηλαδή στήν πιό κρίσιμη στιγμή τόσο τής γενικής κρίσης τής Ιταλικής άστικής τάξης, όσο και τής κρίσης του εργατικού κινήματος. Άλλά ή διάσπαση, άν και ήταν ιστορικά άναγκαία και άναπόφευκτη, έδρισκε όμως τις μεγάλες μάζες άπροετοιμαστες και άπρόθυμες. Σ' αυτή τήν κατάσταση ή ύλική όργάνωση του κόμματός μας έδρισκε τις πιό δύσκολες συνθήκες. Γι' αυτό και ή καθαρά οργανωτική δουλειά, δεδομένων των συνθηκών όπου έπρεπε να άναπτυχθεί, άπορόφησε τις δημιουργικές ενέργειες του κόμματος σχεδόν ολοκληρωτικά. Δέν έγινε δυνατό να καθύγουμε ίκανοποιητικά στά πολιτικά προβλήματα που έμπαιναν με τήν άποσύνθεση, άπ' τή μιá μεριά, του προσωπικού των παλιών άστικών ήγετικών ομά-

1. Αυτή ή έκθεση των εργασιών του ΙΙΙ Συνεδρίου του Κομμουνιστικού Κόμματος (Αυών 20-26 Γενάρη 1926) ύπαγορεύτηκε άπό τό Γκράμοσι στον τότε συντάκτη τής Unita Ρικάρτο Ραβανάν, όπως μαρτυρεί σ' ένα γράμμα του στο Ινστιτούτο Γκράμοσι ό ίδιος ό γερουστατής Ραβανάν: «... περίπου προς τις 15 Φλεβάρη ήρθε στό Μιλάνο στή σύνταξη τής Unita, στήν όποία συμμετείχα, ό σύντροφος Γκράμοσι. Μέ κάλεσε να κατέβω στή Ρώμη, κοντά του, για να φροντίσω για τή σύνταξη μιás αρκετά εύφειας πολιτικής έκθεσης πάνω στο ΙΙΙ Συνέδριο, που είχε μόλις τελειώσει, έκθεση που έπρεπε να δημοσιευτεί άμεσα στήν εφημερίδα μας. Πήγα στή Ρώμη στο σπίτι του στήν όδό Μοργγκάνι και θυμάμαι ότι ήμεινα μαζί του δυό μέρες. Μου ύπαγόρευσε τήν έκθεση με τόν τρόπο που συνήθιζε, δηλαδή βαδίζοντας μέσα στο δωμάτιο και ακολουθώντας φωναχτά τή σκέψη του, ενώ ενώ σημείωνα τά λόγια όσο πιστότερα μπορούσα. Κάθε τόσο σταματούσε διακόπτοντας τήν ύπαγόρευση και παίρνοντας άφορη ή άπ' αυτή για μιá συζήτηση πάνω σ' ένα θέμα που ή ίδια ή ύπαγόρευση άνακαλούσε, όπως ήταν συνήθειά του. Μετά ξαναρχίζαμε τή δουλειά. Στο τέλος διάβαζε όλη τήν έκθεση και τήν ενέκρινε».

δων, απ' την άλλη με την ανάλογη διαδικασία του εργατικού κινήματος. 'Ολόκληρη ή πολιτική γραμμή του κόμματος στα χρόνια που ακολουθούν άμεσα τη διάσπαση εξαρτιόταν κατά πρώτο λόγο από την εξέλιξη ανάγκη: να διατηρήσουμε σφιχτοδεμένες τις γραμμές του κόμματος, που χτυπιόταν φυσικά από τη φασιστική επίθεση απ' τη μιά, και από τα πτωματικά μιάσματα της σοσιαλιστικής απουθενσης απ' την άλλη. Ήταν φυσικό πώς σ' αυτές τις συνθήκες θ' αναπτύσσονταν στο έσωτερικό του Κόμματος μας αίσθήματα και ψυχικές καταστάσεις κορπορατιβιστικού και σεχταριστικού χαρακτήρα. Δέν είχαμε δει το γενικό πολιτικό πρόβλημα, σύμφυτο με την παρουσία και την ανάπτυξη του κόμματος, με την έννοια μιās δραστηριότητας χάρη στην οποία το κόμμα έπρεπε να έπεκταθεί για να κατακτήσει τις εύρύτερες μάξες και να οργανώσει τις αναγκαίες για την ήττα της άστικής τάξης και την κατάκτηση της έξουσίας κοινωνικές δυνάμεις, αλλά το είχαμε δει σαν το πρόβλημα της ύδιας της ύπαρξης του κόμματος.

Ή διάσπαση του Λιθόρνο

Είδαμε το γεγονός της διάσπασης στην άμεση και μηχανιστική του άξια και διαπράξαμε, έστω και με άλλη έννοια, το ύδιο λάθος που είχε διαπράξει ο Σεράτι. 'Ο σύντροφος Λένιν είχε δώσει την επιγραμματική διατύπωση της σημασίας της διάσπασης, στην Ίταλία, όταν είχε πει στο σύντροφο Σεράτι: «Χωριστείτε απ' τον Τουράτι, και μετά συμμαχείστε μαζί του». Αύτη τη διατύπωση έπρεπε να υιοθετήσουμε για τη διάσπαση που έγινε με μορφή διαφορετική από κείνη που πρόβλεπε ο Λένιν. Δηλαδή όφειλάμε, όπως ήταν απαραίτητο και ιστορικά αναγκαίο, να χωρίσουμε όχι μόνο από το ρεφορμισμό αλλά και απ' το μαξιμαλισμό που στην πραγματικότητα αντιπροσώπευε και αντιπροσωπεύει τον τυπικό Ιταλικό όπορτουνισμό του εργατικού κινήματος' αλλά μετά απ' αυτό και συνεχίζοντας επίσης την ιδεολογική και οργανωτική πάλη εναντίον τους, να προσπαθήσουμε να κάνουμε μιá συμμαχία κατά της αντίδρασης. Για τα ήγγετικά στοιχεία του κόμματος μας, κάθε δράση της Διεθνούς, που στρεφόταν να πετύχει μιá προσέγγιση σ' αύτη τη γραμμή, φαινόταν σαν να ήταν μιá έμμεση αποκήρυξη της διάσπασης του Λιθόρνο, σαν μιá εκδήλωση μεταμέλειας. Λεγόταν πώς αν δεχόμασταν μιá τέτια τοποθέτηση της πολιτικής πάλης θα καταλήγαμε να δεχτούμε ότι το κόμμα μας ήταν μόνο ένα ακαθόριστο γεφάλωμα, ενώ ήταν σωστό και αναγκαίο να θεδαιώσουμε ότι το κόμμα μας, με τη γέννησή του, είχε λύσει όριστικά το πρόβλημα του ιστορικού σχηματισμού του κόμματος του Ιταλικού προλεταριάτου. Αύτη ή γνώ-

μη έν:αχυόταν από τις πρόσφατες έμπειρίες τής σοβιετικής επανάστασης στην Ούγγαρία, όπου ο συγκερασμός κομμουνιστών και σοσιαλδημοκρατών ήταν θέβαια ένα από τὰ στοιχεία που συνέλεσαν στην ήττα.

Ή σημασία τής ουγγρικής έμπειρίας

Στην πραγματικότητα ή τοποθέτηση που δόθηκε από τὸ κόμμα μας ήταν ψεύτικη και έκδηλώθηκε σαν τέτια ὄλο και περισσότερο στis πλατιές μάζες του κόμματος. Άκριβώς ή ουγγρική έμπειρία ὀφείλε νὰ μᾶς πείσει ὅτι ή γραμμή που ἀκολούθησε ή Διεθνής στὸ σχηματισμὸ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων δὲν ήταν αὐτή που τής ἀπέδωσαν. Πράγματι, είναι γνωστὸ ὅτι: ὁ σύντροφος Λένιν προσπάθησε νὰ ἀντιταχθεῖ στὸ συγκερασμὸ τῶν ουγγρων κομμουνιστῶν μὲ τούς σοσιαλδημοκράτες, παρόλο που αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι διακηρύσσονταν ὑποστηρικτές τής δικτατορίας του προλεταριάτου. Μποροῦμε γι' αὐτὸ νὰ πούμε ὅτι: ὁ σύντροφος Λένιν ήταν γενικά ἀντίθετος στοὺς συγκερασμούς; Ἄσφαλώς ὄχι. Ὁ σύντροφος Λένιν και ή Διεθνής είχαν δεῖ τὸ πρόβλημα σαν μιὰ διαιλεκτική διαδικασία, μέσα ἀπὸ τήν ὁποία τὸ κομμουνιστικὸ στοιχείο, δηλαδή τὸ πὺδ προχωρημένο και συνειδητὸ τμήμα του προλεταριάτου, μπαίνει, τόσο στην ὀργάνωση του κόμματος τής ἐργατικής τάξης, ὅσο και στην καθοδηγητική λειτουργία τῶν μεγάλων μαζῶν, ἐπικεφαλής ὅτι τίμιου και δραστήριου διαμορφώθηκε και ὑπάρχει στην τάξη. Στην Ούγγαρία ήταν λάθος που κατέστρεψαν τήν ἀνεξάρτητη κομμουνιστική ὀργάνωση τή στιγμή τής κατάληψης τής ἐξουσίας γιὰ νὰ διαλύσουν τὸ ἄθροισμα που αὐτή ἀποτελοῦσε στην εὐρύτερη και ἄμορφη σοσιαλδημοκρατική ὀργάνωση που δὲν μπορούσε παρὰ νὰ κυριαρχήσει. Ὁ σύντροφος Λένιν είχε και γιὰ τήν Ούγγαρία διατυπώσει τή γραμμή του παλιού μας κόμματος σὰ συμμαχία μὲ τή σοσιαλδημοκρατία, ὄχι ὅμως και σαν συγκερασμὸ. Στὸ συγκερασμὸ θὰ ἔφταναν ἀργότερα, ὅταν ή διαδικασία τής ὑπεροχῆς τής κομμουνιστικής δμάδας θὰ ἀναπτυσσόταν σὲ εὐρύτερη κλίμακα στὸ πεδίο τής κομματικής ὀργάνωσης, τής συνδικαλιστικής ὀργάνωσης και του κρατικού μηχανισμού, δηλαδή μὲ τὸν ὀργανικὸ και πολιτικὸ διαχωρισμὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν ἀπὸ τούς ὀπορουνιστὲς ἀρχηγούς.

Γιὰ τήν Ἰταλία τὸ πρόβλημα ἔμπαινε μὲ ἀκόμη ἀπλούστερους ὀρους ἀπ' ὅτι: γιὰ τήν Ούγγαρία, γιατί ὄχι μόνο τὸ προλεταριάτο δὲν είχε κατακτήσει τήν ἐξουσία, ἀλλὰ ἀρχίζε, ἀκριβώς τή στιγμή του σχηματισμοῦ του κόμματος, ένα μεγάλο κίνημα ὑποχώρησης. Τὸ νὰ θέτουμε στην Ἰταλία τὸ ζήτημα του σχηματισμοῦ του κόμματος, ὅπως είχε ὑποδειχθεῖ ἀπὸ τὸ σύντροφο Λένιν στὴ διατύπωση που είχε ἐκφράσει στὸ Σεράτι, σήμαινε —μὲ

τήν υποχώρηση του προλεταριάτου που άρχισε τότε— ότι δίναμε τή δυνατότητα στο κόμμα μας να μαζέψει: γύρω του τὰ στοιχεία εκείνα του προλεταριάτου που ήθελαν ν' αντισταθούν, αλλά που κάτω από τή μαξιμαλιστική καθοδήγηση είχαν σαρωθεί στη γενική ήττα και έπεφταν προσδευτικά στην παθητικότητα. Αυτό σήμαινε ότι ή τακτική που είχε προτείνει ο Λένιν και ή Διεθνής ήταν ή μόνη ικανή να ενισχύσει και να αναπτύξει τὰ αποτελέσματα τής διάσπασης του Λιόβρο και να κάνει σταλήθεια τὸ κόμμα μας, από τότε ακόμα, όχι μόνο άφηρημένα και σαν ιστορική θεοαίωση, αλλά με πραγματική μορφή, τὸ ήγεται κόμμα τής εργατικής τάξης. Ήξαιτίας αὐτῆς τῆς ψεύτικης τοποθέτησης τοῦ προδλήματος, κρατηθήκαμε στίς προχωρημένες θέσεις μόνοι: μας και με τήν ομάδα τῶν μαζῶν που ήταν άμεσα πιδ κοντινή στο κόμμα, αλλά δέν κάναμε ὅσα ήταν αναγκαία για να κρατήσουμε στίς θέσεις μας τὸ προλεταριάτο στο σύνολό του, που διαπνεόταν ὡστόσο από ὕψηλό άγωνιστικό πνεύμα, ὅπως ἀπόδειξαν τόσα ἐπεισόδια, συχνά ήρωικά, τῆς αντίστασης που ἀντιτάχθηκε στην προέλαση τοῦ ἀντίπαλου.

Τὸ κόμμα στα χρόνια 1921-22

Ἔνα ἄλλο από τὰ στοιχεία ἀδυναμίας τῆς ὀργάνωσῆς μας συνίσταται: στο γεγονός ότι: αὐτὰ τὰ προδλήματα, δεδομένης τῆς δυσκολίας τῆς κατάστασης και δεδομένου ότι: οἱ θυνάμεις τοῦ κόμματος είχαν ἀποροφηθεῖ από τήν άμεση πάλη για τή φυσική τους άμυνα, δέν έγιναν ἀντικείμενο συζήτησης στη θάση και συνεπῶς στοιχείο τῆς ἀνάπτυξης τῆς ιδεολογικῆς και πολιτικῆς ικανότητας τοῦ κόμματος.

Ἔτσι τὸ I Συνέδριο τοῦ κόμματος, που έγινε στο Λιόβρο στο θέατρο τοῦ Σάν Μάρκο άμέσως μετά τή διάσπαση, ἔθεσε μόνο καθήκοντα άμεσου ὀργανωτικοῦ χαρακτήρα: σχηματισμός τῶν κεντρικών ὀργάνων και γενική πλαισίωση τοῦ κόμματος. Τὸ II Συνέδριο θά μπορούσε και ἴσως ὀφείλε να ἐξετάσει: και να τοποθετήσει: τὰ παραπάνω ζητήματα, αλλά τὸ ἐμπόδισαν σ' αὐτὸ τὰ ἀκόλουθα στοιχεία:

1) τὸ γεγονός ότι: όχι μόνο ή μάζα αλλά και μεγάλο μέρος τῶν πιδ ὑπεύθυνων και πιδ κοντινῶν στην καθοδήγηση τοῦ κόμματος στοιχείων άγνοοῦσαν κυριολεκτικά ότι: ὑπῆρχαν βαθιές και οὐσιαστικές διαφωνίες ἀνάμεσα στη γραμμὴ τῶν ἀκολουθοῦσε τὸ κόμμα μας και κείνη που ὑποστήριζε ή Διεθνής·

2) τὸ ότι: ή ἀπορόφηση τοῦ κόμματος από τήν άμεση φυσική πάλη ὀδηγοῦσε στην ὑποτίμηση τῶν ιδεολογικῶν και πολιτικῶν ζητημάτων σε σύγκριση με τὰ καθαρὰ ὀργανωτικά. Ἦταν συνεπῶς φυσικό: ότι: θά ξεπηθοῦσε στο κόμμα μιὰ ψυχική κατάσταση a priori ἀντίθετη στο δάθαιμα κάθε ζητήματος που θά

ήταν δυνατό γὰ ἐγκυμονεῖ τὸν κίνδυνο σοβαρῆς σύγκρουσης στὴν ἡγετική ομάδα πού συστάθηκε στὸ Λιθόρνο.

3) τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀντιπολίτευση πού ἀποκαλύφθηκε στὸ Συνέδριο τῆς Ρώμης καὶ πού ἔλεγε πῶς εἶναι ἡ μόνη πού ἀντιπροσώπευε τὶς κατευθύνσεις τῆς Διεθνούς, στὴ δεδομένη κατάσταση, ἔκφραζε τὴν ψυχικὴ κατάσταση κούρασης καὶ παθητικότητας πού ὑπῆρχε σὲ μερικὰ κομμάτια τοῦ κόμματος.

Ἡ κρίση πού ὑπέστη τόσο ἡ κυρίαρχη τάξη ὅσο καὶ τὸ προλεταριάτο στὴν περίοδο πού προηγήθηκε τὴν ἄνοδο τοῦ φασισμοῦ στὴν ἐξουσία, ἔθεσε ξανά τὸ κῆμα μας μπροστὰ στὰ προβλήματα πού ἔδινε τὴ δυνατότητα γὰ λύσει τὸ Συνέδριο τῆς Ρώμης. Σὲ τί συνίστατο αὐτὴ ἡ κρίση; Οἱ ἀριστερὲς ομάδες τῆς ἀστικῆς τάξης, ὑποστηρικτὲς στὰ λόγια μιᾶς δημοκρατικῆς κυβέρνησης πού προτίθετο γὰ ἀνακόψει ἐνεργητικὰ τὸ φασιστικὸ κίνημα, εἶχαν βάλει διαιτητὴ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα γιὰ τὴν ἀποδοχὴ καὶ μὴ ἀποδοχὴ αὐτῆς τῆς λύσης γιὰ γὰ τὸ διαλύσουν πολιτικὰ κάτω ἀπὸ τὸ θάρος τῆς εὐθύνης ἀπὸ τὴν ἀποτυχία μιᾶς ἀντιφασιστικῆς συμφωνίας. Ὁ ἴδιος ὁ τρόπος αὐτὸς πού ἔθεσαν τὸ ζήτημα οἱ δημοκρατικοὶ ὑπονοοῦσε τὴν προληπτικὴ συνθηκολόγηση μπροστὰ στὸ φασιστικὸ κίνημα, φαινόμενο πού θὰ παρουσιαζόταν μετὰ ξανά στὴν κρίση Ματεότι. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ τοποθέτηση ἂν στὴν ἀρχὴ εἶχε τὴ δύναμη γὰ προκαλέσει ἓνα ξεκαθάρισμα στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, μὲ τὸ γὰ γίνει ἡ βάση πού παρήγαγε τὴ διάσπαση τῶν μαξιμαλιστῶν ἀπὸ τοὺς ρεφορμιστὲς, ἐπιδύρουνε ὁμως τὴν κατάσταση τοῦ προλεταριάτου. Πραγματικὰ ἡ διάσπαση ἔκανε ἀκαρπὴ τὴν τακτικὴ πού πρότειναν οἱ δημοκρατικοί, ἐφόσον ἡ κυβέρνησις τῆς ἀριστερᾶς πού αὐτοὶ πρότειναν ἔπρεπε γὰ περὶ λαμβάνει τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ἐνωμένο, δηλαδὴ γὰ σημαίνει τὴ σύλληψη τῆς πλειοψηφίας τῆς ὀργανωμένης προλεταριακῆς τάξης στὰ γρανάξια τοῦ ἀστικοῦ Κράτους, προλαβαίνοντας τὴ φασιστικὴ νομοθεσία καὶ καθιστώντας πολιτικὰ ἀνώφελο τὸ ἄμεσα φασιστικὸ πείραμα. Ἄλλωστε ἡ διάσπαση, ὅπως φάνηκε πρὸς καθάρὰ στὴ συνέχεια, μόνο σὰν μηχανοραφία εἶχε ὀδηγήσει σ' ἓνα πῆδημα πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν μαξιμαλιστῶν, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ βεβαίωσαν ὅτι θέλουν γὰ συμμετάσχουν στὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή καὶ ἄρα ὅτι ἀναγνωρίζουν τὸ λάθος πού διέπραξαν στὸ Λιθόρνο, κινούνταν ὁμως μὲ τόσες ἐπιφυλάξεις καὶ ἰδεολογικὲς ἀποσιωπήσεις ὥστε γὰ ἐξουδετερώσουν τὸ ἐπαναστατικὸ ζήτημα πού εἶχε προκαλέσει οἱ μάζες ἡ διάσπαση, ὀδηγώντας τες ἔτσι: σὲ νέες ἀπογοητεύσεις καὶ στὸ ξαναπέσιμο στὴν παθητικότητα, πράγματα πού ἐκμεταλλεύτηκε ὁ φασισμὸς γιὰ γὰ πραγματοποιήσει τὴν πορεία πρὸς τὴ Ρώμη.

Ἡ νέα πορεία μέσα στο κόμμα

Αὐτή ἡ νέα κατάσταση ἀντανακλάστηκε στο ἼV Συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς, ὅπου φτάσαμε στο σχηματισμό τῆς ἐπιτροπῆς συγχώνευσης μετὰ ἀπὸ ἀβεβαιότητες καὶ ἀντιστάσεις πού ἦταν δεμένες μὲ τὴ ριζωμένη στὴν πλειοψηφία τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κόμματός μας πεποίθησε ὅτι ἡ μετατόπιση τῶν μαξιμαλιστῶν δὲν ἀντιπροσώπευε παρὰ μιὰ μεταδατικὴ καὶ χωρὶς μέλλον ταλάντευση. Πάντως ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή ἀρχί-
ζει: στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κόμματός μας μιὰ διαδικασία διαφοροποίησης στὴν ἡγετικὴ ομάδα τοῦ Λυθόρνο, διαδικασία πού προχωρεῖ ἀκατάπαυστα καὶ θγαίνει: ἀπὸ τὸ πεδίο τοῦ φαινομένου ομάδας γιὰ νὰ υἱοθετηθεῖ ἀπ' ὅλο τὸ κόμμα, ὅταν σημειώνονται καὶ ἀναπτύσσονται τὰ στοιχεῖα τῆς κρίσης τοῦ φασισμοῦ πού ἀρχισε μὲ τὸ Συνέδριο τοῦ Τορίνο τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος².

Γίνεται ὁλοένα πιὸ φανερό ὅτι πρέπει νὰ θγάουμε τὸ κόμμα ἀπὸ τὴ θέση πού κράτησε τὸ 1921-22 ἂν θέλουμε νὰ ἀναπτυχθεῖ τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα παράλληλα μὲ τὴν κρίση πού ὑφίσταται: ἡ κυρίαρχη τάξη. Ἡ ἐπιφύλαξη πού εἶχε στὸ παρελθόν τόσο μεγάλη σημασία καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴν ἦταν ἀνάγκη πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ διατηρηθεῖ ἡ ὀργανωτικὴ ἐνότητα τοῦ κόμματος, ἔπεσε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, στὴν κατάσταση σύγκρουσης ἀνάμεσα στο κόμμα μας καὶ τὴ Διεθνή, δημιουργήταν στὶς γραμμές μας μιὰ κατάσταση λανθάνουσας φράξις πού ἔδρισκε τὴν ἔκφρασή της σὲ ομάδες καθαρὰ τῆς δεξιᾶς, συχνὰ μὲ χαρακτηριστὰ ἐκκαθαριστικὰ. Τὸ νὰ καθυστερήσουμε ἀκόμα νὰ θέσουμε σὲ ὄλο τους τὸ πλάτος τὰ βασικὰ ζητήματα τακτικῆς, πάνω στὰ ὁποῖα εἶχαμε ὡς τώρα ἀποφύγει νὰ ἀνοίξουμε συζήτηση, θὰ σημαίνει πὼς προκαλοῦμε μιὰ γενικὴ κρίση τοῦ κόμματος χωρὶς διέξοδο.

Δημιουργήθηκαν ἔτσι καινούργιες συναθροίσεις πού ἀναπτύχθηκαν ὄλο καὶ περισσότερο, ὡς τὴν παραμονὴ τοῦ ἸΙΙ Συνεδρίου μας, ὅταν ἔγινε δυνατὸ νὰ διαπιστωθεῖ πὼς ὄχι: μόνο ἡ μεγάλη πλειοψηφία στὴ βάση τοῦ κόμματος (πού δὲν εἶχε ποτὲ ρωτηθεῖ ἀνοιχτὰ), ἀλλὰ καὶ ἡ πλειοψηφία τῆς παλιᾶς ἡγετικῆς ομάδας εἶχε καθαρὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν πολιτικὴ θέση τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, γιὰ νὰ μεταφερθεῖ ὁλοκληρωτικὰ στο πεδίο τῆς Διεθνoῦς καὶ τοῦ λεγνισμοῦ.

Ἡ σημασία τοῦ ἸΙΙ Συνεδρίου

Ἐπ' ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα φαίνεται: καθαρὰ πόσο μεγάλη ἦ-

2. Τὸ Συνέδριο τοῦ Τορίνο τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (12-13 Ἀπρίλι 1923), ἂν καὶ ψήφισε μὲ πλειοψηφία μιὰ «κεντρικὴ» ἀπόφαση, εἶχε ἀπορρίψει τὴν ἀπόπειρα τῆς δεξιᾶς νὰ ἐρθεῖ σὲ συνεργασία χωρὶς ὅρους μὲ τὴ φασιστικὴ κυβέρνηση.

ταν ή σημασία και τὰ καθήκοντα τοῦ ΙΙΙ Συνεδρίου μας. Αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ κλείσει: μιὰν ἐποχὴ τῆς ζωῆς τοῦ κόμματός μας, θέτοντας τέλος στὴν ἐσωτερικὴ κρίση και καθορίζοντας μιὰ σταθερὴ παράταξη δυνάμεων τέτια πού νὰ ἐπιτρέπει τὴν κανονικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἰκανότητος πολιτικῆς καθοδήγησης τῶν μαζῶν ἀπὸ μέρους τοῦ κόμματος και συνεπῶς τῆς ἰκανότητάς του γιὰ δράση.

Ἔλυσε τὸ Συνέδριο πραγματικὰ αὐτὰ τὰ προβλήματα; Χωρὶς ἀμφιβολία ὄλες οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου ἔδειξαν πῶς, παρὰ τίς δυσκολίες τῆς κατάστασης, τὸ κόμμα μας κατάφερε νὰ λύσει: τὴν ἀναπτυξιακὴ του κρίση, φτάνοντας σ' ἓνα ἐπίπεδο ὁμοιογένειας, συγκρότησης και ἀξιοσημείωτης σταθεροποίησης και θέβαια ἀνώτερο ἀπὸ πολλὰ τμήματα τῆς Διεθνούς. Ἡ παρέμβαση στὴ συνεδριακὴ συζήτηση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς θάσης, μερικοὶ ἀπ' τοὺς ὁποίους εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τίς περιοχὲς ὅπου εἶναι πιὸ δύσκολη ἢ δραστηριότητα τοῦ κόμματος, ἔδειξε πῶς τὰ βασικά στοιχεῖα τῆς συζήτησης, ἀνάμεσα στὴ Διεθνή και τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὴ μιὰ και τὴν ἀντιπολίτευση ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν ἀποροφήθησαν ἀπὸ τὸ κόμμα μόνο μηχανιστικὰ ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἔχει: δημιουργηθεῖ μιὰ συνειδητὴ και διαδομένη πεποιθήση, συντέλεσαν στὴν ἀνύψωση τοῦ τόνου τῆς διανοητικῆς ζωῆς τῆς μάζας τῶν συντρόφων και τῆς καθοδηγητικῆς τους ἰκανότητος και πολιτικῆς πρωτοβουλίας, σὲ βαθμὸ ἀπρόδλεπτο και ἀπὸ τοὺς πιὸ αἰσιόδοξους συντρόφους.

Αὐτὸ θεωροῦμε σὰν τὴν πιὸ ἐξέχουσα σημασία τοῦ συνεδρίου. Πρὸκυψε ὅτι τὸ κόμμα μας ὄχι: μόνο μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ μαζικὸ χάρις στὴν ἐπιρρὴ πού ἀσκεῖ στὰ πλατιά στρώματα τῆς ἐργατικῆς τάξης και τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν, ἀλλὰ γιατί ἀπόκτησε στὰ μεμονωμένα στοιχεῖα πού τὸ συνθέτουν μιὰν ἰκανότητα ἀνάλυσης τῶν καταστάσεων, πολιτικῆς πρωτοβουλίας και ἡγετικῆς δύναιμης πού τὸ ἔλειπαν στὸ παρελθὸν και πού εἶναι ἡ θάση τῆς συλλογικῆς καθοδηγητικῆς του ἰκανότητος.

Ἄλλωστε ὄλη ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐργασιῶν πού ὀδηγήθηκαν πάνω στὴ θάση τοῦ νὰ ὀργανωθεῖ ἰδεολογικὰ και πρακτικὰ τὸ συνέδριο στὶς ἐπαρχίες και τοὺς νομοὺς ὅπου ἡ ἀστυνομικὴ καταπίεση ἐπαγρυπνεῖ μὲ μεγαλύτερη ἔνταση σὲ κάθε κίνηση τῶν συντρόφων μας, και τὸ γεγονός ὅτι καταφέραμε γιὰ ἑφτά μέρες νὰ κρατήσουμε συγκεντρωμένους πάνω ἀπὸ ἐξήντα συντρόφους γιὰ τὸ συνέδριο τοῦ κόμματος, και σχεδὸν ἄλλους τόσους γιὰ τὸ συνέδριο τῆς νεολαίας, ἀποτελοῦν ἀπὸ μόνοα τους ἀπόδειξη τῆς ἀνάπτυξης πού ἀναφέραμε πιὸ πάνω. Εἶναι γιὰ ὄλους φανερὸ πῶς ὄλη αὐτὴ ἡ κίνηση συντρόφων και ὀργανώσεων δὲν εἶναι μόνο καθαρὰ ὀργανωτικὸ γεγονός, ἀλλὰ συνιστὰ ἀπὸ μόνο του μιὰν ὀψηλὴ ἐκδήλωση μὲ πολιτικὴ αἰτία.

Σχετικὰ μ' ὄλα αὐτὰ, και λίγοι ἀριθμοί. Στὴν πρώτη φάση

της προσυεδριακής προετοιμασίας πραγματοποιήθηκαν από δύο ως τρεις χιλιάδες συνελεύσεις βάσης που κορυφώθηκαν σε πάνω από εκατό επαρχιακά συνέδρια, όπου εκλέχτηκαν, μετά από πλατιές συζητήσεις, οι αντιπρόσωποι στο συνέδριο.

Πολιτική αξία και αποτελέσματα που κατακτήσαμε

Κάθε εργάτης είναι σε θέση να εκτιμήσει όλη τη σημασία αυτών των λίγων αριθμών που έχουμε τη δυνατότητα να δημοσιεύσουμε, πέντε χρόνια μετά την εποχή της κατάληψης των εργοστασίων και με τρία χρόνια φασιστική διακυβέρνηση που ενέτεινε το γενικό έλεγχο πάνω σε κάθε μαζική δραστηριότητα και πραγματοποίησε μια αστυνομική οργάνωση που είναι πάρα πολύ ανώτερη από τις οργανώσεις αστυνόμευσης που υπήρχαν προηγουμένα.

Επειδή η μεγαλύτερη αδυναμία της παραδοσιακής εργατικής οργάνωσης έκδηλωνόταν βασικά στη διαρκή ανισοροπία, που γινόταν μάλιστα καταστροφική στις κορυφαίες στιγμές της μαζικής δραστηριότητας, ανισοροπία ανάμεσα στη δυναμικότητα των οργανωτικών στελεχών του κόμματος και την αθόρμητη ώθηση από τα κάτω, είναι φανερό ότι το κόμμα μας κατάφερε, παρά τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες της σημερινής περιόδου, να ξεπεράσει σε αξιοσημείωτο βαθμό αυτή την αδυναμία και να προετοιμάσει οργανωτικές δυνάμεις συντονισμένες και συγκεντρωτικές που να εξασφαλίζουν την εργατική τάξη απέναντι στα λάθη και τις ανεπάρκειες που παρουσιάζονταν στο παρελθόν. Αυτή είναι μια άλλη από τις πιο σημαντικές έννοιες του συνεδρίου μας: η εργατική τάξη είναι ικανή για δράση και δείχνει ότι είναι ιστορικά σε θέση να εκπληρώσει την καθοδηγητική της αποστολή στην αντικαπιταλιστική πάλη, στο βαθμό που κατορθώνει να θγάλει απ' τους κόλπους της όλα τα τεχνικά στοιχεία που αποδείχονται απαραίτητα στη σύγχρονη κοινωνία για τη συγκεκριμένη οργάνωση των θεσμών με τους οποίους θα πραγματοποιηθεί το προλεταριακό πρόγραμμα. Κι απ' αυτή την άποψη χρειάζεται να αναλύσουμε όλη τη δραστηριότητα του φασιστικού κινήματος από το 1921 ως τους τελευταίους φασιστικότατους νόμους: αυτή στράφηκε συστηματικά να καταστρέψει τα στελέχη που είχε με πολύ κόπο επεξεργαστεί μέσα σε πενήντα σχεδόν χρόνια ιστορίας το προλεταριακό κι επαναστατικό κίνημα. Μ' αυτό τον τρόπο ο φασισμός κατόρθωσε στην άμεση πρακτική να στερήσει στην εργατική τάξη την αυτονομία και την πολιτική ανεξαρτησία της και την υποχρέωσε στην παθητικότητα, δηλαδή σε μια άδρανή ύποταξη στον κρατικό μηχανισμό ή, στις στιγμές της πολιτικής κρίσης, όπως στην περίοδο Ματέotti, ν' αναζητάει στελέχη για τον

αγώνα σε άλλες τάξεις λιγότερο εκτεθειμένες στην καταπίεση.

Τò κόμμα μας έμεινε ο μόνος μηχανισμός που είχε ή εργατική τάξη στη διάθεσή της για να επιλέξει νέα ταξικά ήγετικά στελέχη, δηλαδή για να κατακτήσει ξανά την ανεξαρτησία και την πολιτική της αυτονομία. Τò συνέδριο έδειξε πώς τò κόμμα κατόρθωσε να λύσει αυτό τò βασικό καθήκον με τρόπο λαμπρό.

Δύο ήταν οι βασικοί στόχοι στους οποίους έπρεπε να φτάσει τò συνέδριο:

1) μετά τις συζητήσεις και τις νέες παρατάξεις δυνάμεων που είχαν εμφανιστεί όπως είπαμε προηγούμενα, χρειαζόταν να ένοποιηθεί τò κόμμα, τόσο στο πεδίο των άρχων και της οργανωτικής πρακτικής όσο και στο πιο στενά πολιτικό πεδίο.

2) τò συνέδριο κλήθηκε να καθορίσει την πολιτική γραμμή του κόμματος για τò προσεχές μέλλον και να επεξεργαστεί ένα πρόγραμμα πρακτικής εργασίας σ' όλα τὰ πεδία δραστηριότητας των μαζών.

Τὰ προβλήματα που έμπαιναν για τήν επίτευξη συγκεκριμένων στόχων δέν είναι φυσικά ανεξάρτητα τò ένα απ' τò άλλο, αλλά συντονίζονται στα πλαίσια της γενικής αντίληψης του λενινισμού. Γι' αυτό ή συζήτηση του συνεδρίου ακόμα κι όταν αναπτυσσόταν γύρω από τις τεχνικές πλευρές κάθε μεμονωμένου πρακτικού ζητήματος, έθετε τò γενικό ζήτημα της αποδοχής ή όχι του λενινισμού. Τò συνέδριο όφειλε λοιπόν να χρησιμεύσει στο να κάνει φανερό σε ποίο μέτρο τò κόμμα μας είχε γίνει μπολσεβίκικο.

Οι βασικοί στόχοι

Εκινώντας από μιαν άμεση ιστορική και πολιτική εκτίμηση της λειτουργίας της εργατικής τάξης στη χώρα μας, τò συνέδριο έδωσε λύση σε μιὰ σειρά προβλήματα που μπορούν να συνοψιστούν έτσι:

1) Σχέσεις ανάμεσα στην Κεντρική Έπιτροπή του κόμματος και τή μάζα του κόμματος. α) Σ' αυτή τήν ομάδα προβλημάτων υπεσέρχεται ή γενική συζήτηση για τή φύση του κόμματος, για τήν ανάγκη να είναι ταξικό κόμμα, όχι μόνο αφηρημένα, δηλαδή στο βαθμό που τò πρόγραμμα αφού γίνεται αποδεκτό από τὰ μέλη του εκφράζει τις προσδοκίες του προλεταριάτου, αλλά ως πούμε, φυσιολογικά, στο βαθμό δηλαδή που ή μεγάλη πλειοψηφία των συστατικών του αποτελείται από προλετάρους και σ' αυτό αντανακλώνται και συνοψίζονται μόνο οι ανάγκες και ή ιδεολογία μιὰς μόνης τάξης: του προλεταριάτου. β) Η πλήρης υπαγωγή όλων των ενεργειών του κόμματος κοινωνικά ένοποιημένων μ' αυτό τόν τρόπο στην καθοδήγηση της Κεντρικής Έπιτροπής.

Ἡ εἰλικρίνεια ὄλων τῶν στοιχείων τοῦ κόμματος πρὸς τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ πρέπει νὰ γίνῃ ὄχι μόνο καθαρὰ ὀργανωτικὸ καὶ πειθαρχικὸ γεγονός, ἀλλὰ ἀληθινὴ ἀρχὴ ἐπαναστατικῆς ἠθικῆς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμπνεύσουμε στὶς μάζες τοῦ κόμματος μὴ τόσο ριζωμένην πεποίθησιν γι' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, ὥστε οἱ φραξιο-στρικές πρωτοβουλίες καὶ γενικὰ κάθε ἀπόπειρα διάλυσης τοῦ συνόλου τοῦ κόμματος πρέπει νὰ θρῖσκουν στὴ βάση μιὰ αὐθόρμητη καὶ ἄμεση ἀντίδραση ποὺ νὰ τὶς πνίγει στὴ γέννησίν τους. Τὸ κύρος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνάμεσα στὸ ἕνα συνέδριον καὶ τὸ ἄλλο, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μπαίνει σὲ συζήτηση, καὶ τὸ κόμμα πρέπει νὰ γίνῃ ὁμοιογενὴς συνασπισμὸς. Μόνο μ' αὐτὸ τὸν ὅρον τὸ κόμμα θὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ νικήσῃ τοὺς ταξικοὺς ἐχθρούς. Πῶς θὰ μπορεῖ ἡ μάζα τῶν χωρὶς κόμμα νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη ὅτι τὸ ὄργανον τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης, τὸ κόμμα, κατορθώνει νὰ ὀδηγῇ χωρὶς ταλαντεύσεις καὶ χωρὶς διακυμάνσεις τὴν ἀδυσώπητην πάλην γιὰ νὰ κατακτήσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ἂν ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν ἀναγκαιὰ ἐνεργητικότητα νὰ ἐξαλείψῃ ὅλες τὶς ἀδυναμίας ποὺ μποροῦν νὰ ραγίσουν τὴν συμπαγὴ δομὴν του;

Θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ δύο προηγουμένα στοιχεία ἂν στὴν κοινωνικὴ ὁμοιογένεια καὶ τὴ μονολιθικὴν συμπαγὴν δομὴν τῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος δὲν ἐρχόταν νὰ προστεθεῖ ἡ διαδομένη συνείδησις μιᾶς ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς ὁμοιογένειας.

Συγκεκριμένα ἡ γραμμὴ ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὸ κόμμα μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μ' αὐτὴ τὴν διατύπωσιν: ὁ πυρήνας τῆς κομμουνιστικῆς ὀργάνωσης θρῖσκεται σὲ μιὰ ἰσχυρὴ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ, στενὰ δεσμένη μὲ τὴν προλεταριακὴν βάση τοῦ κόμματος τοῦ ἔθνους, στὸ πεδίον τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ.

Πάνω σ' αὐτὴ τὴν σειράν τῶν προβλημάτων ἡ τεράστια πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου κηρύχθηκε καθαρὰ εὐνοϊκὴ στὶς θέσεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπόθησε ὄχι μόνο χωρὶς τὴν ἐλάχιστην παραχώρησιν, ἀλλὰ ἐπιμένοντας μάλιστα στὴν ἀνάγκη τῆς θεωρητικῆς ἀδιαλλαξίας καὶ τῆς πρακτικῆς ἀκαμψίας, τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἀντιπολίτευσης ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κρατήσῃ τὸ κόμμα σὲ μιὰ κατάστασιν ρευστότητας καὶ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἀμορφισμοῦ.

2) Σχέσεις τοῦ κόμματος μὲ τὴν προλεταριακὴν τάξιν (δηλαδὴ μὲ τὴν τάξιν τῆς ὁποίας τὸ κόμμα εἶναι ὁ ἄμεσος ἐκπρόσωπος, μὲ τὴν τάξιν ποὺ ἔχει τὸ καθῆκον νὰ διευθύνῃ τὴν ἀντικαπιταλιστικὴν πάλην καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν νέαν κοινωνίαν). Σ' αὐτὴ τὴν ἑκάδα προβλημάτων ὑπεισέρχεται ἡ ἐκτίμησις τῆς λειτουργίας τοῦ προλεταριάτου στὴν ἰταλικὴν κοινωνίαν, δηλαδὴ τοῦ βαθμοῦ

ώρμητότητας αυτής της κοινωνίας να μετασχηματιστεί από καπιταλιστική σε σοσιαλιστική και άρα των δυνατοτήτων που υπάρχουν για το προλεταριάτο να γίνει ανεξάρτητη και κυρίαρχη τάξη. Γι' αυτό, το συνέδριο συζήτησε: α) το συνδικαλιστικό ζήτημα, που για μας είναι: βασικά ζήτημα της οργάνωσης των ευρύτερων μαζών, σαν τάξης καθωυτής, με βάση τα άμεσα οικονομικά συμφέροντα, και σαν έδαφος επαναστατικής πολιτικής εκπαίδευσης· β) το ζήτημα του ενιαίου μετώπου, δηλαδή των σχέσεων πολιτικής καθοδήγησης ανάμεσα στο πιο προχωρημένο μέρος του προλεταριάτου και τα λιγότερο προχωρημένα του τμήματα.

3) Σχέσεις της προλεταριακής τάξης στο σύνολό της με τις άλλες κοινωνικές δυνάμεις που βρίσκονται αντικειμενικά στο αντικαπιταλιστικό πεδίο, έστω και αν καθοδηγούνται από κόμματα και πολιτικές ομάδες δεμένες με την αστική τάξη· άρα κατά πρώτο λόγο οι σχέσεις ανάμεσα στο προλεταριάτο και τους αγρότες. Και σε όλη αυτή την άλλη σειρά προβλημάτων επίσης ή τεράστια πλειοψηφία του συνεδρίου απέριψε τις έσφαλισμένες αντιλήψεις της αντιπολίτευσης και τάχθηκε υπέρ των λύσεων που έδωσε η Κεντρική Έπιτροπή.

Πώς παρατάχθηκαν οι δυνάμεις του συνεδρίου

Αναφέραμε ήδη τη στάση που πήρε η συντριπτική πλειοψηφία του συνεδρίου απέναντι στις λύσεις που έπρεπε να δοθούν στα βασικά προβλήματα κατά τη σημερινή περίοδο. Είναι όμως σκόπιμο να αναλύσουμε πιο λεπτομερειακά τη στάση που πήρε η αντιπολίτευση και να αναφέρουμε, έστω και με συντομία, άλλες τοποθετήσεις που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο σαν άτομικές, αλλά που στο μέλλον θα μπορούσαν να συμπέσουν με καθορισμένα μεταδατικά στοιχεία στην ανάπτυξη της ιταλικής κατάστασης, και που γι' αυτό πρέπει από τώρα κιόλα να καταγγελοθούν και να καταπολεμηθούν. Αναφερθήκαμε ήδη, στις πρώτες παραγράφους αυτής της έκθεσης, στους τρόπους και τις μορφές που χαρακτήρισαν την κρίση της ανάπτυξης του κόμματός μας τα χρόνια από το 1921 ως το 1924. Θα θυμήσουμε με συντομία πώς στο V Παγκόσμιο Συνέδριο³ ή ίδια ή κρίση θρήκε προσωρινή οργανωτική λύση με τη σύσταση μιας Κεντρικής Έπιτροπής που στο σύνολό της τοποθετούνταν πλήρως στο πεδίο του λεγινισμού και της τακτικής της Κομμουνιστικής Διεθνούς, αλλά που αποτελούνταν από τρία μέρη, απ' τα οποία το ένα που είχε την πλειοψηφία σόν ένα στην ίδια την Έπιτροπή, αντιπροσώπευε τα άριστερά

3. Το V Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Ιούνιος-Ιούλιος 1924) είχε επικυρώσει τη συγχώνευση του Κομμουνιστικού Κόμματος με την τριτοδιεθνιστική φράξια.

στοιχεία που είχαν αποσπαστεί απ' την παλιά ομάδα του Λιθόρνο μετά το IV Συνέδριο, ένα άλλο που αντιπροσώπευε την αντιπολίτευση που είχε συσταθεί στο II Συνέδριο ενάντια στις θέσεις της Ρώμης, και το τρίτο που αντιπροσώπευε τα τριτοδιεθνιστικά στοιχεία, που μπήκαν στο κόμμα μετά τη συγχώνευση. Παρά τις έσωτερικές της αδυναμίες, ωστόσο, από το γεγονός ότι η ήγηση λειτούργησε στους κόλπους της άσκούνταν καθαρά από τη λεγόμενη κεντρικά ομάδα, δηλαδή από τα αριστερά στοιχεία που είχαν αποσπαστεί από την ήγηση της ομάδας του Λιθόρνο, ή Κεντρική Επιτροπή καθόρθωσε να θέσει και να λύσει ενεργητικά το πρόβλημα της μολσεβικοποίησης του κόμματος και της πλήρους συμφωνίας του με τις οδηγίες της Κομμουνιστικής Διεθνούς.

Η στάση της άκρας αριστεράς

Βέβαια υπήρξε αντίσταση, και το κορυφαίο της επεισόδιο, που θυμούνται: όλοι οι σύντροφοι, ήταν η σύσταση της Επιτροπής συνηγόρησης, δηλαδή η απόπειρα να συσταθεί μια οργανωμένη πράξη που θα αντιμετώπιζε στην Κεντρική Επιτροπή στην καθοδήγηση του κόμματος. Στην πραγματικότητα, η σύσταση της Επιτροπής συνηγόρησης ήταν το πιο άδρδ σύμπτωμα της διάλυσης της άκρας αριστεράς, η οποία, επειδή αισθανόταν να χάνει προοδευτικά έδαφος στις γραμμές του κόμματος, προσπάθησε να προκαλέσει ένθουςιασμό με μια θορυβώδη πράξη εξέγερσης στις λίγες δυνάμεις που ακόμη της έμεναν. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μετά την ιδεολογική και πολιτική ήττα που υπέστη η άκρα αριστερά κατά την προσυνεδριακή ήδη περίοδο, ο πιο ληθεκτικός της πυρήνας άρχισε να παίρνει θέσεις όλοένα πιο σεχταριστικές και έχθρικές προς το κόμμα απ' το οποίο αισθανόταν κάθε μέρα πιο μακριά και αποσπασμένος. Αυτοί οι σύντροφοι όχι μόνο συνέχισαν να κρατιώνται στο έδαφος της πιο γενναίας αντιπολίτευσης πάνω σε όρισμένα συγκεκριμένα στοιχεία της ιδεολογίας και της πολιτικής του κόμματος και της Διεθνούς, αλλά αναζήτησαν συστηματικά κίνητρα για αντιπολίτευση σε όλα τα σημεία, έτσι που να παρουσιαστούν συνασπισμένοι σχεδόν σαν κόμμα μέσα στο κόμμα. Είναι εύκολο να φανταστούμε ότι ξεκινώντας από μια τέτια θέση, επρόκειτο να φτάσουν, στη διάρκεια των εργασιών του συνεδρίου, σε θεωρητικές και πρακτικές τοποθετήσεις, στις οποίες η δραματικότητα που αντανακλούσε τη γενική κατάσταση στην οποία πρέπει να κινηθεί το κόμμα, δύσκολα διακρινόταν από μια όρισμένη ύποκριτικότητα, που φαινόταν επιτηδευμένη σε όποιον πραγματικά είχε αγωνιστεί και θυσιάσει για την προλεταριακή τάξη.

Σ' αυτή την τάξη συμδάντων πρέπει να τοποθετηθεί λ.χ.

ή προβολή έπιφυλάξεων που παρουσίασε ή αντιπολίτευση, άμείσθη με τήν έναρξη του συνεδρίου, με τήν όποία έβαζε σέ άμφισβήτηση τήν άποφασιστική ισχύ του, προσπαθώντας μ' αυτό τον τρόπο νά προκατασκευάσει ένα άλλοθι για μιá πιθανή επανάληψη φραξιονιστικής δραστηριότητας και για μιá πιθανή μη άναγνώριση του κύρους τής νέας ήγεσίας του κόμματος. Στή μάζα των αντιπροσώπων, που γνώριζαν ποιές θυσίες και ποιές οργανωτικές προσπάθειες είχε στοιχίσει ή προετοιμασία του συνεδρίου, αυτή ή προβολή έπιφυλάξεων φάνηκε σάν άληθινή πρόκληση και δέν είναι χωρίς σημασία ότι: τά μόνα χειροκροτήματα (ό κανονισμός του συνεδρίου άπαγόρευε για εύκολογόντους λόγους κάθε θορυβώδη έκδήλωση συναίνεσης ή μομφής) άπευθύνθησαν στον όμιλητή που στιγμάτισε τή στάση τής αντιπολίτευσης και ύποστήριξε τήν άνάγκη νά ένισχυθεί έπιδεικτικά ή νέα έπιτροπή που έπρεπε νά εκλεγεί με ειδική έντολή άμειλικτης άυστηρότητας ενάντια σέ όποιάδήποτε πρωτοβουλία που πρακτικά θά έβαζε σέ άμφισβήτηση τó κύρος του συνεδρίου και τήν άποτελεσματικότητα των άποφάσεών του.

Άνθιση δεξιών παρεκκλίσεων

Στήν ίδια τάξη συμβάντων, και κατά τρόπο έπιβαρυμένο έξαιτίας τής προσποιητής και θεατρικής μορφής, άνήκει και ή στάση που πήρε ή αντιπολίτευση πριν άπό τó τέλος του συνεδρίου, όταν έπρόκειτο νά όγοϋν τά πολιτικο-οργανωτικά συμπεράσματα των έργασιών του. Άλλά τά ίδια τά στοιχεία τής αντιπολίτευσης μπόρεσαν νά άποδείξουν καθαρά ποιá είναι ή ψυχική κατάσταση μέσα στις γραμμές του κόμματος: τó κόμμα δέν σκοπεύει νά έπιτρέψει νά γίνουν πιá παιχνίδια με τó φραξιονισμό και τήν άπειθαρχία τó κόμμα θέλει νά πραγματοποιήσει τó μάξιμουμ συλλογικής καθοδήγησης και δέν θά έπιτρέψει σέ κανένα άτομο, όποια κι άν είναι ή προσωπική του άξία, νά άντιταχθεί στό κόμμα.

Στις συνεδριάσεις του συνεδρίου σέ άπαρτία, ή αντιπολίτευση τής άκρας άριστερας ήταν ή μόνη έπίσημη και διακηρυγμένη αντιπολίτευση. Η άντιπολιτευτική στάση που πήραν πάνω στό συνδύκαλιστικό ζήτημα δυό μέλη τής παλιάς Κεντρικής Έπιτροπής πρέπει νά θεωρηθεί, έξαιτίας του χαρακτήρα της άυτοσχεδιασμού και παρορμητισμού, περισσότερο σάν άτομικό φαινόμενο πολιτικού ύστερισμού παρά άντιπολίτευσης με συστηματική έννοια. Άντίθετα, κατά τις εργασίες τής πολιτικής έπιτροπής είχαμε μιάν έκδήλωση που, άν μπορεί νά θεωρηθεί για τώρα σάν καθαρά άτομικού χαρακτήρα⁴ όμως πρέπει νά προσεχτεί, δεδομένων των ιδεολογικών στοιχείων που άποτελοϋσαν τή βάση της, σάν άληθινά δεξιά πλατ-

4. Προόκειται για θέσεις που ύποστήριξε ó Άντζελο Τάσκα.

φόρμα, πού θά μπορούσε σέ μιὰ καθορισμένη κατάσταση γά παρουσιαστεί στό κόμμα, και πού γι' αὐτό ἔπρεπε, ὅπως και ἔγινε, γά ἀποριφθεῖ χωρίς διαταγμό, ἰδιαίτερα ἐπειδή ἐκπρόσωπός της ἦταν ἕνα μέλος τῆς παλιάς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Αὐτά τὰ ἰδεολογικά στοιχεῖα εἶναι: 1) ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ ἐργατικὴ και ἀγροτικὴ κυδέρνηση μπορεῖ γά συσταθεῖ στή θάση τοῦ ἀστικού κοινοβουλίου· 2) ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ σοσιαλδημοκρατία δὲν πρέπει γά θεωρεῖται σάν ἡ ἀριστερὴ πτέρυγα τῆς ἀστικῆς τάξης ἀλλὰ σάν ἡ δεξιὰ πτέρυγα τοῦ προλεταριάτου· 3) ὅτι στήν ἐκτίμηση τοῦ ἀστικού Κράτους πρέπει γά διακρίνουμε τὴν καταπιεστικὴ λειτουργία μιᾶς τάξης πάνω στήν ἄλλη ἀπὸ τὴν παραγωγικὴ λειτουργία πού ἱκανοποιεῖ καθορισμένες γενικὲς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας.

Τὸ πρῶτο και τὸ δεῦτερο ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἀντίθετα στίς ἀποφάσεις τοῦ ΙΙΙ Συνεδρίου· τὸ τρίτο ὀρίζεται ἔξω ἀπὸ τὴ μαρξιστικὴ ἀντίληψη τοῦ Κράτους. Και τὰ τρία μαζί ἀποκαλύπτουν ἕναν προσανατολισμό στή σύλληψη ἐπίλυσης τῆς κρίσης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση.

Ἡ πολιτικὴ γραμμὴ πού καθόρισε τὸ κόμμα

Ἔτσι παρατάχθησαν οἱ δυνάμεις πού ἀντιπροσωπεύτηκαν στό Συνέδριο, δηλαδὴ σάν μιὰ πιὸ σκληρὴ ἀντίθεση τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ «ἐξτρεμισμού» κατὰ τῶν θεωρητικῶν και πρακτικῶν θέσεων τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος. Θά κάνουμε τώρα μιὰ γρηγορὴ ἀναφορὰ μόνο σὲ μερικὰ σημεῖα τῆς γραμμῆς πού χάραξε τὸ συνέδριο.

Ἰδεολογικὸ ζήτημα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸ συνέδριο διατύπωσε τὴν ἀνάγκη γά ἀναπτύξει τὸ κόμμα μιὰν ὀλοκληρὴ δουλειὰ ἐκπαίδευσης πού γά ἐνισχύει τὴ γνώση τῆς μαρξιστικῆς μας θεωρίας στίς γραμμὲς τοῦ κόμματος και γά ἀναπτύσσει τίς ἱκανότητες τοῦ εὐρύτερου ἡγετικοῦ στρώματος. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημείο ἡ ἀντιπολίτευση προσπάθησε γά κάνει ἕναν ἐπιδέξιο ἀντιπερισπασμό: μάζεψε μερικὰ παλιὰ ἄρθρα και ἀποσπάσματα ἄρθρων συντρόφων τῆς πλειοψηφίας τοῦ κόμματος γά γά ὑποστηρίξει: ὅτι αὐτοὶ μόνο σχετικὰ ἀργὰ δέχτηκαν ὀλοκληρωτικὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἱστορικοῦ ὄλισμοῦ ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Μάρξ και Ἐνγκελς, και ἀντίθετα ὑποστήριζαν τὴν ἐρμηνεία πού εἶχε δώσει γά τὸν ἱστορικὸ ὄλισμό δ Μπεγεντέτο Κρότσε⁵. Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸ πὼς και οἱ θέσεις τῆς Ρώμης κριθήκαν σάν ἐμπνευσμένες βασικά ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Κρότσε, αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματολογία τῆς ἀντιπολίτευσης φάνηκε σάν γά

5. Ἐπαινετικὸ στήν παρέμβαση τοῦ Μπορντίγκα πού εἶχε ἐπαθεῖ στήν «ἰδεαλιστικὴ» διαμόρφωση τῶν Γράμμι και Τολιάτι.

έμπνέεται από καθαρή συνεδριακή δημαγωγία. Όπως και γὰ ἔχουν πάντως τὰ πράγματα, ἐπευδὴ δὲν εἶναι ζήτημα μεμονωμένων ἀτόμων ἀλλὰ μαζῶν, ἡ γραμμὴ ποὺ χάραξε τὸ συνέδριον πᾶνω στὴν ἀνάγκη ἰδιαίτερης δουλειᾶς ἐκπαίδευσης γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου τῆς γενικῆς μαρξιστικῆς κουλτούρας τοῦ κόμματος, μειώνει τὴν πολεμικὴ τῆς ἀντιπολίτευσης σὲ μιὰ ἐπιμελῆ ἀναζήτηση βιογραφικῶν στοιχείων ποὺ εἶναι λιγότερο ἢ περισσότερο ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ ἀνάπτυξη μεμονωμένων συγρόφων.

Ἡ τακτικὴ τοῦ κόμματος. Τὸ συνέδριον ἐπιδοκίμασε καὶ ὑπερασπίστηκε ἐνεργητικὰ κατὰ τῆς ἀντιπολίτευσης τῆς τακτικῆς ποὺ ἀκολούθησε τὸ κόμμα στὴν τελευταία περίοδο τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν κρίση Ματεότι. Πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἀντιπολίτευση δὲν προσπάθησε νὰ ἀντιπαραθέσει στὴν ἀνάλυση τῆς ἰταλικῆς κατάστασης ποὺ ἔκανε ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ στὶς θέσεις γιὰ τὸ συνέδριον οὔτε μιὰν ἄλλη ἀνάλυση ποὺ νὰ ὀδηγοῦσε στὸ νὰ χαραχτεῖ μιὰ διαφορετικὴ γραμμὴ τακτικῆς, οὔτε μερικότερες διορθώσεις ποὺ νὰ δικαιολογοῦσαν μιὰ θέση ἀρχῆς. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα τῆς λαθεμένης θέσης τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς στάθηκε τὸ γεγονός ὅτι ποτὲ οἱ παρατηρήσεις καὶ οἱ κριτικὲς τῆς δὲν βασίστηκαν σὲ μιὰν ἐξέταση οὔτε βαθιὰ ἀλλὰ οὔτε κἀν ἐπιφανειακὴ τοῦ συχετισμοῦ δυνάμεων καὶ τῶν γενικῶν συνθηκῶν ποὺ ὑπάρχουν στὴν ἰταλικὴ κοινωνία. Ἔτσι φάνηκε καθαρὰ πῶς ἡ μέθοδος τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, ποὺ ἡ ἴδια λέει πῶς εἶναι διαλεκτικὴ, δὲν εἶναι ἡ μέθοδος τῆς ὕλιστικῆς διαλεκτικῆς ποὺ ἀνήκει στὸ Μάρξ, ἀλλὰ ἡ παλιὰ μέθοδος τῆς ἐννοιολογικῆς διαλεκτικῆς ποὺ ἀνήκει στὴν προμαρξιστικὴ φιλοσοφία καὶ ἀκόμη καὶ στὴν προγεγκελιανή.

Στὴν ἀντικειμενικὴ ἀνάλυση τῶν δυνάμεων ποὺ παλεύουν καὶ τῆς κατεύθυνσης ποὺ παίρνουν σὲ ἀντίφαση πρὸς τὴν ἀνάπτυξη τῶν ὕλικῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας, ἡ ἀντιπολίτευση ἀντιπαραθέτε τὴ διαβεβαίωση ὅτι ἔχει στὴν κατοχὴ τῆς μιᾶς εἰδικῆς καὶ μυστηριώδους «διαίσθησης» σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ διευθύνεται τὸ κόμμα. Περίεργη παρέκκλιση ποὺ ἐπέτρεπε στὸ συνέδριον νὰ κρίνει ὡς ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη καὶ βλαβερὴ γιὰ τὸ κόμμα μιὰ τέτια μέθοδος ποὺ θὰ ὀδηγοῦσε μόνο σὲ μιὰ πολιτικὴ αὐτοσχεδιασμῶν καὶ περιπετειῶν.

Ἀποδείχτηκε ἄλλωστε ἀπὸ τὴ δραστηριότητα ποὺ ἀνέπτυξε τὸ κόμμα στὰ χρόνια 1921-22, ὅταν καθοδηγιόταν πολιτικὰ ἀπὸ μερικὸς ἀπ' τοὺς σημερινούς ἀκαμπτους τῆς ἀντιπολίτευσης, ὅτι ἡ ἀντιπολίτευση δὲν κατεῖχε ποτὲ μιὰ δική της μέθοδος ἱκανὴ γὰ ἀναπτύξει τίς δυνάμεις τοῦ κόμματος καὶ τὴν ἐπαναστατικὴ ἐνεργητικότητά τοῦ προλεταριάτου τέτια ποὺ νὰ μπορεῖ ν' ἀντιπαραταχθεῖ στὴ μαρξιστικὴ-λενινιστικὴ μέθοδος. Σχετικὰ μ' αὐτὸ

ἀναλύθηκαν ἀπὸ τὸ συνέδριο δύο στοιχεῖα τῆς ἰταλικῆς κατάστασης, δηλαδὴ ἡ στάση πού κράτησε ἡ καθοδήγηση τοῦ κόμματος τὸ Φλεβάρη 1921, ὅταν ἐξαπολύθηκε ἡ κατὰ μέτωπο ἐπίθεση ἀπὸ τὸ φασισμὸ στὴν Τασκάνη καὶ τὴν Πουλίε, καὶ ἡ στάση τῆς ἴδιας καθοδήγησης ἀπέναντι στοῦ κίνημα τῶν θαρραλέων τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση αὐτῶν τῶν δύο στοιχείων πρόκυψε πῶς ἡ μέθοδος πού διατυπώνει ἡ ἀντιπολίτευση ὀδηγεῖ μόνον στὴν παθητικότητα καὶ τὴν ἀδράνεια καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση συνίσταται: σὸ νὰ θγάξουμε ἀπὸ τὰ γεγονότα πού τώρα πιά ἐξελίχθηκαν χωρὶς τὴν παρέμβαση τοῦ κόμματος σὸ σύνολό του, διδάγματα παιδαγωγικοῦ καὶ προπαγανδιστικοῦ μόνου χαρακτήρα.

Τὸ συνδικαλιστικὸ ζήτημα

Στὸ συνδικαλιστικὸ πεδίο τὸ δύσκολο καθήκον τοῦ κόμματος συνίσταται σὸ νὰ θρεθεῖ μιὰ σωστὴ συμφωνία ἀνάμεσα στίς πιδὸ κάτω δύο γραμμὲς πρακτικῆς δραστηριότητος:

1) νὰ ὑπερασπίσουμε τὰ ταξικὰ συνδικάτα προσπαθώντας νὰ διατηρήσουμε τὸ μᾶξιμουμ συνοχῆς καὶ συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης στίς μάξες πού ἀπὸ παράδοση συμμετεῖχαν στὴν ἴδια τὴ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση. Αὐτὸ εἶναι: ἓνα καθήκον ἐξαιρετικῆς σημασίας, γιατί τὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα πρέπει πάντοτε, ἀκόμη καὶ στίς χειρότερες ἀντικειμενικὲς καταστάσεις, νὰ ἐντείνει καὶ νὰ διατηρεῖ ὅλη τὴ συσώρευση ἐμπειρίας καὶ τεχνικῆς καὶ πολιτικῆς ἱκανότητος πού σχηματίστηκε στὴν προλεταριακὴ μάξα μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προηγούμενης ἱστορίας. Γιὰ τὸ κόμμα μας ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῆς Ἑργασίας ἀποτελεῖ στὴν Ἰταλία τὴν ὀργάνωση πού ἐκφράζει: ἱστορικά, μὲ τὸν πιδὸ ὀργανικὸ τρόπο αὐτῆ τῆ συσώρευση ἐμπειριῶν καὶ ἱκανότητος καὶ ἀντιπροσωπεύει συνεπῶς τὸ ἔδαφος σὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ὀδηγηθεῖ αὐτὴ ἡ ἄμυνα.

2) Ἰπολογίζοντας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σημερινὴ διασπορὰ τῶν μεγάλων ἐργαζομένων μαζῶν ὀφείλεται βασικὰ σὲ λόγους πού δὲν εἶναι: ἐνδογενεῖς στὴν ἐργατικὴ τάξη, πράγμα πού σημαίνει: ὅτι ὑπάρχουν ἄμεσες ὀργανωτικὲς δυνατότητες μὲ χαρακτήρα ὄχι στενὰ συνδικαλιστικὸ, τὸ κόμμα πρέπει νὰ προσπαθήσει νὰ ἐνογήσει: καὶ νὰ ὑποκινήσει δραστήρια αὐτὲς τίς δυνατότητες. Αὐτὸ τὸ καθήκον μπορεῖ νὰ ἐκπληρωθεῖ μόνον ἂν ἡ μαζικὴ ὀργανωτικὴ δουλειὰ μετατοπιστεῖ ἀπὸ τὸ κορπορατιβιστικὸ πεδίο σὸ ὅμιληχαινὸ πεδίο τοῦ ἐργοστάσιου καὶ οἱ συνδέσεις τῆς μαζικῆς ὀργάνωσης γίνουιν μὲ ἐκλογὲς ὥστε νὰ εἶναι: ἀντιπροσωπευτικοί, δηλαδὴ κάτω περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ συμμετοχὴ μὲ τὴ συνδικαλιστικὴ ταυτότητα.

Ἄλλωστε, εἶναι φανερὸ ὅτι: αὐτὴ ἡ τακτικὴ τοῦ κόμματος

αντιστοιχεί στη φυσιολογική ανάπτυξη της μαζικής προλεταριακής οργάνωσης, όπως εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά απ' αυτόν, δηλαδή στην περίοδο που το προλεταριάτο άρχισε να θέτει το πρόβλημα μιας βαθιάς πάλης κατά της αστικής τάξης για την κατάκτηση της εξουσίας. Σ' αυτή την περίοδο η παραδοσιακή οργανωτική μορφή του επαγγελματικού συνδικάτου είχε ολοκληρωθεί από ένα ολοκληρω σύστημα εκλεγμένων εργοστασιακών αντιπροσώπων, δηλαδή από τις εσωτερικές επιτροπές. Είναι επίσης γνωστό ότι, ιδιαίτερα κατά τον πόλεμο, ήταν τα συνδικαλιστικά κέντρα δήλωσαν τη συμμετοχή τους στις επιτροπές διομηχανικής κινητοποίησης και συνεπώς καθόρισαν μια κατάσταση «διομηχανικής ειρήνης» που από μερικές πλευρές ήταν ανάλογη με τη σημερινή, οι εργατικές μάζες όλων των χωρών (Ιταλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Αγγλίας και των ΗΠΑ επίσης) ξαναβρήκαν το θρόνο της αντίστασης και της πάλης κάτω από την καθοδήγηση των εκλεγμένων εργατικών εργοστασιακών αντιπροσωπειών.

Η συνδικαλιστική τακτική του κόμματος συνίσταται βασικά στην ανάπτυξη της οργανωτικής πείρας των μεγάλων μαζών πιέζοντας τις δυνατότητες πύδ άμεσης πραγματοποίησης, παίρνοντας υπόψη τις αντικειμενικές δυσκολίες που δημιουργήσαν για τὸ συνδικαλιστικό κίνημα απ' τη μιά μεριά τὸ αστικό καθεστὸς και ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ρεφορμισμὸς τῆς Συνομοσπονδίας.

Αὐτὴ ἡ γραμμὴ ἐγκρίθηκε στὸ σύνολό της ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου. Γύρω ἀπ' αὐτὴν, ὡστόσο, ἔγιναν οἱ πύδ παθιασμένες συζητήσεις, καὶ ἡ ἀντιπολίτευση ἐκπροσωπήθηκε πέρα ἀπὸ τὴν ἄκρα ἄριστερά, καὶ ἀπὸ δύο μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε. Ἐνας ὀμιλητῆς ὑποστήριξε ὅτι τὸ συνδικάτο ἔχει ἱστορικὰ ξεπεραστεῖ, γιατί μοναδικὴ μαζικὴ δράση τοῦ κόμματος πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ πὺ ἀναπτύσσεται στὰ ἐργοστάσια. Αὐτὴ ἡ θέση, συγδεμένη μετὶ τις πύδ παράλογες θέσεις τοῦ ἐξτρεμιστικοῦ παιδισμού, ἀπορίφθηκε ἀπὸ τὸ συνέδριο καθαρὰ καὶ ἐνεργητικὰ.

Ἀντίθετα, γιὰ ἕναν ἄλλο ὀμιλητῆ⁶ ἡ μοναδικὴ δράση τοῦ κόμματος σ' αὐτὸ τὸ πεδίο πρέπει νὰ εἶναι ἡ παραδοσιακὴ οργανωτικὴ συνδικαλιστικὴ δραστηριότητα: αὐτὴ ἡ θέση εἶναι στενὰ δεμένη μετὶ μιὰ δεξιὰ ἀντίληψη, δηλαδή μετὶ τὴ θέληση νὰ μὴ χτυπάμε πολὺ ἄγρια τὴ ρεφορμιστικὴ συνδικαλιστικὴ γραφειοκρατία πὺ ἀντιτίθεται γενναῖα σὲ κάθε μαζικὴ ὀργάνωση.

Ἡ ἀντιπολίτευση τῆς ἄκρας ἄριστερᾶς εἶχε δύο βασικὲς κατευθυντήριες γραμμές: ἡ πρώτη, οὐσιαστικὰ συνεδριακοῦ χαρακτήρα, ἔτεινε νὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ τακτικὴ τῶν ἐργοστασιακῶν

6. Πρόκειται ἀκόμη γιὰ τὸν Ἄντζελο Τάσκα.

ὀργανώσεων, πού τήν ὑποστήριξε ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή καί ἡ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου, εἶναι δεμένη μέ τήν ἀντίληψη τοῦ ὀδομαδιατικου Ordine Nuovo πού, κατά τήν ἄκρα ἀριστερά, ἦταν προυντοϊκή καί ὄχι μαρξιστική· ἡ ἄλλη εἶναι δεμένη μέ τὸ ζήτημα ἀρχῆς μέ τὸ ὁποῖο ἡ ἄκρα ἀριστερά ἀντιτίθεται καθαρά στοῦ λενινισμό: ὁ λενινισμός ὑποστηρίζει ὅτι τὸ κόμμα ὀδηγεῖ τήν τάξη μέσω τῶν μαζικῶν ὀργανώσεων, καί κατόπιν ὑποστηρίζει ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά καθήκοντα τοῦ κόμματος τήν ἀνάπτυξη τῆς μαζικῆς ὀργάνωσης· ἀντίθετα, γιά τήν ἄκρα ἀριστερά αὐτὸ τὸ πρόβλημα δὲν ὑπάρχει, καί δίνει στοῦ κόμμα τέτιες λειτουργίες πού μποροῦν νὰ φέρουν ἀπὸ τῆ μιά στίς χειρότερες καταστροφές καί ἀπὸ τήν ἄλλη στοὺς πιὸ ἐπικίνδυνους τυχοδιωκτισμούς.

Τὸ Συνέδριο ἀπέριψε ὄλες αὐτές τίς παραμορφώσεις τῆς κομμουνιστικῆς συνδικαλιστικῆς τακτικῆς, καί θεώρησε ἐπίσης ἀναγκαῖο νὰ ἐπιμείνει μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση πάλιν στήν ἀνάγκη τῆς μεγαλύτερης καί πιὸ δραστήριας συμμετοχῆς τῶν κομμουνιστῶν στή δουλειά μέσα στήν παραδοσιακὴ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση.

Τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα

Τὸ κόμμα προσπάθησε, ὅσον ἀφορᾷ τῆ δράση του στοὺς ἀγρότες, νὰ θγεῖ ἀπὸ τῆ σφαῖρα τῆς ἀπλῆς ἰδεολογικῆς προπαγάνδας πού τείνει νὰ διαδόσει: ἀφηρημένα μόνο τοὺς γενικοὺς β-ρους τῆς λενινιστικῆς λύσης τοῦ ἴδιου τοῦ προβλήματος, γιά νὰ μπεῖ στοῦ πρακτικὸ πεδῖο τῆς ὀργάνωσης καί τῆς πραγματικῆς πολιτικῆς δράσης. Εἶναι φανερό ὅτι αὐτὸ ἦταν πιὸ εὐκόλο νὰ ἐπιτευχθεῖ στήν Ἰταλία παρά στίς ἄλλες χώρες, γιάτὶ στή χώρα μας ἡ διαδικασία διαφοροποίησης τῶν μεγάλων μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀπὸ ὀρισμένες πλευρές πιὸ προχωρημένη ἀπ' ὅτι ἄλλοῦ ὡς συνέπεια τῆς σημερινῆς πολιτικῆς κατάστασης. Ἄλλωστε ἓνα τέτιο ζήτημα, δεδομένου ὅτι τὸ βιομηχανικὸ προλεταριάτο εἶναι σὲ μᾶς μόνο μιὰ μειοψηφία τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ, μπαίνει μέ μεγαλύτερη ἔνταση ἀπ' ὅτι ἄλλοῦ. Τὸ πρόβλημα τοῦ ποιῆς εἶναι: οἱ κινήτριες δυνάμεις τῆς ἐπανάστασης καθὼς καί τὸ πρόβλημα τῆς καθοδηγητικῆς λειτουργίας τοῦ προλεταριάτου παρουσιάζεται στήν Ἰταλία μέ μορφές τέτιες πού ἀπαιτοῦν τήν ἰδιαίτερη προσοχὴ τοῦ κόμματός μας καί τήν ἀναζήτηση συγκεκριμένων λύσεων στὰ γενικά προβλήματα πού συσφίζονται: στήν ἔκφραση: ἀγροτικὸ ζήτημα.

Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου ἐνέκρινε τήν τοποθέτηση αὐτῶν τῶν προβλημάτων πού ἔκανε τὸ κόμμα καί διατύπωσε τήν ἀνάγκη νὰ ἐνταθεῖ ἡ δουλειά σύμφωνα μέ τῆ γενικὴ γραμμὴ πού ἔχει: ἤδη ἐφαρμοστὴ ἐνμέρει.

Σὲ τί συνίσταται: πρακτικὰ αὐτὴ ἡ δραστηριότητα; Τὸ κόμμα

πρέπει να προσπαθήσει να δημιουργήσει σε κάθε περιοχή παραρτήματα της Ένωσης άμυνας των αγροτών: αλλά, μέσα σ' αυτά τα ευρύτερα οργανωτικά πλαίσια, πρέπει να διακρίνουμε τρεις βασικές ομάδες των αγροτικών μαζών, για καθεμιά από τις οποίες είναι αναγκαίο να βρούμε πολύ άκριβεις και ολοκληρωμένες τοποθετήσεις και πολιτικές λύσεις.

Μιά απ' αυτές τις ομάδες αποτελείται από τις μάζες των σλάβων αγροτών της Ίστρια και του Φριούλι, που η οργάνωσή τους είναι στενά δεμένη με το εθνικό ζήτημα. Μιά δεύτερη αποτελείται από το ιδιαίτερο αγροτικό κίνημα που βρίσκεται κάτω από τον τίτλο «Κόμμα των αγροτών» και που έχει τη βάση του ειδικά στο Πιεμόντε· γι' αυτή την ομάδα με χαρακτήρα κάθε άλλο παρά θρησκευτικό και πιο στενά οικονομικό, ισχύει η εφαρμογή των γενικών όρων της αγροτικής τακτικής του λενινισμού, μια κι έχουμε επίσης δεδομένο το γεγονός ότι αυτή η ομάδα υπάρχει στην περιοχή ενός από τα πιο αποτελεσματικά προλεταριακά κέντρα της Ίταλίας. Οι δύο άλλες ομάδες πάρα πολύ αξιοσημείωτες είναι: εκείνες που απαιτούν τη μεγαλύτερη προσοχή του κόμματος· δηλαδή: 1) η μάζα των καθολικών αγροτών που είναι συγκεντρωμένοι στην κεντρική και βόρεια Ίταλία, και οι οποίοι είναι άμεσα οργανωμένοι από την Καθολική Δράση και τον εκκλησιαστικό μηχανισμό γενικά, δηλαδή από το Βατικανό· 2) η μάζα των αγροτών της νότιας Ίταλίας και των νησιών.

Όσον αφορά τους καθολικούς αγρότες, το συνέδριο αποφάσισε ότι: το κόμμα πρέπει να συνεχίσει και πρέπει να αναπτύξει τη γραμμή που συνίσταται στο να ευνοηθούν οι σχηματισμοί της άριστεράς που εμφανίζονται σ' αυτό το πεδίο και που είναι στενά δεμένοι με τη γενική αγροτική κρίση που άρχισε ήδη πριν τον πόλεμο στο κέντρο και στα βόρεια της Ίταλίας. Το Συνέδριο έκανε τη διαπίστωση ότι η τοποθέτηση του κόμματος απέναντι στους καθολικούς αγρότες, αν και περιέχει μέσα της μερικά από τα ουσιαστικά στοιχεία για τη λύση του πολιτικο-θρησκευτικού ιταλικού προβλήματος, δεν πρέπει με κανένα τρόπο να οδηγήσει στο να ευνοηθούν οι απόπειρες, που είναι δυνατό να γυνηθούν, ιδεολογικών κινήματων με στενά θρησκευτική φύση. Το καθήκον του κόμματος είναι να εξηγήσει ότι συγκρούσεις που γίνονται στο έδαφος της θρησκείας προκύπτουν από την ταξική σύγκρουση και να προσπαθεί να τονίσει: ολοένα περισσότερο τα ταξικά χαρακτηριστικά αυτών των συγκρούσεων κι όχι, αντίθετα, να ευνοεί θρησκευτικές λύσεις των ταξικών συγκρούσεων, μολοντί τέτοιες λύσεις παρουσιάζονται σαν άριστερές στο βαθμό που βάζουν σε συζήτηση το κύρος της επίσημης θρησκευτικής οργάνωσης.

Τὸ ζήτημα τῶν ἀγροτῶν τοῦ Νότου ἐξετάστηκε ἀπὸ τὸ συνέδριο μὲ ἰδιαίτερη προσοχή. Τὸ συνέδριο ἀναγνώρισε ὡς ἀκριβὴ τὴ διαπίστωση πού περιεῖχαν οἱ θέσεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ λειτουργία τῆς ἀγροτικῆς μάζας τοῦ Νότου στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἰταλικῆς ἀντικαπιταλιστικῆς πάλης πρέπει νὰ ἐξεταστεῖ καθαυτὴ καὶ νὰ ὀδηγήσει στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀγρότες τοῦ Νότου εἶναι, μετὰ τὸ βιομηχανικὸ καὶ ἀγροτικὸ προλεταριάτο τῆς βόρειας Ἰταλίας, τὸ πιὸ ἐπαναστατικὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας.

Ποῖα εἶναι ἡ ὕλική καὶ πολιτικὴ βάση αὐτῆς τῆς λειτουργίας τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν τοῦ Βορῆ; Οἱ σχέσεις πού μεσολαβοῦν ἀνάμεσα στὸν ἰταλικὸ καπιταλισμὸ καὶ τοὺς ἀγρότες τοῦ Νότου δὲν συνίστανται μόνον στὶς φυσιολογικὰς ἱστορικὰς σχέσεις μεταξὺ πόλης καὶ ὑπαίθρου, ὅπως δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου· στὰ πλαίσια τῆς ἐθνικῆς κοινωνίας αὐτὲς οἱ σχέσεις ἐπιβαρύνθηκαν καὶ ριζοσπαστικοποιήθηκαν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ τοῦ Νότου καὶ τῶν νησιῶν λειτουργεῖ ὡς ἀπέραντη ὑπαίθρος σὲ σχέση μὲ τὴ βόρεια Ἰταλία πού λειτουργεῖ ὡς ἀπέραντη πόλη. Αὐτὴ ἡ κατάσταση καθορίζει: στὴ νότια Ἰταλία τὸ σχηματισμὸ καὶ τὴν ἀνάπτυξη καθορισμένων πλευρῶν ἐνὸς ἐθνικοῦ ζητήματος, ἂν καὶ αὐτὲς δὲν παίρνουν ἄμεσα ρητὴ μορφή ὡς νὰ εἶναι τὸ ζήτημα στὸ σύνολό του, ἀλλὰ μόνον τὴ μορφή μιᾶς πολὺ ζωηρῆς πάλης τοπικιστικοῦ χαρακτήρα καὶ θαθίων ρευμάτων πρὸς τὴν ἀποκέντρωση καὶ τὶς τοπικὰς αὐτονομίαις.

Αὐτὸ πού κάνει χαρακτηριστικὴ τὴν κατάσταση τῶν ἀγροτῶν τοῦ Νότου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αὐτοί, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὶς τρεῖς ὁμάδες πού περιγράψαμε προηγουμένα, δὲν ἔχουν στὸ σύνολό τους καμιά αὐτόνομη ὀργανωτικὴ πείρα. Εἶναι πλασιωμένοι ἀπὸ τὰ παραδοσιακὰ σχήματα τῆς ἀστικής κοινωνίας, χάραχ στα ὁποῖα οἱ γαιοκτήμονες, ὀλοκληρωματικὸ μέρος τοῦ συνασπισμοῦ γαιοκτημόνων-καπιταλιστῶν, ἐλέγχουν τὶς ἀγροτικὰς μάζες καὶ τὶς διευθύνουν ἀνάλογα μὲ τοὺς σκοποὺς τους.

Σὰν συνέπεια τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐργατικῶν ταραχῶν τοῦ μεταπολέμου, πού εἶχαν ἀδυνατίσει: βαθιὰ τὸν κρατικὸ μηχανισμὸ καὶ σχεδὸν καταστρέψει: τὸ κοινωνικὸ κύρος τῶν λεγόμενων ἀνώτερων τάξεων, οἱ ἀγροτικὰς μάζες τοῦ Νότου ζύπνισαν στὴν πραγματικὴ ζωὴ καὶ μὲ κόπο ἀναζήτησαν τὴν ἐνταξίαν τους. Ἔτσι εἴχαμε κινήματα τῶν παλαιῶν πολεμιστῶν καὶ τὰ διάφορα λεγόμενα «ἀναγεωτικά» κόμματα πού προσπαθοῦσαν νὰ ἐκμεταλλευσθῶν αὐτὴ τὴν ἀφύπνιση τῆς ἀγροτικῆς μάζας, καμιά φορὰ υποδοθηθῶντας τὴν, ὅπως στὴν περίοδο τῆς κατάληψης τῶν χωραφῶν, πιὸ συχνὰ προσπαθῶντας νὰ τὴν ἐκτρέψουν καὶ συνεπῶς νὰ τὴ στερεώσουν σὲ μιὰ θέση πάλης γιὰ τὴ λεγόμενη δημοκρατία, ὁ-

πως ἔγινε τελευταία μὲ τὴ σύσταση τῆς «Ἐθνικῆς Ἐνωσης».

Τὰ τελευταία γεγονότα τῆς ἰταλικῆς ζωῆς, πού καθόρισαν τὸ μαζικὸ πέρασμα τῆς μικροαστικῆς τάξης τοῦ Νότου στὸ φασισμό, ἔκαναν δευτέρευτη τὴν ἀνάγκη νὰ δοθεῖ στοὺς ἀγρότες τοῦ Νότου μιὰ δικαίη τὸν κατεύθυνση γιὰ νὰ ξεφύγουν ὀριστικά ἀπὸ τὴν ἀστική ἐπιρροή τῶν γαιοκτημόνων. Ὁ μόνος πιθανὸς ὀργανωτῆς τῆς ἀγροτικῆς μάχας τοῦ Νότου εἶναι ὁ βιομηχανικὸς ἐργάτης, πού ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸ κόμμα μας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ὀργανωτικὴ δουλειὰ δυνατὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ πρέπει τὸ κόμμα μας νὰ πλησιάσει στενὰ τὸν ἀγρότη τοῦ Νότου, πρέπει τὸ κόμμα μας νὰ καταστρέψει στὸ βιομηχανικὸ ἐργάτη τὴν προκατάληψη πού τοῦ ἔχει ριζώσει ἡ ἀστικὴ προπαγάνδα ὅτι ὁ Νότος εἶναι μιὰ μπάλα μολύβι, τὸ ἀντίθετο στὴ μεγαλύτερη ἀνάπτυξη τῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας καὶ νὰ καταστρέψει στὸν ἀγρότη τοῦ Νότου τὴν ἀκόμα πιὸ ἐπικίνδυνη προκατάληψη ἐξαιτίας τῆς ὁποίας αὐτὸς βλέπει στὴ θόρεια Ἰταλία ἕνα μόνον συνασπισμὸ ταξικῶν ἐχθρῶν.

Γιὰ νὰ κατακτήσουμε αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα πρέπει τὸ κόμμα μας νὰ ἀναπτύξει ἕνα ἔντονο ἔργο προπαγάνδας καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ἐπίσης τῆς ὀργάνωσής του γιὰ νὰ δώσει σὲ ὅλους τοὺς συντρόφους ἀκριβῆ συνείδηση τῶν ὄρων τοῦ ζητήματος, τὸ ὅποιο, ἀν δὲ λυθεῖ μὲ τρόπο διορατικὸ καὶ ἐπαναστατικὰ ἔξυπνο ἀπὸ μᾶς, θὰ κάνει δυνατὸ στὴν ἀστικὴ τάξη, ἡττημένη στὴν περιοχὴ τῆς, νὰ συγκεντρωθεῖ στὸ Νότο γιὰ νὰ μετατρέψει αὐτὸ τὸ μέρος τῆς Ἰταλίας σὲ πεδίο ἀσκήσεως τῆς ἀντεπανάστασης.

Πάνω σὲ ὅλη αὐτὴ τὴ σειρά προβλημάτων, ἡ ἀντιπολίτευση τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς δὲν κατάφερε νὰ πεῖ παρὰ ἀνέκδοτα καὶ κοινούς τόπους. Ἡ βασικὴ τῆς θέση ἦταν νὰ ἀρνηθεῖ *a priori* ὅτι αὐτὰ τὰ συγκεκριμένα προβλήματα ὑπάρχουν καθαυτὰ, χωρὶς καμιά ἀνάλυση ἢ ἀπόδειξη οὔτε κἂν δυνατικῆ. Μποροῦμε μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι ἀκριβῶς ἀναφορικὰ πρὸς τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα, φάνηκε ἡ ἀληθινὴ οὐσία τῆς ἀντίληψης τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, ἡ ὁποία συνίσταται σ' ἕνα εἶδος κορπορατιβισμού πού περιμένει μηχανιστικά ἀπὸ μόνη τὴν ἀνάπτυξη τῶν γενικῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν τὴν πραγματοποιοῖση τῶν ἐπαναστατικῶν σκοπῶν. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη, ὅπως εἶπαμε, ἀπορίφθηκε ξεκάθαρα ἀπὸ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου.

Ἄλλα προβλήματα πού ἐξετάστηκαν

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς συγκεκριμένης ὀργάνωσης τοῦ κόμματος στὴ σημερινὴ περίοδο, τὸ συνέδριο χωρὶς συζήτηση ἐπικύρωσε τὶς ἀποφάσεις τῆς πρόσφατης ὀργανωτικῆς Συνδιάσκεψης, πού εἶχαν δημοσιευτεῖ ἤδη στὴν *Unità*.

Τὸ συνέδριο, δεδομένου τοῦ τρόπου τοῦ συγκλήθηκε καὶ τῶν στόχων ποὺ ἔθεσε, οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦσαν εἰδικὰ τὴν ἐσωτερικὴ ὀργάνωση τοῦ κόμματος καὶ τὴν ἐξυγίανση τῆς κρίσης, δὲν μπορεσε νὰ ἐπεξεργαστεῖ πλατιά μερικὰ ζήτηματα ποὺ ὅμως εἶναι βασικὰ γιὰ ἓνα προλεταριακὸ ἐπαναστατικὸ κόμμα. Ἔτσι μόνο στὶς θέσεις ἐξετάστηκε ἡ διεθνὴς κατάσταση σὲ σχέση μετὰ τὴν πολιτικὴ γραμμὴ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς. Στὴ συζήτηση τοῦ συνεδρίου αὐτὸ τὸ ζήτημα μόλις ποὺ θίχτηκε, καὶ μὲ τὰ διεθνή προβλήματα ἀσχολιόταν μόνο τὸ μέρος ποὺ ἀφοροῦσε τὶς μορφές καὶ τὶς ὀργανωτικὲς σχέσεις τῆς Κομιντέρν, γιατί αὐτὸ ἦταν ἓνα στοιχεῖο τῆς ἐσωτερικῆς κρίσης τοῦ κόμματος. Ἀλλὰ τὸ συνέδριο εἶχε μιὰ εὐρύτατη καὶ ἐξαντλητικὴ εἰσήγηση γιὰ τὶς ἐργασίες τοῦ πρόσφατου συνεδρίου τοῦ ρώσικοῦ κόμματος καὶ τὴ σημασία τῶν συζητήσεων ποὺ ἀναπτύχθηκαν μέσα σ' αὐτό.

Ἔτσι τὸ συνέδριο δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης στὸ γυναικειῶ πεδίο, οὔτε μὲ τὴν ὀργάνωση τοῦ τύπου, θέματα οὐσιαστικὰ γιὰ τὸ κίνημά μας, καὶ ποὺ θὰ ἄξιζαν ἰδιαίτερη ἐπεξεργασία. Ἐπίσης οὔτε μὲ τὸ ζήτημα τῆς σύνταξης τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος ποὺ εἶχε μπεῖ στὴν ἡμερησία διάταξη δὲν ἀσχολήθηκε τὸ συνέδριο. Πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διορθώσουμε αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις μὲ κομματικὲς ὁμιλίες, ποὺ θὰ κάνουμε ἐπιτηδες γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

Συμπέρασμα

Παρὰ αὐτὲς τὶς ἐπιμέρους ἀτέλειες, μπορούμε καταλήγοντας νὰ θεβαιώσουμε ὅτι: τὸ σύνολο τῆς δουλειᾶς ποὺ ἔκανε τὸ συνέδριο ὑπῆρξε ἀληθινὰ ἐπιβλητικόν. Τὸ συνέδριο ἐπεξεργάστηκε μιὰ σειρά ἀποφάσεις καὶ ἓνα συγκεκριμένο πρόγραμμα ἐργασίας τέτλια ποὺ νὰ ὀδηγοῦν τὴν προλεταριακὴ τάξη νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀναπτύξει τὴν ἐνεργητικότητά καὶ τὴν ἰκανότητά της γιὰ πολιτικὴ καθοδήγηση στὴ σημερινὴν κατάσταση.

Ἕνας ὅρος εἶναι ἰδιαίτερα ἀναγκαῖος, ὥστε οἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου ὄχι μόνο νὰ ἐφαρμοστοῦν ἀλλὰ νὰ δώσουν καὶ ὅλους τοὺς καρποὺς ποὺ μποροῦν νὰ δώσουν: πρέπει τὸ κόμμα νὰ κρατηθεῖ ἐνωμένο στενά, νὰ μὴν ἀφήσουμε ν' ἀναπτυχθεῖ στοὺς κόλπους τοῦ κανένας σπῆρος διάλυσης, πεσιμισμού καὶ παθητικότητας. Ὅλοι οἱ σύντροφοι τοῦ κόμματος καλοῦνται νὰ πραγματοποιήσουν αὐτὸ τὸν ὅρο. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσει ὅτι αὐτὸ θὰ γίνῃ πρὸς μεγάλη ἀπογοήτευση ὅλων τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐργατικῆς τάξης.

(Χωρὶς ὑπογραφή, I' Unita, 24 Φλεβάρη 1926, III, φ. 47)

Τζατσίντο Μενότι Σεράτι¹

Ἡ πολιτικὴ προσωπικότητα τοῦ συντρόφου Τζατσίντο Μενότι Σεράτι εἶχε πάρει ἐθνικὴ σημασία καὶ ἔγνοια στὰ τελευταῖα δέκα χρόνια καὶ ἀκριβῶς στὸ πλαίσιο αὐτῶν τῶν δέκα χρόνων, ποὺ τὰ χαρακτηρίζει ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ φασισμὸς πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὴν προσωπικότητά του γιὰ νὰ τὴν ἐκτιμήσουμε σωστά.

Εἶναι γνωστὸς οἱ θεμελιακὲς ἀδυναμίες τοῦ παραδοσιακοῦ ἰταλικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἡ μεγαλύτερη ἀδυναμία, ἐκείνη τοῦλάχιστον ποὺ φάνηκε στὶς ἀποφασιστικὲς στιγμὲς, νομίζω πὼς μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἔτσι: ἔλειπε πάντοτε στὴν Ἰταλία μιὰ δυνατὴ ομάδα ἐπαναστατῶν ἡγετῶν ποὺ νὰ ἔχει στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ βασικὸ προλεταριακὸ πυρῆνα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος. Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση ἦταν ἀδύνατη ὁποιαδήποτε συσώρευση ἐπαναστατικῶν πολιτικῶν ἐμπειριῶν, ἦταν ἀδύνατη κάθε συλλογικὴ καθοδήγηση, ἦταν ἀδύνατη κάθε γρήγορη ἀπόφαση ποὺ θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἐξαχθοῦν ὅλες οἱ συνέπειες, ἀπὸ τὶς εὐνοϊκὲς συγκυρίες ὡς τὴν ἐπαναστατικὴ πρωτοβουλία. Εἶναι φανερὸ ἐπίσης ὅτι: σὲ μιὰ τέτια κατάσταση, ὅπου ἡ πραγματικὴ ὁργάνωση θρῖσκόταν σὲ ἀντίστροφη σχέση μὲ τὸν ὄγκο τοῦ κόμματος, τὸ γραφεῖο τοῦ ἀρχηγοῦ ἦταν τεράστιο καὶ ἡ εὐθύνη ποὺ βάραινε πάνω στὸ πρόσωπό του, ποὺ κάθε τόσο θρῖσκόταν ἐπικεφαλῆς τοῦ κόμματος, ἦταν συντριπτικὴ. Αὐτὴ ἡ κατάσταση δικαιολογεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ τάση τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συνέβαινε μὲ τὴν ρεφορμιστικὴ τάση, εἶδε νὰ ἐναλλάσσονται στὴν καθοδήγησή της μιὰ ἀληθινὴ κινήματογραφία ἀνθρώπων, ἐνῶ οἱ ρεφορμιστὲς συγκεντρώνονταν σφιχτὰ γύρω ἀπὸ τὸν Τουράτι. Κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κατάσταση ἐξηγεῖ καὶ τὸ τόσο θλιβερὸ γεγονός ὅτι ὅλοι, ἢ σχεδὸν ὅλοι, οἱ ἡγέτες τῆς ἐπαναστατικῆς φράξιᾶς, μετὰ ἀπὸ μιὰ στιγμὴ μεγάλῃς λάμπῃς εἶχαν ἐκφυλιστεῖ, εἶχαν ἀρνηθεῖ τὶς προηγουμένους θέσεις τους ἢ εἶχαν κυριολεκτικὰ περάσει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ ὁδοφράγματος. Αὐτὸς εἶναι βέβαια ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ὁ ρεφορμισμὸς εἶχε μιᾶν ὀρισμένη ἐπιτυχία στὶς ἐργαζόμενες ἰταλικὲς μάζες· γιατί σ' αὐτὸν ἡ παράδοση τῆς τάσης εἶναι δεμένη στενὰ μὲ τὸ ἴδιο πρόσωπο, μὲ τὴν ἴδια ομάδα προσώπων.

Γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε μ' ἕναν προσεγγιστικὸ πολιτικὸ ὄρο, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὸ ἰταλικὸ σοσιαλιστικὸ ἐπαναστατικὸ

1. Γράφτηκε γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Σεράτι, ποὺ πέθανε ἀπὸ καρδιακὴ προσβολὴ στὶς 19 Μαΐου 1926, ἐνῶ πήγαινε σὲ μιὰ παράνομη σύσκεψη στὰ βουνὰ τοῦ Κομάσο.

κίνημα υπήρχε πάντοτε μιὰ κατάσταση θοναπαρτισμοῦ, στήν ὁποία ἦταν θύνατο ἄνθρωποι: λιγότερο ἢ περισσότερο εἰλικρινεῖς, λιγότερο ἢ περισσότερο πεπεισμένοι, γὰ κατακτήσουν τὴ θέση τῆς πιὸ ὑψηλῆς καθοδήγησης.

Ὁ Τζατσίντο Μενότι Σεράτι ἔσπασε αὐτὴ τὴν παράδοση, μὲ τὴν ἔγνοια ὅτι μ' αὐτὸν ἔφτασε στὸ ὑψηλότερο ἀξίωμα τοῦ κόμματος ἕνας ἄνθρωπος τοῦ ὁποῖου τὰ κύρια χαρίσματα ἦταν χωρὶς ἀμφιβολία ἡ θύναμη τοῦ χαρακτήρα καὶ ἡ αὐταπάρηση· δὲν μπόρεσε νὰ τὴ σπάσει: ὀλότελα γιὰτὶ δὲν κατάφερε, καὶ οὔτε θέ-
θαια τὸ προσπάθησε, γὰ διαμορφώσει: ἕνα νέο κόμμα, γὰ δώσει δηλαδὴ στὸ κόμμα μιὰ νέα δομὴ ποὺ θὰ τὸ ἔκανε πιὸ ἱκανὸ γιὰ δράση καὶ πρωτοβουλία. Ὁ σκοπὸς ποὺ πρόβαλλε ὁ Σεράτι ἀνα-
πτύσσοντας τὸ ἔργο του σὰν διευθυντῆς τοῦ *Avanti!*, δηλαδὴ σὰν πολιτικὸς καὶ ἰδεολογικὸς ὁδηγὸς τῶν ἐργαζομένων ἰταλικῶν τάξεων, ἦταν νὰ περάσει τὴν περίοδο τοῦ πολέμου κρατώντας τὸ κόμμα ἐνωμένο πάνω στὸ ἔδαφος τῆς ἀρνήσεως τοῦ πολέμου. Αὐ-
τὰ τὰ δύο στοιχεῖα, ἐνότητα τοῦ κόμματος καὶ ἀρνήση τοῦ πο-
λέμου, γιὰ νὰ συνυπάρχουν ἀπαιτοῦσαν περιορισμὸ τῆς ἐπαναστα-
τικῆς δραστηριότητος τοῦ ἴδιου τοῦ κόμματος. Τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι πρόγραμμα τυπικῆς ἀδιαλλαγίας, μὴ συνεργασίας· δὲν μποροῦσε νὰ σπρωχτεῖ ὡς τὴ φόρμουλα τοῦ Λένιν: «μετατροπὴ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σὲ ἐμφύλιον», χω-
ρὶς νὰ μπεῖ ἄμεσα τὸ πρόβλημα τῆς διάσπασης, τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας ἐνὸς νέου κόμματος ποὺ νὰ παλέψει πρὶν ἀπ' ὅλα κατὰ τῶν χτεσινῶν συντρόφων, κατὰ τῶν χτεσινῶν φίλων καὶ ἀ-
δελφῶν. Ἀλλὰ, τὸ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς προσωπικότητος τοῦ Σεράτι σὰν κομματικοῦ ἀνθρώπου, ἦταν ἀντίθετα τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητας, ἡ ἀκατάπαυστη προσπάθεια νὰ διατηρήσει αὐτὴ τὴν ἐνότητα ποὺ ἀντιπροσώπευε δεκάδες καὶ δεκάδες χρόνια θυ-
σίες καὶ ἀγῶνες, ποὺ σήμαινε διώξεις ποὺ πέρασαν μαζί, χρό-
νια στὴ φυλακὴ ποὺ πέρασαν μαζί.

Μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ὁ σύντροφος Σε-
ράτι υπῆρξε ὁ ὑψηλότερος καὶ εὐγενέστερος ἐκπρόσωπος τοῦ ἰτα-
λικοῦ ἐπαναστατικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὅτι: Αὐτὸς ἐξέφρασε ὅτι πιὸ
γενναῖόφυρο καὶ ἀνιδιοτελεῆς μποροῦσαν νὰ ἐκφράζον αὐτὲς οἱ
γενιές. Ἄν δὲν σκεφτοῦμε καλὰ αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ κατα-
λάβουμε ὅλο τὸ δρᾶμα ποὺ αὐτὲς οἱ γενιές ἔζησαν μετὰ τὸν
πόλεμο, καὶ ὅλη τὴ σημασία καὶ τὴν ὑψηλότερη ἱστορικὴ ἀξία
ποὺ εἶχε ἡ προσχώρησις τοῦ σύντροφου Σεράτι: στὸ Κομμουνιστικὸ
Κόμμα.

Στὴν περίοδο τοῦ πολέμου οἱ λαϊκὲς ἰταλικὲς μάζες γνώρι-
σαν καὶ ἀγάπησαν τὸ Σεράτι. Αὐτὸς ξανάβαζε μὲ τὴν ὀρθὴ τοῦ

θέληση στη θέση της τῆς λειτουργίας τοῦ ἐπαναστάτη ἀρχηγοῦ πού εἶχε ξευτελιστεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους σὰν τὸν Ἑνρικο Φέρι καὶ ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα θυμόμαστε ὄλοι μας. Ἡ δημοτικότητα τοῦ Σεράτι δὲ δημιουργήθηκε στὰ εὐκόλα ἀμφιθέατρα τῶν μεγαλειωθῶν συγκεντρώσεων σὲ κανονικὲς ἐποχές, ὅταν ἦταν εὐκόλο μὲ τίς λαμπερὲς ἑμιλίες ἢ τῆς φτηνῆς δημογωγία νὰ φουντώσεις τὸ αἷμα τοῦ πλήθους καὶ νὰ ὀδηγήσεις χορογραφικὰ στὸ θρίαμβο, ὅταν τὰ μεγάλα ὀνόματα φτιάχονταν σὲ δεκαπέντε μέρες γιὰ νὰ πέσουν στὴν ἀτίμωση στὶς ἐπόμενες δεκαπέντε. Ἡ δημοτικότητα τοῦ Σεράτι δημιουργήθηκε ἀργά, σιγὰ σιγὰ καὶ ὡς τὰ πιὸ θαυιά στρώματα τῆς λαϊκῆς ζωῆς, στὸ χαράκιμα τοῦ μετώπου ἢ στὸ χωριὸ τῆς Σικελίας, παρόλο πὺ τὸ *Avanti!* εἶχε κατέθει: σὲ ἐλάχιστες δεκάδες χιλιάδες φύλλα, ἔφτανε ἢ εἰδηση ὅτι μιὰ ἐφημερίδα πὺ τῆ διευθύνει: ἕνας ἄνθρωπος πὺ λέγεται Σεράτι δὲν ὑπέκυπτε οὔτε στὶς θωπεῖες οὔτε στὶς ἀπειλὲς τῆς κυρίαρχης τάξης καὶ ὅτι μὲ πείσμα καὶ τόλμη ἀπαντοῦσε «ὄχι» στὸ ὄνομα τῶν ἐργαζόμενων σὲ ὅποιον ἤθελε μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, νὰ κατακτήσει μὲ τὸν πόλεμο τῆ συνείδηση τῶν μεγάλων μαζῶν. Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Σεράτι ἀγαπήθηκε τότε ὅσο δὲν ἀγαπήθηκε πατὲ στὴ χώρα μας κανένας ἀρχηγὸς κόμματος.

Μετὰ τὸν πόλεμο ὄλες οἱ ἀδυναμίες πὺ ἦταν σὺμφυτες στὴν παλιὰ δομὴ τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἐκδηλώθηκαν βίαια. Μπρὸς στὰ προβλήματα πὺ ἔμπαιναν τότε, τὸ πρόγραμμα τοῦ νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἐνότητα τοῦ κόμματος ὡς τὴν ἐπανάσταση, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε διατηρηθεῖ μέσα στὴν πυρκαγιὰ τοῦ παγκόσμιου πόλεμου, ἔγινε θλιθερὴ ἀυταπάτη. Ὁ σύντροφος Σεράτι πίστευε ὅτι αὐτὸ ἦταν δυνατό, ἢ ἴσως προσπαθοῦσε νὰ τὸ πιστέψει, νὰ πείσει: τὸν ἑαυτὸ του γι' αὐτό, γιατί ἦταν δεμένος ἀπὸ χιλιάδες καὶ χιλιάδες νήματα μὲ τὸ παρελθόν, μὲ τὴν παράδοση, γιατί τοῦ φαινόταν ἀδύνατο νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ στὴ στιγμή ἀνάπτυξης τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων αὐτὸ πὺ εἶχε ἐπιτευχθεῖ κατὰ τὸν πόλεμο, ὅταν τὰ πάντα φαινόταν νὰ καταρέουν στὸ ἐργατικὸ κίνημα σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο καὶ ὄχι μόνο στὴν Ἰταλία. Ἰσως ἐμεῖς, τῶν νέων γενιῶν, δὲ δώσαμε ὄλη τὴ σημασία πὺ ἔπρεπε στὸ δρᾶμα πὺ εἶχαν ζήσει τότε οἱ παλιὲς γενιές. Γι' αὐτὸ γίναμε σκληροὶ καὶ ἐπιτεθήκαμε, ἴσως πέρα ἀπ' τὸ σωστὸ μέτρο, σὲ ὅτι μᾶς φαινόταν ἀχρηστος συναισθηματισμὸς καὶ ἀγὼνη ἀγάπη γιὰ τίς παλιὲς φόρμουλες καὶ τὰ παλιὰ σύμβολα. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἡ γενιά μας, ἀκριβῶς γιατί ἦταν νέα, ἀκριβῶς γιατί δὲν εἶχε μπορέσει ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ νὰ σχηματίσει αὐτὸ πὺ ὅμως ἦταν κομματικὴ ὀργανωτικὴ δομὴ καὶ παράδοση, ἀκριβῶς γιατί δὲν εἶχε μπορέσει νὰ παθιαστεῖ μὲ τὸ ἔργο τῶν πρώτων πιονέρων, γιὰ ὄλ' αὐτὰ ἰποροῦσε νὰ κατα-

λάβει πιδ καθαρά τήν ανεπάρκεια τής παλιᾶς γενιᾶς γὰ ἀναπτύξει τὰ καθήκοντα πού εἶχαν γίνει ἀναγκαῖα μὲ τὸν ἐρχομὸ τής ἀντιδραστικῆς θύελλας. Ἐμεῖς τῶν νεώτερων γενιῶν ἀντιπροπεύσαμε στὴν πραγματικότητά τῆ νέα κατάστασι μῆσα στὴν ὁποία καὶ ἡ ἀντίπαλη τάξη, διατηρώντας θέβαια τὴν ἐξουσία καὶ καταδιώκοντας τὸ προλεταριάτο, θὰ κατέστρεφε τοὺς παλιούς τύπους τοῦ Κράτους πού εἶχε δημιουργήσει ἡ νεαρή ἀστική τάξη τής ἰταλικῆς Ἀναγέννησης: ἦταν καὶ παρέμειναν ἐκεῖνα τὰ χρόνια φωτιᾶς καὶ σιδήρου, γιὰ τὰ ὁποία ὅποιος κάνει τίς πιδ πεσιμιστικῆς ὑποθέσεις τὸ μόνο κίνδυνο πού διατρέχει εἶναι γὰ ἔχει δίκιο.

Τὸ μέγεθος τοῦ σύντροφου Σεράτι καὶ ἡ ἀπόδειξι, καθόλου ἀναγκαῖα ἄλλωστε, τοῦ πόσο τὸ ἐνωτικὸ του πάθος ἦταν βαθιᾶ εἰλικρινῆς καὶ ἐπίπονο, δόθηκε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι Ἐκεῖνος γιὰ νὰ μπεῖ στὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή, γιὰ νὰ ἔρθει στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα Ἰταλίας, ἔκανε μιὰ νέα διάσπασι καὶ διώχθηκε ἀπὸ τὸ κόμμα πού φαινόταν γὰ εἶναι τὸ δημιούργημά του. Ἡ πραγματικότητά ἦταν ὅτι μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σεράτι στὸ κόμμα μας ἔκλεινε μιὰ δλόκληρη περίοδος στὴν ἱστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τής Ἰταλίας. Οἱ παλιῆς γενιῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀφοῦ εἶχαν ἀμφιταλαντευτεῖ γιὰ πολὺ καὶ ἐπίπονα, ἐπαιρναν τὴν ἀπόφασι. Ἦταν πιδ ξεκάθαρο γι' αὐτῆς ὅτι οἱ παλιῆς παραδοσιακῆς ὀργανώσεις εἶχαν γίνει καθαρὸς τύπος χωρὶς περιχόμενο, ὅτι ἡ παράδοσι δὲν ἦταν ἐκεῖ ὅπου μιὰ ἐτικέττα φαινόταν γὰ τὴ δείχνει, ἀλλὰ ζοῦσε μόνο στὴν ὀργάνωσι τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Αὐτὴ τὴν ἔγνοια εἶχε ὁ ἐρχομὸς τοῦ σύντροφου Σεράτι στὸ κόμμα μας. Ἀναδείκνυε καὶ ἐπικύρωνε μιὰ μοριακὴ διαδικασία πού δούλευε στὴ μάζα τῶν ἰταλῶν ἐργαζομένων, καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὅτι εἰλικρινῆς, τίμιο καὶ τολμηρὸ ὑπῆρχε στὸ ἐπαναστατικὸ προλεταριάτο εἶχε ἐνωματωθεῖ στὸ κόμμα μας, μεταθέτοντας ριζικᾶ τίς θέσεις τῶν κομμάτων πού ἀνακαλοῦσαν τὴν ἐργατικὴ τάξη.

Ὁ σύντροφος Σεράτι πέθανε στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἰταλίας, στὴν πρώτη γραμμὴ τής Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς. Μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ στὸν τόσο τραγικὸ θάνατό του, ὑπάρχει: ἓνα σύμβολο καὶ μιὰ μαρτυρία. Αὐτὴ ἀποκάλυψε μὲ δραματικὴ μορφή πῶς ἡ τρομερὴ, ἀόρατη πάλι πού πρέπει γὰ κάνουν καθημερινὰ οἱ ἐπαναστάτες ἀγωνιστῆς γιὰ νὰ διατηρήσουν, παρόλα ἔσα συμβαίνουν, ἀκέραιες τίς θέσεις τής ἐργατικῆς τάξης ἀπέναντι στὴν κυρίαρχη τάξη, συνεπάγεται τὴ θυσία τής ἴδιας τους τής ζωῆς. Αὐτὴ ταυτόχρονα ἐνώ φέρνει τίς μάζες γὰ τιμῆσουν καὶ γὰ χαιρετίσουν τὸ σύντροφο πού ἔπεσε γιὰ

τήν κοινήν ὑπόθεσιν, πρέπει νά φέρει τίς μάζες νά σφιχτοῦν ὀλοένα περισσότερο γύρω ἀπό τὸ κόμμα πού θά διατηρήσει τὴ μνήμη ἐκεῖνου πού ἔπεσε καί θά συνεχίσει τὸ ἔργον του.

(Ὑπουργοφῆ Ἀντόνιο Γκράμοσι, I' Unità, 14 Μαΐου 1926, 111, φ. 113)

Ἐξέταση τῆς ἰταλικῆς κατάστασης¹

Πρέπει νά ἐξετάσουμε τρία βασικά στοιχεῖα τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς κατάστασης.

1) Τὸ ἐπαναστατικὸ θετικὸ στοιχεῖον, δηλαδή τίς προόδους πού εἶχαμε μὲ τὴν τακτικὴν τοῦ ἐνιαίου μετώπου. Τῆ σημερινῆ κατάστασιν τῆς ὀργάνωσιν τῶν Ἐπιτροπῶν προλεταριακῆς ἐνότη- τας καί τὰ καθήκοντα κάθε κομμουνιστικῆς φράξι-ας σ' αὐτὰς τίς ἐπιτροπές.

2) Τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον πού ἀντιπροσωπεύει ἡ διάλυσιν τοῦ φασιστικοῦ ἀστικῆς συνασπισμοῦ τῶν γαιοκτημόνων. Ἐσωτερικῆ κατάστασιν τοῦ κυρίαρχου κόμματος καί σημασία τῆς κρίσιν πού περνάει.

3) Τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον πού ἀντιπροσωπεύει ἡ τάσιν οἰκοδό- μησης ἐνὸς δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀριστερῆς πού ἔχει τὸ στήριγμά της στὸ ρεπουμπλικάνικον κόμμα, στὸ βαθμὸν πού ἡ προ- δικασία μιᾶς ἀδασίλευτης δημοκρατίας πρέπει νά ἀποτελέσει τὸ ἔδαφον αὐτοῦ τοῦ δημοκρατικοῦ συνασπισμοῦ.

Ἡ ἐξέτασιν τοῦ πρώτου σημείου πρέπει νά γίνῃ ἐπίσης μὲ σκοπὸν νά ἐπαληθεύσῃ τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς γραμμῆς πού χαράχθηκε ἀπὸ τὸ III Συνέδριον. Αὐτὸ πού χαρακτηρίζει τὸ III Συνέδριον τοῦ κόμματός μας εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὄχι μόνον ἔ- θεσε γενικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνάγκης νά πραγματοποιηθῇ ἡ γραμ- μὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος στοὺς κόλπους τῆς ἐργατικῆς τάξιν καί τῆς ἐργατικῆς τάξιν στοὺς κόλπους τοῦ ἐργαζομένου ἰταλικῆ πληθῶσμου, ἀλλὰ προσπάθησε ἐπίσης νά συγκεκριμενο- ποιήσῃ πρακτικὰ τὰ πολιτικὰ στοιχεῖα μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ γραμμὴ θά μπορούσε νά πραγματοποιηθῇ, δηλαδή προσπάθησε νά ἀπομονώσῃ ἐκεῖνα τὰ κόμματα καί τίς ἐνώσεις μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσεται ἡ ἀστικὴ ἢ μικροαστικὴ ἐπιρροὴ πάνω στίς ἐρ-

1. Κείμενον πού ὁ Γκράμοσι ὑπέβαλε σὲ προκαταρκτικὴ συζήτηση πρὶν τὸ ἀναπτύξῃ, σάν εἰσήγησιν, στὴ συνεδρίασιν τῆς Καθοδηγητικῆς Ἐπι- τροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος στίς 2-3 Ἀγούστου 1926. Τὸ πρῶτον μέρος δημοσιεύθηκε στὸ Stato operaio (Μάρτις 1928) μὲ ἐλαφροῦς τροποποιήσεις ἀπὸ τὸ κείμενον πού δημοσιεύομε ἐδῶ. Ὀλοκλη- ρο τὸ ντοκουμέντον δημοσιεύθηκε στὴ Rinascita (14 Ἀπριλίη 1967).

γαζόμενες τάξεις και που επιδέχονται: αλλαγές και ανατροπή των ταξικών αξιών. Έτσι πρέπει: γὰ ἐπαληθεύσουμε ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τὴν ὀρθότητα τοῦ ὀργανωτικοῦ πεδίου ποὺ ἐπέλεξε τὸ κόμμα σὰν τὸ πιὸ κατάλληλο γιὰ τὴν ἄμεση συσπείρωση τῶν δυνάμεων ποὺ μπήκαν σὲ κίνηση ἀπὸ τὴν τακτικὴ τοῦ ἐγκαίου μετώπου, δηλαδὴ τὶς ἐπιτροπὲς ἀγκιτάτσιαις.

Θετικὰ μπορούμε γὰ βεβαιώσουμε ὅτι τὸ κόμμα μας κατάφερε γὰ κατακτήσει μιὰ καθαρὴ θέση πολιτικῆς πρωτοβουλίας μέσα στὶς ἐργαζόμενες μάζες. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο διάστημα βλα τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῶν κομμάτων ποὺ ἐλέγχουν τὶς ἰταλικὲς λαϊκὲς μάζες γέμισαν ἀπὸ πολεμικὲς κατὰ τῆς κατακτητικῆς δράσης τοῦ κόμματός μας. Ὅλα αὐτὰ τὰ κόμματα ἀμύνονται κατὰ τῆς δράσης μας, και στὴν πραγματικὴ ὁδηγοῦνται ἔμμεσα ἀπὸ μᾶς γιὰτι τοὺλάχιστον τὰ ἐξήντα τοῖς ἑκατὸ τῆς δραστηριότητάς τους τὸ ἔχουν ἀφιερῶσει στὸ γὰ ἀπωθοῦν τὶς ἐπιθέσεις μας ἢ καθορίζεται: ἀπὸ τὴν προσπάθεια γὰ δώσουν στὶς μάζες τους μιὰν ἱκανοποίηση ποὺ γὰ τὶς ἀποκόψει ἀπὸ τὴν ἐπιρῶή μας.

Εἶναι φανερὸ ὅτι στὶς συνθήκες καταπίεσης και ἐλέγχου ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἡ φασιστικὴ πολιτικὴ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς μας δὲν μπορούν γὰ μετρηθοῦν στατιστικὰ μὲ τὴν κλίμακα τῶν μεγάλων μαζῶν. Ὡστόσο, δὲν μπορούμε γὰ ἀρνηθοῦμε ὅτι: ὅταν καθορισμένα στοιχεῖα δημοκρατικῶν και σοσιαλδημοκρατικῶν κομμάτων μετατοπίζονται ἔστω και μοριακὰ πρὸς τὸ πεδίο τῆς τακτικῆς ποὺ διακηρύσσουν οἱ κομμουνιστές, αὐτὴ ἡ μετατόπιση δὲν μπορεῖ γὰ εἶναι τυχαία και μὲ καθαρὰ ἀτομικὴ σημασία. Πρακτικὰ, τὸ ζήτημα μπορεῖ γὰ παρουσιαστῆ ἔτσι: σὲ κάθε κόμμα ἀλλὰ ἰδιαίτερα στὰ δημοκρατικὰ και σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα στὰ ὁποῖα ὁ ὀργανωτικὸς μηχανισμὸς εἶναι πολὺ χαλαρὸς, ὑπάρχουν τρία στρώματα. Τὸ πολὺ στενὸ ἀνώτερο στρῶμα, ποὺ συνήθως ἀποτελεῖται ἀπὸ κοινοβουλευτικὸς και διανοούμενους συχνὰ θεμένους στενὰ μὲ τὴν κυρίαρχη τάξη. Τὸ κατώτερο στρῶμα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐργάτες και ἀγρότες και μικροαστοὺς τῆς πόλης, σὰν μάζα τοῦ κόμματος ἢ σὰν μάζα τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ κόμμα. Ἐνα ἐνδιάμεσο στρῶμα, ποὺ στὴ σημερινὴ κατάσταση ἔχει μιὰ σημασία ἀκόμα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ σημασία ποὺ εἶχε στὶς κανονικὲς περιόδους στὸ βαθμὸ ποὺ ἀντιπροσωπεύει συχνὰ τὸ μόνο δραστήριο και πολιτικὰ ζωντανὸ στρῶμα αὐτῶν τῶν κομμάτων. Αὐτὸ εἶναι: τὸ ἐνδιάμεσο στρῶμα ποὺ διατηρεῖ τὸ δεσμὸ ἀνάμεσα στὴν ἀνώτερη ἡγετικὴ ὁμάδα και τὶς μάζες τοῦ κόμματος και τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ κόμμα. Στὴ μαχητικὴ αὐτοῦ τοῦ μεσαίου στρώματος ὑπολογίζου οἱ ἡγετικὲς ὁμάδες γιὰ ἓνα μελλοντικὸ δυνάμωμα τῶν διαφόρων κομμάτων και γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση αὐτῶν τῶν κομμάτων σὲ εὐρύτερη βάση. Εἶναι λοιπὸν πάνω σὲ ἓνα ἀξιοσημεῖωτο μέρος αὐτῶν τῶν μεσαίων στρωμάτων τῶν δια-

φορετικών κοιμημάτων με λαϊκό χαρακτήρα που άσκειται ή έπι-
 ροή του κινήματος για τὸ ἐνιαῖο μέτωπο. Σ' αὐτὸ τὸ μεσαῖο
 στρώμα ἐπαληθεύεται αὐτὸ τὸ μοριακὸ φαινόμενο τῆς διάλυσης
 τῶν παλιῶν ἰδεολογιῶν καὶ τῶν παλιῶν πολιτικῶν προγραμμά-
 των καὶ φαίνονται: οἱ ἀπαρχές ἐνός νέου πολιτικοῦ σχηματισμοῦ
 πάνω στὸ ἔδαφος τοῦ ἐνιαίου μετώπου. Παλιοὶ ρεφορμιστὲς ἢ μα-
 ξιμαλιστὲς ἐργάτες ποὺ ἀσκοῦν πλατιὰ ἐπιρροή σὲ ὀρισμένα ἐργο-
 στάσια ἢ σὲ ὀρισμένες συνοικίες τῶν πόλεων, στοιχεῖα ἀγροτικά
 ποὺ στὰ χωριά ἢ στοὺς ἐπαρχιακοὺς συνοικισμοὺς ἀντιπροσωπεύ-
 ουσιν τίς πρὸ προχωρημένες προσωπικότητες τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου,
 στοὺς ὁποίους οἱ ἀγρότες τοῦ χωριοῦ ἢ τοῦ συνοικισμοῦ καταφεύ-
 γουν «συστηματικῶς» γιὰ νὰ πάρουν συμβουλές καὶ πρακτικὲς κα-
 τευθύνσεις» μικροδιανοσούμενοι: τῆς πόλης ποὺ σὰν ἐκφραστὲς τοῦ
 καθολικοῦ κινήματος τῆς ἀριστερᾶς ἀκτινοβολοῦν στὴν ἐπαρχία
 μιὰν ἐπιρροή ποὺ δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει: νὰ μετρηθεῖ ἀπὸ τὴ
 μετριοφροσύνη τους ἀλλὰ πρέπει: νὰ μετρηθεῖ ἀπὸ τὸ γεγονός: ὅτι:
 στὴν ἐπαρχία ἐμφανίζονται: σὰν μιὰ τάση τοῦ κόμματος ἐκείνου
 ποὺ οἱ ἀγρότες ἦταν συνηθισμένοι: νὰ ἀκολουθοῦν. Νὰ τὰ στοιχεῖα
 πάνω στὰ ὁποῖα τὸ κόμμα μας ἀσχεῖ ὀλοένα μεγαλύτερη ἐλξη καὶ
 τῶν ὁποίων οἱ πολιτικοὶ ἐκφραστὲς εἶναι: ἕνας σίγουρος δείχτης
 κινήματων στὴ θάση συχνὰ πρὸ ριζοσπαστικῶν ἀπ' ὅσο φαίνεται
 ἀπὸ αὐτὲς τίς προσωπικὲς μετατοπίσεις.

Ἰδιαίτερη προσοχή πρέπει: νὰ δοθεῖ στὴ λειτουργία ποὺ ἀ-
 νέπτυξε γιὰ τὸ ἐνιαῖο μέτωπο ἡ νεολαία μας. Πρέπει: γι' αὐτὸ
 νὰ ἔχουμε ὑπόψη: ὅτι: στὴ δράση τῆς νεολαίας πρέπει: νὰ ἐπιτρέ-
 πεται μεγαλύτερη ἐλαστικότητα ἀπ' ὅση ἐπιτρέπεται στὸ κόμμα.
 Εἶναι: φανερό: ὅτι: τὸ κόμμα δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει: σὲ συγχωνεύ-
 σεις μὲ τίς ἄλλες πολιτικὲς ομάδες ἢ στὸ νὰ δεχτεῖ νέα μέλη πά-
 νω στὴ θάση τοῦ ἐνιαίου μετώπου ποὺ τείνει: νὰ δημιουργήσῃ τὴν
 ἐνότητα δράσης τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τὴν συμμαχία ἀνάμεσα
 σὲ ἐργάτες καὶ ἀγρότες καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι: ἡ θάση σχημα-
 τισμῶν τοῦ κόμματος. Ἀντίθετα, γιὰ τοὺς νέους τὸ ζήτημα μπαί-
 νει: διαφορετικῶς. Ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴ φύση οἱ νέοι: ἀντιπρο-
 σωπεύουν τὸ στοιχειῶδες στάδιο σχηματισμοῦ τοῦ κόμματος. Γιὰ
 νὰ μπεῖ κανεὶς στὴ «νεολαία» δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ζητᾶμε νὰ εἶναι
 ἤδη κομμουνιστὴς μὲ τὴν ὀλοκληρωμένη ἔγνοια τῆς λέξης, ἀλλὰ
 νὰ ἔχει: τὴ θέληση νὰ ἀγωνιστεῖ καὶ νὰ θέλει: νὰ γίνῃ κομμουν-
 ιστὴς. Γι' αὐτὸ, αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει: νὰ ἐξυπηρετεῖ σὰν γενι-
 κὴ ἀναφορά γιὰ τὴν καλύτερη χάραξη τῆς ἰδιαίτερης τακτικῆς
 τῶν νέων. Ἐνα στοιχεῖο ποὺ πρέπει: νὰ ὑπολογίζουμε πολὺ γιατί:
 ἔχει: ἱστορικὴ ἀξία ποὺ δὲν εἶναι: καθόλου ἀδιάφορη εἶναι αὐτό:
 ἂν ἔχει: σημασία τὸ γεγονός: ὅτι: ἕνας μαξιμαλιστὴς, ἕνας ρεφορμι-
 στὴς, ἕνας ρεπουμπλικάνος, ἕνας λαϊκός, ἕνας σαρδηνιστὴς, ἕνας
 δημοκρατικὸς τοῦ Νότου καταφάσκουν στὸ πρόγραμμα τοῦ ἐνιαίου

προλεταριακού μετώπου και της συμμαχίας εργατών και αγροτών, πολύ μεγαλύτερη σημασία έχει να συναινέσει σ' αυτό το πρόγραμμα ένα μέλος της καθολικής δράσης σ' αυτό. Πραγματικά, τα κόμματα της αντιπολίτευσης, έστω και με μορφές ακατάλληλες και παγιδευμένες, πάντως προσπαθούν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν μιαν απόσταση ανάμεσα στις λαϊκές μάζες και το φασισμό. Αντίθετα, η καθολική δράση αντιπροσωπεύει σήμερα το ολοκλήρωμα του φασισμού, προσπαθεί μέσα από τη θρησκευτική ιδεολογία να δώσει στο φασισμό τη συναίνεση πλατιών λαϊκών μαζών, και είναι προαρτισμένη με μιá δρισιμένη έγνοια, μέσα από τις προθέσεις μιás ισχυρότατης τάσης του Φασιστικού Κόμματος (Φεντερτσόνι, Ρόκο, κλπ.), να αντικαταστήσει το ίδιο το Φασιστικό Κόμμα στη λειτουργία του σ' αν μαζικό κόμμα και οργανισμού πολιτικού έλέγχου του πληθυσμού. Κάθε λειτουργία μας, έστω και περιορισμένη, στο πεδίο της Καθολικής Δράσης σημαίνει: έτσι ότι καταφέρνουμε να εμποδίσουμε την ανάπτυξη της φασιστικής πολιτικής σ' ένα πεδίο που φαινόταν αποκλεισμένο σέ οποιαδήποτε προλεταριακή πρωτοβουλία.

Κλείνοντας σ' αυτό το σημείο μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι η πολιτική γραμμή του ΙΙΙ Συνεδρίου επαληθεύτηκε σ' αν σωστή και ó απολογισμός της δράσης μας για τó ένιαίο μέτωπο είναι σέ μεγάλη κλίμακα θετικός.

Πρέπει να σημειώσουμε ένα ειδικό σημείο για τή συνδικαλιστική δράση, τόσο με τήν έγνοια της θέσης που κατέχουμε σήμερα σ' τα ταξικά συνδικάτα, όσο και με τήν έγνοια μιás πραγματικής συνδικαλιστικής δραστηριότητας που πρέπει να αναπτύξουμε και για τή θέση μας απέναντι στους κορπορατιβιστικούς οργανισμούς.

Σ' το δεύτερο σημείο πρέπει να διαγράψουμε με ακρίβεια τήν έσωτερική κατάσταση του άστικού φασιστικού συνασπισμού τών γαιοκτημόνων και της κυρίως φασιστικής óργάνωσης.

Οί δύο τάσεις του φασισμού

Από τή μιá μεριά ή τάση Φεντερτσόνι, Ρόκο, Βόλπι που θέλει να δγάλει τά συμπεράσματα όλης αυτής της περιόδου μετά τήν πορεία πρós τή Ρώμη. Αυτή ή τάση θέλει να καταργήσει τó Φασιστικό Κόμμα σ' αν πολιτικό οργανισμό και να ένωματώσει σ' τον κρατικό μηχανισμό τίς άστικές δυνάμεις που δημιούργησε ó φασισμός σ' τήν πάλη του έναντίον όλων τών άλλων κομμάτων. Αυτή ή τάση δουλεύει σέ συμφωνία με τó Στέμμα και τó Έπιτελείο. Θέλει να ένωματώσει σ' τίς κεντρικές δυνάμεις τού Κράτους από τή μιá μεριά τήν Καθολική Δράση, δηλαδή τó Βατικανό, δάζοντας τέλος εκ τών πραγμάτων και πιθανόν και δικαιω-

ματικά στη διαφωνία ανάμεσα στον Οίκο της Σαβοΐας και το Βατικανό και από την άλλη μεριά στα πιάδι μετροπαθής στοιχεία του πρώην Άθενάιγο. Είναι βέβαιο ότι ενώ ο φασισμός στην εθνικιστική του πλευρά, δεδομένου του παρελθόντος και των παραδόσεων του παλιού Ιταλικού εθνικισμού, δουλώνει προς την Καθολική Δράση, από την άλλη πλευρά ο Οίκος της Σαβοΐας προσπαθεί ακόμα μία φορά να εκμεταλλευτεί τις παραδόσεις του για να προσελκύσει στις κυβερνητικές σφαίρες τους ανθρώπους της ομάδας Ντι Τσεζαρό και της ομάδας Άμέντολα.

Την άλλη τάση προσωποποιεί επίσημα ο Φαρινάτσι. Αυτή αντιπροσωπεύει αντικειμενικά δύο αντιφάσεις του φασισμού. 1) Την αντίφαση ανάμεσα σε γαιοκτήμονες και καπιταλιστές στις ειδικά δασμολογικές αποκλίσεις συμπερόντων. Είναι βέβαιο ότι ο σημερινός φασισμός αντιπροσωπεύει τυπικά την καθαρή κυριαρχία του χρηματιστικού κεφαλαίου στο Κράτος, κεφαλαίου που θέλει να υποδουλώσει όλες τις παραγωγικές δυνάμεις της χώρας. 2) Η δεύτερη αντίφαση είναι πάρα πολύ σημαντική και είναι η αντίφαση ανάμεσα στη μικροαστική τάξη και τον καπιταλισμό. Η φασιστική μικροαστική τάξη βλέπει στο κόμμα το όργανο της άμυνας της, το Κοινοβούλιο της, τη δημοκρατία της. Μέσω του κόμματος θέλει να ασκήσει πιέσεις στην κυβέρνηση για να επιποδίσσει να συντριβεί από τον καπιταλισμό. Ένα στοιχείο που πρέπει να προσέξουμε είναι το γεγονός της πλήρους υποδούλωσης στην οποία υποχρέωσε την Ιταλία απέναντι στην Αμερική ή φασιστική κυβέρνηση. Στην εκκαθάριση των πολεμικών χρεών τόσο προς την Αμερική όσο και προς την Αγγλία ή φασιστική κυβέρνηση δεν ενδιαφέρθηκε να έχει καμιά έγγωση για την εμπορευσιμότητα των Ιταλικών υποχρεώσεων. Το Ιταλικό χρηματιστήριο και τα δημόσια οικονομικά είναι κάθε στιγμή εκτεθειμένα στον πολιτικό εκδιασμό της αμερικάνικης και εγγλέζικης κυβέρνησης, που μπορούν σε κάθε στιγμή να πετάξουν στο παγκόσμιο εμπόριο τεράστιες ποσότητες Ιταλικών αξιών. Το χρέος Μόργκαν από την άλλη μεριά συνάφθηκε σε συνθήκες ακόμα χειρότερες. Από εκατό εκατομμύρια δολάρια δάνειο ή Ιταλική κυβέρνηση έχει στη διάθεσή της μόνο τριαντατρία εκατομμύρια.

Τα άλλα 67 εκατομμύρια ή Ιταλική κυβέρνηση μπορεί να τα διαθέσει μόνο με την ύψηλη προσωπική συναίνεση του Μόργκαν, πράγμα που σημαίνει ότι ο αληθινός αρχηγός της Ιταλικής κυβέρνησης είναι ο Μόργκαν. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να εξυπηρετήσουν για να δώσουμε στη μικροαστική τάξη για την υπεράσπιση των συμπερόντων της μέσω του φασιστικού κόμματος σαν τέτοιου έγαν εθνικιστικό τονισμό κατά του παλιού εθνικισμού και της σημερινής κατεύθυνσης του κόμματος που θυσίασε την εθνική κυριαρχία και την πολιτική ανεξαρτησία της χώρας στα

συμφέροντα μιᾶς στενῆς ομάδας πλουτοκρατῶν. Σχετικὰ μ' αὐτὸ ἔνα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ κόμματός μας πρέπει νὰ εἶναι τὸ νὰ ἐπιμείνοι: ἰδιαίτερα στὸ σύνθημα τῶν Ἐνωμένων Σοβιετικῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης σὰν μέσο πολιτικῆς πρωτοβουλίας μέσα στὶς γραμμὲς τῶν φασιστῶν.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε γενικὰ ὅτι: ἡ τάση Φαρινάτσι: στὸ Φασιστικὸ Κόμμα πάσχει ἀπὸ ἔλλειψη ἐνόττητας, ὀργάνωσης, γενικῶν ἀρχῶν. Εἶναι περισσότερο μιὰ διαδομένη ψυχικὴ κατάσταση παρά μιὰ ἀληθινὴ τάση. Δὲν θὰ εἶναι πολὺ δύσκολο στὴν κυβέρνηση νὰ διαλύσει τοὺς συστατικούς της πυρῆνες. Αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει: ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ μας γωνία εἶναι ὅτι: αὐτὴ ἡ κρίση, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀπόσταση τῆς μικροαστικῆς τάξης ἀπὸ τὸ φασιστικὸ ἀστικὸ συνασπισμὸ τῶν γαιοκτημόνων, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι: ἕνα στοιχεῖο στρατιωτικῆς ἀδυναμίας τοῦ φασισμοῦ.

Ἡ γενικὴ οἰκονομικὴ κρίση εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς πολιτικῆς κρίσης. Πρέπει: νὰ ἐξετάσουμε τὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς κρίσης: γιὰτι μερικὰ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι: σύμφυτα στὴ γενικὴ ἰταλικὴ κατάσταση καὶ θὰ λειτουργήσουν ἀρνητικὰ καὶ στὴν περίοδο τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας. Αὐτὰ τὰ κύρια στοιχεῖα μποροῦν νὰ τοποθετηθοῦν ἔτσι: ἀπὸ τὰ τρία στοιχεῖα ποὺ παραδοσιακὰ ἀποτελοῦν τὸ ἐνεργητικὸ τοῦ ἰταλικοῦ ἰσοζυγίου, δύο, τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν καὶ ἡ βιομηχανία τῶν ἀλλοδαπῶν, κατάρρευσαν. Τὸ τρίτο στοιχεῖο, οἱ ἐξαγωγές, ὑφίσταται κρίση. Ἄν στοὺς δύο ἀρνητικούς παράγοντες —ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν καὶ βιομηχανία τῶν ἀλλοδαπῶν— καὶ στὸν τρίτο ἰδιαίτερα ἀρνητικὸ παράγοντα —ἐξαγωγές— προστεθεῖ ἡ ἀνάγκη σοβαρῶν εἰσαγωγῶν σαρκοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀποτυχίας τῆς σοδιάς, εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ προοπτικὲς γιὰ τοὺς ἐπόμενους μῆνες παρουσιάζονται καταστροφικές. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπολογίσουμε αὐτὰ τὰ τέσσερα στοιχεῖα γιὰ νὰ συλλάβουμε τὴν ἀνικανότητα τῆς κυβέρνησης καὶ τῆς ἡγετικῆς τάξης. Βέβαια, ἂν ἡ κυβέρνησις δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα ἢ σχεδὸν τίποτα γιὰ νὰ ἀυξήσει τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν (ὅς δοῦμε τὴν πρωτοβουλία ποὺ εἶχε ὁ κύριος Τζουζέπε Τζουκόλι, πιθανὸς διάδοχος τοῦ Βόλπι: στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν) καὶ γιὰ νὰ κάνει νὰ προκόψει ἡ βιομηχανία τῶν ἀλλοδαπῶν, ἔμως κατ' ἴκνη: μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ νὰ ἀυξήσει: τίς ἐξαγωγές. Ὡστόσο εἶναι δυνατὴ μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια μιὰ μεγάλῃ πολιτικὴ ποὺ καὶ ἂν δὲν θεραπεύει τὴν πληγὴν τουλάχιστον προσπαθεῖ νὰ τὴν ἐπουλώσει. Μερικοὶ σκέφτονται τὴ δυνατότητα μιᾶς ὀρισμένης πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐργασία ποὺ νὰ βασίζεται: στὸν πληθωρισμὸ. Φυσικὰ δὲν πρέπει: νὰ ἀποκλειεταί: ἀπὸ αὐτὴ ἡ πιθανότητα, ἀλλὰ: 1) καὶ ἂν ἀκόμη πραγματοποιήταν, τὰ ἀποτελέσματά της στὸ οἰκονομικὸ πεδίο θὰ ἦταν σχε-

τικά ἐλάχιστα: 2) ἀντίθετα, τὰ ἀποτελέσματα τῆς θὰ ἦταν καταστροφικὰ στὸ πολιτικὸ πεδίο. Πρέπει: πραγματικὰ νὰ ἔχουμε ὑπόψη αὐτὰ τὰ στοιχεῖα:

1) Οἱ ἐξαγωγές ἀντιπροσωπεύουν στὸ ἰταλικὸ ἰσοζύγιο μόνο ἓνα μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ, τὸ πολὺ τὰ δύο τρίτα. 2) Γιὰ νὰ ἰσοροπήσει: τὸ ἰσοζύγιο ἔχει μόνο θὰ χρειάζεσταν νὰ ὀδηγηθεῖ ἢ σημερινή παραγωγικὴ δάση στὴν ἀνώτερή τῆς ἀπόδοση, ἀλλὰ θὰ χρειάζεσταν νὰ διευρυνθεῖ ἢ ἔδρα ἢ παραγωγικὴ δάση ἀγοράζοντας στὸ ἐξωτερικὸ νέα μηχανήματα, πράγμα πού θὰ χειρότερευε ἀκόμα περισσότερο τὸ ἰσοζύγιο. 3) Οἱ πρῶτες ὕλες γιὰ τὴν ἰταλικὴ βιομηχανία εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ πρέπει: νὰ πληρώνονται: μὲ ὑποτιμημένο νόμισμα. Μιὰ αὔξηση τῆς παραγωγῆς σὲ εὐρεία κλίμακα θὰ ὀδηγοῦσε στὴν ἀνάγκη μιᾶς τεράστιας μάζας κυκλοφοριακοῦ κεφαλαίου γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν πρῶτων ὑλῶν. 4) Πρέπει: νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι ὁ φασισμὸς σὰν γενικὸ φαινόμενο ἔχει φέρε: ἰστὴν Ἰταλία στὸ κατώτατο δριὸ τὰ μεροκάματα καὶ τοὺς μισθοὺς τῆς τάξης τῶν ἐργαζομένων. Ὁ πληθωρισμὸς εἶναι νοητὸς σὲ μιὰ χώρα μὲ ψηλοὺς μισθοὺς, σὰν ὑποκατάστατο τοῦ φασισμοῦ, γιὰ νὰ χαμηλώσει τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν ἐργαζόμενων τάξεων καὶ συνεπῶς νὰ ξαναδοθεῖ ἐλαστικότητα στὴν ἰταλικὴ ἀστική τάξη. Δὲν εἶναι νοητὸς στὴν Ἰταλία ὅπου τὸ ἐπίπεδο ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξης κοντεύει: πιά νὰ ἀγριέει: τὴν πείνα.

Ἀνάμεσα στὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς κρίσης: ἢ νέα ὀργάνωση τῶν μετοχικῶν ἐταιρειῶν μὲ προνομιούχες ψήφους, πού εἶναι: ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ρήξης μεταξὺ μικροαστικῆς τάξης καὶ καπιταλισμοῦ, καὶ τὸ γεγονός τῆς διαφορᾶς ἐπιπέδου πού φάνηκε αὐτὸ τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀνάμεσα στὴ μάζα τοῦ κεφαλαίου τῶν ἀνώνυμων ἐταιρειῶν, πού πάει: νὰ συγκεντρωθεῖ σὲ λίγα χέρια, καὶ τὴ μάζα τῆς ἐθνικῆς ἀποταμίευσης. Αὐτὴ ἢ διαφορὰ ἐπιπέδου ἀποδείχνει: πὼς οἱ πηγές ἀποταμίευσης ἀρχίζουν νὰ ξεραίνονται, γιὰτὶ τὰ σημερινὰ εἰσοδήματα δὲν ἐπαρκοῦν πιά γιὰ τίς ἀνάγκες.

Πάνω στὸ τρίτο πολιτικὸ στοιχεῖο. Εἶναι φανερὸ ὅτι στὸ πεδίο τῆς δημοκρατίας ἔχουμε μιὰ συσπείρωση μὲ χαρακτηριστὰ πιδ ριζοσπαστικὸ ἀπ' ὅτι: στὸ παρελθόν. Ἡ δημοκρατικὴ ἰδεολογία [κατὰ τῆς θασικείας] ἐνσχύεται, πράγμα πού ἰσχύει: μὲ τὸν ἔθιο τρόπο καὶ γιὰ τὸ ἐνιαῖο μέτωπο, δηλαδὴ στὰ μεσαῖα στρώματα τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν καὶ σὲ μεγάλο μέρος τῶν ἀνώτερων στρωμάτων.

Παλιοὶ ἀρχηγοὶ προερχόμενοι: ἀπὸ τὸ Ἀβεντίνο ἀρνήθησαν τὴν πρόσκλησιν νὰ ξαναρθοῦν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ βασιλικὸ Οἶκο. Λέγεται ὅτι ὁ ἔθιος ὁ Ἀμέντολα κατὰ τὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του ἦ-

ταν ὑπὲρ τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας καὶ ἔλαγε ὁ ἴδιος προσωπικὰ προπαγάνδα. Οἱ λαϊκοὶ θὰ εἶναι κ: αὐτοί, ἀπὸ τάση, ὑπὲρ τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας, κλπ. Εἶναι βέβαιο ὅτι γίνεται μεγάλη δουλειὰ γιὰ νὰ καθοριστῆι στὸ πεδίο τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας μιὰ νεοδημοκρατικὴ συνένωση πού θὰ ἔπρεπε νὰ πάρει τὴν ἐξουσίαν τῆ στιγμῆ τῆς φασιστικῆς καταστροφῆς καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσει: ἕνα καθεστῶς δικτατορίας κατὰ τῆς ἀντιδραστικῆς δεξιᾶς καὶ τῆς κομμουνιστικῆς ἄριστερᾶς. Σ' αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸ κατὰ τῆς βασιλείας ζῦπνημα συντέλεσαν τὰ τελευταῖα εὐρωπαϊκὰ γεγονότα ὅπως ἡ περιπέτεια Πιλοσούντσι στὴν Πολωνία καὶ οἱ ἀγωνιώδεις ἀναπηδήσεις τοῦ γαλλικοῦ καρτέλ. Τὸ κόμμα μας πρέπει νὰ θέσει: τὸ γενικὸ πρόβλημα τῶν προοπτικῶν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς. Τὰ στοιχεῖα μποροῦν νὰ τοποθετηθοῦν ἔτσι: ἔστω κ: ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολιτικὰ ὁ φασισμὸς μπορεῖ νὰ ἔχει σὺν διάδοχο τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου — γιὰτὶ κανένα κόμμα ἢ ἐνδιάμεσος συνασπισμὸς δὲν εἶναι: σὲ θέση νὰ δώσει: οὔτε κἀν μιὰ ἐλάχιστη ἱκανοποίηση στὶς οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐργαζόμενων τάξεων πού θὰ εἰσορροῦσαν βίαια στὴν πολιτικὴ σκηνὴ τῆ στιγμῆ τῆς ρήξης τῶν ὑφιστάμενων σήμερα σχέσεων — δμως δὲν εἶναι: βέβαιο καὶ οὔτε πιθανὸν ὅτι: τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸ φασισμὸ στὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου θὰ εἶναι: ἄμεσο. Πρέπει νὰ ὑπολογίσουμε τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ σημερινὲς ἐνοπλεις δυνάμεις, δεδομένης τῆς σύνθεσής τους, δὲν μποροῦν νὰ κατακτηθοῦν ἄμεσα καὶ ὅτι αὐτὲς θὰ εἶναι: τὸ καθοριστικὸ στοιχεῖο τῆς κατάστασης. Μποροῦν νὰ γίνουν ὑποθέσεις στὶς ὁποῖες νὰ ἀποδίδει: κανεὶς κἀθε φορά χαρακτήρα μεγαλύτερης πιθανότητας. Εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴ σημερινὴν κυβέρνησιν νὰ περάσουμε σὲ μιὰ κυβέρνησιν συνασπισμοῦ, στὴν ὁποία ἄνθρωποι σὺν τοὺς Τζόλιτι, Ὁρλάντο, Ντι Τσεζαρό, Ντέ Γκάσπερ: νὰ δώσουν μεγαλύτερη ἄμεση ἐλαστικότητα. Τὰ τελευταῖα γαλλικὰ κοινοβουλευτικὰ γεγονότα δείχνουν γιὰ ποιά ἐλαστικότητα εἶναι ἱκανὴ ἢ ἀστικὴ πολιτικὴ γιὰ νὰ ἀπομακρύνει: τὴν ἐπαναστατικὴν κρίσιν, νὰ μετατοπίσει τοὺς ἀντιπαλοὺς, νὰ τοὺς φθεῖρει, νὰ τοὺς διαλύσει. Μιὰ ἀπρόβλεπτη καὶ κεραυνόβια οἰκονομικὴ κρίσιν πού δὲν εἶναι: ἀπίθανη σὲ μιὰ κατάσταση σὺν τὴν ἰταλικὴν, θὰ μποροῦσε νὰ ὀδηγήσει: στὴν ἐξουσία τὸν ὑπὲρ τῆς ἀδασίλευτης δημοκρατίας συνασπισμὸν, δεδομένου ὅτι: αὐτὸς θὰ παρουσιαζόταν: στοὺς ἀξιοματικοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ σ' ἕνα μέρος τῆς ἴδιας τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ στοὺς ἀνώτερους ὑπάλληλους τοῦ κράτους γενικὰ (στοιχεῖο πού πρέπει νὰ ὑπολογίζεται: πολὺ σὲ καταστάσεις σὺν τὴν ἰταλικὴν) σὺν ἱκανὸς νὰ συγκρατῆται τὴν ἐπανάστασιν. Αὐτὲς οἱ ὑποθέσεις ἔχουν γιὰ μᾶς μόνον μιὰ γενικὴ ἀξία προοπτικῆς. Μᾶς ἐξυπηρετοῦν γιὰ νὰ τοποθετήσουμε αὐτὰ τὰ σημεῖα:

1) Πρέπει: ἀπὸ σήμερα κιόλα νὰ μειώσουμε στὸ ἐλάχιστο

τήν ἐπιρροή καί τήν ὀργάνωση τῶν κομμμάτων πού μποροῦν νά συστήσουν τὸ συνασπισμὸ τῆς ἀριστερᾶς γιὰ νά γίνει ὄλο πιδ πιθανή μιὰ ἐπαναστατικὴ πτώση τοῦ φασισμού, στὸ βαθμὸ πού τὰ ἐνεργητικὰ καὶ δραστήρια στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ βρίσκονται: στὸ πεδίο μας τὴ στιγμὴ τῆς κρίσης. 2) Σὲ κάθε περίπτωση πρέπει νά προσπαθήσουμε νά κάνουμε ὅσο εἶναι δυνατὸ πιδ βραχὺ τὸ δημοκρατικὸ διάλειμμα διαθέτοντας ἀπὸ σήμερα εὐνοϊκὰ γιὰ μᾶς τὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ εὐνοϊκῶν ὄρων.

Ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα πρέπει νά θγάσουμε τήν ἐνδειξη γιὰ τήν ἄμεση πρακτικὴ μας δραστηριότητα. Νὰ ἐντείνουμε τὴ γενικὴ δραστηριότητα τοῦ ἐνιαίου μετώπου καὶ τήν ὀργάνωση ὄλο-ἐνα νέων ἐπιτροπῶν ἀγκιτάτσας γιὰ νά τίς συγκεντροποιήσουμε τουλάχιστον σὲ ἐπαρχιακὴ καὶ περιφερειακὴ κλίμακα. Στίς ἐπιτροπές οἱ δικές μας φράξεις πρέπει νά προσπαθήσουν πρὶν ἀπ' ὄλα νά πετύχουν τὸ μᾶξιμουμ ἀντιπροσώπευσης τῶν διαφόρων πολιτικῶν ρευμάτων τῆς ἀριστερᾶς ἀποφεύγοντας συστηματικὰ κάθε κομματικὸ σχεταρισμὸ. Οἱ φράξεις μας πρέπει νά τοποθετοῦν τὰ ζητήματα ἀντικειμενικὰ σὰν ἔκφραση τῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τῶν ἀγροτῶν.

Τακτικὴ πρὸς τὸ μαξιμαλιστικὸ κόμμα.

Ἀνάγκη νά θέσουμε πιδ ἐνεργητικὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Νότου. Ἄν τὸ κόμμα μας στὸ Νότο δὲν ἀρχίσει νά δουλεῖε σοβαρὰ, ὁ Νότος θὰ εἶναι ἡ πιδ ἰσχυρὴ βάση τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀριστερᾶς.

Τακτικὴ πρὸς τὸ Κόμμα Δράσης τῆς Σαρδηνίας, ἐνόψει: ἐνόως προσεχοῦς συνεδρίου.

Γιὰ τὴ Νότια Ἰταλία καὶ τὰ Νησιὰ δημιουργία τοπικῶν ὁμάδων ἐργασίας στὸ ὑπόλοιπο τῆς Ἰταλίας.

II

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ διεθνή κατάσταση, νομίζω ὅτι: σ' αὐτὴν κυριαρχεῖ ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς γενικῆς ἀπεργίας στὴν Ἀγγλία καὶ τῶν συνεπειῶν πού θὰ ἔχει. Ἡ ἐγγλέζικη ἀπεργία ἔθεσε δύο θεμελιακὰ γιὰ τὸ κίνημά μας προβλήματα:

1) Τὸ πρόβλημα τῶν γενικῶν προοπτικῶν, δηλαδὴ τὸ πρόβλημα μιᾶς συγκεκριμένης ἐκτίμησης τῆς σημερινῆς φάσης πού διέρχεται τὸ καπιταλιστικὸ καθεστῶς. Τελείωσε ἡ περίοδος τῆς λεγόμενης σταθεροποίησης; Σὲ ποιὸ σημεῖο βρισκόμαστε ἀναφορικὰ πρὸς τὴν ἱκανότητα ἀντίστασης τοῦ ἀστυκικοῦ καθεστώτος; Εἶναι φανερὸ ὅτι ὄχι μόνο ἀπὸ θεωρητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀποψη, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ καὶ ἄμεσα εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἀναγκαῖο νά ἐπαληθεύσουμε μὲ ἀκρίβεια σὲ ποιὸ σημεῖο ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ καπιταλιστικὴ κρίση. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης φανερὸ ὅτι θὰ ἀποτρε-

πόταν κάθε πολιτικός προσανατολισμός πάνω στη βάση μιας διαφορετικής εκτίμησης του συγκεκριμένου βαθμού της καπιταλιστικής κρίσης, αν αυτή ή διαφορετική εκτίμηση δεν αντανακλάται άμεσα σε πραγματικά διαφορετικές πολιτικές και οργανωτικές κατευθυντήριες γραμμές. Νομίζω ότι το πρόβλημα που πρέπει να τεθεί είναι το εξής: στο διεθνές πεδίο, αυτό σημαίνει πρακτικά δυο πράγματα: 1) στο πεδίο εκείνης της ομάδας καπιταλιστικών κρατών που είναι το στήριγμα του αστικού συστήματος· 2) στο πεδίο εκείνων των κρατών που παρουσιάζονται σαν η περιφέρεια του καπιταλιστικού κόσμου: εμείς θρυσκόμαστε στο πέρασμα από τη φάση πολιτικής οργάνωσης των προλεταριακών δυνάμεων στη φάση της τεχνικής οργάνωσης της επανάστασης; «Η μήπως είμαστε έτοιμοι να περάσουμε από την πρώτη από τις δύο παραπάνω φάσεις σε μια ενδιάμεση φάση, στην οποία μια ορισμένη μορφή τεχνικής οργάνωσης μπορεί να επιταχύνει την πολιτική οργάνωση των μαζών και συνεπώς να επιταχύνει το πέρασμα στην τελική φάση της κατάκτησης της εξουσίας; Κατά τη γνώμη μου αυτά τα προβλήματα πρέπει να μπουγν σε συζήτηση, αλλά είναι φανερό ότι η λύση τους δεν είναι δυνατή σ' ένα καθαρά θεωρητικό επίπεδο: είναι δυνατή μόνο πάνω στη βάση συγκεκριμένων δεδομένων σχετικών με την πραγματική αποτελεσματικότητα τόσο των επαναστατικών δυνάμεων όσο και των αστικών.

Στη βάση αυτής της εξέτασης πρέπει να τεθούν μια σειρά παρατηρήσεις και κριτήρια:

1) Η παρατήρηση ότι στις χώρες με προχωρημένο καπιταλισμό ή κυρίαρχη τάξη κατέχει πολιτικές και οργανωτικές έφεδρες που δεν κατείχε λ.χ. στη Ρωσία. Αυτό σημαίνει ότι και οι πιο βαθιές οικονομικές κρίσεις δεν έχουν άμεσο αντίκτυπο στο πολιτικό πεδίο. Η πολιτική είναι πάντοτε καθυστερημένη και μάλιστα πολύ καθυστερημένη σε σχέση με την οικονομία. Ο κρατικός μηχανισμός είναι πολύ πιο ανθεκτικός απ' όσο συχνά πιστεύεται και καταφέρνει να οργανώσει στις κρίσιμες στιγμές δυνάμεις πιστές στο καθεστώς περισσότερο απ' όσο θα μπορούσε να μάς αφήσει να υποθέσουμε ή σοβαρότητα της κρίσης. Αυτό άφορα ιδιαίτερα τα πιο σημαντικά καπιταλιστικά κράτη. Στα περιφερειακά κράτη του τύπου της Ιταλίας, Πολωνίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας οι κρατικές δυνάμεις είναι λιγότερο αποτελεσματικές. Αλλά σ' αυτές τις χώρες εμφανίζεται ένα φαινόμενο που πρέπει να το λάβουμε πολύ υπόψη. Κατά τη γνώμη μου το φαινόμενο συνίσταται στο εξής: στις χώρες αυτές ανάμεσα στο προλεταριάτο και τον καπιταλισμό απλώνεται ένα πλατύ στρώμα από μεσαίες τάξεις που θέλουν, και με μια ορισμένη έννοια καταφέρνουν, να οδηγήσουν μια δική τους πολιτική με ιδεολογίες που συχνά έπηρεάζουν πλατιά στρώματα του προλεταριάτου, άλ-

λά που επιβάλλονται ακόμη περισσότερο στις αγροτικές μάζες. Και ή Γαλλία επίσης, παρόλο που καταλαμβάνει εξέχουσα θέση στην πρώτη ομάδα των καπιταλιστικών κρατών, συμμετέχει, χάρη σε μερικά χαρακτηριστικά της, στην κατάσταση των περιφερειακών κρατών.

Αυτό που μου φαίνεται χαρακτηριστικό της σημερινής φάσης της καπιταλιστικής κρίσης είναι το γεγονός ότι, αντίθετα από το '20-'21-'22, σήμερα οι πολιτικοί και στρατιωτικοί σχηματισμοί των μεσαίων τάξεων έχουν ένα ριζοσπαστικό άριστερό χαρακτηριστήρα, ή τουλάχιστον παρουσιάζονται μπροστά στις μάζες σαν άριστεροί ριζοσπαστικοί. Η εξέλιξη της Ιταλικής κατάστασης, αν υπολογίσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, νομίζω πως μπορεί, με μια δριψιγή έγνωση, να δώσει το μοντέλο για τις διάφορες φάσεις που περνούν οι άλλες χώρες. Το '19-'20 οι στρατιωτικοί και πολιτικοί σχηματισμοί των μεσαίων τάξεων αντιπροσωπεύονταν σε μας από τον πρωτόγονο φασισμό και τον Ντ' Άγουντσιο. Είναι γνωστό πως εκείνα τα χρόνια τόσο το φασιστικό κίνημα όσο και το κίνημα του Ντ' Άγουντσιο ήταν διατεθειμένα ακόμη και να συμμαχήσουν με τις επαναστατικές προλεταριακές δυνάμεις για να ανατρέψουν την κυβέρνηση Νίτι, που εμφανιζόταν σαν ο μεσάζων του αμερικάνικου κεφαλαίου για να υποδουλώσει την Ιταλία (ο Νίτι ήταν στην Ευρώπη πρόδρομος του Ντέιτς). Η δεύτερη φάση του φασισμού — '21 και '22 — είναι καθαρά αντιδραστική. Από το '23 αρχίζει μια μορική διαδικασία χάρη στην οποία τα πιο δραστήρια στοιχεία των μεσαίων τάξεων μετατοπίζονται από το αντιδραστικό φασιστικό πεδίο στο πεδίο της αντιπολίτευσης του Άβεντίνο. Αυτή ή διαδικασία φτάνει σε μια αποκρυστάλλωση που μπορούσε να είναι μοραία για το φασισμό στην περίοδο της κρίσης Ματέοτι. Από άδυναμία του κινήματός μας, αδυναμία που άλλωστε είχε αυτή καθαυτή μια έγνωση, το φαινόμενο διακόπηκε από το φασισμό, και οι μεσαίες τάξεις sprώχτηκαν σε ένα νέο πολιτικό κατακερματισμό. Σήμερα το μορικό φαινόμενο ξανάρχισε σε κλίμακα πολύ μεγαλύτερη από του '23 και συνοδεύεται από ένα παράλληλο φαινόμενο συσπείρωσης των επαναστατικών δυνάμεων γύρω από το κόμμα μας, πράγμα που εξασφαλίζει: ότι μια νέα κρίση τύπου Ματέοτι: δύσκολα θα μπορεί να έχει μια νέα 3 του Γενάρη. Αυτές τις φάσεις που περνάει ή Ιταλία, με μια μορφή που θα την αποκαλούσα κλασική και υποδειγματική, τις ξαναβρίσκουμε σε όλες σχεδόν τις χώρες του καπιταλισμού, που ονομάσαμε περιφερειακές. Τη σημερινή Ιταλική φάση, δηλαδή τη συσπείρωση στα άριστερά των μεσαίων τάξεων, τη βρίσκουμε στην Ισπανία, Πορτογαλία, Πολωνία και Βαλκάνια. Μόνο σε δύο χώρες, Τσεχοσλοβακία και Γαλλία, βρίσκουμε συνέχεια στο συνασπισμό της άρι-

στεράς, γεγονός που κατ' έμέ θα έπρεπε να μελετηθεί ιδιαίτερα. Το συμπέρασμα αυτών των παρατηρήσεων, που φυσικά θα πρέπει να τελειοποιηθούν και να έκτεθούν συστηματικά, νομίζω πως μπορεί να είναι το εξής: πραγματικά μπαίνουμε σε μιιά νέα φάση ανάπτυξης της καπιταλιστικής κρίσης. Αυτή ή φάση παρουσιάζεται με διαφορετικές μορφές στις χώρες της καπιταλιστικής περιφέρειας και με διαφορετικές στις χώρες με προχωρημένο καπιταλισμό. Ανάμεσα σ' αυτές τις δύο σειρές κρατών ή Τσεχοσλοβακία και ή Γαλλία άκτιπροσωπεύουν τους δύο συνδετικούς κρίκους. Στις περιφερειακές χώρες μπαίνει το πρόβλημα της φάσης που όνόμασα ένδιάμεση, ανάμεσα στην πολιτική προετοιμασία και την τεχνική προετοιμασία της επανάστασης. Στις άλλες χώρες, περιλαμβανομένων Γαλλίας και Τσεχοσλοβακίας, νομίζω ότι το πρόβλημα είναι ακόμα πρόβλημα πολιτικής προετοιμασίας. Για όλες τις καπιταλιστικές χώρες μπαίνει ένα πρόβλημα θεμελιακό, το πρόβλημα του περάσματος από την τακτική του ένταίου μετώπου, με γενική έννοια, σε μιιά καθορισμένη τακτική, που να θέτει τά συγκεκριμένα προβλήματα της έθνικης ζωής και να δουλεύει στη βάση των λαϊκών δυνάμεων έτσι όπως καθορίζονται ιστορικά.

Τεχνικά, πρόκειται για το πρόβλημα των συνθημάτων και των οργανωτικών μορφών. "Αν δεν είχα κάποιο φόβο μήν άκούσω να φωνάζουν για όρντινοβισμό² θα έλεγα ότι σήμερα ένα από τα πιό σημαντικά προβλήματα που μπαίνουν ειδικά στις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες είναι το πρόβλημα των εργοστασιακών συμβουλίων και του εργατικού έλέγχου, σαν βάση νέας συσπείρωσης της προλεταριακής τάξης που να επιτρέπει έναν καλύτερο άγώνα κατά της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και να επιτρέπει την ένταξη τεράστιων μαζών που είναι άποδιοργανωμένες όχι μόνο στη Γαλλία, αλλά και στη Γερμανία και την Άγγλία. Για την Άγγλία νομίζω, πάντως, ότι το πρόβλημα της συσπείρωσης των προλεταριακών μαζών μπορεί να τεθεί να τεθεί και στο ίδιο το συνδικαλιστικό πεδίο. Το άγγλικό κόμμα πρέπει να έχει ένα πρόγραμμα δημοκρατικής αναδιοργάνωσης των Trade-Unionists. Μόνο στο μέτρο που τα τοπικά άγγλικά συνδικάτα θα συντονιστούν όπως τα δικιά μας Έργατικά Κέντρα και θα δοθούν στα Έργατικά Κέντρα άνάλογες έξουσίες θα είναι δυνατό: 1) να έλευθερωθούν οι άγγλοι εργάτες από την έπιτροή της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας· 2) να μειωθεί ή έπιτροή που άσκει στο Έργατικό Κόμμα το κόμμα του Μάκ Ντόναλντ που σήμερα λειτουργεί άκρυβώς σαν τοπική κεντρική δύναμη για τη συνδικαλιστική άποσύνθεση· 3) να δημιουργηθεί ένα πεδίο όπου θα είναι δυνατό στα οργανωμένα στο κόμμα μας στοιχεία να άσκουν ά-

2. Γραμμή που είχε χαράξει ή ομάδα του Ordine Nuovo.

πυθείας έπιροή στην έγγλέζικη εργατική μάζα. Σκέφτομαι ότι μια άνωδιοργάνωση των Trade-Unions μ' αυτή την έννοια, κάτω από την ώθηση του κόμματός μας, θα είχε τή σημασία και τή σπουδαιότητα μιας άληθινής σοβιετικής άνθισης. Άλλωστε, θα ήταν στη γραμμή τής ιστορικής παράδοσης τής άγγλικής εργατικής τάξης, από τό χαρτισμό ως τις Έπιτροπές Δράσης του 1919.

Τό δεύτερο θεμελιακό πρόβλημα που μπαίνει με την έγγλέζικη γενική άπεργία είναι τó πρόβλημα τής άγγλωρωσικής Έπιτροπής. Νομίζω ότι παρά την άναποφασιστικότητα, την άδυναμία και άν θέλετε την προδοσία τής άγγλικής άριστερās κατά τή γενική άπεργία, ή άγγλο-ρωσική Έπιτροπή πρέπει νά διατηρηθεί γιατί είναι τó καλύτερο έδαφος για τήν έπαναστατικοποίηση όχι μόνο του άγγλικού συνδικαλιστικού κόσμου αλλά και των συνδικάτων του Άμστερνταμ. Μόνο σέ μια περίπτωση θα έπρεπε νά ύπάρξει ρήξη ανάμεσα στους κομμουνιστές και τήν άγγλική άριστερά: άν ή Άγγλία θρυσκόταν στις παραμονές τής προλεταριακής έπανάστασης και τó κόμμα μας ήταν τόσο δυνατό πού νά μπορεί νά οδηγήσει από μόνο του τήν εξέγερση.

Σημείωση στο περιθώριο. Αυτές οι σημειώσεις γράφτηκαν μόνο για νά προσομιάσουν τή δουλειά τής Έπιτροπής Καθοδήγησης. Άπέχουν πολύ από τού νά είναι όριστικές, γιατί αποτελούν μόνο τó σχέδιο για μια πρώτη συζήτηση.

Για τήν κατάσταση στο μολσεβίκικο κόμμα

I

Ό Γκράμισι στον Τολιάτι¹

Πολυαγαπητέ,

σου έσωκλείω τó ντοκουμέντο για τó όποιο σου έκαγα λόγο

1. Αυτό τó σημείωμα συνόδευε τó γράμμα - ντοκουμέντο πού έγραψε ό Γκράμισι τόν Οκτώβρη 1926, έπιφορτισμένος από τó Πολιτικό Γραφείο του Ίταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, και άπευθυνόταν στην Κεντρική Έπιτροπή του Μολσεβίκικου Κόμματος, ενώ διεξαγόταν ή συζήτηση ανάμεσα στην πλειοψηφία του Μολσεβίκικου Κόμματος και τήν αντιπολίτευση, πού τήν κατηύθυναν οι Ζηνόβιεφ, Κόμενεφ και Τρότσκι. Τό γράμμα δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στη Γαλλία τόν Άπρίλη 1938 από τόν Άντζελο Τάσκα στο περιοδικό «Προβλήματα τής έπανάστασης» και έναδημοσιεύτηκε με μια σημείωση του Τολιάτι τó 1964 στη Rinascita.

σὲ ἄλλο γράμμα. Ἀντίγραφέ το καὶ μετάφρασέ το προσθέτοντας, ἀν θέλεις, τὰ ὄνόματά μας, πού σὲ καμιὰ περίπτωσι δὲν θὰ πρέπει: γὰ δημοσιευτοῦν. Μπορεῖς γὰ ξανακοιτάξεις τὸ κείμενο, γὰ καμιὰ ἀλλαγὴ στὶς λεπτομέρειες ἢ στὸ ὕφος, δεδομένου ὅτι γράφτηκε θιαστικά. Οἱ οὐσιαστικοὶ ἄνω ὄροι: πρέπει γὰ διατηρηθῶν ἀκέρατοι. Ἐπειδὴ θέλουμε γὰ βοηθήσουμε τὴν πλειοψηφία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς μπορεῖς γὰ ἔρθεις σὲ συμφωνία γι' αὐτὲς τὶς ἀλλαγές μὲ τοὺς πῶ ὑπεύθυνους. Στείλει ἀμέσως ἀντίγραφο τοῦ τελικοῦ κειμένου. Ἡ δική μας ἐντύπωσι εἶναι: μάλλον ἀπαισιόδοξο γι' αὐτὸ θεωρήσαμε ἀναγκαῖο τὸ γράμμα.

Περμιένω τὸ σωστό, μετὰ τὴν παραβολή, κείμενο τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀντόνιο Λαμπριόλα, μὲ τὴν εἰσαγωγή τοῦ Ριαζάνοφ. Χρειάζεται: γὰ τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ Ordive Nuono. Πρέπει γὰ διαστεῖς ἀπωσδήποτε.

Ἐλπίζω γὰ στείλω τὰ ἄρθρα γὰ τὴν Κομμουνιστικὴ Διεθνή σύνομα. Χαιρετισμοὺς σὲ ὅλους.

Ἀντόνιο

II

Στὴν κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ σοβιετικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος

Ἀγαπητοὶ σύντροφοι,

οἱ ἰταλοὶ κομμουνιστὲς καὶ ὅλοι οἱ συνειδητοὶ ἐργαζόμενοι τῆς χώρας μας παρακολούθησαν πάντοτε μὲ τὴ μεγαλύτερη προσοχὴ τὶς συζητήσεις σας. Στὶς παραμονές κάθε συνεδρίου καὶ κάθε συνδιάσκεψης τοῦ ρώσικο Κομμουνιστικοῦ Κόμματος εἴμασταν σίγουροι ὅτι, παρὰ τὴν ὀξύτητα τῆς πολεμικῆς, ἢ ἐνόητα τοῦ ρώσικο κόμματος δὲν διέτρεχε κίνδυνο ἀντίθετα, μάλιστα, εἴμασταν σίγουροι ὅτι: τὸ κόμμα ἔχοντας φτάσει: σὲ μεγαλύτερη ἰδεολογικὴ καὶ ὀργανωτικὴ ὁμοιογένεια μέσα ἀπ' αὐτὲς τὶς συζητήσεις θὰ ἦταν καλύτερα προετοιμασμένο καὶ ἐξοπλισμένο γὰ γὰ ξεπεράσει τὶς πολλαπλὲς δυσκολίες πού συνδέονται: μὲ τὴν ἄσκησι τῆς ἐξουσίας ἐνός ἐργατικοῦ Κράτους. Σήμερα, στὶς παραμονές τῆς XV Συνδιάσκεψης σας, δὲν ἔχουμε πιά τὴ σιγουριά τοῦ παρελθόντος: αἰσθανόμαστε ἀκατανίκητη ἀγωνία, νομίζουμε ὅτι ἢ σημερινή στάσι τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης καὶ ἢ ὀξύτητα τῆς πολεμικῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ ἀπαιτοῦν τὴν ἐπέμβασι τῶν ἀδελφῶν κομμάτων. Ἀπὸ αὐτὴ ἀκριδῶς τὴν πεποιθήσι κινήθηκαμε γὰ γὰ σὰς ἀπευθύνουμε αὐτὸ τὸ γράμμα. Μπορεῖ γὰ εἰπωθεῖ ὅτι ἢ ἀπομόνωσι στὴν ὁποία εἶναι ὀποχρεωμένο γὰ ζεῖ τὸ κόμμα μας μὰς ὀδήγησε στὸ γὰ ὑπερβάλλουμε τοὺς κινδύνους πού σχετίζονται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ κα-

τάσταση του Κομμουνιστικού Κόμματος της ΕΣΣΔ: όπωσδήποτε πάντως δέν είναι ύπερβολικές οι κρίσεις μας για τό διεθνή άντίκτυπο αὐτῆς τῆς κατάστασης καί μεις θέλουμε, σάν διεθνιστές, νά ἐκπληρώσουμε τό χρέος μας.

Ἡ σημερινή κατάσταση τοῦ ἀδελφοῦ κόμματος τῆς ΕΣΣΔ μᾶς φαίνεται διαφορετική καί πολύ πιό σοβαρή ἀπ' ὅτι στις προηγούμενες φιλονικίες, γιατί σήμερα βλέπουμε νά ἐπαληθεύεται καί νά βαθαίνει μιᾶ διάσπαση τῆς κεντρικῆς λενινιστικῆς δόξας πού στάθηκε πάντα ὁ καθοδηγητικός πυρήνας τοῦ κόμματος καί τῆς Διεθοῦς. Μιά διάσπαση αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀνεξάρτητα ἀπό τὰ ἀριθμητικά ἀποτελέσματα στις ψηφοφορίες τοῦ συνέδριου, μπορεῖ νά ἔχει τό θαρύτερο ἀντίκτυπο, ὅχι: μόνο ἀν ἡ μειοψηφία τῆς ἀντιπολίτευσης δέ δεχτεῖ μέ τή μεγαλύτερη εὐθύτητα τίς βασικές ἀρχές τῆς ἐπαναστατικῆς κομματικῆς πειθαρχίας, ἀλλά καί ἀν αὐτή, ὀδηγώντας τήν πολεμική τῆς καί τήν πάλη τῆς, ξεπεράσει ὀρισμένα ὄρια πού εἶναι πάνω ἀπό κάθε τυπική δημοκρατία.

Ἐνα ἀπό τά πιό πολύτιμα διδάγματα τοῦ Λένιν ἦταν ὅτι πρέπει πολύ νά μελετᾶμε τίς κρίσεις πού κάνουν οἱ ταξικοί μας ἐχθροί. Λοιπόν, ἀγαπητοί σύντροφοι, εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ ἐφημερίδες καί οἱ πιό ἰσχυροί πολιτικοί τῆς διεθοῦς ἀστικῆς τάξης σκοπεύουν σ' αὐτό τόν ὀργανικό χαρακτήρα τῆς σύγκρουσης πού ὑπάγει στό βασικό πυρήνα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ, σκοπεύουν στή διάσπαση τοῦ ἀδελφοῦ κόμματος καί εἶναι πεπεισμένοι: ὅτι αὐτή θά ὀδηγήσει: στή διάλυση καί τήν ἀργή ἀγῶνιά τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας, ὅτι αὐτή θά φέρε: στήν καταστροφή τῆς ἐπανάστασης, πού δέν κατάφεραν νά τή φέρουν οἱ εἰσβολές καί οἱ ἐξεγέρσεις τῶν λευκοφροῦρων. Ἡ ἴδια ἡ ψυχρή ἐπιφύλαξη μέ τήν ὀποία προσπαθεῖ σήμερα ὁ ἀστικός τύπος νά ἀναλύσει: τὰ ρωσικά γεγονότα, τό γεγονός ὅτι προσπαθεῖ νά ἀποφύγει, ὅσο μπορεῖ, τή βίαιη δημαγωγία πού ἀκολουθοῦσε περισσότερο στό παρελθόν, εἶναι συμπτώματα πού πρέπει νά κάνουν τοῦς ρώσους σύντροφους νά σκεφτοῦν καί νά τοῦς κάγουν νά ἔχουν μεγαλύτερη ἐπίγνωση τῆς εὐθύνης τους. Για ἕναν ἀκόμη λόγο ἡ διεθνή ἀστική τάξη σκοπεύει: στήν πιθανή διάσπαση ἢ σέ μιᾶ ἐπιδείνωση τῆς ἐσωτερικῆς κρίσης τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ. Τό ἐργατικό Κράτος ὑπάρχει τώρα πιά στή Ρωσία ἑδῶ καί ἐγγυά χρόνια. Εἶναι βέβαιο ὅτι μόνο μιᾶ μικρή μειοψηφία ὅχι: πιά τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἀλλά τῶν ἴδιων τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων τῶν ἄλλων χωρῶν εἶναι σέ θέση νά ἀναπλάσει: στό σύνολό τῆς ὅλη τήν ἐξέλιξη τῆς ἐπανάστασης καί νά θρεῖ ἐπίσης στις λεπτομέρειες ἀπ' τίς ὀποῖες συνθέτεται ἡ καθημερινή ζωή τοῦ Κράτους τῶν Σοβιέτ τή συνέγεια τοῦ κόκκινου γήματος πού ὀδηγεῖ ὡς τή γενική προοπτική τῆς οἰκο-

δόμησης του σοσιαλισμού. Κι αυτό όχι μόνο στις χώρες όπου η ελευθερία του συνέρχεσθαι δεν υπάρχει πιά και η ελευθερία του τύπου έχει εντελώς καταργηθεί ή έχει υποστεί άγήκουςτους περιορισμούς, όπως στην Ιταλία (όπου τὰ δικαστήρια κατάσχισαν και απαγόρευσαν τὸ τύπωμα διδίων τῶν Τρότσκι, Λένιν, Στάλιν, Ζηγκόβιεφ και τελευταία και τὴν ἔκδοση τοῦ «Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου»), ἀλλὰ και στις χώρες όπου τὰ κόμμάτὰ μας ἔχουν ἀκόμα τὴ δυνατότητα νὰ προσφέρουν στὰ μέλη τους και τις μάζες γενικά ἀρκετὰ στοιχεῖα. Σ' αὐτὲς τις χώρες οἱ μεγάλες μάζες δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν τις συζητήσεις πὸ γίνονται: στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ, ἰδιαίτερα ὅταν εἶναι τόσο βίαιες ὅπως ἡ σημερινὴ και θίγουν όχι μιὰ λεπτομερειακὴ ἀποψη, ἀλλὰ ὀλόκληρο τὸ σύνολο τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τοῦ κόμματος. Ὁχι μόνο οἱ ἐργαζόμενες μάζες γενικά, ἀλλὰ οἱ ἴδιες οἱ μάζες τῶν κομμιάτων μας βλέπουν και θέλουν νὰ βλέπουν στὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία και στὸ κόμμα πὸ τὴν κυβερνᾶ μιὰ και μόνη ἀγωνιστικὴ ἐνότητα, πὸ δουλεύει στὴ γενικὴ προοπτικὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Μόνο στὸ βαθμὸ πὸ οἱ δυτικοευρωπαϊκὲς μάζες βλέπουν τὴ Ρωσία και τὸ ρώσικο κόμμα μ' αὐτὴ τὴν ὀπτικὴ, δέχονται πρόθυμα και σὰν ἱστορικὰ ἀναγκαῖο γεγονός ὅτι τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ εἶναι τὸ κόμμα πὸ ἡγεῖται στὴ Διεθνή, μόνο γι' αὐτὸ σήμερα ἡ Σοβιετικὴ Δημοκρατία και τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ ἀποτελοῦν τρομερὸ στοιχεῖο ὀργάνωσης τῆς ἐπαναστατικῆς προώθησης.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, τὰ ἀστικά και σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα ἐκμεταλλεύονται τὴν ἐσωτερικὴ πολεμικὴ και τις συγκρούσεις πὸ υπάρχουν στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ, γιατί θέλουν νὰ καταπολεμήσουν τὴν ἐπιρὴ τῆς ρώσικης ἐπανάστασης και τὴν ἐπαναστατικὴ ἐνότητα πὸ δημιουργεῖται σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο γύρω ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ. Ἀγαπητοὶ σύντροφοι, εἶναι: ἐξαιρετικὰ ἐνδεικτικὸ ὅτι σὲ μιὰ χώρα ὅπως ἡ Ιταλία, ὅπου ἡ κρατικὴ και κομματικὴ ὀργάνωση τοῦ φασισμού κατορθῶνε: νὰ καταπνίγει: κάθε ἀξιόλογη ἐκδήλωση αὐτόνομης ζωῆς τῶν μεγάλων ἐργατικῶν και ἀγροτικῶν μαζῶν, εἶναι ἐνδεικτικὸ ὅτι φασιστικὲς ἐφημερίδες, ἰδιαίτερα οἱ ἐπαρχιακὲς, εἶναι: γεμάτες ἀπὸ καλοφτιαγμένα προπαγανδιστικὰ ἀρθρα μ' εἶναι μίνιμουμ δημαγωγίας και ὕβριστικῆς στάσης, στὰ ὅποια ἐπιδιώκεται: νὰ ἀποδειχτεῖ, μὲ φανερὴ προσπάθεια ἀντικειμενικότη-τας, μέσα ἀπὸ τις ἴδιες τις δηλώσεις τῶν πὸ γνωστῶν ἡγετῶν τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμμα-τος τῆς ΕΣΣΔ, ὅτι τώρα πιά τὸ Σοβιετικὸ Κράτος ἀρχίζει σί-γουρα νὰ γίνεται: καθαρὰ καπιταλιστικὸ Κράτος, και ὅτι: κατὰ συνέπεια στὴν παγκόσμια μονομαχία μεταξὺ φασισμού και μπολ-σεβικισμού ὁ φασισμὸς θὰ ἔχει: τὴν ὕπεροχὴ. Αὐτὴ ἡ ἐκστρα-

τεία, ἂν δείχνει: πόσο ἄμετρες εἶναι ἀκόμα οἱ συμπάθειες πού ἀπολαμβάνει ἡ Σοβιετική Δημοκρατία μέσα στίς μεγάλες μάζες τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, πού σέ μερικές περιοχές ἐδῶ και ἔξι χρόνια δὲν τίς φτάνει: παρά ἀραιά και πού ὁ παράνομος κομματικός τύπος, δείχνει: ἐπίσης πώς ὁ φασισμός, πού γνωρίζει: πολύ καλά τήν πραγματική κατάσταση στό ἐσωτερικό τῆς Ἰταλίας και ἔμαθε νά χειρίζεται τίς μάζες, προσπαθεῖ νά χρησιμοποιήσῃ τήν πολιτική στάση τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης γιά νά σπάσει ὀριστικά τή σταθερή ἀποστροφή τῶν ἐργαζομένων στήν κυβέρνηση Μουσολίνι: και νά δημιουργήσῃ τουλάχιστον μιὰ ψυχική κατάσταση στήν ὁποία ὁ φασισμός νά ἐμφανίζεται ἔστω σάν ἀναπότρεπτη ἱστορικά ἀναγκαιότητα, παρά τήν ἁμιότητα και τὰ κακά πού τόν συνοδεύουν.

Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι: στά πλαίσια τῆς Διεθνούς τῶ κόμμα μας εἶναι: ἐκεῖνο πού αἰσθάνεται περισσότερο τόν ἀντίκτυπο τῆς σοβαρῆς κατάστασης πού ἔχει δημιουργηθεῖ μέσα στό Κομμουνιστικό Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ. Καί ὄχι μόνο γιά τοὺς λόγους πού ἐθέσαμε παραπάνω πού, ἄς ποῦμε, εἶναι: ἐξωτερικοί, θίγουν τοὺς γενικούς ὅρους τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξέλιξης στή χώρα μας. Ἐἴρετε ὅτι: ὅλα τὰ κόμματα τῆς Διεθνούς κληρονόμησαν και ἀπό τήν παλιά σοσιαλδημοκρατία και ἀπό τίς διαφορετικές παραδόσεις πού ὑπάρχουν στίς διάφορες χώρες (ἀναρχισμός, συνδικαλισμός, κλπ. κλπ.) ἕνα σωρὸ προκαταλήψεις και ἰδεολογικά μοτίβα πού ἀντιπροσωπεύουν τήν ἐστία ὄλων τῶν ἀριστερῶν και δεξιῶν παρεκκλίσεων. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀλλὰ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ V Παγκόσμιον Συνέδριον, τὰ κόμματά μας πῆγαιναν νά φτάσουν, μέσα ἀπὸ μιὰ ὀδυνηρὴ ἐμπειρία και ἐπιπλέον και ἐξαντλητικές κρίσεις, σέ μιὰ σίγουρη λεγινιστική σταθεροποίηση, ἀρχίζαν νά γίνονται ἀληθινὰ μπολσεβίκικα κόμματα. Καινούργια προλεταριακὰ στελέχη διαμορφώνονταν ἀπὸ τὰ κάτω, ἀπὸ τὰ ἐργαστᾶσια: τὰ στοιχεῖα τῆς διανόησης ὑποβάλλονταν σέ αὐστηρὴ ἐπιλογή και σέ αὐστηρὸ και σκληρὸ ἔλεγχο μὲ βάση τήν πρακτικὴ τους δουλειά, στό πεδίο τῆς πράξης. Αὐτὴ ἡ ἐπεξεργασία γινόταν κάτω ἀπὸ τήν καθοδήγηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ σάν ἐνιαῖο σύνολο και ὄλους τοὺς μεγάλους ἀρχηγούς τοῦ κόμματος τῆς ΕΣΣΔ. Λοιπόν: ἡ ὀξύτητα τῆς σημερινῆς κρίσης και ἡ ἀπειλὴ ἀνοιχτῆς ἢ λαθάνουσας διάσπασης πού αὐτὴ περιέχει, ἀναχαιτίζει: αὐτὴ τὴ διαδικασία ἀνάπτυξης και ἐπεξεργασίας στὰ κόμματά μας, παγώνει: τίς δεξιές και ἀριστερές ἀποκλίσεις και ἀπομακρύνει ἀκόμα μιὰ φορὰ τήν ἐπιτυχία τῆς ὀργανικῆς ἐνότητος τοῦ παγκόσμιου κόμματος τῶν ἐργαζομένων. Ἰδιαίτερα σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο πιστεύουμε χρέος μας, σάν διεθνιστές, νά ἐπιστήσουμε τήν προσοχὴ τῶν πιδὺ ὑπεύθυνων συντρόφων τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ. Σύγχρονοι, εἴσα-

σταν, σ' αυτά τὰ ἐγγιὰ χρόνια παγκόσμιας ιστορίας, τὸ ὀργανωτικὸ καὶ προωθητικὸ στοιχεῖο τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων ὄλων τῶν χωρῶν: ἡ λειτουργία πού ἀναπτύξατε δὲν ἔχει προηγούμενα σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὅμοια σὲ πλάτος καὶ βάθος. Ἄλλὰ σήμερα ἐσεῖς οἱ ἴδιοι καταστρέφετε τὸ ἔργο σας, ὑποβιάζετε καὶ διατρέχετε τὸν κίνδυνο γὰ ἐκμηδενίσετε τὴν καθοδηγητικὴ λειτουργία πού εἶχε κατακτήσει μὲ τὴν ὄθηση τοῦ Λένιν τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ· μᾶς φαίνεται ὅτι τὸ θίαιο πάθος τῶν ρώσικων προβλημάτων σᾶς κάνει γὰ χάγετε ἀπὸ τὰ μάτια σας τίς διεθνεῖς πλευρὲς αὐτῶν τῶν ἴδιων τῶν ρώσικων προβλημάτων, σᾶς κάνει γὰ ξεχνᾶτε ὅτι τὰ καθήκοντά σας σὰν ρώσων ἀγωνιστῶν μποροῦν καὶ πρέπει γὰ ἐκπληρωθῶν μόνον μέσα στὰ πλαίσια τῶν συμφερόντων τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου.

Τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἰταλίας μελέτησε μὲ τὴ μεγαλύτερη ἐπιμέλεια καὶ προσοχὴ πού τοῦ ἦταν δυνατὸ ὄλα τὰ προβλήματα πού συζητιόγται σήμερα στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ. Τὰ προβλήματα πού μπαίνουν σήμερα σὲ σᾶς, μπορεῖ γὰ τὰ ἔχει αὔριο τὸ δικὸ μας κόμμα. Καὶ στὴ χώρα μας ἐπίσης οἱ ἀγροτικὲς μάζες εἶναι: ἡ πλειοψηφία τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ. Ἐπιπλέον, ὄλα τὰ προβλήματα πού εἶναι σίμφυτα στὴν ἡγεμονία τοῦ προλεταριάτου θὰ παρουσιαστοῦν σίγουρα σὲ μᾶς μὲ μορφή πιδ σύνθετη καὶ ὀξεία ἀπ' ὅτι, στὴν ἴδια τὴ Ρωσία, γιατί ἡ πυκνότητα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ στὴν Ἰταλία εἶναι τρομερὰ μεγαλύτερη, γιατί οἱ ἀγρότες μας ἔχουν πλουσιότατη ὀργανωτικὴ παράδοση καὶ κατάφεραν πάντοτε γὰ κάνουν αἰσθητὸ πολὺ περισσότερο τὸ εἰδικὸ τους θάρος σὰν μάζα στὴν ἐθνικὴ πολιτικὴ ζωὴ, γιατί σὲ μᾶς ὁ ὀργανωτικὸς ἐκκλησιαστικὸς μηχανισμὸς ἔχει παράδοση δυὸ χιλιάδων χρόνων καὶ ἔχει εἰδικευθεῖ στὴν προπαγάνδα καὶ στὴν ὀργάνωση τῶν ἀγροτῶν, κατὰ τρόπο πού δὲν ἔχει ὅμοιο σὲ ἄλλες χώρες. Ἄν ἀληθεύει ὅτι ἡ βιομηχανία εἶναι σὲ μᾶς πιδ ἀνεπτυγμένη καὶ τὸ προλεταριάτο ἔχει ἀξιόλογη ὕλικὴ θάση, ἀληθεύει ἐπίσης ὅτι αὐτὴ ἡ βιομηχανία δὲν ἔχει πρῶτες ὕλες μέσα στὴ χώρα καὶ εἶναι συνεπῶς περισσότερο ἐκτεθειμένη στὴν κρίση· γι' αὐτὸ, τὸ προλεταριάτο θὰ μπορέσει γὰ ἀναπτύξει τὴν καθοδηγητικὴ του λειτουργία μόνον ἂν εἶναι πολὺ πλούσιο σὲ πνεῦμα θυσίας καὶ ἔχει ἀπελευθερωθεῖ ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ ὄλα τὰ κατάλοιπα τοῦ ρεφορμιστικοῦ ἢ συνδικαλιστικοῦ κορπορατιβισμού. Μ' αὐτὴ τὴ ρεαλιστικὴ, καὶ πού ἐμεῖς πιστεύουμε λεγινιστικὴ, ὀπτικὴ μελέτησε τίς διενέξεις σας τὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἰταλίας. Ἐμεῖς, ὄς τώρα, ἐκφράσαμε τὴ γνώμη τοῦ κόμματος μόνον πάνω στὸ στενὰ πειθαρχικὸ θέμα τῶν φραξιῶν, θέλοντας

νά δεχτούμε τήν πρόκληση πού ἀπευθύνετε μετά τὸ XIV Συνέδριό σας νά μὴ μεταφερθεῖ ἡ ρώσικη συζήτηση στὰ τμήματα τῆς Διεθνούς. Διακηρύσσουμε τώρα ὅτι θεωροῦμε βασικά σωστή τήν πολιτικὴ γραμμὴ τῆς πλειοψηφίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ καὶ ὅτι πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση θὰ ἐκφραστεῖ σίγουρα ἡ πλειοψηφία τοῦ ἰταλικοῦ κόμματος, ἂν χρειαστεῖ νά τεθεῖ ἔλο τὸ πρόβλημα. Δὲν θέλουμε, καὶ θεωροῦμε ἀνώφελο, νά κάνουμε ἀγκιτάτσια, προπαγάνδα σὲ σὰς καὶ τοὺς συντρόφους τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ συντάξουμε κατάλογο ὄλων τῶν ἰδιαίτερων προβλημάτων μὲ τὴ δική μας ἐκτίμηση στὸ πλάι. Ἐπαναλαμβάνουμε πὼς μᾶς κάνει ἐντύπωση τὸ γεγονός ὅτι ἡ στάση τῆς ἀντιπολίτευσης θίγει ὀλόκληρη τὴν πολιτικὴ γραμμὴ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀγγίζοντας τὴν ἴδια τὴν καρδιά τῆς λενινιστικῆς θεωρίας καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ κόμματος τῆς ΕΣΣΔ. Αὐτὰ πού μπαίνουν σὲ συζήτηση εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πρακτικὴ τῆς ἡγεμονίας τοῦ προλεταριάτου, εἶναι οἱ βασικὲς σχέσεις τῆς συμμαχίας ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν πού διαταράσσονται καὶ μπαίνουν σὲ κίνδυνο, δηλαδὴ τὰ στηρίγματα τοῦ ἐργατικοῦ Κράτους καὶ τῆς ἐπανάστασης. Σύντροφοι, ἡ ἱστορία δὲν εἶδε ποτὲ μιὰ κυρίαρχη τάξη, στὸ σύνολό της, νὰ θρίσκειται σὲ συνθήκες ζωῆς κατώτερες ἀπὸ καθορισμένα στοιχεῖα καὶ στρώματα τῆς κυριαρχοῦμενης καὶ ὑποκειμένης τάξης. Αὐτὴ τὴν ἀνήκουστη ἀντίφαση ἡ ἱστορία τὴν ἐπεφύλαξε κατ' ἐπιλογήν στὸ προλεταριάτο· σ' αὐτὴ τὴν ἀντίφαση ἐνεδρεύουν οἱ μεγαλύτεροι κίνδυνοι γιὰ τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, εἰδικὰ στὶς χώρες ὅπου ὁ καπιταλισμὸς δὲν εἶχε μεγάλη ἀνάπτυξη καὶ δὲν κατάφερε νά ἐνοποιήσει τίς παραγωγικὲς δυνάμεις. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίφαση, πού ἄλλωστε παρουσιάζεται ἤδη ἀπὸ μερικὲς πλευρὲς στὶς καπιταλιστικὲς χώρες ὅπου τὸ προλεταριάτο ἔφτασε ἀντικειμενικὰ σὲ μιὰ ἀνεπτυγμένη κοινωνικὴ λειτουργία, γεννιόνται ὁ ρεφορμισμὸς καὶ ὁ συνδικαλισμὸς, γεννιέται τὸ κορπορατιβιστικὸ πνεῦμα καὶ οἱ διαστρωματώσεις τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας. Καὶ ὅμως τὸ προλεταριάτο δὲν μπορεῖ νά γίνει κυρίαρχη τάξη ἂν δὲν ξεπεράσει μὲ τὴ θυσία τῶν κορπορατιβιστικῶν του συμφερόντων αὐτὴ τὴν ἀντίφαση, δὲν μπορεῖ νά διατηρήσει τὴν ἡγεμονία του καὶ τὴ δικτατορία του ἂν, κι ὅταν ἀκόμη θὰ ἔχει γίνει κυρίαρχο, δὲν θυσιάσει αὐτὰ τὰ ἄμεσα συμφέρατά του γιὰ τὰ γενικὰ καὶ διαρκῆ ταξικά του συμφέροντα. Βέβαια, εἶναι ἐύκολο νά κάνουμε δημαγωγία σ' αὐτὸ τὸ πεδίο, εἶναι ἐύκολο νά ἐπιμενοῦμε στὶς ἀρνητικὲς πλευρὲς τῆς ἀντίφασης: «Εἶσαι σὺ ὁ κυρίαρχος, ὦ ἐργάτη κακοντυμένε καὶ κακοθρεμμένε ἢ μήπως ὁ κυρίαρχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ΝΕΡ μὲ τὴ γούνα, πού ἔχει στὴ διάθεσή του ὄλα τὰ καλὰ τῆς γῆς;» Ἔτσι οἱ ρεφορμιστὲς μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπαναστατικὴ ἀπεργία πού αὐξήσε τὴ

συνοχή και την πειθαρχία της μάζας, αλλά που με τη μεγάλη της διάρκεια εξασθλίωσε ακόμα περισσότερο τους μεμονωμένους εργάτες, λέγει: «Ποιό τὸ ὄφελος ποὺ ἀγωνιστήκατε; Καταστραφήκατε καὶ ἐξαθλιωθήκατε!» Εἶναι εὐκόλο νὰ δημαγωγεῖς σ' αὐτὸ τὸ ἔδαφος, καὶ εἶναι δύσκολο νὰ μὴν τὸ κάνεις ὅταν τὸ πρόβλημα μπαίνει μὲ τοὺς ὄρους τοῦ κορπορατιβιστικοῦ πνεύματος καὶ ὄχι μὲ τοὺς ὄρους τοῦ λεγνισμοῦ, τῆς θεωρίας τῆς ἡγεμονίας τοῦ προλεταριάτου ποὺ βρίσκεται ἱστορικά σὲ μιὰ καθορισμένη θέση καὶ ὄχι σὲ μιὰν ἄλλη.

Αὐτὸ εἶναι γιὰ μᾶς τὸ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῶν συζητήσεών μας, σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο βρίσκεται ἡ ρίζα τῶν λαθῶν τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης καὶ ἡ προέλευση τῶν κινδύνων ποὺ ὑπολανθάνουν καὶ ποὺ περιέχονται στὴ δραστηριότητά της. Μέσα στὴν ἰδεολογία καὶ στὴν πρακτικὴ τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀντιπολίτευσης ξαναγεννιέται γιὰ καλὰ ὅλη ἡ παράδοση τῆς σοσιαλδημοκρατίας καὶ τοῦ συνδικαλισμοῦ ποὺ ἐμπόδισε ὡς τώρα τὸ δυτικὸ προλεταριάτο νὰ ὀργανωθεῖ σὲ ἡγετικὴ τάξη.

Μόνο μιὰ σταθερὴ ἐνότητα καὶ σταθερὴ πειθαρχία στὸ κόμμα ποὺ κυβερνάει: τὸ ἐργατικὸ Κράτος μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προλεταριακὴ ἡγεμονία στὸ καθεστῶς τῆς Νέας Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς, δηλαδὴ ἐνῶ ἔχουμε πλήρη ἀνάπτυξη τῶν ἀντιφάσεων ποὺ τίξασκε. Ἀλλὰ ἡ ἐνότητα καὶ ἡ πειθαρχία σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι δὲν μποροῦν νὰ εἶναι μηχανικὲς καὶ καταναγκαστικὲς· πρέπει νὰ εἶναι τίμιες καὶ ἀπὸ πεποίθησι καὶ ὄχι σάν τις σχέσεις ἐνὸς ἐχθρικοῦ ἀποσπάσματος φυλακισμένου ἢ πολιορκημένου ποὺ σκέπτεται τὴν ἀπόδρασι καὶ τὴν αἰφνιδιαστικὴ ἔξοδο.

Αὐτὸ, πολυαγαπητοὶ σύντροφοι, θελήσαμε νὰ σᾶς ποῦμε μὲ πνεῦμα ἀδερφοσύνης καὶ φιλίας, ἔστω καὶ σάν μικρότεροι ἀδελφοί. Οἱ σύντροφοι Ζηγὸβιεφ, Τρότσκι, Κάμενεφ συντέλεσαν πολὺ στὸ νὰ μᾶς διαπαιδαγωγήσουν γιὰ τὴν ἐπανάστασι, μερικὲς φορές μᾶς διόρθωσαν πολὺ ἐνεργητικὰ καὶ αὐστηρά, ἦταν ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους μας. Σ' αὐτοὺς εἰδικὰ ἀπευθυνόμεστε σάν στοὺς μεγαλύτερους ὑπεύθυνους τῆς σημερινῆς κατάστασις, γιατί θέλουμε νὰ εἰπᾶστε βέβαιαι ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ρώσικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος δὲ σκοπεύει νὰ καταχραστεῖ τὴν ἐπιβολή της σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα καὶ εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀποφύγει τὰ ἔκτακτα μέτρα. Ἡ ἐνότητα τοῦ ἀδελφοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν ἀνάπτυξι καὶ τὸ θρίαμβο τῶν παγκόσμιων ἐπαναστατικῶν δυνάμεων· γι' αὐτὴ τὴν ἀναγκαιότητα κάθε κομμουνιστῆς καὶ διεθνιστῆς πρέπει νὰ εἶναι διατεθειμένος νὰ κάνει τις μεγαλύτερες θυσίες. Οἱ ζημιὲς ἀπὸ κάποιον λάθος ποὺ κάνει ἓνα κόμμα ἐνωμένο ξεπερνιόνται εὐκο-

λα' οί ζημιές από μιὰ διάσπαση ἢ παρατεταμένη κατάσταση λαγ-
θάνουσας διάσπασης εἶναι ἀνεπαγόρωτες καί θανάσιμες.

Μέ κομμουνιστικούς χαιρετισμούς.

Τὸ ΠΓ τοῦ ΚΚΙ

III

Ὁ Τολιάτι στὸ Γκράμσι

18 Ὀκτώβρη 1926

Πολυαγαπητὲ Ἀντόνιο,

Σοῦ στέλνω τὸ παρὸν γιὰ νὰ σοῦ ἐκθέσω, πολὺ σύντομα, τὴ γνώμη μου γιὰ τὸ γράμμα τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Ἰταλι-
κοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κομ-
μουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ. Δὲν εἶμαι σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ
γράμμα, γιὰ μερικούς λόγους, πού σοῦ παραθέτω πολὺ σχημα-
τικά.

1. Τὸ οὐσιαστικὸ μειονέκτημα τοῦ γράμματος βρίσκεται στὴν
τοποθέτησή του. Σὲ πρῶτο πλάνο τέθηκε τὸ γεγονός τῆς διάσπα-
σης πού ἔλαβε χώρα στὴν ἡγετικὴ ομάδα τοῦ Κομμουνιστικοῦ
Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ καί μόνο σὲ δεῦτερο πλάνο τέθηκε τὸ πρό-
βλημα τῆς ὁρθότητος ἢ ὄχι τῆς γραμμῆς πού ἀκολουθεῖται ἀπὸ
τὴν πλειοψηφία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξη εἶ-
ναι χαρακτηριστικὴ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο πολλοὶ σύντροφοι
τῶν δυτικῶν κομμάτων παρατηροῦν καί κρίνουν τὰ προβλήμα-
τα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ, ἀλλὰ δὲν ἀντιστοιχεῖ
σὲ μιὰ ἀκριβῆ τοποθέτηση αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Δὲν ὑπάρ-
χει ἀμφισβόλια ὅτι ἡ ἐνότητα τῆς ἡγετικῆς ομάδας τοῦ ρώσικο
Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἔχει μιὰν ἀξία πού δὲν συγκρίνεται
μὲ τὴν ἀξία πού ἔχει ἡ ἐνότητα στὶς ἡγετικὲς ομάδες ἄλλων κομ-
μάτων. Αὐτὴ ἡ ἀξία προκύπτει ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ καθήκον πού
ἐπιτέλεσε αὐτὴ ἡ ομάδα μὲ τὴ σύσταση τῆς Διεθνούς. Ἄλλὰ ὅσο
κι ἂν αὐτὴ εἶναι μεγάλη δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσει νὰ κρίνου-
με τὰ προβλήματα τοῦ ρώσικο Κομμουνιστικοῦ Κόμματος μὲ
θάση μιὰ γραμμὴ διάφορη ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῶν ἀρχῶν καί τῶν
πολιτικῶν θέσεων. Ὁ ἐγγενὴς στὴ θέση πού πήρατε στὸ γράμ-
μα σας κίνδυνος εἶναι μεγάλος ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, πιθανόν,
ἀπὸ τώρα καί μετὰ, ἡ ἐνότητα τῆς παλιᾶς λενινιστικῆς φρουρᾶς
νὰ μὴν ὑπάρχει πιά ἢ νὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ πραγματοποιη-
θεῖ κατὰ τρόπο ἀδιάκοπο. Στὸ παρελθόν ὁ μεγαλύτερος παρά-
γοντας αὐτῆς τῆς ἐνότητος ἦταν δεδομένος ἀπὸ τὸ τεράστιο κύ-
ρος καί τὴν προσωπικὴ φαιρότητα τοῦ Λένιν. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο
δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθεῖ. Ἡ γραμμὴ τοῦ κόμματος θὰ χα-
ραχτεῖ μέσα ἀπὸ διαφωνίες καί συζητήσεις. Πρέπει νὰ συνηθί-
σουμε νὰ κρατᾶμε τὰ νεῦρα μας στὴ θέση τους καί νὰ βοηθῆ-
σουμε τοὺς συντρόφους τῆς θάσης νὰ τὰ κρατοῦν κι αὐτοί. Καί
πρέπει νὰ ἀρχίσουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καί οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ κόμμα-
τος νὰ γνωρίζουμε τὰ ρώσικα προβλήματα ἔτσι πού νὰ μπορού-
με νὰ τὰ κρίνουμε ἀκολουθώντας τὴ γραμμὴ τῶν ἀρχῶν καί τῶν
πολιτικῶν θέσεων. Σ' αὐτὴ τὴ μελέτῃ τῶν ρώσικων προβλημά-
των καί ὄχι στὴν ἔκκληση γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἡγετικῆς ομά-

δας θρίσκεται ή θοθήθεια πού πρέπει νά δώσουν στο ρώσικο Κομμουνιστικό Κόμμα τά άλλα κόμματα τής Διεθνοφς. Έπομένως είναι σωστά όσα λέτε για τήν ανάγκη τής παρέμβασης αφών τών καμμάτων στη σύγκρουση ανάμεσα στην Κεντρική Έπιτροπή και τήν αντιπολίτευση, αλλά αυτή ή παρέμβαση δέν μπορεί νά γίνει παρά μέ τή μορφή μιās συμβολής, πάνω στη θάση τής δικής μας έπαναστατικής έμπειρίας, για τή χάραξη και τήν επιβεβαίωση τής σωστής λενινιστικής γραμμής στη λύση τών ρώσικων προβλημάτων.

Αν ή παρέμβασή μας έχει άλλο σημείο σαν άφετηρία, ύπάρχει ό κίνδυνος νά μήν είναι χρήσιμη αλλά θλασθερή.

2. Η συνέπεια αυτής τής λαθεμένης άφετηρίας θρίσκεται στο γεγονός ότι στο πρώτο μισό του γράμματός σας, εκείνο ακριβώς στο όποιο έκθέτονται οι συνέπειες πού μπορεί νά έχει στο δυτικό κίνημα μιá διάσπαση του ρώσικου κόμματος (και του ήγετικού του πυρήνα), έσεις μιλάτε χωρίς διάκριση για όλους τους σύντροφους ρώσους ήγέτες, δηλαδή δέν κάνετε καμιά διάκριση ανάμεσα στους σύντροφους πού είναι έπικεφαλής τής Κεντρικής Έπιτροπής και τους άρχηγους τής αντιπολίτευσης.

Στη σελίδα 2 τών χειρόγραφων του Άντόνιο καλοφνται οι ρώσοι σύντροφοι «νά σκεφτούν και νά έχουν μεγαλύτερη έπίγνωση τών εφθυνών τους». Δέν ύπάρχει εκεί καμιά ύπόνοια διάκρισης ανάμεσά τους.

Στη σελίδα 6 αναφέρεται:

«Ίδιαίτερα σ' αυτό τó στοιχείο πιστεύουμε χρέος μας, σαν διεθμιστές, νά έπιστήσουμε τήν προσοχή τών πιό ύπεφθυνων συντρόφων του Κομμουνιστικού Κόμματος τής ΕΣΣΔ. Σύντροφοι, είσασαν, σ' αυτά τά έννια χρόνια παγκόσμιας Ιστορίας, τó όργανωτικό και προωθητικό στοιχείο τών έπαναστατικών δυνάμεων όλων τών χωρών: ή λειτουργία πού αναπτύξατε δέν έχει προηγούμενα σ' όλάκληρη τήν Ιστορία του ανθρώπινου γένους, όμοια σέ πλάτος και θάθος. Άλλά σήμερα έσεις οι ίδιοι καταστρέφετε τó έργο σας, ύποβιβάζετε και διατρέχετε τόν κίνδυνο νά έκμηδενίσετε τήν καθοδηγητική λειτουργία πού είχε κατακτήσει μέ τήν ώθηση του Λένιν τó Κομμουνιστικό Κόμμα τής ΕΣΣΔ· μάς φαίνεται ότι τó θίαιο πάθος τών ρώσικων προβλημάτων σας κάνει νά γάνετε από τά μάτια σας τίς διεθνεφς πλευρές αφών τών ίδιων τών ρώσικων προβλημάτων, σας κάνει νά ξεχνάτε ότι τά καθήκοντά σας σαν ρώσων άγωνιστών μπορούν και πρέπει νά έκπληρωθούν μόνο μέσα στα πλαίσια τών συμφερόντων του διεθνούς προλεταριάτου».

Κι έδω έπίσης λείπει κάθε διάκριση, έστω και άπόμακρη. Δέν μπορούμε παρά νά συμπεράνουμε ότι τó Πολιτικό Γραφείο του Ίταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος θεωρεί πώς είναι όλοι ύπεφθυνοι, πώς όλοι πρέπει νά ανακληθούν στην τάξη.

Είναι αλήθεια ότι στο τέλος του γράμματος αυτή ή σάση διορθώνεται. Αναφέρεται ότι οι Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ και Τρότσκι είναι οι «μεγαλύτεροι» ύπεφθυνοι και προστίθεται:

«Θέλουμε νά είμαστε θέθαιοι ότι ή πλειοψηφία τής Κεντρικής Έπιτροπής του ρώσικου Κομμουνιστικού Κόμματος δέ σκοπεί νά καταχραστεί τήν έπιβολή της σ' αυτό τόν άγώνα και είναι διατεθειμένη νά άποφύγει τά έκτακτα μέτρα».

Η έκφραση «θέλουμε νά πιστεύουμε» έχει περιοριστική άξία, δηλαδή σημαίνει πώς «δέν είμαστε σίγουροι».

Τώρα, πέρα από οποιαδήποτε παρατήρηση για τó άν ήταν

σκόπιμο να παρέμβετε στη σημερινή ρώσικη διένεξη αποδίδοντας λίγο άδικο και στην Κεντρική Έπιτροπή, πέρα από το γεγονός ότι μία παρόμοια θέση δεν μπορεί παρά να καταλήξει σε ό λ ι κ ό όφελος της αντιπολίτευσης, πέρα από αυτές τις παρατηρήσεις σκοπιμότητας, μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι η Κεντρική Έπιτροπή είχε λίγο άδικο; Δεν πιστεύω. Έρχονται να το αποδείξουν οι απόπειρες που έγιναν πριν το XIV Συνέδριο για να έπιτευχθεί μια συμφωνία και, αυτό που ενδιαφέρει, έρχεται να το αποδείξει η πολιτική που ακολουθήθηκε μετά το XIV Συνέδριο, που ήταν συνετή και στην όποια δεν μπορούμε με κανένα τρόπο να καταλογίσουμε ότι είναι μια πολιτική που οδηγείται τυφλά σε μια κατεύθυνση. Όσο για την έσωκομματική ζωή, η ρώσικη Κεντρική Έπιτροπή δεν είναι υπεύθυνη για τη διένεξη, για τó φραξιοισμό της αντιπολίτευσης, για την δξύτητα της κρίσης, κλπ. περισσότερο απ' όσο είμασταν έμεις, η Ιταλική Κεντρική Έπιτροπή, για τó φραξιοισμό του Μπορντίγκα, τη σύσταση και δραστηριότητα της Έπιτροπής συνεννόησης κλπ. Υπάρχει χωρίς αμφιβολία αύστηρότητα στην έσωτερική ζωή του Κομμουνιστικού Κόμματος της ΕΣΣΔ. Άλλά πρέπει να υπάρχει. Αν τά δυτικά κόμματα θά ήθελαν να παρέμβουν στην ήγερτική ομάδα για να έξαλειφθεί αυτή η αύστηρότητα, θά διέπρατταν σοβαρό λάθος. Πραγματικά σ' αυτή την περίπτωση θά μπορούσε να διακινδυνεύσει η δικτατορία του προλεταριάτου.

Θεωρώ συνεπώς ότι τó πρώτο μισό του γράμματός σας και οι συμπερασματικές έκφράσεις που συνδέονται μαζί του πολιτικά είναι λάθος. Αυτό τó λάθος χαλάει ότι καλό (άκόμη και στο πρώτο του μέρος) υπάρχει στο γράμμα.

Άκόμα μια παρατήρηση στο σημείο αυτό. Είναι σωστό τά άλλα κόμματα να βλέπουν με ανησυχία την δξύση της κρίσης του ρώσικου Κομμουνιστικού Κόμματος, και είναι σωστό να προσπαθήσουν, όσο έξαρτάται απ' αυτά, να μειώσουν την δξύτητα της. Άλλά είναι έπίσης θέσιο ότι όταν είναι σύμφωνα με τη γραμμή της Κεντρικής Έπιτροπής, ó καλύτερος τρόπος να συμβάλουν να ξεπεραστεί η κρίση είναι να έκφράσουν τη συναίνεσή τους σ' αυτή τη γραμμή χωρίς να θάζουν όρους. Αν η ρώσικη αντιπολίτευση δεν υπολόγιζε στην ύποστήριξη μερικών αντιπολιτευόμενων ομάδων, ή όλόκληρων κομμάτων της Διεθνούς, δέ θά κρατούσε τη στάση που κράτησε μετά τó XIV Συνέδριο. Η πείρα δείχνει ότι η αντιπολίτευση χρησιμοποιεί και τις πιο μικρές ταλαντεύσεις που έκδηλώνονται στις κρίσεις άκόμη και ομάδων και κομμάτων που είναι γνωστό ότι συμφωνούν με την Κεντρική Έπιτροπή.

3. Στο άποσπασμα που παρέθεσα παραπάνω, στο όποιο άνακαλούνται οι ρώσοι σύντροφοι στις ευθύνες τους, άναφέρεται ότι χάνουν από τά μάτια τους τις διεθνείς πλευρές τών ρώσικων προβλημάτων. Σ' αυτή τη διαπίστωση παραγνωρίζεται τó γεγονός ότι μετά τó XIV Συνέδριο η ρώσικη διένεξη μετατοπίστηκε από τά κατεξοχήν ρώσικα προβλήματα στα διεθνή. Τό ότι ξεχάστηκε τó γεγονός αυτό έξηγεί πώς στο γράμμα δέ γίνεται λόγος γι' αυτά τά διεθνή προβλήματα, κι αυτό είναι ένα τρίτο μεγάλο μειονέκτημα.

4. Τó γράμμα σας είναι πολύ αίσίοδοξο όταν μιλάει για τη μπολσεβικοποίηση που έρχισε να συντελείται μετά τó Συνέδριο,

και φαίνεται οτι εσεις αποδιδετε το σταματήμα της διαδικασίας σταθεροποίησης των κομμουνιστικών κομμάτων μόνο στη ρώσικη διένεξη. Κι εδώ επίσης υπάρχει ένας περιορισμός στην κρίση και ένα λάθος εκτίμησης. Πρέπει να αναγνωρίσουμε από τη μια μεριά οτι η μπολσεβίκικη σταθερότητα μερικών ηγετικών ομάδων που μπήκαν επικεφαλής των κομμάτων μας από το V Συνέδριο ήταν έντελως έξωτερική (Γαλλία, Γερμανία, Πολωνία), και γι' αυτό οι επακόλουθες κρίσεις ήταν αναπόφευκτες. Μια, κατά δεύτερο λόγο, πρέπει να αναγνωρίσουμε οτι αυτές οι κρίσεις συνδέονται περισσότερο με τη μεταβολή της αντικειμενικής κατάστασης και τον αντίκτυπο της στους κόλπους της πρωτοπορίας της εργατικής τάξης παρά με τη ρώσικη διένεξη. Επίσης, η ρώσικη κρίση συνδέεται μ' αυτή τη μεταβολή, με τον ίδιο τρόπο άλλωστε που συνδέεται με όλες τις προηγούμενες κρίσεις και διενέξεις, και ιδιαίτερα λ.χ. με την κρίση που έκλεισε με το δέκατο Συνέδριο και που έχει τις μεγαλύτερες αναλογίες με τη σημερινή.

5. Αντίθετα, το γράμμα είναι πολύ άπαισιόδοξο, όχι μόνο σχετικά με τις συνέπειες της ρώσικης διένεξης, αλλά και γενικότερα σχετικά με την ικανότητα της προλεταριακής πρωτοπορίας να καταλάβει ποιά είναι η γραμμή του ρώσικου Κομμουνιστικού Κόμματος και να δώσει να την καταλάβουν και οι εργατικές μάζες. Γι' αυτό εσεις υποτιμάτε τις θλασθερές συνέπειες της ρώσικης διένεξης μέσα στους κόλπους του δυτικού προλεταριάτου και ο πεσιμισμός σας δίνει την έντύπωση οτι δεν θεωρείτε έντελως σωστή τη γραμμή του κόμματος. "Αν αυτή η γραμμή είναι σωστή και αντιστοιχεί στις αντικειμενικές συνθήκες, πρέπει να είμαστε σε θέση να δώσουμε στις μάζες να καταλάβουν την αξία της και πρέπει επίσης να είμαστε σε θέση να συσπειρώσουμε τις μάζες γύρω από τη Ρωσία και το Μπολσεβίκικο Κόμμα παρά τις διενέξεις. Μέσα από διενέξεις και διασπάσεις το Μπολσεβίκικο Κόμμα κατάφερε να κατακτήσει την καθοδήγηση του ρώσικου προλεταριάτου. Νομίζω οτι εσεις σήμερα αντιλαμβάνεστε την ιστορική λειτουργία του ρώσικου κόμματος και της ρώσικης επανάστασης με τρόπο επιφανειακό. Δεν είναι τόσο η ένότητα της ηγετικής ομάδας (που άλλωστε δεν ήταν ποτέ κάτι το απόλυτο) που έκανε το ρώσικο κόμμα οργανωτή και προωθητή του παγκόσμιου επαναστατικού κινήματος μεταπολεμικά, όσο το γεγονός οτι το ρώσικο κόμμα οδήγησε την εργατική τάξη στην κατάκτηση και τη διατήρηση της έξουσίας. Η σημερινή γραμμή του κόμματος το καταδικάζει να υστερεί σ' αυτό το ιστορικό του καθήκον, και ή όχι; Μ' αυτό τον τρόπο πρέπει να τεθεί το ζήτημα της θέσης του ρώσικου κόμματος στο διεθνές εργατικό κίνημα, αν δε θέλουμε να ριζούμε δίκιο στην επιχειρηματολογία της αντιπολίτευσης.

Αυτές είναι μόνο μερικές παρατηρήσεις που έκανα θιαστικά. Άλλα είναι, πιστεύω, οι βασικές. Γνωστοποίησέ μου τη σκέψη σου επί του προκειμένου.

Άδελφικά.

Παλμίρο Τολιάτι

IV

Ό Γκράμσι στον Τολιάτι

26 Οκτώβρη 1926

Πολυαγαπητέ Έρκολι,

Πήρα τὸ γράμμα σου τῆς 18ης. Ἀπαντῶ προσωπικά, μολονότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἐκφράζω τὴ γνώμη καὶ τῶν ἄλλων συντρόφων.

Τὸ γράμμα σου μοῦ φαίνεται πολὺ ἀφηρημένο καὶ πολὺ σχηματικὸ στὴ συλλογιστικὴ του. Ἐμεῖς ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν ἀποψη, καὶ μοῦ φαίνεται ἀκριβής, ὅτι στὶς χώρες μας δὲν ὑπάρχουν μόνο τὰ κόμματα, νοούμενα ὡς τεχνικὴ ὀργάνωση, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ μεγάλες ἐργαζόμενες μάζες, ποὺ περιλαμβάνουν στρώματα ἀντιφατικά ἀπὸ πολιτικὴ ἀποψη, ἀλλὰ ποὺ στὸ σύνολό τους τείνουν στὴν ἐνότητα. Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνεργητικὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς ἐνωτικῆς διαδικασίας εἶναι ἡ ὑπαρξὴ τῆς ΕΣΣΔ ποὺ συνδέεται μὲ τὴν πραγματικὴ δραστηριότητα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς ΕΣΣΔ καὶ τὴ διαδομένη πεποίθησι ὅτι ἡ ΕΣΣΔ προχωράει στὸ δρόμο τοῦ σοσιαλισμοῦ. Στὸ βαθμὸ ποὺ τὰ κόμματά μας ἀντιπροσωπεύουν ὅλο τὸ δραστήριο σύνολο τῆς ΕΣΣΔ ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη ἐπιρὴσὴ πάνω σὲ ὅλα τὰ πολιτικὰ στρώματα τῆς μεγάλης μάζας, ἀντιπροσωπεύουν γι' αὐτὴν τὴν ἐνωτικὴ τάση, κινούνται σ' ἕνα ἱστορικὸ πεδίο βασικὰ εὐνοϊκὸ, παρὰ τὸ ἀντιφατικὸ ἐποικολόγημα.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ πιστέψουμε ὅτι αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ποὺ κάνει τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα τῆς ΕΣΣΔ τὸν πιὸ δυναμικὸ μαζικὸ ὀργανωτὴ ποὺ ἐμφανίστηκε ποτὲ στὴν ἱστορία, ἔχει τώρα πιά κατακτηθεῖ σταθερὰ καὶ ἀποφασιστικά: κάθε ἄλλο. Εἶναι: πάντα ἀσταθές. Ἔτσι δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ρώσικη ἐπανάστασι ἔχει ἤδη ἐννιά χρόνια ζωὴ καὶ ὅτι ἡ σημερινὴ τῆς δραστηριότητα εἶναι ἕνα σύνολο ἀπὸ μερικότερες πράξεις καὶ κυβερνητικὲς ἐνέργειες ποὺ μόνο μιὰ θεωρητικὴ καὶ πολιτικὴ συνείδησι πολὺ ἀνεπτυγμένη μπορεῖ νὰ συλλάβει: ὡς σύνολο καὶ στὴν καθολικὴ τῆς κίνησι πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ. Ὅχι μόνο γιὰ τίς μεγάλες ἐργαζόμενες μάζες ἀλλὰ καὶ γιὰ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος τῶν μελῶν τῶν δυτικῶν κομμάτων, ποὺ διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τίς μάζες μόνο ἀπ' αὐτὸ τους τὸ βῆμα, ριζικὸ ἀλλὰ πρῶτο πρὸς μιὰ ἀνεπτυγμένη συνείδησι ποὺ εἶναι ἡ εἴσοδος στὸ κόμμα, τὸ συνολικὸ κίνημα τῆς ρώσικης ἐπανάστασις ἀντιπροσωπεύεται συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι: τὸ ρώσικο Κόμμα κινεῖται ἐνιαῖα, ὅτι δροῦν καὶ κινοῦνται μαζὶ οἱ ἀντιπροσωπευτικοὶ ἄνθρωποι ποὺ οἱ μάζες μας γνωρίζουν καὶ συνήθισαν νὰ γνωρίζουν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐνότητας ὄχι μόνο τοῦ ρώσικο Κόμματος ἀλλὰ καὶ τοῦ λενινιστικοῦ

πυρήνα, είναι γι' αυτό ένα ζήτημα με πολύ μεγάλη σημασία στο διεθνές πεδίο είναι, από την όπτικη των μαζών, το πιο σημαντικό ζήτημα αυτή την ιστορική περίοδο εντατικής αντι-φαστικής διαδικασίας προς την ενότητα.

Είναι δυνατό και πιθανό να μην μπορεί να διατηρηθεί η ενότητα, τουλάχιστον με τη μορφή που είχε στο παρελθόν. Είναι επίσης βέβαιο, ωστόσο, ότι δεν θα καταρεύσει ο κόσμος και ότι χρειάζεται να κάνουμε το πᾶν για να προετοιμάσουμε τους συντρόφους και τις μάζες για τη νέα κατάσταση. Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι είναι απόλυτα δικό μας καθήκον να επικαλεσθούμε την πολιτική συνείδηση των ρώσων συντρόφων και να επικαλεσθούμε ενεργητικά τους κινδύνους και τις αδυναμίες που πάει να δημιουργήσει η στάση τους. Θα είμαστε πολύ αξιολύπητοι και ανεύθυνοι επαναστάτες αν αφήναμε να γίνει ότι γίνεται παθητικά, δικαιολογώντας a priori την αναγκαιότητά του.

Τό ότι η εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος από την πλευρά μας μπορεί, κατά δεύτερο λόγο, να ωφελήσει: επίσης την αντιπολίτευση, πρέπει να μᾶς απασχολήσει: ως ένα δρισμένο σημείο πραγματικά, είναι σκοπός μᾶς να συμβάλουμε στη διατήρηση και τη δημιουργία ενός ενιαίου πεδίου στο οποίο οι διάφορες τάξεις και οι διάφορες προσωπικότητες να μπορούν να προσεγγίζουν μεταξύ τους και να συγχωνεύονται ιδεολογικά. Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι στὸ γράμμα μας, πού πρέπει προφανῶς νὰ διαβαστεῖ στὸ σύνολό του καὶ ὄχι βέβαια ἀποσπασματικά καὶ ξεκομμένα, ὑπάρχει ὅποιοσδήποτε κίνδυνος νὰ ἀδυνατίσει ἢ θέσει τῆς πλειοψηφίας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὅπωςδήποτε, ἀκριβῶς ἐνόησε αὐτῶν καὶ τῆς δυνατοῦτας νὰ φανεῖ κάτι τέτιο, σ' ἓνα γράμμα πού σοῦ εἶχα ἐπισυναψῆ: σοῦ ἐπέτρεπα νὰ τροποποιήσεις τὸ ὕφος: μπροῦτες ὠραιότατα νὰ μεταθέσεις τὰ δύο μέρη καὶ νὰ τοποθετήσεις στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ τῆ διαπίστωσης μᾶς γιὰ τὴς «εὐθύνες» τῆς ἀντιπολίτευσης. Γι' αὐτὸ αὐτὴ ἡ συλλογιστικὴ σου μοῦ ἔκανε ἀλγεινή ἐντύπωση.

Καὶ θέλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι: σὲ μᾶς δὲν ὑπάρχει: οὔτε ἔγος πανικῶ, παρὰ μόνο συνεχῆς καὶ ψυχραμὴ σκέψη. Εἴμαστε σίγουροι ὅτι: σὲ καμιά περίπτωση δὲν θὰ καταρεύσει ὁ κόσμος: ἀλλὰ νομίζω πὼς θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ κινεῖται κανεὶς μόνο ὅταν εἶναι: νὰ καταρεύσει ὁ κόσμος. Γι' αὐτὸ καμιά ὠραία κουδέντα δὲ θὰ μᾶς μετακινήσει ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι: εἴμαστε στὴ σωστὴ γραμμῆ, στὴ λενινιστικὴ γραμμῆ ἀναφορικὰ μὲ τὸν τρόπο πού βλέπουμε τὰ ρώσικα προβλήματα. Ἡ λενινιστικὴ γραμμῆ εἶναι: νὰ ἀγωνίζεσαι: γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ κόμματος, καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐνότητα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ λίγο πὺ ἔσωτερικὴ πού εἶναι: νὰ μὴν ὑπάρχουν στὸ κόμμα δύο πολιτικὲς γραμμὲς ἐντελῶς διαφορετικὲς σὲ ὅλα τὰ ζητήματα. Ὁχι: μόνο στὶς δικὲς μᾶς χῶ-

ρες, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἰδεολογική καὶ πολιτική καθοδήγηση τῆς Διεθνούς, ἀλλὰ καὶ στὴ Ρωσία, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἡγεμονία τοῦ προλεταριάτου, δηλαδὴ τὸ κοινωνικὸ περιεχόμενον τοῦ Κράτους, ἡ ἐνότητα τοῦ κόμματος εἶναι ὁρος ὑπαρξῆς.

Ἐσὺ συγχέεις τὶς διεθνεῖς ὄψεις τοῦ ρώσικου προβλήματος πού ἀποτελοῦν τὸν ἀντίκτυπο τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τοῦ θαύματος τῶν ἐργαζομένων μαζῶν μὲ τὸ πρῶτο σοσιαλιστικὸ κράτος — καὶ τὰ προβλήματα τῆς διεθνούς ὀργάνωσης στὸ συνδικαλιστικὸ καὶ πολιτικὸ πεδίο. Οἱ δύο τάξεις γεγονότων συντονίζονται: στενά, ἀλλὰ ὥστόσο εἶναι καὶ διακεκριμένες. Οἱ δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζονται καὶ δημιουργοῦνται στὸ πῶς στενὸ ὀργανωτικὸ πεδίο, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς διακιμάνσεις πού ἐμφανίζονται στὸ εὐρύτερο πεδίο τῆς διαδομένης μαζικῆς ἰδεολογίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ κύρους τοῦ ρώσικου κόμματος σὲ μερικὲς λαϊκὲς περιοχές. Γιὰ λόγους μεθόδου θελήσαμε νὰ μιλήσουμε μόνον γιὰ τὶς πῶς γενικὲς ἀπόψεις: θελήσαμε νὰ ἀποφύγουμε νὰ πέσουμε στὶς σχολαστικὲς κακοχωνεμένες γνώσεις πού δυστυχῶς ἀφθνοῦν σὲ μερικὰ ντοκουμέντα ἄλλων κομμάτων καὶ ἀφαιροῦν τὴ σοβαρότητα ἀπὸ τὴν παρέμβασή τους.

Ἔτσι: δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ πὺς λές ἐσὺ, ὅτι δηλαδὴ εἶμαστε πολὺ αἰσιόδοξοι: γιὰ τὴν πραγματικὴ μολοσεβικοποίηση τῶν δυτικῶν κομμάτων. Κάθε ἄλλο. Ἡ διαδικασία μολοσεβικοποίησης εἶναι τόσο ἀργή καὶ δύσκολη πού καὶ τὸ παραμικρὸ ἐμπόδιο τῆ σταματᾷ καὶ τὴν καθυστερεῖ. Ἡ ρώσικη διέγερση καὶ ἡ ἰδεολογία τῆς ἀντιπολίτευσης παίζει σ' αὐτὸ τὸ σταμάτημα καὶ τὴν καθυστέρηση τόσο μεγαλύτερο ρόλο ὅσο ἡ ἀντιπολίτευση ἀντιπροσωπεύει: γιὰ τὴ Ρωσία ὅλες τὶς παλιὲς προκαταλήψεις τοῦ ταξικοῦ κορπορατιβισμού καὶ τοῦ συνδικαλισμοῦ πού θαραίνουσι πάνω στὴν παράδοση τοῦ δυτικοῦ προλεταριάτου καὶ καθυστεροῦν τὴν ἰδεολογική καὶ πολιτική του ἀνάπτυξη. Ἡ παρατήρησή μας στρεφόταν ὀλόκληρη κατὰ τῆς ἀντιπολίτευσης. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ κρίσεις τῶν κομμάτων, καὶ τοῦ ρώσικου ἐπίσης, συνδέονται μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ κατάσταση, ἀλλὰ τί σημαίνει αὐτό; Μήπως ὅτι: γι' αὐτὸ πρέπει: νὰ πάψουμε ν' ἀγωνιζόμεστε, πρέπει: νὰ πάψουμε νὰ προσπαθοῦμε νὰ τροποποιήσουμε ἐννοϊκὰ τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα; Ὁ μολοσεβικισμὸς συνίσταται ἀκριθῶς καὶ στὸ νὰ κρατᾷς τὸ κεφάλι: σου στὴ θέση του καὶ στὸ νὰ εἶσαι ἰδεολογικὰ καὶ πολιτικὰ σταθερὸς ἀκόμα καὶ στὶς δύσκολες καταστάσεις. Ἡ παρατήρησή σου εἶναι: χωρὶς σημασία καὶ στερεῖται: ἀξίας, ἔτσι: ὅπως τὴν κάνεις στὸ σημεῖο δ, γιὰτὶ ἐμεῖς μιλήσαμε γιὰ τὶς μεγάλες μάζες καὶ ὄχι βέβαια γιὰ τὴν προλεταριακὴ πρωτοπορία. Κατὰ δεύτερο λόγο, ὅμως, ἡ δυσκολία ὑπάρχει: καὶ γιὰ τὸ λόγο ἐπίσης ὅτι ἡ προλεταριακὴ πρωτοπορία δὲν πετάει: στὸν ἀέρα ἀλλὰ εἶναι: ἐνωμένη μὲ τὶς μάζες: καὶ ὑπάρχει: τόσο περισσότερο ὅσο ὁ ρε-

φορμισμός με τις τάσεις του για ταξικό κορπορατιβισμό, δηλαδή με τη μη κατανόηση του ήγετικού ρόλου της πρωτοπορίας, ρόλου που πρέπει να διατηρηθεί ακόμη και με θυσίες, είναι πολύ περισσότερο ριζωμένος στη Δύση απ' όσο στη Ρωσία. Ήεχνάς, μετά, εύκολα τους τεχνικούς όρους με τους οποίους αναπτύσσεται ή δουλειά σε πολλά κόμματα, που δεν επιτρέπουν τη διάδοση των πιο ανεπτυγμένων θεωρητικών ζητημάτων παρά μόνο σε μικρούς κύκλους έργατων. "Όλη σου ή συλλογιστική υποφέρει από «γραφειοκρατισμό»: σήμερα, έννια χρόνια μετά τον Οκτώβρη 1917, δέν είναι τ ό γεγονός ός τής κατάληψης τής έξουσίας από τους μπολσεβίκους που μπορεί να επαναστατικοποιήσει τις δυτικές μάξες γιατί αυτό πια έγινε και έδωσε τά αποτελέσματα του· σήμερα είναι δρώσα, ιδεολογικά και πολιτικά, ή πεποίθηση (αν υπάρχει) ότι τ ό προλεταριάτο, αφού πάρει τήν έξουσία, μπορεί να οίκοδομήσει τ ό σοσιαλισμό. Τό κύρος του κόμματος είναι δεμένο μ' αυτή τήν πεποίθηση, που δέν μπορεί να έμπεδωθεί στις μεγάλες μάξες με μεθόδους σχολαστικής παιδαγωγικής, αλλά μόνο με επαναστατική παιδαγωγική, δηλαδή μόνο από τ ό πολιτικό γεγονός ός: τ ό ρώσικο κόμμα στό σύνολό του είναι πεπεισμένο και αγωνίζεται ένωμένο.

Μέ στενοχωρεί ειλικρινά που δέν κατάλαβες τ ό γράμμα μας, κατά πρώτο λόγο, και τ ό ότι έσύ, πάνω στη γραμμή του προσωπικού μου σημειώματος, δέν προσπάθησες όπως κι αν είχε τ ό πρόγραμμα, να καταλάβεις καλύτερα: τ ό γράμμα μας ήταν μιά δλόκληρη καταγγελία τής αντιπολίτευσης, χωρίς δημαγωγικούς όρους αλλά άκριθώς γι' αυτό πιο ίκανοποιητική και πιο σοβαρή. Σε παρακαλώ να καταχωρήσεις στό άρχείο πέρα από τ ό Ιταλικό κείμενο του γράμματός μου και τ ό προσωπικό μου σημείωμα, καθώς και τ ό παρόν γράμμα.

Μέ έγκάρδιους χαιρετισμούς.

Άντόνιο

Μερικά θέματα από τ ό πρόβλημα του Νότου¹

Άφορμή γι' αυτές τις σημειώσεις στάθηκε ή δημοσίευση, στό Quarto Stato τής 18 Σεπτέμβρη, ενός άρθρου για τ ό ζήτημα του Ιταλικού Νότου, με τήν υπογραφή Ulenspiegel, στό έποιο ή

1. Αυτό τ ό δοκίμιο δημοσιεύεται έδώ με βάση τ ό χειρόγραφο που διατηρήθηκε στό άρχείο του ΙΚΚ. Για πρώτη φορά δημοσιεύτηκε στό Παρίσι τ ό Γενάρη 1930 στό Stato operaio, με τόν παρακάτω πρόλογο: «Τό 1926, τους μήνες που προηγήθηκαν άμεσα από τή σύλληψη του, ό σύντροφος Γκράμσι προετοίμαζε τήν έκδοση ενός ιδεολογικού περιοδι-

σύνταξη του περιοδικού πρόταξε έναν πρόλογο αρκετά γελοίο. 'Ο Ulenspiegel μιλάει στο άρθρο του για τὸ πρόσφατο διδλίο του Γκουίντο Ντόρσο («'Η Ἐπανάσταση στὸ Νότο», ἐκδ. Πιέρο Γκομπέτι, Τορίνο 1925) καὶ ἀναφέρει τὴν κρίση πού ἔκανε ὁ Ντόρσο γιὰ τὴ στάση τοῦ κόμματός μας ἀπέναντι: στὸ ζήτημα τοῦ Νότου στὸν πρόλόγὸ τῆς ἡ σύνταξη τοῦ Quarto Stato, πού διακηρύσσει ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ «νέους πού γνωρίζουν τέλει α στίς γενι κές του γραμμές (sic) τὸ πρόβλημα τοῦ Νότου», διαμαρτύρεται συλλογικὰ γιὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι δυνατό νὰ ἀναγνωρίζονται «ἀρετές» στὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα. Κι ὡς ἐδῶ τίποτα τὸ κακό' οἱ νέοι τύπου Quarto Stato, ἔχουν κάνει τὴν πένα σὲ ὄλες τίς ἐποχές καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ θήματα νὰ ὑφίσταται: πολὺ διαφορετικὲς γνώμες καὶ διαμαρτυρίες χωρὶς νὰ ἐξεγείρεται. Ἄλλὰ αὐτοὶ οἱ νέοι προσθέτουν μετὰ «κατὰ γράμμα»: «Δὲν ξεχάσαμε πὼς ἡ μαγικὴ φόρμουλα τῶν κομμουνιστῶν τοῦ Τορίνο ἦταν: νὰ μοιραστοῦν οἱ γαιοκτησίες στοὺς ἀκτήμονες ἀγρότες. Αὐτὴ ἡ φόρμουλα θρίσκεται: στοὺς ἀντίποδες κάθε ὕγιους, ρεαλιστικῆς ὀπτικῆς τοῦ προβλήματος τοῦ Νότου». Κι ἐδῶ χρειάζεται νὰ θάλουμε τὰ πράγματα στὴ θέση τους γιὰτὶ «μαγικὴ» εἶναι: μόνο ἡ ἀνάδεια καὶ ὁ ἐπιφανειακὸς ἐρασιτεχνισμὸς τῶν «νέων» συγγραφέων τοῦ Quarto Stato.

Ἡ «μαγικὴ φόρμουλα» εἶναι ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἐφεύρεση. Καὶ πρέπει: νὰ ἔχουν πολὺ λίγη ἐκτίμηση στοὺς διανοουμένοντάτους ἀναγνώστες του οἱ «νέοι» τοῦ Quarto Stato γιὰ νὰ τολμοῦν μὲ τόσο φλύαρη οἴηση παρόμοια ἀναποδογυρίσματα τῆς ἀλήθειας. Νά, πραγματικὰ, ἓνα κομμάτι τοῦ Ordine Nuovo (φύλλο 3, Γενάρης 1920) στὸ ὁποῖο συνοψίζεται ἡ ἀποψη τῶν κομμουνιστῶν τοῦ Τορίνο:

Ἡ ἀστικὴ τάξη τῆς θόρειας Ἰταλίας ἔχει ὑποδουλώσει τὴ νότια Ἰταλία καὶ τὰ νησιά καὶ τὰ κατάντησε ἀποικίες ἐκμετάλλευσης: τὸ προλεταριάτο τοῦ βορρᾶ, χειραφετώντας τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴν καπιταλιστικὴ δουλεία, θὰ χειραφετῆσει καὶ τὶς ἀγροτικὲς μάζες τοῦ Νότου πού ἔχουν ὑποδουλωθεῖ στὴν Τράπεζα καὶ τὴν παρασιτικὴ βιομηχανία τοῦ βορρᾶ. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἀναγέννηση τῶν ἀγροτῶν δὲν πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ στὸ μίρσασμα χωραφίων ἀκαλλιέργητων καὶ κακοκαλλιεργημένων, ἀλλὰ στὴν ἀλληλεγγύη τοῦ βιομηχανικοῦ προλεταριάτου, πού ἔχει μὲ τὴ σειρά του ἀνάγκη τὴν ἀλληλεγγύη τῶν ἀγροτῶν, πού

κοῦ τοῦ κόμματος. Θὰ ἐξέταξε τὸ πρόβλημα τοῦ Νότου στὰ πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ σὲ μιά σειρά ἄρθρα πού εἶχε κίβλας ἔτοιμα καὶ πού τὰ διάβασε σὲ μερικὸς συντρόφους τῆς ΚΕ τοῦ κόμματος. Δημοσιεῖοιμε σήμερα ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἄρθρα, ὅπως ἀκριβῶς βρέθηκε στὴν κατοχὴ μας, μετὰ ἀπὸ χίλιες διῶ περιπέτειες. Τὸ γραπτὸ δὲν εἶναι πλῆρες καί, πιθανόν, ὁ συγγραφέας νὰ τὸ ἐπεξεργαζόταν ἀκόμα ἐδῶ καὶ εἰ...». Τὰ ἄρθρα γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος δὲν ἀνευρέθησαν.

Έχει «συμφέρον» νά μήν αναγεννηθεῖ ὁ καπιταλισμός οικονομικά ἀπό τή γαιοκτησία κι ἔχει συμφέρον νά μὴ γίνουν ἡ νότια Ἰταλία καί τὰ νησιά στρατιωτικὴ βάση τῆς καπιταλιστικῆς ἀντεπα-
νάστασης. Ἐπιβάλλοντας τὸν ἐργατικὸ ἔλεγχο στὴ βιομηχανία, τὸ προλεταριάτο θὰ στρέψει τὴ βιομηχανία στὴν παραγωγή γε-
ωργικῶν μηχανῶν γιὰ τοὺς ἀγρότες, ὑφασμάτων καὶ παπουτσι-
ῶν γιὰ τοὺς ἀγρότες, ηλεκτρικῆς ἐνέργειας γιὰ τοὺς ἀγρότες· θὰ
ἐμποδίσαι τὴ βιομηχανία καὶ τὴν Τράπεζα νά ἐκμεταλλεῦτον πε-
ρισσότερο τοὺς ἀγρότες καὶ νά τοὺς ὑποτάσσουν σὰν δούλους
στὰ χρηματοκιβώτιά τους. Σπάζοντας τὸν αὐταρχισμό στὸ ἐργο-
στάσιο, σπάζοντας τὸν καταπιεστικὸ μηχανισμό τοῦ καπιταλιστι-
κοῦ Κράτους, ἐγκαθιδρύοντας τὸ ἐργατικὸ Κράτος ἔτσι πού νά
ὑποτάσσει τοὺς καπιταλιστὲς στοὺς νόμους τῆς χρήσιμης ἐργα-
σίας, οἱ ἐργάτες θὰ σπάσουν τίς ἀλυσίδες πού κρατοῦν δεμένο
τὸν ἀγρότη στὴ μιζέρια, στὴν ἀπόγνωση· ἐγκαθιστώντας τὴν ἐρ-
γατικὴ δικτατορία, ἔχοντας στὰ χέρια του τίς βιομηχανίες καὶ τίς
τράπεζες, τὸ προλεταριάτο θὰ στρέψει τὴν τεράστια δύναμη τῆς
κρατικῆς οργάνωσης γιὰ νά ὑποστηρίξει τοὺς ἀγρότες στὴν πάλη
τους κατὰ τῶν ἰδιοκτητῶν, κατὰ τῆς φύσης, κατὰ τῆς μιζέριας·
θὰ δώσει πίστωση στοὺς ἀγρότες, θὰ ἰδρῦσαι συνεταιρισμούς, θὰ
ἐγγυηθεῖ τὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν ἀγα-
θῶν κατὰ τῶν ἀρπάγων, θὰ κάνει δημόσια ἔργα ἐξυγίανσης καὶ
ἀρδευσῆς. Θὰ τὰ κάνει ὅλα αὐτὰ γιατί εἶναι συμφέρον του νά
ἀναπτύξει τὴν ἀγροτικὴ παραγωγή, γιατί εἶναι συμφέρον του νά
ἔχει καὶ νά διατηρήσει τὴν ἀλληλεγγύη τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν,
γιατί εἶναι συμφέρον του νά στρέψει τὴ βιομηχανικὴ παραγωγή
σὲ χρήσιμη ἐργασία εἰρήνης καὶ ἀδερφοσύνης ἀνάμεσα σὲ πόλη
καὶ ὑπαιθρο, ἀνάμεσα σὲ Βορρᾶ καὶ Νότο².

Αὐτὰ γράφτηκαν τὸ Γενάρη 1920. Πέρασαν ἑπτὰ χρόνια
καὶ εἴμαστε ἐπίσης κατὰ ἑπτὰ χρόνια πολιτικὰ μεγαλύτεροι· με-
ρικὲς ἔννοιες θὰ μπορούσαν σήμερα νά ἐκφραστοῦν καλύτερα, θὰ
μποροῦσε καὶ θὰ ἔπρεπε νά διακρίνεται καλύτερα ἢ περίοδος πού
θὰ ἀκολουθήσει ἄμεσα τὴν κατάκτηση τοῦ Κράτους, πού θὰ χα-
ρακτηρίζεται ἀπ' τὸν ἀπλὸ ἐργατικὸ ἔλεγχο στὴ βιομηχανία, ἀ-
πὸ τίς ἐπόμενες περιόδους. Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού μᾶς ἐνδιαφέρει νά
σημειώσουμε ἐδῶ εἶναι: ὅτι ἡ βασικὴ ἔννοια τῶν κομμουνιστῶν τοῦ
Τορίου ὄν ἦταν ἡ «μαγικὴ φόρμουλα» τῆς διανομῆς τῆς γαι-
οκτησίας, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ συμμαχία ἀνάμεσα σὲ ἐργάτες τοῦ
Βορρᾶ καὶ ἀγρότες τοῦ Νότου γιὰ νά ἀνατραπεῖ ἡ ἀστικὴ τάξη ἀ-
πὸ τὴν κρατικὴ ἐξουσία: ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ οἱ κομμουνιστὲς
τοῦ Τορίου (πού ὑποστήριζαν βέβαια τὴ διανομὴ τῆς γαιοκτησίας,
σὰν ἀπόρροια τῆς ἀλληλεγγύης δράσης τῶν δύο τάξεων) σήμαιναν
συναγεμῶ ἐνάντια στίς «θαυματουργές» αὐταπάτες γιὰ μηχανικὴ
διανομὴ τῶν λατιφούντιων. Στὸ ἴδιο ἄρθρο τῆς 3 Γενάρη 1920 γρά-
ψαμε:

Τί κερδίζει ἓνας φτωχὸς ἀγρότης εἰσβάλλοντας στὴν ἀκαλ-
λιέργητη ἢ κακοκαλλιεργημένη γῆ; Χωρὶς μηχανές, χωρὶς κα-

2. Πρὸβλ. «Ἐργάτες καὶ ἀγρότες», στὸ Ordine Nuovo 1919-1920.

τοικία στον τόπο της δουλειάς, χωρίς πίστωση για να περιμένει την εποχή της συγκομιδής, χωρίς συνεταιριστικούς θεσμούς για να αποκοιτούν την ίδια τη συγκομιδή (άν φτάσει ο άγρότης στη συγκομιδή χωρίς να έχει κρεμαστεί πριν απ' το πιό δυνατό δέντρο του δάσους ή απ' τη λιγότερο χτικιασμένη άγρια συκιά της άκαλλιέρρητης γής!) που να τον σώσουν απ' τα νύχια των τοκογλύφων, τί μπορεί να κερδίσει ένας φτωχός άγρότης απ' την εισβολή;

Κι ώστόσο έμεις είμασταν υπέρ της πολύ ρεαλιστικής και καθόλου «μαγικής» φόρμουλας να δοθεί ή γή στους άγρότες· αλλά θέλαμε να ένταχθεί αυτό σε μιá γενική επαναστατική δράση των δύο συμμαχών τάξεων, κάτω από τη διεύθυνση του βιομηχανικού προλεταριάτου. Οί συγγραφείς του *Quarto Stato* έφευραν απ' την άρχή ως το τέλος τη «μαγική φόρμουλα» που την απέδωσαν στους κομμουνιστές του Τορίνου, δείχνοντας έτσι την έλάχιστη σοβαρότητα τους σαν δημοσιογράφων και τον έλάχιστο ένδοξισμό τους σαν διαγούμενων έπαρχιακού φαρμακείου· κι άκόμη αυτοί είναι πολιτικά στοιχεία που θαραίνουγ και έχουν συνέπειες.

Στο προλεταριακό πεδίο οί κομμουνιστές του Τορίνου είχαν μιάν «άρετή» άκαταμάχητη: ότι τράδηξαν την προσοχή της έργατικής πρωτοπορίας στο ζήτημα του Νότου, προβάλλοντάς το σαν ένα από τα βασικά προβλήματα της έθνικής πολιτικής του επαναστατικού προλεταριάτου. Μ' αυτή την έννοια συντέλεσαν πρακτικά να θγει το ζήτημα του Νότου από τη χωρίς διάκριση, διαγουμενίστικη, τή λεγόμενη «συγκεκριμένη» φάση του για να μπει σε νέα φάση. Ο επαναστάτης έργάτης του Τορίνου και του Μιλάνου γινόταν ο πρωταγωνιστής του ζητήματος του Νότου και όχι πια οί Τζουστίνο Φορτουάτο, οί Γκαετάνο Σαλθεμίνι, οί Έσουτζένιο Άτζιμόντι, οί Άρτουρο Λαμπριόλα, για να μην παραθέσω παρά τα όνόματα των άγαπητών στους «νέους» του *Quarto Stato* μεγάλων άγιων.

Οί κομμουνιστές του Τορίνου είχαν θέσει συγκεκριμένα το ζήτημα της «ήγεμονίας του προλεταριάτου», δηλαδή της κοινωνικής θάσης της προλεταριακής δικτατορίας και του έργατικού Κράτους. Το προλεταριάτο μπορεί να γίνει ήγετική και κυρίαρχη τάξη στο μέτρο που κατορθώνει να δημιουργήσει ένα σύστημα ταξικών συμμαχιών που να του έπιτρέπει να κινητοποιήσει κατά του καπιταλισμού και του άστικού Κράτους την πλειοψηφία του έργαζόμενου πληθυσμού, πράγμα που σημαίνει, για την Ίταλία, με τίς πραγματικές ταξικές σχέσεις που υπάρχουν στην Ίταλία, ότι αυτό γίνεται στο μέτρο που κατορθώνει να πετύχει τή συναίγηση των πλατιών άγροτικών μαζών. Άλλά το άγροτικό ζήτημα στην Ίταλία είναι ιστορικά καθορισμένο, δέν είναι το «άγροτι-

κό και γεωργικό ζήτημα γενικά» στην Ίταλία τὸ ἀγροτικό ζήτημα ἔχει πάρει, ἐξαιτίας τῆς καθορισμένης ἰταλικῆς παράδοσης, ἐξαιτίας τῆς καθορισμένης ἀνάπτυξης τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας, δύο τυπικὲς καὶ ἰδιόρρυθμες μορφές, τὸ ζήτημα τοῦ Νότου καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Βατικανοῦ. Νὰ κατακτήσει λοιπὸν τὴν πλειοψηφία τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν σημαίνει, γιὰ τὸ ἰταλικὸ προλεταριάτο, νὰ κάνει δικὰ του αὐτὰ τὰ δύο ζητήματα ἀπὸ κοινωνικὴ ἀποψη, νὰ συλλάβει τὶς ταξικὲς ἀνάγκες ποὺ ἀντιπροσωπεύουν, νὰ ἐνσωματώσει αὐτὲς τὶς ἀνάγκες στὸ ἐπαναστατικὸ μεταβατικὸ του προγράμμα, νὰ βάλει αὐτὲς τὶς ἀνάγκες ἀνάμεσα στὶς ἀγωνιστικὲς του διεκδικήσεις.

Τὸ πρῶτο πρόβλημα πρὸς λύση ἦταν γιὰ τοὺς κομμουνιστὲς τοῦ Τορίνου νὰ μεταβληθεῖ ἡ πολιτικὴ κατεύθυνση καὶ ἡ γενικὴ ἰδεολογία τοῦ ἴδιου τοῦ προλεταριάτου, σὰν ἔθνικοῦ στοιχείου ποὺ ζεῖ στὰ πλαίσια τῆς κρατικῆς ζωῆς καὶ ὑφίσταται ἀσύνειδα τὴν ἐπιρροή τοῦ σχολείου, τῆς ἐφημερίδας, τῆς ἀστικῆς παράδοσης. Εἶναι γνωστὸ ποιά ἰδεολογία διάδοσαν στόμα με στόμα οἱ προπαγανδιστὲς τῆς ἀστικῆς τάξης στὶς μάζες τοῦ Βορρᾶ: ὁ Νότος εἶναι τὸ σιδερένιο θάρος ποὺ ἐμποδίζει ταχύτερες προόδους στὴν πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς Ίταλίας· οἱ Νότιοι εἶναι βιολογικὰ κατώτερα ὄντα, μισοθάρακοι· ἢ ἐντελῶς θάρθακοι, ἀπὸ φυσικοῦ τους· ἂν ὁ Νότος εἶναι καθυστερημένος, τὸ φταίξιμο δὲν εἶναι τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος ἢ ὅποιας ἄλλης ἱστορικῆς αἰτίας, ἀλλὰ τῆς φύσης ποὺ ἔκανε τοὺς Νότιους ὀκνηροὺς, ἀνίκανους, δολοφόνους, θάρθαρους, ἀνακατεύοντας αὐτὴ τὴν τέχνη τοῦ ὄρφανοῦ με τὴν καθαρὰ ἀτομικὴ ἔκρηξη μεγαλοφυϊῶν, ποὺ εἶναι σὰν τοὺς μοναχικοὺς φοῖνικες σὲ μιὰν ἀγροὴ καὶ στεῖρα ἔρημο. Τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ὑπῆρξε σὲ μεγάλο μέρος γιὰ τὸ προλεταριάτο τοῦ Βορρᾶ ὁ φορέας αὐτῆς τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας· τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ἔδωσε τὸ χρίσμα του σ' ὅλη τὴ «νότια» φιλολογία μιᾶς κλίμακας συγγραφέων τῆς λεγόμενης θετικῆς σχολῆς, ὅπως οἱ Φέρι, οἱ Σιέρτζι, οἱ Ὁράνο καὶ οἱ μικρότεροι: ὀπαδοὶ τῆς, ποὺ σὲ ἄρθρα, σὲ σχέδια, σὲ νουδέλες, σὲ μυθιστορήματα, σὲ βιβλία ἐντυπώσεων καὶ ἀναμνήσεων ἐπαναλάμβαναν με διάφορους τρόπους τὴν ἴδια ἐπιβδὸ· ἀκόμα μιὰ φορά ἡ «ἐπιστήμη» ἦταν στραμμένη νὰ συντρίψει τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς ἐκμεταλλευόμενους, ἀλλὰ αὐτὴ τὴν φορά καλυπτόταν με τὰ σοσιαλιστικὰ χρώματα, διατεινόμενος πὼς εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ προλεταριάτου.

Οἱ κομμουνιστὲς τοῦ Τορίνου ἀντέδρασαν ἐνεργητικὰ ἐναντία σ' αὐτὴ τὴν ἰδεολογία, ἰδιαίτερα στὸ Τορίνο, ὅπου οἱ διηγῆσεις καὶ οἱ περιγραφὲς τῶν παλαίμαχων τοῦ πολέμου κατὰ τῆς «ληστείας» στὸ Νότο καὶ τὰ Νησιά εἶχαν περισσότερο ἐπηρεάσει τὴν παράδοση καὶ τὸ λαϊκὸ πνεῦμα. Ἀντέδρασαν ἐνεργητικὰ, με πρακτικὲς μορφές, καταφέροντας νὰ πετύχουν συγκεκριμένα ἀποτε-

λέσματα, πολύ μεγάλης ιστορικής σημασίας, καταφέροντας να πετύχουν, ιδιαίτερα στο Τορίνο, έμβρυακές μορφές εκείνης που θα είναι η λύση του προβλήματος του Νότου.

“Αλλωστε, πριν τον πόλεμο ήδη, είχε παρουσιαστεί στο Τορίνο ένα έπεισθδιο που περιείχε ένδυνάμει όλη τη δράση και την προπαγάνδα που ανέπτυσαν μεταπολεμικά οι κομμουνιστές. Όταν το 1914 με το θάνατο του Πιλάντε Γκέι χήρεψε η IV εκλογική περιφέρεια της πόλης και τέθηκε το ζήτημα του νέου υποψήφιου, μια ομάδα του σοσιαλιστικού τμήματος, στην οποία συμμετείχαν οι μέλλοντες συντάκτες του Ordine Nuovo, εξέτασε την περίπτωση να παρουσιάσει σαν υποψήφιο το Γκαετάνο Σαλθεμίνι. Ο Σαλθεμίνι ήταν τότε ο πιο προωθημένος ριζοσπάστης εκπρόσωπος των αγροτικών μαζών του Νότου. Βρισκόταν έξω από το Σοσιαλιστικό Κόμμα, και μάλιστα είχε ξεσηκώσει έναντιόν του μια καμπάνια πολύ ζωηρή και επικίνδυνη, γιατί οι διαπιστώσεις του και οι κατηγορίες του γίνονταν μέσα στις εργαζόμενες μάζες του Νότου αίτια μίσους όχι μόνο κατά των Τουράτι, των Τρέβες, των Ντ’ Αραγκόνα αλλά και κατά του βιομηχανικού προλεταριάτου στο σύνολό του. (Πολλές από τις σφαίρες που έριξε η βασιλική φρουρά το ’19, ’20, ’21, ’22 κατά των εργατών είχαν χυθεί με το ίδιο μολύβι που χρησίμεψε για το τύπωμα των άρθρων του Σαλθεμίνι). Ωστόσο αυτή η ομάδα του Τορίνου ήθελε να προτείνει το όνομα του Σαλθεμίνι, με την έννοια που αυτό εκτέθηκε στον ίδιο το Σαλθεμίνι από το σύντροφο Όττάβιο Παστόρε που πήγε στη Φλωρεντία για να πάρει τη συγκατάθεσή του για την υποψηφιότητα: «Οι εργάτες του Τορίνου θέλουν να εκλέξουν ένα βουλευτή υπέρ των αγροτών των Πουλιέ. Οι εργάτες του Τορίνου ξέρουν ότι στις γενικές εκλογές του 1913, οι αγρότες της Μολφέτα και του Μπιτόντο στη συντριπτική τους πλειοψηφία εύνουσαν το Σαλθεμίνι· η διοικητική πίεση της κυβέρνησης Τζολίτι και η βία των μπράδων και της αστυνομίας εμπόδισε τους αγρότες των Πουλιέ να εκφραστούν. Οι εργάτες του Τορίνου δεν ζητούν κανενός είδους υποχρεώσεις απ’ το Σαλθεμίνι, ούτε κομματικές, ούτε προγράμματος, ούτε πειθαρχίας στην κοινοβουλευτική ομάδα· αφού εκλεγεί ο Σαλθεμίνι θα απευθυνθεί στους αγρότες των Πουλιέ κι όχι στους εργάτες του Τορίνου, οι οποίοι θα κάνουν την προεκλογική προπαγάνδα σύμφωνα με τις αρχές τους και δεν θα είναι καθόλου υποχρεωμένοι από την πολιτική δραστηριότητα του Σαλθεμίνι».

Ο Σαλθεμίνι δε θέλησε να δεχτεί την υποψηφιότητα, αν και συγχλονίστηκε και συγκινήθηκε επίσης από την πρόταση (έκεινο τον καιρό δε γινόταν ακόμα λόγος για κομμουνιστική «δολιότητα» και τὰ ήθη ήταν έντιμα και εύτυχη)· εκείνος πρότεινε σαν υποψήφιο το Μουσολίνι και ανέλαβε την υποχρέωση να έρθει

στό Τορίνο νά υποστηρίξει τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα στὴν ἐκλογικὴ μάχη. Πραγματικὰ μίλησε σὲ δυὸ μεγαλειώδεις συγκεντρώσεις στὸ Ἐργατικὸ Κέντρο καὶ στὴν πλατεία Σταπούτο, στὶς μάξες ποὺ ἔδλεπαν καὶ χειροκροτοῦσαν στὸ πρόσωπό του τὸν ἐκπρόσωπο τῶν ἀγροτῶν τοῦ Νότου ποὺ τοὺς καταπίεζαν καὶ τοὺς ἐκμεταλλεύονταν μὲ μορφὲς ἀκόμα πιὸ μισητὲς καὶ κτηνώδεις ἀπ' ὅσο τὸ προλεταριάτο τοῦ Βορᾶ.

Ἡ κατεύθυνση, ποὺ περιέχει ἐνδυνάμει αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο, ποὺ δὲν εἶχε μεγαλύτερη ἐξέλιξη μόνο ἐπειδὴ τὸ θέλησε ὁ Σαλδεμίγι, ἐπαναλήφθηκε καὶ ἐφαρμόστηκε ἀπ' τοὺς κομμουνιστὲς στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο. Θέλουμε νὰ θυμίσουμε τὰ πιὸ σπουδαῖα καὶ ἐνδεικτικὰ γεγονότα.

Στὰ 1919 σχηματίστηκε ἡ ἔνωση τῆς «Νέας Σαρδηνίας», προοίμιο καὶ προϋπόθεση ἐκείνου ποὺ θὰ εἶναι ἀργότερα τὸ Κόμμα Δράσης τῆς Σαρδηνίας. Ἡ «Νέα Σαρδηνία» προτίθετο νὰ ἐνώσει: ἄλλους τοὺς σαρδηνοὺς τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς χώρας σ' ἓνα συνασπισμὸ τῆς ἐπαρχίας ἱκανὸ νὰ ἀσκήσει χρήσιμη πίεση στὴν κυβέρνηση γιὰ νὰ πετύχει: νὰ κρατηθοῦν οἱ ὑποσχέσεις ποὺ εἶχαν δοθεῖ κατὰ τὸν πόλεμο στοὺς στρατιῶτες· ὁ ὀργανωτὴς τῆς «Νέας Σαρδηνίας» στὴν ἡπειρωτικὴ χώρα ἦταν κάποιος καθηγητὴς Πιέτρο Νούρα, σοσιαλιστής, ποὺ πολὺ πιθανὸν σήμερα συμμετέχει στὴν ὁμάδα τῶν «νέων», ποὺ ἀνακαλύπτει κάθε ἐβδομάδα στὸ Quarto Stato ἓνα νέο ὄριζοντα ἐξερεύνησης. Συμμετεῖχαν μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ ποὺ δημιουργεῖ κάθε νέα πιθανότητα νὰ ψαρέψουν σταυρούς, ταξιάρχους καὶ παράσημα, δικηγόρους, καθηγητὲς, δημῖοι: ὑπάλληλοι. Ἡ συντακτικὴ συνέλευση, ποὺ συγκλήθηκε στὸ Τορίνο γιὰ τοὺς σαρδηνοὺς κατοίκους τοῦ Πιεμόντε, ἀναδείχτηκε ἐπιβλητικὴ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ παρόντων. Ἦταν στὴν πλειοψηφία τους φτωχόκοσμος, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ χωρὶς σπουδαῖο ἐπάγγελμα, καρφάδες ἐργαστηρίων, συνταξιῶχοι, πρῶην καραμπινιέροι, πρῶην φύλακες φυλακῶν, πρῶην φοροεισπράκτορες ποὺ εἶχαν ἀνοίξει διάφορα μικρομάγαζα· ὅλοι: ἦταν ἐνθουσιασμένοι μὲ τὴν ἰδέα νὰ ξαναδρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ συντοπίτες τους, ν' ἀκούσουν συζητήσεις γιὰ τὴ γῆ τους μὲ τὴν ὁποία συνέχιζαν νὰ εἶναι δεμένοι ἀπὸ ἀναρίθμητα νήματα συγγένειας, φιλίας, ἀναμνήσεων, πόνων, ἐλπίδων: ἡ ἐλπίδα νὰ ξαναγαυρῖσουν στὸ χωριὸ τους, ἀλλὰ σ' ἓνα χωριὸ πιὸ ἀκμαῖο καὶ πλούσιο, ποὺ νὰ προσφέρει τοὺς δροὺς νὰ ζεῖ κανεὶς, ἔστω καὶ μέτρια.

Οἱ σαρδηνοὶ κομμουνιστὲς, ποὺ ὁ ἀριθμὸς τους ἦταν ἀκριδῶς ὀχτώ, πῆγαν στὴ συγκέντρωση, παρουσίασαν στὸ προεδρεῖο μιὰ πρότασή τους, ζήτησαν νὰ κάνουν ἀντι-εισηγήση. Μετὰ τὸ φλογερὸ καὶ ρητορικὸ λόγο τοῦ ἐπίσημου εισηγητῆ, στολισμένο μὲ ὅλες τὶς χάρες καὶ τὶς ἀρετὲς τῆς ἐπαρχιακῆς εὐγλωττίας, ἀφοῦ

οί παρόντες είχαν κλάψει στη θύμηση των περασμένων θλίψεων και του αίματος που έχυσαν στον πόλεμο τὰ συντάγματα της Σαρδηνίας, και είχαν ενθουσιαστεί μέχρι παραληρήματος με την ιδέα του συμπαγούς συνασπισμού όλων των γενναίουψυχων υιών της Σαρδηνίας, ήταν πολύ δύσκολο γὰ «ταποθετηθεί» ή αντι-εισήγησή οι πὸ αισιόδοξες προβλέψεις ήταν ἂν ὄχι τὸ λιντσάρισμα, τουλάχιστον μιὰ βόλτα μέχρι τὴν ἀστυνομικὴ διοίκηση ἀφοῦ θὰ εἴχαμε διασωθεῖ ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς «εὐγενικῆς περιφρόνησης τοῦ πλήθους». Ἡ ἀντι-εισήγηση, ἂν καὶ προκάλεσε τεράστια ἐκπληξη, ἀκουστικὴ με προσοχή, κι ἀφοῦ ἔσπασε ἡ μαγεία, γρήγορα, ἂν καὶ μεθοδικά, φτάσαμε στὸ ἐπαναστατικὸ συμπέρασμα. Τὸ δίλημμα: εἴστε, σαρδηνοὶ φτωχοδιάβολοι, ὑπὲρ ἑνὸς συνασπισμοῦ με τὰ ἀφεντικὰ τῆς Σαρδηνίας ποῦ σὰς κατὰστρεψαν καὶ εἶναι οἱ τοπικοὶ ἐπιτηρητές τῆς καπιταλιστικῆς ἐκμετάλλευσης, ἢ εἴστε ὑπὲρ ἑνὸς συνασπισμοῦ με τοὺς ἐπαναστάτες ἐργάτες τῆς ἠπειρωτικῆς Ἰταλίας, ποῦ θέλουν γὰ ἀνατρέψουν κάθε ἐκμετάλλευση καὶ γὰ χειραφετήσουν ὅλους τοὺς καταπιεζόμενους; —αὐτὸ τὸ δίλημμα κάναμε γὰ μπεῖ στὸ μυαλὸ τῶν παρόντων. Ἡ μετατόπιση τῶν ψήφων ἦταν μιὰ τρομερὴ ἐπιτυχία: ἀπ' τὴ μιὰ μεριά μιὰ ὀμαδοῦλα φανταχτεροὶ κύριοι, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι με ψηλά καπέλα, ἐπαγγελματίες ὄχλοι ἀπ' τὴν ὀργὴ καὶ τὸ φόβο με καμιά σαρκανταριὰ ἀστυφύλακες γὰ γαρνιτούρα ποῦ συμφωνοῦσε μαζί τους, κι ἀπ' τὴν ἄλλη ὄλο τὸ πλῆθος ἀπὸ φτωχοδιάβολους καὶ κυράδες ντυμένες γιορτινὰ γύρω ἀπὸ τὸ μικρὸ κομμουνιστικὸ πυρήνα. Μιὰ ὥρα μετὰ, στὸ Ἐργατικὸ Κέντρο εἶχε συσταθεῖ ἡ Σαρδηνικὴ Σοσιαλιστικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Λέσχη με 256 μέλη ἢ σύσταση τῆς «Νέας Σαρδηνίας» ἀναβλήθηκε ἐπ' ἄοριστον καὶ δὲν ἔγινε ποτέ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ πολιτικὴ βάση τῆς δράσης μας ἀνάμεσα στοὺς στρατιῶτες τῆς ταξιαρχίας τοῦ Σάσαρι, ταξιαρχίας με σύνθεση σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ τοπικὴ. Ἡ ταξιαρχία Σάσαρι εἶχε πάρε: μέρος στὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος ἐξέγερσης τοῦ Τορίγου τὸν Αὐγούστο 1917 ἦταν σίγουροι πὼς δὲν θὰ ἀδελφωνόταν ποτέ με τοὺς ἐργάτες, ἐξαιτίας τοῦ μίσους ποῦ κάθε καταστολὴ ἀφήνει στὸ πλῆθος, ἀκόμη κι ἐνάντια στὰ ὄλιγα ὄργανα τῆς καταστολῆς καὶ στίς μονάδες ἐξαιτίας τῆς ἀνάμνησης τῶν στρατιωτῶν ποῦ ἔπασαν κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τῶν ἐξεγερμένων. Ἡ ταξιαρχία ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ ἕνα πλῆθος κυρίους καὶ κυρίες ποῦ πρόσφεραν στοὺς στρατιῶτες ἄνθη, τσιγάρα, φρούτα. Χαρακτηριστικὴ, γὰ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τῶν στρατιωτῶν, εἶναι: ἡ ἀφήγηση ἑνὸς ἐργάτη θυροσδέψῃ ἀπὸ τὸ Σάσαρι, ποῦ εἶχε τοποθετηθεῖ στίς πρώτες σφιγμομετρήσεις τῆς προπαγάνδας: «Πλησίασα ἕνα καταυλισμὸ στὴν πλατεῖα X (οἱ σαρδηνοὶ στρατιῶτες εἶχαν καταυλιστεῖ τίς

πρώτες μέρες στις πλατείες, όπως σε μιὰ κατακτημένη πόλη) και μίλησα μ' ένα νέο χωρικό που με υποδέχτηκε εγκάρδια γιατί ήμουν απ' τὸ Σάσαρι όπως και κείνος. "Τί ἤρθατε νὰ κάνετε στὸ Τορίνο;" "ἤρθαμε νὰ χτυπήσουμε τοὺς κυρίους που κάνουν ἀπεργία". "Μὰ δὲν κάνουν ἀπεργία οἱ κύριοι, ἀλλὰ οἱ ἐργάτες που εἶναι φτωχοί". "Ἐδῶ ὅλοι εἶναι κύριοι: φοροῦν κολάρο και γραβάτα: θγάζουν 30 λιρέτες τὴ μέρα. Τοὺς φτωχοὺς τοὺς ξέρω και ξέρω πῶς εἶναι γτυμένοι· στὸ Σάσαρι, μάλιστα, υπάρχουν πολλοὶ φτωχοί· ὅλοι «οἱ σκαφτιάδες» εἶναι φτωχοὶ και θγάζουν 1,5 τὴ μέρα". "Μὰ και ἐγὼ εἶμαι ἐργάτης και φτωχός". "Ἐσὺ εἶσαι φτωχός γιατί εἶσαι σαρδηνός". "Ἄν ὅμως κάνω ἀπεργία μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πυροβολήσεις και μένα;" "Ὁ στρατιώτης συλλογίστηκε λιγάκι, μετὰ ἔβαλε τὸ χέρι του στὴν πλάτη μου: "Ἄκου, ὅταν κάνεις ἀπεργία μὲ τοὺς ἄλλους, μείνε στὸ σπίτι!"».

Αὐτὸ ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῆς ταξιαρχίας που περιελάμβανε μόνο ένα μικρὸ ἀριθμὸ μεταλλωρύχων τοῦ λεκανοπέδιου Ἰγκλέζιας. Καὶ ὅμως, λίγους μῆνες μετὰ, τὴν παραμονὴ τῆς γενικῆς ἀπεργίας τῆς 20-21 Ἰουλίου, ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὸ Τορίνο τὴν ταξιαρχία, ἔδωσαν ἀπολυτήριο στους παλιούς φαντάρους και ἔχωρισαν τὸ σχηματισμὸ στὰ τρία: ἔστειλαν τὸ ένα τρίτο στὴν Ἀόστα, τὸ ἄλλο στὴν Τριέστη και τὸ ἄλλο στὴ Ρώμη. Ἡ ταξιαρχία ἀναχώρησε νύχτα, ἀναπάντεχα· δὲν ὑπῆρχε κομφοπλῆθος νὰ τὴ χειροκροτήσει στὸ σταθμὸ· τὰ τραγούδια που ἔλεγαν, ἂν και ἦταν κι αὐτὰ πολεμικά, δὲν εἶχαν ὅμως πιὰ τὸ ἴδιο περιεχόμενο μὲ κείνα που τραγουδοῦσαν ὅταν ἔρχονταν.

Αὐτὰ τὰ γεγονότα ἔμειναν χωρὶς συνέπειες; "Ὁχι, εἶχαν ἀποτελέσματα που ὀφίσταντα: ἀκόμη σήμερα και συνεχίζουν νὰ ἐπενεργοῦν σὲ βάθος στις μάζες. Αὐτὰ φώτισαν σὲ μιὰ στιγμὴ μυαλά που δὲν εἶχαν ποτὲ σκεφτεῖ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση και που ἔμειναν κατάπληκτα, ἄλλαξαν ριζικά. Τὰ ἀρχεῖα μας σκορπίστηκαν· πολλὰ χαρτιά καταστράφηκαν ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους γιὰ νὰ μὴν προκαλέσουν συλλήψεις και καταδιώξεις. Ἀλλὰ θυμιάσαμε δεκάδες κι ἑκατοντάδες γράμματα που ἔφτασαν ἀπὸ τὴ Σαρδηνία στὴ σύνταξη τοῦ Avanti! στὸ Τορίνο· γράμματα συχνὰ συλλογικά, συχνὰ μὲ τὴν ὑπογραφή ὅλων τῶν πρώτων πολεμιστῶν τῆς ταξιαρχίας τοῦ Σάσαρι, ἀπὸ ένα ὀρισμένο χωριό. Ἡ πολιτικὴ στάση που ὑποστηρίζαμε διαδιδιόταν ἀπὸ δρόμους που δὲν ἐλέγχονταν και δὲν μπορούσαν νὰ ἐλεγχθοῦν· ὁ σχηματισμὸς τοῦ Σαρδικοῦ Κόμματος Δράσης ἐπηρεάστηκε ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴ δόση, και θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ θυμίσουμε σχετικὰ ἐπεισόδια, πλούσια σὲ περιεχόμενο και σημασία.

Ὁ τελευταῖος ἐλεγχόμενος ἀντίκτυπος αὐτῆς τῆς δράσης ἦ-

ταν στα 1922, όταν στάλθηκαν στο Τορίνο 300 καραμπινιέροι της λεγεώνας του Κάλιαρι, με τον ίδιο σκοπό που είχε και η ταξιαρχία του Σάσαρι. Στη σύνταξη του Ordine Nuovo λάδαμε μια διακήρυξη αρχών, που την υπέγραφε ένα πάρα πολύ μεγάλο μέρος αυτών των καραμπινιέρων· αυτή άπηχούσε δλόκληρη την τοποθέτησή μας στο πρόβλημα του Νότου, ήταν ή άποφασιστική άπόδειξη της όρθότητας της κατεύθυνσής μας.

Τό προλεταριάτο έπρεπε γά κάνει δική του αυτή την κατεύθυνση γιά γά της δώσει πολιτική άποτελεσματικότητα: αυτό έξυπακούεται. Καμιά μαζική όραση δέν είναι: δυνατή άν ή ίδια ή μάζα δέν είναι πεισιμένη γιά τους στόχους που θέλει γά πετύχει και τίς μεθόδους που πρέπει γά εφαρμόσει. Τό προλεταριάτο, γιά γά είναι ίκανό σαν τάξη γά κυβερνήσει, πρέπει γά άποδάλει: κάθε κορπορατιβιστικό κατάλοιπο, κάθε προκατάληψη ή συνδικαλιστικό περιόλημα. Τί σημαίνει αυτό; "Ότι: όχι: μόνο πρέπει γά ξεπεραστούν οι διακρίσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα επαγγέλματα, αλλά ότι: χρειάζεται, γιά γά κατακτηθούν ή έμπιστοσύνη και ή συναίνεση των άγροτων και μερικων μισοπρολεταριακων κατηγοριων της πόλης, γά ξεπεραστούν μερικες προκαταλήψεις και γά νικηθούν άρτυμένοι έγωισμοί που μπορούν γά ύφίστανται: και ύφίστανται στην έργατική τάξη σαν τέλια, άκόμη κι: όταν έξαφανιστούν από τους κόλπους της τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επαγγελμάτων. "Ό μεταλλουργός, ό ξυουργός, ό χτίστης, κλπ. πρέπει: όχι: μόνο γά σκέφτονται σαν προλετάριο: και όχι: πια: σαν μεταλλουργός, ξυουργός, χτίστης κλπ., αλλά πρέπει: γά κάνουν άκόμη ένα βήμα μπροστά: πρέπει γά σκέφτονται σαν έργατες μέλη μιας τάξης που τείνει γά διευθύνει: τους άγρότες και τους διανοούμενους, μιας τάξης που μπορεί γά νικήσει: και μπορεί γά οικόδομήσει: τό σοσιαλισμό μόνο άν την άκολουθήσει: και τή δοηθήσει: ή μεγάλη πλειοψηφία αυτων των κοινωνικών στρωμάτων. "Άν δέν κατορθώσουμε αυτό, τό προλεταριάτο δέ γίνεται: ήγετική τάξη, κι: αυτά τά ισρώματα, που αντιπροσωπεύουν στην 'Ιταλία την πλειοψηφία του πληθυσμού, μένοντας κάτω από την άστική καθοδήγηση, δίνουν στο Κράτος τή δυνατότητα γά άντιστέκεται: στην προλεταριακή όρμή και γά τή σπάει.

Και όμως: αυτό που έπαληθεύτηκε στο πεδίο του προβλήματος του Νότου, δείχνει: ότι: τό προλεταριάτο άντιλήφθηκε αυτά του τά καθήκοντα. Δύο γεγονότα πρέπει: γά ύπενθυμίσουμε, τό ένα στο Τορίνο τό άλλο στη Ρέτζο Αιμίλια, δηλαδή στο φρούριο του ρεφορμισμού, του ταξικού κορπορατιβισμού, του έργατικού προστατευτισμού που έφεραν σαν παράδειγμα οι «υποστηρικτές του Νότου» (meridionalisti) στην προπαγάνδα τους στους άγρότες του Βορρά.

Μετά την κατάληψη των ἐργοστασίων, ἡ διεύθυνση τῆς Φιάτ ἔκανε πρόταση στοὺς ἐργάτες ν' ἀναλάβουν τὴ διοίκηση τῆς ἐπιχείρησης μὲ τὴ μορφή συνεταιρισμοῦ. Ὅπως εἶναι φυσικό, οἱ ρεφορμιστὲς τὸ εὐνοοῦσαν. Διαγραφόταν μιὰ βιομηχανικὴ κρίση, τὸ φάσμα τῆς ἀνεργίας πῆζε τις ἐργατικὲς οἰκογένειες. Ἄν ἡ Φιάτ γινόταν συνεταιρισμός, ἡ μαστοράντζα καὶ εἰδικὰ οἱ πῖο δραστήριοι πολιτικὰ ἐργάτες, ποῦ ἦταν πεσιμένοι ὅτι προορίζονται γιὰ ἀπόλυση, θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν κατὰ κάποιον τρόπο ἐξασφαλισμένη τὴν ἀπασχόλησίν τους.

Ἡ σοσιαλιστικὴ ὀργάνωση, ποῦ τὴν καθοδηγοῦσαν οἱ κομμουνιστὲς, παρεμβαίνει τότε ἐνεργητικὰ στὸ ζήτημα. Λέει στοὺς ἐργάτες: Οἱ ἐργάτες μπορούν νὰ ἀναλάβουν μιὰ μεγάλη συνεταιριστικὴ ἐπιχείρηση ὅπως ἡ Φιάτ μόνο ἂν εἶναι ἀποφασισμένοι: νὰ μποῦν στὸ σύστημα τῶν ἀστικῶν πολιτικῶν δυνάμεων ποῦ κυβερνᾷ σήμερα τὴν Ἰταλία. Ἡ πρόταση τῆς διεύθυνσης τῆς Φιάτ ἐντάσσεται στὸ πολιτικὸ σχέδιο τοῦ Τζολίτι. Σὲ τί συνίσταται αὐτὸ τὸ σχέδιο; Ἡ ἀστικὴ τάξη, ἥδη πρὶν τὸν πόλεμο, δὲν μπορούσε πιά νὰ κυβερνήσει: ἤσυχα. Ἡ ἐξέγερση τῶν σικελῶν ἀγροτῶν τὸ 1894 καὶ ἡ ἐξέγερση τοῦ Μιλάνου τὸ 1898 ἦταν ὁ σταυρὸς δοκιμασίας τῆς ἰταλικῆς ἀστικῆς τάξης. Μετὰ τὴν αἰματηρὴν δεκαετία 1890-1900, ἡ ἀστικὴ τάξη ἔπρεπε νὰ παρατηθεῖ ἀπὸ μιὰ δικτατορία πολὺ ἀποκλειστικὴ, πολὺ βίαιη, πολὺ ἄμνηση: ἐναντίον τῆς ἐξεγείρονταν ταυτὸχρονα, ἔστω καὶ ἂν ὄχι συντονισμένα, οἱ ἀγρότες τοῦ Νότου καὶ οἱ ἐργάτες τοῦ Βορρᾶ. Μὲ τὸν καινούργιον αἰῶνα ἡ κυρίαρχη τάξη ἐγκαινίασε μιὰ νέα πολιτικὴ συμμαχιῶν, ταξικῶν πολιτικῶν συνασπισμῶν, δηλαδὴ ἀστικῆς δημοκρατίας. Ἐπρεπε νὰ διαλέξει: ἢ μιὰ ἀγροτικὴ δημοκρατία, δηλαδὴ μιὰ συμμαχία μὲ τοὺς ἀγρότες τοῦ Νότου, μιὰ πολιτικὴ δασμολογικὴ ἐλευθερίας, καθολικοῦ ἐκλογικοῦ δικαίωματος, διοικητικῆς ἀποκέντρωσης, χαμηλῶν τιμῶν στὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, ἢ ἓνα βιομηχανικὸ καπιταλιστικο-εργατικὸ συνασπισμὸ, χωρὶς καθολικὸ ἐκλογικὸ δικαίωμα, ὑπὲρ τοῦ δασμολογικοῦ προστατευτισμοῦ, τῆς διατήρησης τοῦ κρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ (ἐκφραση τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας πάνω στοὺς ἀγρότες, εἰδικὰ τοῦ Νότου καὶ τῶν Νησιῶν), ὑπὲρ μιᾶς ρεφορμιστικῆς πολιτικῆς τῶν μισθῶν καὶ τῶν συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν. Καθόλου τυχαίᾳ, διάλεξε αὐτὴ τὴ δευτέρην λύση. Ὁ Τζολίτι ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας καὶ τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα ἔγινε ὄργανο τῆς πολιτικῆς του. Ἄν παρατηρήσετε καλὰ στὴ δεκαετία 1900-1910 παρουσιάστηκαν οἱ πῖο ριζικὲς κρίσεις στὸ σοσιαλιστικὸ καὶ ἐργατικὸ κίνημα: ἡ μάζα ἀντιδρᾷ ἀθρόομητα κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν ρεφορμιστῶν ἀρχηγῶν. Γεννιέται ὁ συνδικαλισμὸς, ποῦ εἶναι ἐνστικτώδης, στοιχειώδης, πρωτόγονη ἀλλὰ ὑγιὲς ἐκφραση τῆς ἐργατικῆς ἀντίδρασης κατὰ τοῦ συνασπισμοῦ

μέ την άστική τάξη· και ύπέρ ένός συνασπισμού μέ τούς άγρότες, και κατ' άρχήν λόγος μέ τούς άγρότες του Νότου. Άκριβώς έτσι: μάλιστα, μέ μιá όρισμένη έννοια, ό συνδικαλισμός είναι μιá αδύνατη άπόπειρα των άγροτών του Νότου, που άντιπροσωπεύονται: άπό τούς πιό προχωρημένους διανοουμένους τους, γά διευθύνουν τό προλεταριάτο. Άπό ποιούς άποτελείται ό ήγετικός πυρήνας του Ιταλικού συνδικαλισμού; ποιá είνα: ή ιδεολογική ούσία του Ιταλικού συνδικαλισμού; Ό ήγετικός πυρήνας του συνδικαλισμού άποτελείται σχεδόν άποκλειστικά άπό νότιους: Λαμπριόλα, Λέονε, Λονγκομπάρντι, Όράνο. Η ιδεολογική ούσία του συνδικαλισμού είναι ένας νέος, πιό ενεργητικός φιλελευθερισμός, πιό έπιθετικός, πιό μαχητικός άπ' τον παραδοσιακό. "Αν παρατηρήσετε καλά δύο είναι οι βασικές αίτίες γύρω άπ' τίς όποιες περιστρέφονται οι κρίσεις που άκολουθούν τό συνδικαλισμό και τό θαυμαίο πέραςμα των συνδικαλιστών ήγετών στο άστικό πεδίο: ή μετανάστευση και ή έλεύθερη άνταλλαγή, δύο αίτίες στενά δεμένες μέ τό Νότο. Η μετανάστευση κάνε: γά γεννηθεί ή άντίληψη του «προλεταριακού έθνους» του Ένρικο Κορραντίνι: ό λιθικός πόλεμος φαίνεται: σ' ένα όλόκληρο στρώμα διανοουμένων σαν ή άρχή της έπίθεσης του «μεγάλου προλεταριακού έθνους» κατá του καπιταλιστικού και πλουτοκρατικού κόσμου. Μιá όλόκληρη ομάδα συνδικαλιστών περνάει στον έθνικισμό, και μάλιστα τό Έθνικιστικό Κόμμα άποτελείται άρχικά άπό διανοούμενους πρώην συνδικαλιστές (Μονιτσέλι, Φόρτζες-Νταβαντσάτι, Μαραβίλια). Τό βιβλίο του Λαμπριόλα «Ιστορία δέκα χρόνων» (τά δέκα χρόνια άπ' τό '900 ως τό '910) είναι ή πιό τυπική και χαρακτηριστική έκφραση αύτου του νεοφιλελευθερισμού, που είναι έναντίον του Τζολίτι: και ύπέρ του Νότου.

Σ' αυτά τά δέκα χρόνια ό καπιταλισμός δυναμώνει κι άναπτύσσεται, και στρέφει: ένα μέρος της δραστηριότητάς του στη γεωργία της Βάλε Παντάνα. Τό πιό χαρακτηριστικό στοιχείο αύτων των δέκα χρόνων είναι οι μαζικές άπεργίες των εργατών γής της πεδιάδας Παντάνα. Έχουμε βαθιές άλλαγές στους άγρότες του Βορρά, πραγματοποιείται μιá βαθιά ταξική διαφοροποίηση (ό αριθμός των εργατών γής αυξάνεται κατá 50 τοίς έκαστό, σύμφωνα μέ τά στοιχεία της άπογραφής του 1911), και σ' αύτήν άντιστοιχεί μιá αναδιάρθρωση των πολιτικών ρευμάτων και της συμπεριφοράς των πνευματικών ανθρώπων. Η χριστιανική δημοκρατία και ό μουσολινισμός είναι: τά δύο πιό σημαντικά προϊόντα της έποχής: ή Ρομάνια είναι: τό τοπικό καμίνι: αύτων των δύο νέων δραστηριοτήτων και ό εργατής γής φαίνεται γά γίνεται ό κοινωνικός πρωταγωνιστής της πολιτικής πάλης. Η κοινωνική δημοκρατία στους άρυσταρούς της οργανισμούς (τήν Azione του Τσεξένα κι έπίσης ό μουσολινισμός πέφτουν γρήγορα

κάτω από τον έλεγχο των «ύποστηρικτών του Νότου»). Η Azione του Τσεζένα είναι μια τοπική έκδοση της Unità του Γκαετάνο Σαλθεμίνι. Το Avanti!, με διευθυντή το Μουσσολίνι, άργα αλλά σταθερά μεταβάλλεται σε παλαιότερα για τους συνδικαλιστές και τους συγγραφείς που υποστηρίζουν το Νότο. Οι Φαντσέλο, οι Λαντσόλο, οι Παλούτσι, οι Τσικότι γίνονται τακτικοί του συνεργάτες, ο Ίδιος ο Σαλθεμίνι δέν κρύβει τη συμπάθειά του για το Μουσσολίνι, που γίνεται και ο Βενιαμίν της Voce του Πρετσολίνι. Όλοι θυμούνται ότι στην πραγματικότητα, όταν ο Μουσσολίνι φεύγει απ' το Avanti! και το Σοσιαλιστικό Κόμμα, περιβάλλεται απ' αυτό το λόγο συνδικαλιστών και υποστηρικτών του Νότου.

Ό πιδό αξιολογημείωτος αντίκτυπος αυτής της περιόδου στο επαγγελματικό πεδίο είναι ή κόκκινη εβδομάδα του Ίουνη 1914: ή Ρομάνια και οι Μάρκε είναι το επίκεντρο της κόκκινης εβδομάδας. Στο πεδίο της αστικής πολιτικής ο πιδό αξιολογημείωτος αντίκτυπος είναι ή συμφωνία Τζεντιλόνι. Έπειδή το Σοσιαλιστικό Κόμμα εξαιτίας των αγροτικών κινήματων της πεδιάδας Παντάνα, είχε ξαναγυρίσει μετά το 1910 στην αδιάλλακτη τακτική, ο βιομηχανικός συνασπισμός, που τον υποστήριζε και τον εκπροσωπούσε ο Τζολίτι, χάνει την αποτελεσματικότητά του· ο Τζολίτι αλλάζει τακτική· τήν συμμαχία άστών και εργατών αντικαθιστά ή συμμαχία άστών και καθολικών, που εκπροσωπούν τις αγροτικές μάζες της θόρειας και κεντρικής Ίταλίας. Απ' αυτή τή συμμαχία καταστρέφεται έντελώς το συντηρητικό κόμμα του Σοβίνο, διατηρώντας έναν πολύ μικρό πυρήνα μόνο στη νότια Ίταλία, γύρω από τον Αντόνιο Σαλάντρα. Ό πόλεμος και ο μεταπόλεμος είδαν ν' αναπτύσσονται μια σειρά μοριακές διαδικασίες με τή μεγαλύτερη σημασία για τήν αστική τάξη. Ό Σαλάντρα και ο Νίτι ήταν οι πρώτοι δύο πρωθυπουργοί που προέρχονταν από το Νότο (για να μη μιλήσουμε, φυσικά, για σικελούς, όπως ο Κρίστι, που ήταν ο πιδό ενεργητικός εκπρόσωπος της αστικής δικτατορίας στο ΧΙΧ αιώνα) και προσπάθησαν να πραγματοποιήσουν το βιομηχανικό αστικό-νότιο αγροτικό σχέδιο, στο συντηρητικό έδαφος ο Σαλάντρα, στο δημοκρατικό έδαφος ο Νίτι, (κ: οι δύο αυτοί πρωθυπουργοί βοηθήθηκαν αλληλέγγυα από τήν έφημερίδα Corriere della Sera, δηλαδή από τήν ύφαντουργική βιομηχανία της Λομπαρντίας). Ήδη στη διάρκεια του πολέμου ο Σαλάντρα προσπάθησε να μεταθέσει πρής όφελος του Νότου τις τεχνικές δυνάμεις της κρατικής οργάνωσης, δηλαδή να αντικαταστήσει το τζολιτικό προσωπικό του Κράτους με νέο προσωπικό που θα ενσάρκωνε τή νέα πολιτική πορεία της αστικής τάξης. Θυμάστε τήν καμπάνια που έκανε ή έφημερίδα

Stampa, ιδιαίτερα το 1917-18, για μιὰ στενή συνεργασία τζολι-
 τικών και σοσιαλιστών για νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ «πλουλιεξποίηση»
 τοῦ Κράτους· τὴν καμπάνια ἐκείνη ἔκανε στὴ Stampa ὁ Φραν-
 τσέσκο Τσικότι, ἦταν ἰθθαυτὴ πραγματικὰ μιὰ ἔκφραση τῆς συμ-
 φωνίας πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸ Τζολίτι και τοὺς ρεφορμιστές.
 Τὸ ζήτημα ὅθεν ἦταν λίγο και οἱ τζολιτικοί, στὴ μαγία τους γὰ
 ἀμυνθοῦν, ἔφτασαν στὸ σημείο γὰ ξεπεράσουν τὰ ὅρια πού ἐπι-
 τρέπονται σ' ἓνα κόμμα τῆς ὑψηλῆς ἀστικῆς τάξης, ἔφτασαν ὡς
 ἐκείνες τὶς ἐκδηλώσεις ἀντιπατριωτισμοῦ και ἠττοπάθειας, πού
 ὄλοι θυμόμαστε. Σήμερα ὁ Τζολίτι εἶναι ξανά στὴν ἐξουσία, τὸν
 ἐμπιστεύεται ξανά ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη, μὲ τὸν πανικό πού τὴ
 διαπερνάει: μπροστὰ στὸ ὀρμητικὸ κίνημα τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ὁ
 Τζολίτι θέλει: γὰ ἐξημερώσει τοὺς ἐργάτες τοῦ Τορίνου. Τοὺς
 χτύπησε δύο φορές: στὴν ἀπεργία τοῦ περασμένου Ἀπρίλη και
 στὴν κατάληψη τῶν ἐργαστασίων μὲ τὴ βοήθεια τῆς Γενικῆς Συν-
 ομοσπονδίας τῆς Ἑργασίας, δηλαδὴ τοῦ κορπορατιβιστικοῦ ρεφορ-
 μισμοῦ. Τώρα πιστεύει: ὅτι μπορεῖ γὰ τοὺς ἐντάξει: στὸ κρατικὸ
 ἀστικὸ σύστημα. Πραγματικὰ, τί θὰ συμβεῖ ἂν ἡ μαστοράντζα
 τῆς Φιάτ δεχτεῖ τὶς προτάσεις τῆς διεύθυνσης; Οἱ σημερινὲς διο-
 μηχανικὲς μετοχές θὰ γίνουν ὁμολογίες, δηλαδὴ ὁ συνεταιρισμὸς
 θὰ πρέπει: γὰ πληρῶνει: στοὺς κομιστές τῶν ὁμολογιῶν ἓνα στα-
 θερὸ μῆρισμα, ὅποιος κι: ἂν εἶναι: ὁ κύκλος δουλειᾶς. Τὰ πιστωτι-
 κά ἰδρύματα, πού παραμένουν στὰ χέρια τῶν ἀστών, οἱ ὅποιοι
 ἔχουν ἰσχυρότερον γὰ φέρουν τοὺς ἐργάτες στὴ δικὴ τους διακριτι-
 κὴ εὐχέρεια, θὰ ἐπιβάλλουν μ' ὄλους τοὺς τρόπους φόρο ὑποτε-
 λείας στὴν ἐπιχείρηση Φιάτ. Ἡ μαστοράντζα ἀναγκαστικὰ θὰ
 πρέπει γὰ δεθεῖ μὲ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο «θὰ ρθεῖ σὲ βοήθεια τῶν
 ἐργατῶν» μέσω τοῦ ἔργου τῶν ἐργατῶν βουλευτῶν, μέσω τῆς ὑ-
 ποταγῆς τοῦ ἐργατικοῦ πολιτικοῦ κόμματος στὴν κυβερνητικὴ
 πολιτικὴ. Νὰ τὸ σχέδιο Τζολίτι στὴν πλήρη ἐφαρμογὴ του. Τὸ
 τορινέζικο προλεταριάτο δὲν θὰ ὑπάρχει: πιά σὰν τάξη ἀνεξάρτη-
 τη, ἀλλὰ μόνο σὰν παράρτημα τοῦ ἀστικοῦ Κράτους. Ὁ ταξικὸς
 κορπορατιβισμὸς θὰ ἔχει θριαμβεύσει, ἀλλὰ τὸ προλεταριάτο θὰ
 ἔχει: χάσει: τὴ θέση του και τὸ λειτουργήμα γὰ διευθύνει και γὰ
 ὀδηγεῖ: θὰ ἐμφανιστεῖ στις μάζες τῶν πιδ φτωχῶν ἐργατῶν σὰν
 προνομιούχο, θὰ ἐμφανιστεῖ στοὺς ἀγρότες σὰν ἐκμεταλλευτῆς
 στὸν ὅδιο σταθμὸ μὲ τοὺς ἀστούς, γιατί ἡ ἀστικὴ τάξη, ὅπως ἔκα-
 νε πάντοτε, θὰ παρουσιάσει: στις ἀγροτικὲς μάζες τοὺς πυρῆνες
 τῶν προνομιούχων ἐργατῶν σὰν τὴ μόνη αἰτία τῶν κακῶν και τῆς
 ἀθλιότητάς τους.

Ἡ μαστοράντζα τῆς Φιάτ δέχτηκε σχεδὸν ὁμόφωνα τὴν ὀ-
 πτικὴ μας και οἱ προτάσεις τῆς διεύθυνσης ἀπορίφθηκαν. Ἀλ-
 λά αὐτὴ ἡ ἐμπειρία δὲν μπορούσε γὰ εἶναι ἀρκετὴ. Τὸ προλετα-
 ριάτο τοῦ Τορίνου, μὲ μιὰ ὀλόκληρη σειρά πράξεις, εἶχε δεῖξει:

δτι: ἔφτασε σὲ ὑψηλότερο βαθμὸ ὀριμότητος καὶ πολιτικῆς ἐκ-
νότητας. Οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐργαστηρίων, τὸ
1919, μπόρῳσαν νὰ θελιώσωσι τὶς συνθήκας μόνο γιὰτὶ ὑποστηρί-
χτηκαν ἀπὸ τοὺς ἐργάτες. Γιὰ νὰ σπάσωσι τὸ κίνημα τῶν τεχνι-
κῶν, οἱ διομήχανοι πρότειναν στοὺς ἐργάτες νὰ καθορίζουσι καὶ τιμή-
ματος· οἱ ἐργάτες ἀπέριψαν τὴν πρότασιν, ἀν καὶ εἶχαν ἀρκετοὺς
λόγους σύγκρουσης μὲ τοὺς τεχνικοὺς ποὺ ἦταν πάντοτε ἕνα ὄρ-
γαγο καταπίεσης καὶ δίωξης τῶν ἀφεντικῶν. Τότε οἱ ἐφημερίδες
ἔκαναν μανιασμένη καμπάνια γιὰ ν' ἀπομονώσωσι τοὺς τεχνικοὺς
ἀποκαλύπτοντας τοὺς πολὺ ὑψηλοὺς μισθοὺς τους, ποὺ ἔφταναν τὶς
7000 λιρέτες τὸ μῆνα. Οἱ εἰδικευμένοι ἐργάτες βοήθησαν τὸ
κίνημα τῶν καλφάδων, ποὺ μόνο ἔτσι κατάφεραν νὰ ἐπιβληθοῦν·
στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐργοστασίων καταργήθησαν ὅλα τὰ προνόμια
καὶ ἡ ἐκμετάλλευσιν τῶν λιγότερο εἰδικευμένων κατηγοριῶν ἀπὸ
τὶς περισσότερο εἰδικευμένες. Μ' αὐτὲς τὶς πράξεις προλεταρια-
κῆς πρωτοπορίας κερδήθηκε ἡ κοινωνικὴ τῆς θέσης σὰν πρωτοπο-
ρίας· αὐτὴ ἦταν ἡ βάση ἀνάπτυξης τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμμα-
τος στὸ Τορίνο. Ἄλλὰ ἔξω ἀπ' τὸ Τορίνο; Λοιπόν, θέλαμε νὰ
φέρουμε αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔξω ἀπ' τὸ Τορίνο, καὶ γιὰ τὴν ἀκρί-
θεια στὴ Ρέτζο Αἰμίλια, ἔβου ὑπῆρχε ἡ μεγαλύτερη συγκέν-
τρωση ρεφορμισμού καὶ ταξικῆς κορπορατιβισμοῦ.

Ἡ Ρέτζο Αἰμίλια ἦταν πάντοτε ὁ στόχος τῶν «ὑποστηρι-
κτῶν τοῦ Νότου». Μὴ φράση τοῦ Καμίλο Πρακπολίνι: «Ἡ Ἰτα-
λία χωρίζεται: σὲ νόρειους καὶ νότιους», ἦταν ἡ πιὸ χαρακτηρι-
στικὴ ἔκφραση τοῦ θίαιου μίσους ποὺ διαδιδοῦταν στοὺς νότιους κα-
τὰ τῶν ἐργατῶν τοῦ Βορρᾶ. Στὴ Ρέτζο Αἰμίλια παρουσιάσθηκε ἕ-
να ζήτημα παρόμοιο μὲ τῆς Φιάι: ἕνα μεγάλο ἐργαστήριον ἐπρό-
κειτο νὰ περάσει: στὰ χέρια τῶν ἐργατῶν σὰν συνεταιριστικὴ ἐ-
πιχείρησις. Οἱ ρεφορμιστὲς τοῦ Ρέτζο ἦταν ἐνθουσιασμένοι μὲ τὸ
γεγονὸς καὶ τὸ σάλπιζαν στὶς ἐφημερίδες καὶ τὶς συγκεντρώσεις
τους. Ἐνας τορινέζος κομμουνιστῆς³ πῆγε στὸ Ρέτζο, πῆρε τὸ
λόγο στὴ συγκέντρωσι τοῦ ἐργοστασίου, ἐξέθεσε τὸ σύνολο τοῦ
προβλήματος Βορρᾶ καὶ Νότου, καὶ πέτυχε τὸ «θαῦμα»: οἱ ἐργά-
τες, μὲ πολὺ μεγάλη πλειοψηφία, ἀπέριψαν τὴ ρεφορμιστικὴ καὶ
κορπορατιβιστικὴ θέσι. Ἀποδείχθηκε ὅτι: οἱ ρεφορμιστὲς δὲν ἐκ-
προσωποῦν τὸ πνεῦμα τῶν ἐργατῶν τοῦ Ρέτζο· ἀντιπροσωπεύουσι
μόνο τὴν παθητικότητά του καὶ ἄλλες ἀρνητικὰς πλευρὰς. Εἶχαν
καταφέρει νὰ ἐγκαθιδρύσωσι ἕνα πολιτικὸ μονοπώλιο, δεδομένης
τῆς ἀξιοσημείωτης συγκέντρωσης στὶς γραμμὰς τους ὀργανωτῶν
καὶ προπαγανδιστῶν μιᾶς ὀρισμένης ἐπαγγελματικῆς ἀξίας, καὶ

3. Πρόκειται γιὰ τὸν Οὐμπέρτο Τερατσίνι.

συνεπώς να εμποδίσουν την ανάπτυξη και την οργάνωση ενός επαναστατικού ρεύματος· αλλά έφτασε ή παρουσία ενός Ικανού επαναστάτη, για να τους βάλει στο τσουβάλι και να αποκαλύψει ότι οι εργάτες του Ρέτζο είναι αξιόλογοι αγωνιστές και όχι γουρουνία αναθρεμμένα με κυβερνητική τροφή.

Τον Άπριλη 1921, 5000 επαναστάτες εργάτες απολύθηκαν από τη Φιάτ, τα Έργοστασιακά Συμβούλια καταργήθηκαν, οι πραγματικοί μισθοί έπεσαν. Στη Ρέτζο Αιμίλια έγινε κατά πάσα πιθανότητα κάτι παρόμοιο. Οι εργάτες, δηλαδή, χτυπήθηκαν. Άλλά ή θυσία που είχαν κάνει έμεινε άχρηστη; Δέν τó πιστεύουμε: αντίθετα μάλιστα είμαστε σίγουροι πώς δέν ήταν άχρηστη. Εί-ναι θέβαια δύσκολο να σημειώσουμε μιάν ολόκληρη σειρά μεγάλων μαζικών γεγονότων που ν' αποδείχνουν την άμεση και κεραυνοβόλα άπολεσματικότητα αυτών των πράξεων. Άλλωστε, όσον άφορά τους άγρότες, τó να σημειώσεις κάτι τέτιο είναι πάν-τοτε δύσκολο και σχεδόν άδύνατο· κι είναι ακόμα πιό δύσκολο όσον άφορά τις άγροτικές μάζες του Νότου.

Ό Νότος μπορεί να όριστεί σά μιá μεγάλη κοινωνική άποσύνθεση· οι άγρότες, που άποτελούν τή μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού του, δέν έχουν καμιά συνοχή μεταξύ τους (καταλα-βαίνει θέβαια κανείς ότι χρειάζεται να εξαίρέσουμε: τήν Πού-λια, τή Σαρδηνία, τή Συκελία, όπου υπάρχουν ειδικά χαρακτη-ριστικά στο μεγάλο πλαίσιο τής δομής του Νότου). Η κοινωνία του Νότου είναι ένας μεγάλος άγροτικός συνασπισμός που άπο-τελείται από τρία κοινωνικά στρώματα: τή μεγάλη άμορφη και διαλυμένη άγροτική μάζα, τους διανοούμενους τής μικρής και μεσαίας άγροτικής άστικής τάξης, τους μεγάλους γαιοκτήμονες και τους μεγάλους διανοούμενους. Οι άγρότες του Νότου βρί-σκονται σέ συνεχή άναδρασμό, αλλά είναι άνίκανοι να δώσουν συγ-κεντρωμένη έκφραση στις προσδοκίες τους και τις άνάγκες τους σάν μάζα. Τό μεσαίο στρώμα των διανοούμενων παίρνει από τήν άγροτική δάση τις ώθήσεις για τήν πολιτική και ιδεολογική του δραστηριότητα. Οι μεγάλοι γαιοκτήμονες στο πολιτικό πεδίο και οι μεγάλοι διανοούμενοι στο ιδεολογικό συγκεντρώνουν, σέ τε-λευταία άνάλυση, όλο αυτό τó σύνολο έκδηλώσεων και κυριαρ-χούν πάνω του. Όπως είναι φυσικό, ή συγκέντρωση έκδηλώνεται με μεγαλύτερη άπολεσματικότητα και άκρίβεια στο ιδεολογικό πεδίο. Ό Τζουστίνιο Φορτουνάτο κι ό Μπενεντέτο Κρότσε άντι-προσωπεύουν έτσι τα κλειδιά στο σύστημα του Νότου και, με μιάν όρισμένη έννοια, είναι οι δύο πιό μεγάλες μορφές τής Ιταλικής αντίδρασης.

Οι διανοούμενοι του Νότου είναι ένα από τα πιό ενδιαφέρον-τα και πιό σημαντικά για τήν έθνική Ιταλική ζωή κοινωνικά

στρώματα. Άρκει γὰ σκεφτοῦμε ὅτι περισσότερο ἀπὸ τὰ τρία πέμ-
πτα τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕκ πεποιθή-
σεως νότιους. Τώρα, γιὰ νὰ συλλάβουμε τὴν ἰδιαίτερη ψυχολογία
τῶν διανοοῦμενων τοῦ Νότου πρέπει: νὰ σκεφτοῦμε μερικὰ πρα-
γματικὰ στοιχεῖα:

1. Σὲ κάθε χώρα τὸ στρώμα τῶν διανοοῦμενων ἔχει: ὑποστει-
ριζικὲς ἀλλαγὲς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ παλιὸς
τύπος διανοοῦμενου ἦταν τὸ ὀργανωτικὸ στοιχεῖο μιᾶς κοινωνίας μὲ
θάση ἀγροτικὴ καὶ κατεξοχὴν βιοτεχνικὴ ἢ κυρίαρχη τάξη γιὰ
νὰ ὀργανώσει: τὸ Κράτος, γιὰ νὰ ὀργανώσει: τὸ ἐμπόριο ἐκπαιδεύει
ἕναν ἰδιαίτερο τύπο διανοοῦμενων. Ἡ βιομηχανία εἰσήγαγε ἕνα
νέο τύπο διανοοῦμενου: τὸν τεχνικὸ ὀργανωτὴ, τὸν εἰδικὸ τῶν ἐ-
φημεροσμένων ἐπιστημῶν. Αὐτὸς ὁ δεῦτερος τύπος διανοοῦμενου,
μὲ ἄλλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ διανοητικῆς τάξης καὶ πειθαρχίας
ἐπικράτησε στὶς κοινωνίες, ὅπου οἱ οἰκονομικὲς δυνάμεις ἀναπτύ-
χθηκαν καπιταλιστικὰ, ὡς τὸ θαυμὸ νὰ ἀποροφήσουν τὸ μεγα-
λύτερο μέρος τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος. Ἀντίθετα, στὶς χώρες
ὅπου ἡ γεωργία ἀσκεῖ ἀκόμα ἕνα ρόλο σημαντικὸ ἢ κυριολεκτικὰ
ἐπικρατεῖ, συνέχισε νὰ κυριαρχεῖ ὁ παλιὸς τύπος, ποὺ ἀποτελεῖ
τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κράτους καὶ ποὺ το-
πικὰ ἐπίσης, στὸ χωρὸ καὶ τὸν ἀγροτικὸ συνοικισμό, ἀσκεῖ τὴ
λειτουργία μεσολαβητῆ ἀνάμεσα στὸν ἀγρότη καὶ τὴ διοίκηση
γενικά. Στὴ Νότια Ἰταλία κυριαρχεῖ αὐτὸς ὁ τύπος μὲ ἄλλα του
τὰ χαρακτηριστικὰ: δημοκρατικὸς στὸ ἀγροτικὸ του πρόσωπο,
ἀντιδραστικὸς στὸ πρόσωπο ποὺ στρέφει πρὸς τὸ μεγάλο ἰδιοκτη-
τὴ καὶ τὴν κυβέρνηση, πολιτικάντης, διεφθαρμένος, δόλιος: δὲν θὰ
μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε τὴν παραδοσιακὴ μορφή τῶν πολι-
τικῶν καμμάτων τοῦ Νότου, ἂν δὲν ὑπολογίσουμε τὰ χαρακτη-
ριστικὰ αὐτοῦ τοῦ κοινωνικοῦ στρώματος.

2. Ὁ διανοοῦμενος τοῦ Νότου θγαίνει: κατεξοχὴν ἀπὸ ἕνα
στρώμα ποὺ εἶναι ἀκόμη στὸ Νότο σημαντικὸ: τὸν ἀγροτικὸ ἀ-
στό, δηλαδὴ τὸ μικρὸ καὶ μεσαῖο ἰδιοκτητὴ γῆς ποὺ δὲν εἶναι
ἀγρότης, ποὺ δὲ δουλεύει: τὴ γῆ, ποὺ θὰ γτρεπόταν νὰ κάνει τὸν
καλλιεργητὴ ἀλλὰ ποὺ ἀπὸ τὴ λίγη γῆ ποὺ ἔχει, νοικιασμένη ἢ
δισπόμενῃ σὲ ἀπλὴ κολληγία, θέλει: νὰ κερδίσει: κάτι ὥστε νὰ
ζεῖ εὐπρεπῶς, κάτι: γιὰ νὰ στείλει: στὸ Πανεπιστήμιο ἢ στὸ σε-
μινάριο τοῦς γιούς του, κάτι γιὰ νὰ κάνει: προϊόντα στὶς κόρες ποὺ
πρέπει: νὰ παντρεθοῦν ἕναν ἀξίωματικὸ ἢ ὑπάλληλο τοῦ Κρά-
τους. Οἱ διανοοῦμενοι προσλαμβάνουν ἀπ' αὐτὸ τὸ στρώμα μιὰ
ἰσχυρὴ ἀντιπάθεια γιὰ τὸν ἀγρότη, ποὺ θεωρεῖται: σὰν μιὰ μηγα-
νή ποὺ πρέπει: νὰ δουλεύει, ποὺ πρέπει: νὰ ἀπομιμῶνται: ὡς τὸ κόκ-
καλο καὶ ποὺ μπορεῖ, ὁδεδομένου τοῦ ἐργαζόμενου ὑπερπληθυσμοῦ,
νὰ ἀντικατασταθεῖ: θγάξουν ἐπίσης τὸ ἀταξιστικὸ καὶ ἐνοστιμῶ-
δες συναίσθημα τοῦ τρελοῦ φόδου γιὰ τὸν ἀγρότη καὶ τὴν κα-

ταστροφική του διαισθητικότητα και συνεπώς μιὰ συνήθεια έκλεπτυσμένης υποκρισίας και μιὰ πολὺ λεπτή τέχνη γὰ ἐξαπατοῦν και γὰ ἐξημερώνουν τίς ἀγροτικές μάξες.

3. Ἐπειδὴ στὴν κοινωνική ομάδα τῶν διανοομένων ἀνήκει και ὁ κλῆρος, πρέπει γὰ παρατηρήσουμε τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ χαρακτηριστικά τοῦ κλήρου τοῦ Νότου στὸ σύνολό του και τοῦ κλήρου τοῦ Βορρᾶ. Ὁ παπᾶς τοῦ Βορρᾶ εἶναι συνήθως ὁ γιὸς ἐνὸς βιοτέχνη ἢ χωρικοῦ, ἔχει δημοκρατικά αἰσθήματα, εἶναι περισσότερο δεμένος μὲ τὴ μάξα τῶν ἀγροτῶν ἠθικά εἶναι: πρὸ σωστὸς ἀπὸ τὸν παπᾶ τοῦ Νότου, ὁ ὁποῖος συζητᾶ συχνὰ ἀνοιχτὰ μὲ μιὰ γυναίκα, και γι' αὐτὸ ἀσχεῖ μιὰ πνευματική λειτουργία πρὸ σύνθετη κοινωνικά, ἐπειδὴ διευθύνει: ὀλόκληρη τὴ δραστηριότητα μιᾶς οἰκογένειας. Στὸ Βορρᾶ ὁ χωρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Κράτος και ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγαθῶν ὑπῆρξε πρὸ ριζική ἀπ' ὅτι, στὸ Νότο, ὅπου οἱ ἐνορίες και οἱ μόνες ἢ διατήρησαν ἢ ἐφτιαζαν ἀπ' τὴν ἀρχὴ σημαντικὰ ἀκίνητες και κινητὲς περιουσίες. Στὸ Νότο ὁ παπᾶς παρουσιάζεται: στὸν ἀγρότη: α) σὰν διαχειριστὴς γῆς μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἀγρότης ἔρχεται: σὲ σύγκρουση γιὰ τὸ νοίκι· β) σὰν τοκογλύφος ποὺ ζητάει πολὺ ὑψηλοὺς τόκους και χρησιμοποιεῖ τὸ θρησκευτικὸ στοιχεῖο γιὰ γὰ εἰσπράξει: σίγουρα ἢ τὸ νοίκι ἢ τοὺς τόκους· γ) σὰν ἕνας ἀνθρώπος ποὺ ὑποτάσσεται: στὰ κοινὰ πάθη (γυναίκες και χρῆμα) και πού, στὸ μεταξύ, πνευματικά δὲν μπορείς γὰ τοῦ ἔχεις ἐμπιστοσύνη ὅτι: εἶναι μετρημένος και ἀμερόληπτος. Γι' αὐτὸ ἡ ἐξομολόγηση ἀσχεῖ ἐλάχιστα καθοδηγητική λειτουργία και ὁ ἀγρότης τοῦ Νότου ἀν και συχνὰ εἶναι προληπτικός, μὲ τὴν παγανιστική ἔννοια, ἀμὼς δὲν ἀγαπάει: τὸν κλῆρο. Ὅλα αὐτὰ μαζί ἐξηγοῦν τὸ γιατί στὸ Νότο (ἀν θγάλοιμε ἔξω μερικές περιοχές τῆς Σικελίας) τὸ Λαϊκὸ Κόμμα δὲν ἔχει σημαντική θέση, δὲν κατέχει κανένα δίκτυο δεσμῶν και μαζικῶν ὀργανώσεων. Ἡ στάση τοῦ ἀγρότη πρὸς τὸν κλῆρο συνοψίζεται: στὴ λαϊκὴ παροιμία: «Ὁ παπᾶς εἶναι παπᾶς ὅταν λειτουργεῖ ἔξω εἶναι ἀνθρώπος σὰν ὁλοὺς τοὺς ἄλλους».

Ὁ ἀγρότης τοῦ Νότου εἶναι δεμένος μὲ τὸ μεγάλο γαιοκτημονα μὲσω τοῦ διανοομένου. Τὰ κινήματα τῶν ἀγροτῶν, στὸ θαμὸ πού δὲ συνοψίζονται: σὲ αὐτόνομες και ἀνεξάρτητες μαζικές ὀργανώσεις, ἔστω και τυπικά (δηλαδή πού δὲν εἶναι ἱκανὰ γὰ ἐπιλέγουν ἀγροτικά στελέχη ἀγροτικῆς προέλευσης και γὰ σημειώνουν και συσσωρεύουν τίς διαφοροποιήσεις και τίς προόδους ποὺ πραγματοποιοῦνται: στὸ κίνημα) καταλήγουν γὰ βολεῦνται πάντοτε: στὸ σύστημα τῶν κανονικῶν διαρθρώσεων τοῦ κρατικῶ μηχανισμοῦ —κοινοτήτες, ἐπαρχίες, Κοινοβούλιο— μέσα ἀπὸ συνθέσεις και ἀποσυνθέσεις τῶν τοπικῶν κομμάτων, τὸ προσωπικὸ

των άποϊων άποτελείται άπό διαγοούμενους, αλλά πού έλέγχοντα: άπό τούς μεγάλους γαιοκτήμονες και άπό τούς έμπιστούς τους ύπως οί Σαλάντρα, Όρλάντο, Ντί Τσεζαρό. Ο πόλεμος φαίνεται να εισάγει ένα νέο στοιχείο σ' αυτό τον τύπο όργάνωσης με τό κίνημα των παλαιών πολεμιστών, στο όποιο οί άγρότες-φαντάροι και οί διαγοούμενοι-άξιωματικοί άποτελοΰσαν ένα συνασπισμό πιό ένωμένο και σέ ένα όρισμένο βαθμό άνταγωνιστικό άπέναντι στους μεγάλους ιδιοκτήτες. Δέν κράτησε για πολύ, και τό τελευταίο του κατάλοιπο είναι ή Έθνική Ένωση, πού τή συνέλαβε ό Άμμέντολα, και πού έχει αδύνατη ύπαρξη χάρη στον αντιφασισμό της' ώστόσο, δεδομένης τής άνύπαρκτης παράδοσης άνοικτής όργάνωσης των δημοκρατικών διαγοούμενων στο Νότο, άκόμη κι αυτή ή ομάδα πρέπει να τονιστεί και να ύπολογιστεί, γιατί μπορεί άν αλλάξουν οί όροι τής γενικής πολιτικής να γίνει άπό πολύ λεπτό στάξιμο νερού λάσπη και φουσκωμένος χείμαρρος. Η μόνη περιοχή όπου τό κίνημα των παλαιών πολεμιστών πήρε πιό συγκεκριμένη μορφή και όπου μπόρεσε να δημιουργηθεί μιá κοινωνική δομή πιό στέρεη, είναι ή Σαρδηνία. Καί καταλαβαίνουμε γιατί: άκριβώς γιατί στή Σαρδηνία ή τάξη των μεγάλων γαιοκτημόνων είναι πολύ μικρή, δέν άναπτύσσει καμιά λειτουργία και δέν έχει τίς παμπάλαιες μορφωτικές και κυβερνητικές παραδόσεις του ήπειρωτικού Νότου. Η ώθηση άπό τά κάτω, πού άσκειται: άπό τίς μάξες των άγροτών και των βοσκών, δέν βρίσκει άποπνευματικό αντίβαρο στο άνώτερο κοινωνικό στρώμα των μεγάλων γαιοκτημόνων' οί διαγοούμενοι πού ήγούνται ύφίστανται για τά καλά τήν ώθηση και κάνουν πιό σημαντικά θέματα μπροστά άπ' ό,τι ή Έθνική Ένωση. Η κατάσταση στή Σικελία έχει χαρακτηριστικά πού διαφέρουν πολύ βαθιά τόσο άπό τής Σαρδηνίας όσο και άπό του Νότου. Οί μεγάλοι γαιοκτήμονες έχουν πολύ μεγαλύτερη συνοχή και άποφασιστικότητα άπ' ό,τι στον ήπειρωτικό Νότο' άλλωστε ύπάρχει μιá όρισμένη βιομηχανία και άναπτυγμένο έμπόριο (ή Σικελία είναι ή πιό πλούσια περιοχή έβλου του Νότου και μιá άπό τίς πλουσιότερες τής Ιταλίας)' οί άνώτερες τάξεις αισθάνονται πάρα πολύ τή σημασία τους στήν έθνική ζωή και τήν κάνουν μάλιστα να βαραΐνει. Η Σικελία και τό Πιεμόντε είναι: οί δύο περιοχές πού έδωσαν τό μεγαλύτερο αριθμό πολιτικών ήγετών στο Ιταλικό Κράτος, είναι οί δύο περιοχές πού άσκησαν έξέχουσα λειτουργία άπό τό '70 και μετά. Οί λαϊκές μάξες τής Σικελίας είναι πιό προηγμένες άπ' ό,τι στο Νότο, αλλά ή πρόοδος τους πήρε μιá τυπικά σικελική μορφή: ύπάρχει ένας μαζικός σικελιακός σοσιαλισμός και έχει μιá δλόκληρη παράδοση και μιάν άνάπτυξη ιδιαίτερη' στο Κοινοβούλιο του 1922 άριθμούσε γύρω στους 20 βουλευτές άπό τούς 52 πού είχαν έκλεγεί στο νησί.

Είπαμε ότι ο αγρότης του Νότου είναι δεμένος με το μεγάλο γαιοκτήμονα μέσω του διανοσόμενου. Αυτός ο τύπος οργάνωσης είναι ο πιο διαδομένος σε όλο τον ηπειρωτικό Νότο και στη Σικελία. Πραγματοποιεί ένα τρομερό αγροτικό συνασπισμό που στο σύνολό του λειτουργεί σαν μεσολαβητής και έποπτης του καπιταλισμού του Βορρά και των μεγάλων Τραπεζών. Ο μοναδικός του σκοπός είναι να διατηρήσει το status quo. Στο έσω-τετικό του δεν υπάρχει κανένα διανοητικό φως, κανένα πρόγραμμα, καμιά ώθηση τελείωσης και προόδου. "Αν εκδηλώθηκε κάποια ιδέα και κάποιο πρόγραμμα, αυτά είχαν την προέλευσή τους έξω από το Νότο, στις συντηρητικές πολιτικές αγροτικές ομάδες, ειδικά στην Τροσκάνα, που στο Κοινοβούλιο συνταιριζόνταν με τους συντηρητικούς του αγροτικού συνασπισμού του Νότου. Ο Σονίνο και ο Φρανκέτι ήταν από τους λίγους έξυπνους άστους που έθεσαν το πρόβλημα του Νότου σαν εθνικό πρόβλημα και σχεδίασαν ένα κυβερνητικό πρόγραμμα για τη λύση του. Ποιά ήταν ή όπτική γωνία του Σονίνο και του Φρανκέτι; Η ανάγκη να δημιουργηθεί στη Νότια Ίταλία ένα μεσαίο ανεξάρτητο στρώμα οικονομικού χαρακτήρα που να λειτουργεί, όπως έλεγαν τότε, σαν «κοινή γνώμη» και να περιορίζει από τη μια μεριά την άμθη αυθαιρεσία των γαιοκτημόνων και από την άλλη μεριά να μετριάξει την τάση των φτωχών αγροτών για έξεγέρσεις. Ο Σονίνο και ο Φρανκέτι είχαν μείνει εντρομοί από τη δημοτικότητα που είχαν στο Νότο οι ιδέες του μπακουινισμού της I Διεθνούς. Αυτός ο τρόμος τους τους όδηγοσε να κάνουν λάθη συχνά γελοία. Σε μια δημοσίευσή τους, λόγω χάρη, γίνεται λόγος για το γεγονός ότι μια ταβέρνα ή ένα λαϊκό έστιατόριο ενός χωριού της Καλάμπριας (παραθέτουμε από μνήμης) έχει το όνομα gli scioperanti [οί άπεργοί] για να δείξουν πόσο διαδομένες και ριζοσπαστικές ήταν οι διεθνιστικές ιδέες. Το γεγονός, αν είναι αληθινό (και πρέπει να είναι: αν λάβουμε υπόψη τη διανοητική τιμιότητα των συγγραφέων) εξηγείται πιο απλά, αν θυμηθούμε πως στο Νότο είναι πολυάριθμες οι άποικίες Άλβανών και πως ή λέξη skipetari (Άλβανοί) έχει υποστεί στις διαλέκτους τις πιο παράξενες και περιεργές παραμορφώσεις (έτσι που σε μερικά ντοκουμέντα της Ένετικής Δημοκρατίας γίνεται λόγος για στρατιωτικούς σχηματισμούς των «s' ciopetà»⁴). Βέβαια στο Νότο δεν ήταν τόσο διαδομένες οι θεωρίες του Μπακούινιν όσο ή έδια ή κατάσταση ήταν τέτια που θα μπορούσε να έχει προκαλέσει στο Μπακούινιν τις θεωρίες του: σίγουρα οι φτωχοί χωρικοί του Νότου συλλογίζονταν την «καταστροφή» πολύ πριν το μυαλό του Μπακούινιν έπινοήσει τη θεωρία της «παν-καταστροφής».

4. Πρόκειται προφανώς για σύγχυση ανάμεσα στις δυό λέξεις που μοιάζουν ήχητικά, αλλά σημαίνουν ή μια «άπεργοί» και ή άλλη «άλβανοί».

Τὸ κυβερνητικὸ σχέδιο τῶν Σονίνο καὶ Φρανκέτι: δὲν ἔφτασε πρὶν οὕτε στὴν ἀρχὴ τῆς πραγματοποιήσεως. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ φτάσει. Ὁ δεσμὸς τῶν σχέσεων ἀνάμεσα σὲ Βορρά καὶ Νότο στὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ Κράτους εἶναι τέτιος ποῦ ἡ γέννησις μιᾶς ἐκτεταμένης μεσαίας τάξης οἰκονομικῆς φύσεως (ποσάγμα ποῦ σημαίνει, μετὰ, τὴ γέννησιν μιᾶς ἐκτεταμένης καπιταλιστικῆς ἀστικῆς τάξης) ἦταν σχεδὸν ἀδύνατη. Κάθε συσσωρεύσει κεφαλαίων ἐπιτόπου καὶ κάθε συσσωρεύσει ἀποταμίευσής ἔγινε ἀδύνατη ἀπὸ τὸ δημοσιονομικὸ καὶ διαμορφωτικὸ σύστημα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ καπιταλιστὲς ἰδιοκτητὲς ἐπιχειρήσεων δὲν μετατρέπουσιν ἐπιτόπου τὸ κέρδος σὲ νέο κεφάλαιο γιὰτὶ δὲν εἶναι γνόπιοι. Ὅταν ἡ μετανάστευσις πῆρε στὸν 20ὸ αἰῶνα τὶς γιγάντιες μορφὲς ποῦ πῆρε, καὶ ἄρχισαν νὰ συρρέουσιν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ τὰ πρῶτα ἐμβάσματα, οἱ φιλελεύθεροι οἰκονομολόγοι ξεφώνιζαν θριαμβευτικά: —Τὸ ὄνειρο τοῦ Σονίνο ἐπαληθεύεται. Μιὰ σιωπηρὴ ἐπανάστασις ἔκανε τὴν ἐμφάνισίν της στὸ Νότο καὶ ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ θὰ ἀλλάξει: δλοκλήρη τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δομὴ τῆς χώρας—. Ἀλλὰ τὸ Κράτος παρενέβη καὶ ἡ σιωπηρὴ ἐπανάστασις πνίγηκε στὴ γέννησίν της. Ἡ κυβέρνησις πρόσφερε ἑμολογίαις μὲ σίγουρο τόκο καὶ οἱ μετανάστες καὶ οἱ οἰκογένειές τους ἀπὸ φορεῖς τῆς σιωπηρῆς ἐπανάστασις μεταδλήθησαν σὲ φορεῖς ποῦ χρηματοδοτοῦσαν τὸ Κράτος γιὰ νὰ ὑποβάλπει: τὶς παρασιτικὰς διαμοχχανίαις τοῦ Βορρά. Ὁ Φραντσέσκο Νίτι, στὸ δημοκρατικὸ πεδίο καὶ τυπικὰ ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸ συνασπισμὸ τοῦ Νότου, μπορούσε νὰ φαίνεται ὅτι: πραγματοποιεῖται δραστήρια τὸ πρόγραμμα τοῦ Σονίνο, ἐνῶ ὑπῆρξε ἀντίθετα ὁ καλύτερος φορέας τοῦ καπιταλισμοῦ τοῦ Βορρά ποῦ ἄρπαξε καὶ τοὺς τελευταίους πόρους τῆς ἀποταμίευσής τοῦ Νότου. Τὰ δισεκατομμύρια ποῦ καταδρόβησε ἡ Τράπεζα Ἐκπτώσεων ἀνήκαν ὄλα σχεδὸν στὸ Νότο: οἱ 400000 πιστωτὲς τῆς Ἰταλικῆς Τράπεζας Ἐκπτώσεων ἦταν στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία ἀποταμιευτὲς ἀπὸ τὸ Νότο.

Πάνω ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸ συνασπισμὸ λειτουργεῖ στὸ Νότο ἕνας συνασπισμὸς ἰδεολογικὸς ποῦ πρακτικὰ χρησίμευσε ὡς τῶρα στὸ νὰ ἐμποδίσει: τὶς ρωγμὲς τοῦ ἀγροτικοῦ συνασπισμοῦ νὰ γίνουσι πολὺ ἐπικίνδυνες καὶ νὰ προκαλέσουσι κατὸλισθησις. Ἐκφραστὲς αὐτοῦ τοῦ ἰδεολογικοῦ συνασπισμοῦ εἶναι: ὁ Τζουστίνου Φορτουγάτο καὶ ὁ Μπενεντέτο Κρότσε, οἱ ὅποιοι: μπορούσιν γι' αὐτὸ νὰ κριθοῦν ὡς οἱ πῖθ δραστήριοι ἀντιδραστικοὶ τῆς χερσονήσου. Ἐῖπαμε ὅτι ἡ Νότια Ἰταλία θρίσκειτα: σὲ μεγάλη κοινωνικὴ διάλυσιν. Αὐτὴ ἡ φόρμουλα πέρα ἀπὸ τοὺς ἀγρότες ἰσχύει ἐπίσης καὶ γιὰ τοὺς διανοσούμενους. Εἶναι: ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι στὸ Νότο, πλάι: στὴν πολὺ μεγάλη γαιοκτησία, ὑπῆρξε καὶ ὑπάρ-

χει μεγάλη συσσώρευση μόρφωσης και έξυπνάδας σε μεμονωμένα άτομα ή σε στενές ομάδες μεγάλων διανοούμενων, ενώ δεν υπάρχει οργάνωση της μεσαίας κουλτούρας. Στο Νότο υπάρχει ο έκδοτικός οίκος Laterza και η επιθεώρηση *la Critica*, υπάρχουν ακαδημίες και μορφωτικοί οργανισμοί με πολύ μεγάλη πολυμάθεια, ενώ αντίθετα δεν υπάρχουν μικρά και μεσαία περιοδικά, δεν υπάρχουν έκδοτικοί οίκοι που να συγκεντρώνουν γύρω τους μεσαιούς σχηματισμούς διανοούμενων του Νότου. Όσοι από το Νότο προσπάθησαν να βγούν από τον αγροτικό συνασπισμό και να θέσουν το πρόβλημα του Νότου ριζοσπαστικά βρήκαν φιλοξενία και συγκεντρώθηκαν γύρω από περιοδικά τυπωμένα έξω από το Νότο. Μπορούμε να πούμε μάλιστα ότι όλες οι μορφωτικές πρωτοβουλίες, που θφείλονται στους μεσαιούς διανοούμενους, στην κεντρική και βόρεια Ιταλία κατά τον 20ό αιώνα χαρακτηρίζονται από μια τάση υποστήριξης του Νότου γιατί επηρεάζονται δυνατά από διανοούμενους του Νότου: όλα τα περιοδικά της ομάδας των φλωρεντινών διανοούμενων, *Voce*, *Unità* τα περιοδικά των δημοκρατικών χριστιανών, όπως η *Azione* του Τσεζένα τα περιοδικά των νέων φιλελεύθερων της Αιμίλια και του Μιλάνου, του Τζ. Μπορέλι, όπως το *Patria* της Μπολόνιας ή το *Azione* του Μιλάνου τέλος το *Rivoluzione liberale* του Γκομπέτι. Λοιπόν: υπέρτατοι πολιτικοί και ιδεολογικοί ρυθμιστές όλων αυτών των πρωτοβουλιών υπήρξαν οι Τζουστίνιο Φορτουάτο και ο Μπενεντέτο Κρότσε. Σ' έναν κύκλο ευρύτερο από τον πολύ ασφυκτικό εκείνον του αγροτικού συνασπισμού, κατάφεραν ώστε η τοποθέτηση των προβλημάτων του Νότου να μην υπερβεί όρισμα όρια, να μην γίνει επαναστατική. Άνθρωποι πολύ ύψηλης μόρφωσης και νοημοσύνης, δγαλμένοι από το παραδοσιακό έδαφος του Νότου αλλά δεμένοι με την ευρωπαϊκή, και συνεπώς την παγκόσμια κουλτούρα, είχαν όλες τις προϋποθέσεις για να δώσουν ίκανοποίηση στις παραδοσιακές ανάγκες των πιό τίμιων εκπροσώπων της καλλιεργημένης νεολαίας του Νότου, για να ανακουφίσουν την ανήσυχη αλλά και αδιάσπμη φιλοδοξία τους να ξεγερευθούν κατά των κοινωνικών συνθηκών, για να τους καθοδηγήσουν σύμφωνα με μια μέση γραμμή κλασικής ήρεμίας της σκέψης και της δράσης. Οι λεγόμενοι νεοπροτεστάντες ή καλβινιστές δεν κατάλαβαν ότι στην Ιταλία, με το να μην μπορεί να υπάρξει μαζική θρησκευτική μεταρρύθμιση, εξαιτίας των σύγχρονων συνθηκών του πολιτισμού, εκδηλώθηκε η μόνη ιστορικά δυνατή μεταρρύθμιση με τη φιλοσοφία του Μπενεντέτο Κρότσε: άλλαξε ή κατέυθυνση και η μέθοδος της σκέψης, οικοδομήθηκε μια νέα αντίληψη για τον κόσμο που ξεπέρασε τον καθολικισμό και κάθε άλλη μυθολογική θρησκεία. Μ' αυτή την έννοια ο Μπενεντέτο Κρότσε εκπλήρωσε μια πολύ ύψηλη «έθνική» λειτουργία, απόσπασε τους

ριζοσπαστικούς διανοούμενους του Νότου από τις αγροτικές μάζες, κάνουντάς τους να συμμετέχουν στην εθνική και ευρωπαϊκή κουλτούρα, και μέσα από αυτή την κουλτούρα τους έκανε να απορροφηθούν από την εθνική άστική τάξη και συνεπώς από τον άγροτικό συνασπισμό.

Το Ordine Nuovo και οι κομμουνιστές του Τορίνου, αν και με μια όρισμένη έννοια μπορούν να συνδεθούν με τους ιδεολογικούς σχηματισμούς που αναφέραμε και αν ακόμη έχουν κι αυτοί ύποπτοι την ιδεολογική έπιροή των Τζουστίνιο Φορτουνάτο και Μπενεντέτο Κρότσε, αντιπροσωπεύουν όμως ταυτόχρονα την πλήρη ρήξη με αυτή την παράδοση και την αρχή μιας νέας εξέλιξης, που έχει ήδη δώσει καρπούς και θα δώσει ακόμη. Αυτοί, όπως είπαμε κιάλας, έδωσαν στο προλεταριάτο της πόλης το ρόλο του σύγχρονου πρωταγωνιστή της Ιταλικής Ιστορίας και συνεπώς του προβλήματος του Νότου. Έχοντας χρησιμεύσει σαν μεσολαθητές ανάμεσα στο προλεταριάτο και καθορισμένα στρώματα διανοούμενων της άριστερας, κατάφεραν να τροποποιήσουν, αν όχι πλήρως, όμως αξιοσημείωτα την ιδεολογική κατεύθυνσή τους. "Αν σκεφτούμε καλά, αυτό είναι το κύριο στοιχείο στη μορφή του Γκομπέτι. Ο όποιος Γκομπέτι δεν ήταν κομμουνιστής και πιθανόν δεν θα γινόταν ποτέ, αλλά είχε αντίληφθει την κοινωνική και Ιστορική θέση του προλεταριάτου και δεν μπορούσε πια να σκεφτεί αφαιρώντας αυτό το στοιχείο. Ο Γκομπέτι, στην κοινή δουλειά της έφημερίδας είχε χάρη σε μας έρθει: σε έπαφή μ' ένα κόσμο ζωντανό που πριν τον γνώριζε μόνο μέσα από τις φόρμουλες των διδίων. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του ήταν η διανοητική τιμιότητα και η πλήρης άπουσία σ' αυτόν κάθε κενότητας και γαμηλής μικραπρέπειας: γι' αυτό δεν ήταν δυνατό παρά να πεισθεί ότι μια δλόκληρη σειρά όπτικής και παραδοσιακού τρόπου σκέψης άπέναντι στο προλεταριάτο ήταν ψεύτικη και άδικη. Ποιά συνέπεια είχαν για τον Γκομπέτι: αυτές οι έπαφές με το προλεταριάτο; Ήταν η αρχή και η ώθηση για μια αντίληψη που έδω ιδέν θα θέλαμε να συζητήσουμε και να τη βαθύνουμε, μια αντίληψη που σε μεγάλο μέρος ξανασυνδέεται με το συνδικαλισμό και με τον τρόπο σκέψης των διανοούμενων συνδικαλιστών: οι αρχές του φιλελευθερισμού προβάλλονται σ' αυτήν από την τάξη των άτομικών φαινομένων στην τάξη των μαζικών φαινομένων. Τα χαρακτηριστικά της ύπεροχής και του κύρους στη ζωή των άτόμων μεταθέτονται στις τάξεις, που νοούνται: σαν συλλογικές άτομικότητες. Αυτή η αντίληψη συνήθως οδηγεί τους διανοούμενους που τη συμμερίζονται στην καθάρη έκσταση και στην καταγραφή των άρετών και των μειονετημάτων, σε μια θέση μισητή και άνόητη σαν να είναι: διακτητές μιας φιλονικίας ή σαν

νά δίνουν βραβεία και τιμηρίες. Πρακτικά ο Γκομπέτι ξέφυγε απ' αυτή τη μοίρα. Αποδείχτηκε ένας οργανωτής της κουλτούρας με εξαιρετική αξία και είχε σ' αυτή την τελευταία περίοδο μιὰ λειτουργία πού οί εργατές δέν πρέπει ούτε νά τήν παραβλέψουν ούτε νά τήν υποτιμήσουν. Ο Γκομπέτι έσκαψε ένα χαράκωμα από τό όποιο δέν υποχώρησαν εκείνες οί ομάδες τών πιδό τιμών και ειλικρινών διανοοόμενων πού τό 1919-20-21 αισθάνθηκαν ότι τό προλεταριάτο σάν ήγετική τάξη θά ήταν άνώτερο από τήν άστική. Μερικοί με καλή πίστη και τίμια, άλλοι με πολύ κακή πίστη και άνέντιμα άρχισαν νά έπαναλαμβάνουν ότι: ο Γκομπέτι δέν ήταν άλλο από κομμουνιστικό κομμουνιστής, φορέας, άν όχι του Κομμουνιστικού Κόμματος, τουλάχιστον τής κομμουνιστικής ομάδας του Ordine Nuovo. Δέν είναι ανάγκη ούτε καν νά διαφεύσουμε τέτοιες σαχλές φήμες. Η μορφή του Γκομπέτι: και τό κίνημα πού ο ίδιος εκπροσωπούσε ήταν αϋθόρμητα αποτελέσματα του νέου ιστορικού Ιταλικού κλίματος: σ' αυτό βρίσκεται ή σημασία και τό νόημά τους. Μερικές φορές σύντροφοι του κόμματος μās μέμφθηκαν γιατί δέν πολεμήσαμε τό ρεύμα ιδεών «Φιλελεύθερη Έπανάσταση»: μάλιστα αυτή ή άπουσία πολεμικής φάνηκε σάν άπόδειξη του οργανικού δεσμού, μακιαβελικού τύπου (δπως θέλουν νά λένε), άνάμεσα σέ μās και τόν Γκομπέτι. Δέν μπορούσαμε νά πολεμήσουμε τόν Γκομπέτι: γιατί άνέπτυσε και εκπροσωπούσε ένα κίνημα πού δέν πρέπει νά τό πολεμήσουμε, τουλάχιστον από άποψη άρχής. Τό νά μήν καταλαβαίνουμε αυτό σημαίνει νά μήν καταλαβαίνουμε τό ζήτημα τών διανοοόμενων και τή λειτουργία πού έχουν στήν πάλη τών τάξεων. Ο Γκομπέτι πρακτικά μās χρησίμευε σάν σύνδεσμος: 1) με τούς διανοοόμενους πού γεννήθηκαν στο πεδίο τής καπιταλιστικής τεχνικής και πού είχαν πάρει άριστερή τοποθέτηση, ευνοϊκή στή δικτατορία του προλεταριάτου τό 1919-20· 2) με μιὰ σειρά διανοοόμενους του Νότου πού με πιδό σύνθετες συνδέσεις ήθεταν τό ζήτημα του Νότου σ' ένα πεδίο διαφορετικό από τό παραδοσιακό, εισάγοντας μέσα σ' αυτό τό προλεταριάτο του Βορρά: απ' αυτούς τούς διανοοόμενους ο Γκουίντο Ντόρσο είναι ή πιδό ελοκληρωμένη και ένδιαφέρουσα μορφή. Γιατί θά έπρεπε νά παλέψουμε κατά τής κίνησης «Φιλελεύθερη Έπανάσταση»; μήπως γιατί δέν είχε συσταθεί από καθαρούς κομμουνιστές πού νά δέχονταν από τό Α ως τό Ω τό πρόγραμμα και τή θεωρία μας; Αυτό δέ θά μπορούσε νά τό ζητήσει κανείς γιατί θά ήταν πολιτικά και ιστορικά παράδοξο. Οί διανοοόμενοι, από τήν ίδια τους τή φύση και τήν ιστορική λειτουργία, άναπτύσσονται άργά, πολύ πιδό άργά απ' οποιαδήποτε άλλη κοινωνική ομάδα. Αντιπροσωπεύουν όλη τή μορφωτική παράδοση ένός λαού, θέλουν νά συνοψίζουν και νά συνθέτουν όλοκληρη τήν ιστορία αϋτής τής παράδοσης: αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τόν παλιό τύπο

διανοούμενου, τὸ διανοούμενο ποῦ γεννήθηκε στὸ ἀγροτικὸ ἔδαφος. Εἶναι παράλογο νὰ φανταστοῦμε ὅτι αὐτὸς μπορεῖ, σὰν μάζα, νὰ κόψει μὲ δλόκληρο τὸ παρελθὸν γιὰ νὰ τοποθετηθεῖ πλήρως στὸ πεδίο μιᾶς νέας ἰδεολογίας. Εἶναι παράλογο γιὰ τοὺς διανοούμενους, ἂν τοὺς πάρουμε σὰν μάζα, εἶναι ἴσως παράλογο ἐπίσης γιὰ πάρα πολλοὺς διανοούμενους ἂν τοὺς πάρουμε τὸν καθένα ξεχωριστά, παρόλας τὶς τήμιες προσπάθειες ποῦ κάνουν καὶ θέλουν νὰ κάνουν. Μᾶς ἐνδιαφέρουν λοιπὸν οἱ διανοούμενοι: σὰν μάζα, καὶ ὄχι: σὰν ἄτομα. Εἶναι δέδαια σημαντικὸ καὶ χρήσιμο γιὰ τὸ προλεταριάτο ἕνας ἢ περισσότεροι διανοούμενοι, σὰν ἄτομα, νὰ προσχωροῦν στὸ πρόγραμμά του καὶ τὴ θεωρία του, γὰ μπαίγουν στὸ προλεταριάτο, νὰ γίνονται: καὶ νὰ αἰσθάνονται: δλοκληρωτικὸ του μέρος. Τὸ προλεταριάτο, σὰν τάξη, εἶναι φτωχὸ σὲ ὀργανωτικὰ στοιχεῖα, δὲν ἔχει: καὶ δὲν μπορεῖ νὰ διαμορφώσει δικό του στρώμα διανοομένων παρὰ μόνον πολὺ ἀργά, μὲ πολὺ κόπο καὶ μόνον μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ἄλλὰ εἶναι: ἐπίσης σημαντικὸ καὶ χρήσιμο νὰ δημιουργηθεῖ στὴ μάζα τῶν διανοομένων μιᾶ ρήξη μὲ ὀργανικὸ χαρακτήρα, ποῦ νὰ χαρακτηρίζεται ἱστορικᾶ νὰ δημιουργηθεῖ, σὰν μαζικὸς σχηματισμὸς μιᾶ ἀριστερῆ τάση, μὲ τὴ σύγχρονη ἔννοια τῆς λέξης, δηλαδή προσανατολισμένη πρὸς τὸ ἐπαναστατικὸ προλεταριάτο. Ἡ συμμαχία ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τὶς ἀγροτικὲς μάζες ἀπαιτεῖ αὐτὸ τὸ σχηματισμὸ: πολὺ περισσότερο τὸν ἀπαιτεῖ ἢ συμμαχία ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τὶς ἀγροτικὲς μάζες τοῦ Νότου. Τὸ προλεταριάτο θὰ καταστρέψει: τὸν ἀγροτικὸ συνασπισμὸ τοῦ Νότου στὸ μέτρο ποῦ θὰ κατορθώσει, μὲ τὸ κόμμα του, νὰ ὀργανώσει: σὲ αὐτόνομους καὶ ἀνεξάρτητους σχηματισμοὺς, ὄλοένα πὺ ἀξιοσημεῖωτες μάζες φτωχῶν ἀγροτῶν: ἀλλὰ τὸ ἂν θὰ φέρει: σὲ πέρας αὐτὸ τὸ ὑποχρεωτικὸ του καθήκον σὲ βαθμὸ μεγαλύτερο ἢ μικρότερο θὰ ἐξαρτηθεῖ κι ἀπὸ τὴν ἱκανότητά του νὰ ἀποσυνθέσει: τὸν ἰδεολογικὸ συνασπισμὸ ποῦ εἶναι: ὁ εὐκαιρπτος ἀλλὰ ἀνθεκτικότετος ὄπλισμὸς τοῦ ἀγροτικοῦ συνασπισμοῦ. Γιὰ νὰ λύσει: αὐτὸ τὸ καθήκον τὸ προλεταριάτο βοηθήθηκε ἀπὸ τὸν Πιέρο Γκομπέτι: καὶ πιστεύουμε πῶς οἱ φίλοι τοῦ νεκροῦ θὰ συνεχίσουν, ἀκόμη καὶ χωρὶς τὴν καθοδήγησή του, τὸ ἔργο του ποῦ εἶναι: γιγάντιο καὶ δύσκολο, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἄξιο γιὰ κάθε θυσία (ἀκόμη καὶ τῆς ζωῆς, ὅπως ἦταν ἡ περίπτωση τοῦ Γκομπέτι) ἀπὸ μέρους ἐκείνων τῶν διανοομένων τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου (καὶ εἶναι πολλοί, περισσότεροι ἀπ' ὄσους πιστεύουμε) ποῦ ἀντιλήφθηκαν: ὅτι βασικὰ ἔθνικὲς καὶ φορεῖς τοῦ μέλλοντος εἶναι: μόνον δύο κοινωνικὲς δυνάμεις: τὸ προλεταριάτο καὶ οἱ ἀγρότες.

Τὰ κείμενα αὐτοῦ τοῦ τόμου ἀποτελοῦν τὸ σημαντικότερο μέρος τῆς συγγραφικῆς δραστηριότητος τοῦ Ἀντόνιο Γκράμισι, στὴ χρονικὴ περίοδο 1923—1926. Αὐτὰ τὰ χρόνια εἶναι τὸ τελευταῖο διάστημα τῆς ἐλεύθερης πολιτικῆς δράσης τοῦ Γκράμισι, πρὶν τὸ φασιστικὸ καθεστῶς τὸν στείλει στὶς φυλακές, «φροντίζοντας» ἔτσι γιὰ τὴ φυσικὴ του ἐξολάθρευση. Μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ κείμενα φαίνεται καθαρά ἡ ἀσκη καὶ μεγαλοφυῆς προσπάθεια τοῦ πρωτοπόρου κομμουνιστῆ ἡγέτη νὰ συμβάλει στὴν οἰκοδόμησιν καὶ στὴν ἰσχυροποίησιν τοῦ νεαροῦ ἀκόμα τότε Ἰταλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος. Τὰ ἄρθρα τοῦ Γκράμισι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ζωτικότερα προβλήματα ποῦ ἀνακύπτουν γιὰ τὸ κίνημα τῆς ἐποχῆς: τὸ συνδικαλιστικόν, τὴν κρίσιν τῆς μικροαστικῆς τάξεως, τὴν κατάστασιν τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας, τὴν κομματικὴν σχολὴν καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, τὶς σχέσεις μὲ τὸ μπολσεβίκικον κόμμα, κλπ. Στὸν τόμον περιέχονται ἐπίσης δύο πολὺ σημαντικὰ κείμενα: ἡ ζωηρὴ καὶ προφητικὴ διένεξις τοῦ Γκράμισι μὲ τὸ Μουσσολίνι στὴν ἰταλικὴ Βουλὴ τὸ 1925 καὶ ἡ περίφημη μελέτη τοῦ διανοοῦμένου Γκράμισι γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Νότου.